ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՀԱՒԱՐՃ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration } 65, Rue Pascal, PARIS (13)
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն }

ԹԱՂԱՆԹԳԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա եւ գաղութներ	20 ֆր.	40 ֆր.	70 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 ս.	5 ս.
Ուրիշ երկիրներ	—	30 ֆր.	90 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ 1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ՓԱՐԻԶ 1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1925

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Այս գործին ձեռնարկած ենք երկար վարանումներէ և պրպտումներէ յետոյ։

Ի՞նչ խօսք որ օրաթերթի մը պահանջը՝ անժխտելի է Ֆրանսայի և հարեւան երկիրներու հայ գաղութներուն համար։ Մօտաւորապէս յիսուն հազար հայրենակիցներ կը համրուին մեր յիշած սահմաններուն մէջ։ Իւրաքանչիւր հայկական համախմբումի իր թերթը երբեմն մէկէ աւելին։ Ամերիկա, Եգիպտոս, Սուրիա, Պուլկարիա, Յունաստան շատոնց գոհացում տուած են այս անհրաժեշտութեան։ Բայց կը մնար միայն Ֆրանսան, կեդր. Եւրոպայի հատուածներով։ Այժմէն նոր գաղութն է այս շրջանը, բայց կեանքը կը ձեւաւորուի հետզհետէ, իսկ այդ ձեւաւորման հիմնական ազդակներէն մէկը պիտի ըլլայ մամուլը։ Մենք տաղտկեր ենք այն զարհուրելի յորձանքին մէջ որ եւրոպական քաղաքակրթութիւն կը կոչուի, որուն սլիքները կը քշեն կը տանին, կը տարրալուծեն ամէն բան։

Երէկ՝ ֆիզիքական գոյութեան պայքարը ունէինք, ուրի՛շ երկրի մը մէջ. այսօր՝ նոյնքան ծանր է մղձաւանջը, այս ակնախտիղ և լպրծուն գողտանիներուն վրայ, որոնք բանուկ ճամբաներ են օտարացման և այլասերման համար։

Մեր ուժերը թոյլ չեն տար, առ այժմ, ստանձնելու օրաթերթի մը հրատարակութեան ծանր բեռը։ Բայց մեր պարտքը պիտի ըլլայ, նոյն իսկ այս համեստ սահմանին մէջ, լրացնել այն բոլոր անհրաժեշտութիւնները որ կան մեր առջեւ։

Աւելն քանէ առաջ, մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները որոնք շունչ կուտան ժողովուրդներու և վառ կը պահեն անոր հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար։ Գաղութները հանգրուաններ են, ուր նետուած ենք ակամայ, դէպքերու բռնադատման տակ, մինչեւ որ կարենանք հասնիլ մեր հայրենիքը։ Մեր ձեռքն է նուազագոյն չափին վերածել այս անխուսափելի չարիքը, կազդուրելով ֆիզիքապէս և նիւթապէս, և ներշնչուելով սեփական հայրենիքի գաղափարէն։ Այս հիւրընկալ այլ համայնակուռ ափերուն վրայ, մեր հայրենակիցները պիտի ջանան զարգացնել իրենց ազգային գիտակցութիւնը, պահել լեզուն որ միակ թանկագին աւանդն է, ուժ տալ մայրենի դաստիարակութեան, գրականութեան եւ արուեստին, մոռնալ շատ մը ասիական ունակութիւններ եւ նորոգուիլ այս նոր կեանքի բարիքներով։

Այժմէն գաղթ, իր շատ մը չարիքներու հետ, ունի բարիքներ ալ, կը բաւէ որ արթուն ըլլանք, չտարուինք խաբուսիկ երեւոյթներէ, եւ ամուր պահենք մեր ազգային անհատականութիւնը։

«Յառաջ»ը պատկերը պիտի ըլլայ իր շրջանի կեանքին, բայց միաժամանակ կանոնաւոր արձագանգը՝ այն բոլոր անցուդարձերուն որ տեղի կ'ունենան այս շրջանէն դուրս, Հայաստանի մէջ եւ գաղութէ գաղութ։ Բոլորովին տեղական թերթի մը հանգամանքը չի գոհացներ մեզ։ Ճիշտ այդ նկատումով ալ, լայն տեղ պիտի տանք այն երկիրներուն որ կապ ունին հայկական կեանքին հետ, առանձնապէս Թուրքիոյ եւ խորհրդային Միութեան, առօրեայ լուրերու կարգին վերլուծելով նաեւ երեւոյթները։ Իսկ միջազգային քաղաքական, ընկերային տեսակէտով, ընթերցողները պիտի ունենան այն բոլոր տեղեկութիւնները որ անհրաժեշտ են ընդհանուր գարգացման համար։ Այո՛, մեր հայրենակիցները պիտի գիտնան թէ «ինչ կ'անցնի կը դառնայ» աշխարհի մէջ. բայց ոչ այն ուղղութեամբ որ սրճարանի դիւանագէտներու սերունդ մը հասցուց Պոլսոյ մէջ, խառնիխուռն եւ երկարապատում թարգմանութիւններով։

Ֆրանսայի մէջ, եւ ինչպէս այլուր, ստուար մեծամասնութեամբ աշխատաւորներ եւ արհեստաւորներ են մեր հայրենակիցները, ցրուած երկրին տարածութեան վրայ. անոնք լայն տեղ պիտի ունենան «Յառաջ»ի մէջ, իրենց տրտունջներուն եւ բաղձանքներուն, իրենց պէտքերուն եւ տագնապներուն համար։ Արդէն իսկ ձեռնարկած ենք անոնց ազգագրական քարտէսը երեւան հանելու։

Բայց աւելի լաւ է թողուլ որ գործը ինք խօսի։

ՅՈՒՋՈՒՄ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը մեզի կը հաղորդեն թէ մեծ խուճապ կը տիրէ Սուրիոյ [illegible] գաղթականութեան մէջ, ֆրանքեմթուրք համաձայնութեան վաւերացման առթիւ։ Մասնաւորապէս յուզուած է Իսկէնտէրունի և Անտիոքի հայութիւնը, որ կ'ուզէ Ֆրանսա գաղթել։

Տրապահութեամբ կը հրատարակենք այս լուրը, սպասելով մանրամասնութեանց։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ. — *կառավարութիւնը առենէ մը իվեր մասնաւոր ուշադրութեամբ կը քննէ օտարականներու հակոտնութեան խնդիրը։ Ներքին նախարարութիւնը որոշած է կատարել լոյսը օտարականներու լրիւ մարդահամարը։ Այս նպատակով յատուկ պաշտօնէութիւն մը պիտի կազմուի, որուն համար պէտք է 1,500,000 ֆրանք։ Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, 1914 ին Ֆրանսա կը գտնուէին 1,732,768 օտարականներ, 1924 ին՝ 2,574,952, իսկ 1925 ին, 2,834,949, ինչ որ մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած է։ Ներգաղթը արգիլելու խնդիր չկայ, քանի որ Ֆրանսա ամէն ժամանակ աւելի պէտք ունի աշխատող ձեռքերու. բայց կառավարութիւնը կ'ուզէ իրական հսկողութեան մը տակ առնել «անբաղձալիները», որոնք երեք դասակարգի կը բաժնուին, ներքին նախարար Պ. Շրամէքի կարծիքով.— Ա. Հանարակ ոճրագործներ. Բ. պոլշեւիկեան գործակալներ և յեղափոխական գործիչներ. և Գ. այն դաւադիրները որոնք կ'օգտուին հիւրընկալութեան իրաւունքէն, դաւեր սարքելու համար իրենց իսկ երկրին վարիչներուն դէմ։*

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ.— *Մարոքի պատերազմը պատճառ եղաւ որ նոր միջոցներ ձեռք առնուին համայնավարներուն դէմ, որոնք բացէ ի բաց կը պահանջեն հաշտութիւն կնքել Ապտիւլ Քերիմի հետ, ճանչնալ Ռիֆի հանրապետութիւնը և պարպել Մարոքը։ Վերջին տասը օրուան ընթացքին տասնեակ հետապնդումները։ Նախարարական խորհուրդին որոշումով, խուզարկութիւններ կատարուեցան կարգ մը կեդրոններու մէջ, և բազմաթիւ թուղթեր և թուղթիկներ գրաւուեցան։ Հետապնդումներ տեղի կ'ունենան նաև Աշխատանքի Դաշնակցութեան (պոլշեւիկեան ճիւղ) կեդր. Կոմիտէին և անոր օրկանին՝ «Իսանիթէ»ի դէմ։ Հակառակ այս հետապնդումներուն, այն կեդր. Կոմիտէն որ բուռն պայքար կը մղէ Մարոքի պատերազմին դէմ, ամէն գնով հաշտութիւն պարտադրելու համար, նոր կոչով մը կը հրաւիրէ բանուորները բողոքել, ցոյցեր ընել, գործել, որպէսզի Մարոքը Մարոքցիներուն մնայ։ Ինչպէս երեսփոխ. Ժողովը, մամուլն ալ մեծ մասով—ընկերվարականներն ալ միասին—կը դատապարտէ Ֆրանսայի կոմունիստներուն այս ընթացքը։ Կան պահանջողներ ալ որ առանց այլ և այլի խափանուի պոլշեւիկեան գործունէութիւնը։*

Ցիշենք թէ օտարականներու մասին առաջադրուած նոր կարգադրութիւնները սերտ կապ ունին այս գործին հետ։

ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ պատերազմը կը շարունակուի սաստկութեամբ։ Միւս կողմէ, հաշտութեան ձեռնարկներ կը կատարուին։ Լուրի մը համաձայն, Ապտիւլ Քերիմ տրամադրութիւն յայտնած է դադրեցնելու կռիւը, եթէ Ռիֆի անկախութիւնը ճանչցուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ։ Ֆրանսական շրջանակներու մէջ շատ չեն հաւատար այս առաջարկին լրջութեան։ Արդէն իսկ համաձայնութիւն գոյացած է Ֆրանսայի և Սպանիոյ միջև, համախորհուրդ գործելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՈՍՏԻԿ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մեր հայրենակիցներէն շատերը շփոթութեան մէջ են ինքնութեան թուղթերու, անցագրի եւն. մասին, մանաւանդ որ վերջերս նոր կարգադրութիւններ եղան։

Այս խնդիրներու մասին ստոյգ տեղեկութիւններ առնելու նպատակով, դիմեցինք Փարիզի Ոստիկանական Տեսչութեան, որուն Օտարականներու դիւանին Տնօրէնը սիրով ընդունեց մեր խմբագիրը և տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

— Օտարականներու մասին վերջերս տրուած միակ որոշումը, որ ներկայիս օրէնքի ուժ ստացած է և գործադրութեան մէջ է, կը վերաբերի ինքնութեան թուղթի (Carte d'Identité) խնդրին։ 13 Յուլիսի ելմտական Օրէնքին համաձայն, երկու ամիսէն աւելի բնակելու համար Ֆրանսա եկող բոլոր օտարահպատակները պարտաւոր են ինքնութեան թուղթ ստանալ։ Ծախքերը հետեւեալ կերպով որոշուած են.

Ուսանողները, գրական և մտաւորական աշխատաւորները, ամսականաւոր պաշտօնեաներ, բանուորներ, ինչպէս նաև ասոնց ծնողքն ու զաւակները կը վճարեն տասը (10) ֆրանք միայն։ Այս վճարումին ենթակայ են նաեւ ամէն անոնք որ ֆրանս. բանակին մէջ ծառայած են, և կամ ֆրանսահպատակ զաւակներ ունին։

Առեւտրականները, սեփական գործ ունեցողները, դրամատէրները հայլն կը վճարեն 68 ֆրանք։

Ամէն երկու տարին անգամ մը ինքնութեան թուղթերը պիտի նորոգուին։

— Նախապէս ինքնութեան թուղթ ստացողները ներկայ օրէնքին համաձայն ե՞րբ պէտք է նորոգեն իրենց անձնագիրները։

— Առ այժմ ձեռնարկած ենք փոխելու միայն 1917 և 1918 թուականներուն տրուած ինքնութեան թուղթերը։ Ճշդումը այնքան մեծ է որ, ներկայ տարուան ընթացքին թերեւս կարելի չըլլայ սկսիլ միւսներուն նորոգութեան։ Այնպէս որ ձեր հայրենակիցներէն անոնք որ 1919ին և աւելի վերջը անձնագիր ստացած են, ճամպարելու պէտք չունին և կրնան հանգիստ սրտով գործածել իրենց գրպանը գտնուող թուղթերը, մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն։

— Ոևէ դժգոհութիւն ունի՞ք հայ գաղթականներէն։

— Բնա՛ւ, ընդհակառակն, ֆրանսական կառավարութիւնը այն տպաւորութիւնն ունի որ Հայերը լուրջ և աշխատասէր տարր մըն են և կը փափաքին միայն աշխատիլ ու հանգիստ կեանք մը ապահովել իրենց համար Ֆրանսայի մէջ։ Չարկ չկայ ըսել որ ամէն ազգի մէջ ալ լաւ ու զէշ անհատներ կը գտնուին։ Հայերու մասին մասնաւոր դժգոհութիւն չկայ։

— Չարցում մը ևս, եթէ կը հաճիք։ Ի՞նչ է ֆրանսական կառավարութեան դիրքը հայկական հպատակութեան և անցագիրներու մասին

— Հոգանի դաշնագիրը վաւերացուած և Խորհրդային Հանրապետութենէն Միութիւնը իրաւապէս ճանչցուած ըլլալով, այժմ, առենէ մը իվեր ֆրանսական կառավարութիւնը այլևս չի ճանչնար Հայկական Հպատակութիւն մը (Nationalité arménienne)։ Հայաստան ներկայիս բաժնուած ըլլալով Թուրքիոյ և Ռուսիոյ միջեւ, Թուրքիա ծնած բոլոր Հայերը կը նկատուին Թրքահպատակ, իսկ Ռուսիա ծնածները՝ ռուսահպատակ։ Հետեւաբար այսուհետեւ Հայերը իրենց գործերուն համար պէտք է դիմեն Թրքական կամ ռուսական հիւպատոսարան։ Իսկ անոնք որ չեն ուզեր կամ չեն կրնար այդ հիւպատոսարանները դիմել և կամ այս վերջիններուն կողմէ կը մերժուին, պիտի ստանան Նանսէնեան անցագիր, Ոստիկանական Տեսչութեան միջոցաւ։

Խմբ. — Ինչպէս յայտնի է, Թուրքիա այլևս հպատակ չի ճանչնար բոլոր անոնք որ երկրէն հեռացած են առանց միլլի անցագրի։ Իսկ խորհրդային Միութիւնը անցագիր կուտայ միայն անոնց որ նախկին Ռուսպատանի բնակիչ են, այն ալ կնճռոտ հարցարանի մը համաձայն։ Միւս կողմէ, խորհրդային անցագիր ունեցող մը չի կրնար անցնիլ այն երկիրներէն որոնք չեն ճանչնար խորհրդային իշխանութիւնը։ Հետաքրքրաբար խորհրդային հպատակութիւն ընդունելու խնդիրն ալ շատ կնճռոտ է, և անգործնական։

Մեզի կը հաղորդեն թէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան վարիչը կը շարունակէ իր ձեռնարկները, եւլը մը գտնելու համար այս անելին մէջ, բայց առանց մեծ յոյսեր ունենալու։ Մարսիլիոյ հիւպատոսարանն ալ անգործութեան դատապարտուած է այս պատճառով։

(Շար. կարդալ 4րդ էջ)

ՄԵՐ ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Տեսակցութիւնները ու պրպտումները լաւագոյն ձեւերն են, օրուան կեանքը ճանաչացնելու համար։ «Յառաջ» մասնաւորապէս ուժ պիտի տայ արդի լրագրութեան այս ճիւղին։ Մեր առաջին տեսակցութիւնը ունեցանք Եւրոպայի Կաթ. պատուիրակ Գրեգորիս Եպ. Պալաքեանի հետ, բուն աղբիւրէն քաղելու համար տեղեկութիւնները՝ Եւրոպայի Թեմական կազմակերպութեան մասին։

Ստորեւ կը հրատարակենք մեր հարցումներն ու արուած պատասխանները։

—Ի՞նչպէս կ'ըմբռնէք ձեզի արուած իրաւասութեանց սահմանը։ Որոշ ծրագիր ունէք։

—Իրաւասութեանս սահմանները ճշդուած են հայրապետական կոնդակով, որուն հիման վրայ կազմած եմ ծրագիր մը՝ բաւական մանրամասն՝ և որուն գրեթէ կէսը գործադրած եմ արդէն։

Ամէն բանէ առաջ կ'ուզեմ յայտարարել սա սկզբունքը, որ իմ բոլոր գործունէութեանս ընթացքին պիտի ձգտիմ որ ժողովուրդը ինք կառավարէ ինքզինքը։ Ժողովրդապետական ոգիով վարելու այս մեթոտին ապացոյցները առած եմ արդէն վերջին ամիսներու ճեռնարկներուս մէջ։ Այդ ոգիէն բացարձակապէս չպիտի շեղիմ։

Նոյնպէս կ'ուզեմ շեշտել որ ես բնաւ չեմ զբաղիր քաղաքականութեամբ, այդ գործը իրաւասութեանս սահմաններէն դուրս ըլլալով։ Ես ունիմ միայն եկեղեցական, վարչական, բարեգործական և կրթական պարտականութիւններ, որոնց կատարման պիտի նուիրեմ ամբողջ ուժս և ժամանակս։

Իրաւասութեանս շրջանակը կը տարածուի Եւրոպայի տասը երկիրներուն վրայ. ասոնք են՝ Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Գերմանիա, Աւստրիա. Եուկօ-սլաւիա, Չեխօ-Սլովաքիա, Լեհաստան Պելճիքա և Զուեյցերիա։

Վերջերս Պուլկարիա ևս դիմած է միանալու համար Եւրոպայի Թեմին։ Այս մասին գրած եմ Կաթողիկոսին, որուն հրահանգին կը սպասեմ։

—Ի՞նչ կարգադրութիւններ ըրած էք մինչև հիմա, իբրև կաթողիկոսական լիազօր։

—Ջատկէն վերջ երբ գործի ձեռնարկեցի, առաջին հոգս եղաւ կազմել Թեմական կեդրոնական Առժամեայ Վարչութիւն մը, բաղկացած 12 հոգիէ, որուն մէջ իրենց ներկայացուցիչները ունին Փարիզի մէջ հաստատուած ազգային ձեռնարկները։ Ասոնցմէ դուրս իմ կողմէ անձնապէս նշանակուած են երկու Թրքահայ, մէկ ռուսահայ և մէկ պարսկահայ։ Վարչութիւնը կազմուած է հետեւեալ կերպով.—Հ. Հ. Պատուիրակութիւն՝ Ե. Ամատունի, Դաղթ. Կեդր. Յանձնաժողով՝ Լ. Բաշալեան, Հայ Բարեգործական՝ Մ. Պալաջանեան, Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն և ընդհ. Ժողով՝ Վ. Թագուհեան Ա. Կէվրէկ, Հայ Տիկնանց միութիւն և իր ճիւղերը՝ Ա. Զօպանեան, Աղքատախնամ Տոքթ. Ալպհվերտի որդի, Բժշկ. Միութիւն՝ Տքթ Վ. Թորգոմեան, և Ներսէս Օհանեան, Մ. Զայլաք, Թրքահայ, Բրօֆ. Ադոնց ռուսահայ, Մաթէօ խան Ներսէսեան, պարսկահայ, իմ հայեցողութեամբ նշանակուած։

Թեմական վարչութիւնը ամէն Շորեք. շաբթի կանոնաւոր նիստ գումարած է, իսկ այժմ արձակուրդի առթիւ 15 օրը անգամ մը կը գումարուի։

Թեմականը իր կողմէ ընտրած է չորս մարմիններ, որոնք են.—

Ա. ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ, բաղկացած երեք աշխարհականէ և երեք կրօնաւորներէ՝ նախագահութեամբ Վտամշապուհ Եպս. Քիւպարեանի, Անդամներն են Բարթող Թագվմճեան (Առենապետ-քարտուղար), Գրիգոր Ճէպէճեան, Վահան Յոյեան քահանաներ, Պ. Պ. Փրօֆ. Ադաջանեան (առենապետ), Վ. Փորթուգալեան, և Մանասէ Գալուստեան։

Ինչպէս յայտնի է, ցարդ միայն Պոլսոյ Ազգ. Պատրիարքարանը ունէր իրեն կից Դատաստանական խորհուրդ մը, որ կը վարուէր ամուսնալուծման հարցերով, այժմ Պոլսոյ և Եւրոպայի գաղութներուն միջև յարաբերութիւնները դժուարացած ըլլալով, Հայրապետը իրաւասութիւն տուած է Եւրոպայի մէջ ևս այսպիսի խորհուրդի մը կազմութեան։

Բ. ԿՐԹԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ. անդամներն են Պ. Պ. Տօքթ. Ե. Թօփճեան (Առենապետ), Գ. Բարունակեան (Առենադպիր-քարտուղար), Քերովբէ Սվաճեան (գանձապետ) Ա. Թահմաճեան, Դաւիթ-Բէկ, Ա. Ճէվահիրճեան, Պ. Պալեան, Տքթ. Ե. Բարսեղեան, Ա. Թէրփոպաշեան։

Այս Մարմինն պաշտօնն է ամբողջ Եւրոպայի Հայաշատ վայրերուն մէջ բանալ Մանկապարտէզ-Նախակրթարաններ, համաձայն իւրաքանչիւր երկրի պետական օրէնքներուն, հայ մանուկներուն տալու համար տոհմիկ կրթութիւն, որպէսզի ձուլումէ փրկուին։

Գ. ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ, բաղկացած Պ.Պ. Պ. Էմէրեանէ, Արմ. Համբարձումեանէ և Կոպեռնիկ Կէվրէկէ։ Պաշտօնն է Կաթողիկոսական պատուիրակութեան ճախքերը մասակարարել առժամապէս։

Թեմական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ պատրաստեց հաստիքներու համար սակացոյց մը։

Դ. ԿՏԱԿԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴ, անդամներն են փաստաբաններ՝ Մարմարեան, Մելիճանեան, Պէօրէքճեան, Սալմասեան և Փորթուգալեան։

Ապահովագրական մանագէաներ՝ Պ.Պ. Ք. Էլմաեան և Վ. Մարաշեան։

Այս մարմինը պիտի զբաղի զանազան կառոյցներու գործադրութեան, ինչպէս նաև պատերազմի առեն մեռած Հայերու ապահովագիրները գանձելու գործով։

Այս չորս մարմիններն ալ գործի ձեռնարկած են արդէն։

ՊԻՏԱՀԱՆ ԵՒ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

—Ի՞նչ պիտահանք ունիք և որո՞նք են ձեր հաստիքի աղբիւրները։

—Թեմական կեդրոնական Վարչութիւնը Կաթողիկոսական պատուիրակութեան հաշիւ տարեկան պիւտճէէ նշանակած է վաթսուն հազար ֆրանք, այսինքն մօտաւորապէս Ազգ. Պատուիրակութեան ամսական պիւտճէէին (50.000) չափ։

Բոլոր գաղութները տուրքի ձեւով և իրենց կարողութեան չափով պիտի մասնակցին այս ծախքերուն։

Առ այժմ մեր հաստիքի աղբիւրներն են նուիրատուութիւնները։ Պ. Ա. Համբարձումեան այս նպատակով տրամադրած է 30.000 ֆրանք, որուն կէսը ստացուած է արդէն և մնացեալ կէսին պէտք չէ մնացած։

Պատուիրակութիւնը ունի երեք վճարեալ պաշտօնեայ։

ԴՊՐՈՑՆԵՐ ՊԻՏԻ ԲԱՑՈՒԻՆ

—Դպրոց բանալու մասին ինչ ձեռնարկներ եղան մինչև հիմա։

—Նախ սկսած եմ կրթական հիմնադրամ մը գոյացնել, և արդէն երկու հայրենակիցներ տասը հազարական ֆր. տրամադրած են. ասոնք են Լոնտոնէն Պ. Եզոբոս Պէնլեան, և Եգիպտոսէն Պ. Արմենակ Համբարեան։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի և մեծ յոյս կայ որ մօտ օրէն պիտի գոյանայ երկու հարիւր հազար ֆրանք։

Փարիզի արուարձաններէն Ալֆօրվիլի մէջ, ուր կան մօտ 250 տուն Հայեր. առաջիկայ տարեշրջանին պիտի բանանք մեր առաջին Մանկապարտէզը։ Ջեռնարկներ կ'ըլլան հող գնելու և փայտաշէն տաղաւարները շինելու այս նպատակով։ Այս շէնքերուն մէջ շաբթը վեց օր փոքրիկներուն դաս պիտի արուի, իսկ շաբթուան մէջ երեք գիշեր մեծերուն Ֆրանսերէն և Հայերէն դասեր պիտի արուին։ Կիրակի օրերն ալ կրօնական արարողութիւն պիտի կատարուի։

—Որո՞նք են ձեր անմիջական առաջադրութիւնները։

Ամէն բանէ առաջ կ'ուզեմ որ օր առաջ գումարուի Եւրոպայի պատգամաւորական ժողովը Փարիզի մէջ։ Ասոր համար ալ անհրաժեշտ է բոլոր երկիրներու մէջ ստեղծել ազգային կեդրոնական մարմիններ, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ պատգամաւոր ընտրելու համար ժողովրդական քուէարկութիւն կատարել տալ։ Այսպիսի մարմիններ կազմելու համար մօտ օրէն թեմական այցելութեան պիտի ելլեմ և հետզհետէ պիտի երթամ Մարսիլիա, Ժընեվ, Միլան, Վիեննա, Պերլին, Փրակա, Վարշաւիա, Պելկրատ, Սոֆիա, Լոնտոն, Մանչեսթր, Պրիքսել և Անվերս։

Վերջերս Լիոն այցելելով կազմեցի թեմական վարչութիւն մը։ Մանչեսթրը և Վիեննա ևս կազմուած են ժողովրդական Մարմիններ։ Ջեռնարկ պիտի ըլլայ Լոնտոնի մէջ գաղութային ներկայացուցչական մարմին մը ստեղծելու։

ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՊԱՇՏՕՆԸ

—Ի՞նչ պիտի ըլլայ Պատգամաւորական ժողովին գործը։

—Առաջին գործը պիտի ըլլայ կազմել Եւրոպայի Հայ գաղութներուն համար Ազգային Սահմանադրութիւն մը։

Արդէն առժամեայ Թեմական Կեդր. Վարչութիւնը մանախումբ մը ընտրած է Պ. Պ. Փրօֆ. Ադոնց, Ն. Օհանեանէ Ա. Զօպանեանէ և Մ. Պալաջանեանէ, որ ներկայիս կը մշակէ Ազգ. Սահմանադրութեան նախագիծ մը։

Երկրորդ՝ պիտի ընտրէ Թեմական Կեդր. Վարչութիւն մը ամբողջ Եւրոպայի համար, որ մասնաւորապէս Պոլսոյ Ազգ. Քաղաքական ժողովի իրաւասութիւնները պիտի ունենայ։

Երրորդ՝ պիտի ընտրէ Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդը։

Չորրորդ՝ պիտի սահմանէ Առաջնորդարանի տարեկան պիւտճէն և պիտի ճշդէ իւրաքանչիւր գաղութի մասնակցութեան բաժինը։

Հինգերորդ՝ պիտի ղբաղի Հայ եկեղեցւոյ բարեկարգութեան հարցով, համաձայն Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդին գրաւոր հրահանգին։

—Յարաբերութիւն ունիք Ֆրանսական կառավարութեան հետ։

—Նախարարապետ Պ. Փէնլեվէին դիմած եմ 2 Յուլիսին, պաշտօնագրով մը, կցելով Հայրապետական կոնդակին հայերէն պատճէնը և Ֆրանսերէն Թարգմանութիւնը։ Նախարարական խորհուրդը ղբաղած է Կաթողիկոսական պատուիրակութեան հարցով, որ նոր խնդիր է Ֆրանսայի համար. այժմ կըսպասենք պատասխանին։

Ոստիկանութեան և Քաղաքապետութեան կողմէ վաւերացուած է ստորագրութիւնս։

—Ֆրանսա գտնուող Հայերու մարդահամարը ունիք։

—Ֆրանսայի մէջ կան ներկայիս մօտաւորապէս 42,500 Հայեր, համաձայն տեղական ազգային մարմիններու տուած տեղեկութեանց։ Այս թիւը կը կը բաժնուի հետեւեալ կերպով.

Մարսիլիա և շրջակայքը	16.000
Փարիզ և շրջակայքը	14.000
Լիոն և շրջակայքը	8.500
Ջանազան քաղաքներ	4.000

ԵՐԳԵՐ ՇԻՐԱԿԻ ՋՐԱՆՑՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս յայտնի է, անցեալ Յունիս 21ին բացուեցաւ Շիրակի Ջրանցքը, զոր Շիրջրանցքի վերածեր էին օրուան վարիչները, իսկ հիմա կը կոչեն Շիրլեն կամ Լենինջրանցք (Լենինի Ջրանցք)։ Այս առթիւ խանդավառ յօդուածներ և բանաստեղծութիւններ հրատարակուեցան խորհրդային մամուլին մէջ։ Սորեւ կ'արտատպենք տարբեր բանաստղծ մը, Ուսուա Մայակի կամ Մայոյի արտատուչ երգը։ «Խ. Հայաստան»էն(թիւ 140 կ'իմանանք թէ Ուսուա Մայօ, որ այժմ 67 տարեկան է մանուկ հասակէն եղած է որմնադիր, հիւսն և քարտաշ։ Մասնակցած է Թիֆլիսի Ներսէսեան դպրոցի, Էջմիածնի վեհարանի և ուրիշ բազմաթիւ շէնքերու և դպրոցներու շինութեան. իսկ Ջրանցքին մէջ՝ կամուրջներու կատուցման։

Աւելորդ է յիշել թէ փոխած ենք Երեւանի այլանդակ ուղղագրութիւնը.—

ՀԱՐՍԱՆՒՔԸ ԼԵՆԻՆՋՐԱՆՑՔԻ

Եկէ՛ք, եկէ՛ք, Էնթիլական հադամաղիխ,
Մեր շրջանի բազմաչարչար խեղճ գիւղացիք,
Որ դարերով մեր դաշտերի կուրծքն էք ճեղքել,
Ձեր գութանի սուր խոփերով, մի կերպ ապրել
Վար ու ցանքսր դուք արել էք դաւարկ յոյսով
Պահէք աւել սերմը հողին ձեր աղօթքով։
Ահ ու այգի աղօթքներով չեն կանգնում,
Եթէ նրանց առաս-առաս դու չես ջրում,
Յոյս ես դնում, որ տէրտէրը սերմդ օրհնեց—
Էդ ֆո գլխում եղած միտը բթացրեց։
Եկէք, եկէք, հաւաքուեցէ՛ք, տօն է այսօր,
Նորափեսան պիտ ոտ դնէ մեր դաշտը նոր։
Երազ տեսար հազար հազար գիշերներով,
Գալստեանը սպասում էիր դուք հաւատով,
Նա գալիս է ձեր ցաւերին դեղ անելու,
Նա գալիս է ձեր հանդերին ջուր անելու։
Նա գալիս է ռանչպարին ձեռ բռնելու,
Նա գալիս է դաշտակ տունը էշեացնելու,
Նա գալիս է ընդմիշտ ձեզ հիւր ուրախ,
Փարթամ—
Էնջրանցքը կուլտուրայի մեծ բաժեկամ։
Ահ գետի ակուցներից է դուրս գալիս,
Էն Շիշ-բափի առւակներին ողջոյն տալիս.
Ջուրս կողմիցը ծաղիկները գովի են կարդում,
Էն նոր հիւրին, որ ապրել էր մութ խորհրում
Նա մտնում է խոր հարափի կուրծքը ճեղքիկ—
Էն հարափի գլխին կանգնիր, աւրա մտիկ.
Թէ ինչպէս է կոխ տալիս ժեռ հարափին—
Աշխատաւոր ժողովրդի կտրին որդին։

***

Դէ՛ն, ընկերներ, հաւաքուեցէ՛ք ձորի գլխին,
Որ գալիս է մեր գիւղացու ազիզ որդին.
Նա գալիս է պսակուելու մեր յոյսի հետ,
Մեր պապական չոր ու ցամաք սեւ հողի հետ։

***

Եկէ՛ք, եկէ՛ք, հաւաքուեցէ՛ք, դուք բանւորներ,
Դուք էք յոյսը էս մեր կեանքի, ու պարծանքներ
Էն սեւ ու մութ խոնաւ անցքի ժայռ հարերի
Կուրծքն են փորում հարուածներ ձեր մուրճերի։

***

Մեր հարսնեաց էլ աշխատանքին է մասնակցել,
Ժայռ հարերը կոտրել, կոփել ու կառուցել.
Էն հարսանի յոկած հարով դուրը շինած,
Մուրճ ու մանգաղ նրա վրայ է բանդակուած։
Պատրաստուած է մութ ու ոլոր գնացքներով,
Մեր էն ազիզ բանւորների ծով հրճիմով։

Եւրոպայի տասը երկիրներուն մէջ գտնուող Հայերուն ընդհ. թիւն է՝ 70 հազար, իսկ Պուլկարիոյ մէջ կան մօտ 30.000 Հայեր. այնպէս որ եթէ Պուլկարիան ալ միանայ մեզ, Եւրոպայի թեմը կ'ունենայ 100.000 բնակչութիւն։

—Ի՞նչ լուծում ստացաւ Մարսիլիոյ առաջնորդական խնդիրը։

—Մարսիլիոյ հոգեւոր հովիւ Արսէն Վրդ. Դլամճեանի պաշտօնը չեմ վաւերացուցած խիստ յարգելի պատճառներով զոր պիտի բացատրեմ և տեղեկագիրներով պիտի հաստատեմ Մարսիլիոյ Ազգ. Միութեան առջև։

Արդէն Մարսիլիոյ Ազգ. Միութեան և Կաթ. Պատուիրակութեան միջև ոեէ անհամաձայնութիւն չէ մնացած և հրաւիրուած եմ նախագահելու դպրոցական ամավերջի հանդէսներուն։ Այս առթիւ Մարսիլիոյ ազգ. վարժարանին բացը գոյելու համար հանգանակութիւն պիտի կատարեմ, և վճռելի բոլոր խնդիրները պիտի կարգադրեմ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃՈՒՄԸ

Ներքին գործակալութեան քաղաքային բաժնի տեղեկագրին համաձայն, 1924ի ընթացքին Հայաստանի բոլոր գաւառներուն մէջ տեղի ունեցած են հետեւեալ ծննդները, մահերը, ամուսնութիւնները և ամուսնալուծումները.

Երեւանի գաւառ. — Ծնած են՝ 4537 հոգի, որոնց 2372 արական, իսկ 2165 իգական, մեռած են՝ 1657 հոգի, 870 արական, 1657 իգական. ամուսնացած են՝ 1094 զոյգ և ամուսնալուծուած՝ 116։

Լեռնիսականի (Շիրակ) գաւառ. — Ծնած են 9328 հոգի, 4959 արական, 4369 իգական, մեռած են 3188հոգի, 1554 արակ. 1534 իգ. ամուսնացած են 1965 զոյգ. եւ ամուսնալուծուած՝ 82։

Էջմիածնի գաւառ. — Ծնած են՝ 7683 հոգի. 4231 արակ. 3452 իգ. մեռած են՝ 2943 հոգի, 1122 արակ. իսկ 1821 իգ. ամուսնացած են՝ 861 զոյգ եւ ամուսնալուծ. 29։

Լոռի–Փամբակի գաւառ. — Ծնած են՝ 6258 հոգի, 3222 արակ. 3036 իգ. մեռած են 2409 հոգի, 1278 արակ. 1131 իգ. ամուսնացած են՝ 1073 զոյգ, ամուսնալուծուած 49։

Դիլիջանի գաւառ. — Ծնած են՝ 3633 հոգի, մեռած՝ 1199, ամուսնացած՝ 337 զոյգ և ամուսնալուծուած 15։

(Այստեղ որոշուած չեն ծնունդներու եւ մահերու սեռը)։

Նոր–Բայազիդի գաւառ. — Ծնած են՝ 4674 հոգի, 2462 ար իսկ. 2212 իգ. մեռած՝ 1676, 887 ար. իսկ 787 իգ. ամուսնացած 778 զոյգ եւ ամուսնալուծուած 21։

Դարալագեազի գաւառ. — Ծնած են՝ 1500 հոգի, 778 արկ. 722 իգ. մեռած՝ 581 հոգի, 318, արկ. 263 իգ, ամուսնաց. 831 զոյգ եւ ամուսնալուծ. 25։

Զանգեզուրի գաւառ. — Ծնած են՝ 1705 հոգի, 932 արակ. 773 իգակ. մեռած են՝ 509 հոգի, 295 արակ. 214 իգ. ամուսնացած են՝ 383 զոյգ եւ ամուսնալուծ. 34։

Մեղրիի գաւառ. — Ծնած են՝ 433 240 արկ. 193 իգ. մեռած են՝ 143 հոգի, 71 արկ. 72 իգ. ամուսնացած են՝ 63 զոյգ և ամուսնալուծուած են 10։

Ազատ բնակչութեան թիւը. — Այսպիսով 1924ի ընթացքին Հայաստանի ինը գաւառներուն մէջ ծննդած են ընդամէնը 39,851 հոգի, մեռած 14,605 հոգի. ամուսնացած 7385 զոյգ եւ ամուսնալուծուած՝ 381 զոյգ։

Ծնածներու ընդհանուր թիւէն մեռածներու թիւը զեղչելով, կը տեսնենք որ 1924ին Հայաստանի ազգաբնակութիւնը աւելցեր է 25,245 հոգի։

Սմման համեմատութիւնը Հայաստանի մէջ կը կազմէ 2 ու կէս։

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Կոմունիստ, Հայաստանի Կոմ. Կուսակցութեան պաշտօնական օրկանը, իր Բ. (Յունիս) թիւին մէջ կը հրատարակէ ուսումնասիրութիւն մը կազմակերպութեան վիճակի մասին։ Կը քաղենք գլխաւոր կէտերը։

Մինչեւ 1924 Մարտ կուսակցութիւնը ունէր 1824 իսկական անդամ եւ 2405 թեկնածու. համագումար 4229։ Ասոնց 883ը բանւոր էին (20,8ο/ο), 2279ը գիւղացի (53,8ο/ο), 812ը պաշտօնեայ (19,2ο/ο), 255ը զանազան (6.2ο/ο)։

1925 Մայիս 1 ին իսկական անդամներու թիւն էր 3170, թեկնածուները՝ 2930. համագումար 6100, որոնց 1292ը բանւոր (21,1ο/ο), 3672ը գիւղացի (60,1ο/ο), 1059ը պաշտօնեայ (17,3ο/ο), 77ը զանազան (1,5ο/ο)։ Այս թիւին մէջ են նաեւ անդամուհիները, 218 հոգի (1924ին՝ 107), որոնց 25ը բանւոր 83ը գիւղացի, 108ը պաշտօնեայ։

Ֆրանսիայի բարձր մրցանակը ևս հիմնը նորեն, ընդհանուր շռայլության մեջ, ընդունելի տոկոսներ է տալիս ամենաանհավանական ենթադրություններին, և ամենաանսպասելի անունները հանդես են գալիս ֆրանսիական գրականության ամենաարդիական ներկայացուցիչների կողքին։ Ոչ ոք չի զարմանում, որ Ռոմեն Ռոլանը, Անրի Բարբյուսը, Անդրե Ժիդը, Ժյուլ Ռոմենը, Ֆրանսիս Ժամը, Անդրե Մորուան, Ժան Ռիվիերը, Ժան Ժիրոդուն, Ժան Կոկտոն, Անդրե Մալրոն, Ժորժ Դյամելը, Ժան Ռիշպենը, Ժան Ժիոնոն, Ժան Ֆավրոն, Ժան Ֆրեստյեն, Ժան Ժիրոն, Ժան Ֆրեդերիկ Ժոլիո-Կյուրին, Ժան Ժիրոդու

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Թանկագին թղթակիցը Պէյրութէն կը հեռագրէ թէ Սուրիոյ մէջ խռովութիւններ ծագած են։ Ապստամբած է Սուլթան Աթրաշ։ Զօրավար Սարայլի ծրագրին համաձայն Ճէպել Տիւրզէն օգնական ուժեր կը հասնին ապստամբութիւնը զսպելու համար։ Ֆրանսական սաւառնակներ կը ռմբակոծեն ապստամբ գիւղերը։ Դամասկոսի և Պէրասի միջեւ երկաթուղիի և խճուղիներու երթեւեկը դադրած է հասարակութեան համար, որովհետեւ զինուորական իշխանութիւնը զօրքերու փոխադրութեան յատկացուցած ջանոնք ամբողջութեամբ։

Պէյրութի մէջ եւս խռովութիւններ ծագած են

Ալս առթիւ «Թայմզ»ի Պէյրութի թղթակիցը կը գրէ.— Վարձակալները ցոյցեր կատարեցին 20 Յուլիսին, ցոյցերուն կը մասնակցին եղեր նաեւ մեծ թիւով հայ գաղթականներ։

Նշաններ կան որ, կարծել կուտան թէ ցոյցերը հետեւանքն են պոլշեւիկեան գրգռութիւններու։

Ցոյցերը այնքան սպառնալից բնոյթ մը ունէին որ Լորտ Պալֆուրի այցելութեան առթիւ պարզուած տեսարանները կը յիշեցնէին։ Ընդհարումներու ընթացքին երեք ցուցարարներ սպաննուեցան, իսկ ուրիշներ վիրաւորուեցան։ Կառավարիչ Պ. Քայլա յայողած էր հանդարտեցնել խռովարարները, որոնք ցոյցերը դադրեցնելու վրայ էին, երբ խորհրդաւոր գործիչներ գրգռեցին ամբոխը եւ պատճառ եղան արիւնահեղութեան. Ոստիկանութեան պաշտօնատան ապակիները ջարդ ու փշուր եղած են։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Էնկիւրի, 31 Յուլիս.— Գործավարներու Խորհուրդը վաւերացուց Սուրիոյ հետ մաքսային համաձայնութիւն կնքելու սկզբունքը։ Այժմ վերաքննութեան պիտի ենթարկէ արտ. գործոց և առեւտրական գործավարներու առաջարկած փոփոխութիւնները։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ՊՂՏՈՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԾԱՅՐԸ ԻԹԹԻՀԱՏԻՆ ՀԱՍԱՒ

Մանրակրկիտ լուրեր բերաւ, երէկ, Պոլսոյ վերջին թղթաթերը (Յուլիս 28 և 29)։

«Խռովարար»ներու դատին առթիւ յայտնութիւններ կը հրատարակուին, որոնք շատ ուշագրաւ են։ Էնկիւրիի Անկախութեան դատարանը սկսած է դատել Լութֆի Քիքըի պէյը, նախորդ նախագահը՝ փաստաբանական կաճառին և ծագումով Քիւրտ։ Բռնուած է իր յուշատետրը, որուն մէջ հետեւեալ կէտերը կան.

—«Խալիֆայութեան և Սուլթանութեան մասին տրուած որոշումէն Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի օդապարիկը ծակեցաւ և այն օրէն իվեր կ'իյնայ . . . Ցակաւին չէ հասկցուած թէ փաշան միացած է իթթիհատականներուն, որոնք շատ վարպետորդի են. այսօր անոնք փաշային բոլոր ուզածները կ'ընեն, սակայն վաղը . . . Իմ կարծիքով, եթէ փաշան անոնց միանայ, դատապարտուած է Մահմուտ Շեվքէթ փաշայի վախճանին . . . Իթթիհատականները օր մը գնդակով պիտի մեռցնեն զայն»։

Ուրիշ տեղ մը կ'ըսէ,— «Իզմիրի տնտեսական համաժողովէն վերադարձողէ մը լսեցի թէ Տօքթ. Նազըմ և միւս իթթիհատականները ուժ կուտան իրենց շարժումին, թէ իթթիհատականները պիտի միանան Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի կողմնակիցներուն, սակայն վերջը վերջը դանակ դանակի պիտի գան»։

ՆՈՐ ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոլսոյ, Պրուսայի և Պիղայի մէջ ձերբակալուած է բազմաթիւ կարեւոր անձեր, ասոնց մէջ կը գտնուին նախորդ երեսփոխաններ Էյուպ Սապրի և Խուսրեվ Սամի (Էսկիշէհիր), Շիւքրի (Պոլիս), Պահրի (Եոզղատ) Սալիհ (Երզրում), գնդապետ Օսման, Ոստ. քաղաքական բաժնի նախկին պաշտօնեաներէն Մէհմէտ Զէ (Պրուսայի և Նիկոմիդիոյ Յարդարարը), Տէպրէցի Ֆուատ, միլլի ուժերու նախորդ հրամանատար Իսմայիլ Հագգը, Սապանճալը Հագգը, Պրուսայի թաղապետութեան նախագահ Սամի, Հօճա Սալիհ, առևտրական Միհտաթ և Ստեփան? պէյերը։

Պրուսայի եւ Պիղայի մէջ ձերբակալուածները գործակցած են Զերքզ Էտհեմի։ Բշիտի և ընկերներուն։

Այս կալանաւորները մեծ մասով իթթիհատականներ են. բոլորն ալ յանձնուած են Էնկիւրիի Անկախութեան դատարանին։

Լուրի մը համաձայն, ոստիկանատան կանչուած են նաև Գարա Քէմալ (պարենաւորման նախարար պատերազմի ատեն, իսկ այժմ իթթիհատի Կեդր. Կոմիտէին ներկայացուցիչը Պոլսոյ մէջ), Միհտաթ Քէմալ, Էրզրումի նախկին երեսփոխան Հիւսէին Ավնի և ուրիշներ։

Սիրքեճի, Մեյմէնէթ խանը խուզարկուած և կնքուած է, բայց յաջորդ օր բացուածէ Առնոյմէ անջատաբար կը շարունակուի քրդական ապստամբութեան մեզսակիցներուն հաշուեյարդարը։ Խարբերդի անկախութեան դատարանը մահուան դատապարտեց չորս հոգի, որոնք չաւուշ մը և 17 զինուորներ կոտոր կոտոր ընելով Եփրատ գետը նետեր էին։ Մահապարտներէն Ալիի համար կ'ըսեն թէ իսլամացած Հայ մըն է։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԱԿԱՊՈՂՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Վերջերս նոր կենդանութիւն կը տիրէ արտասահման ապաստանած ռուս փախստականներու շրջանակներուն մէջ։ Կը յուզուի «արտասահմանեան» ռուս համագումար հրաւիրելու խնդիրը։ Այդ հարցը նախապէս դրուեցաւ Նեղ սահմանի մէջ. աչքի առջեւ ունենալով միայն ծայրայեղ միապետական խաւերը։ Սակայն շուտով շարժումին յարեցան աւելի ազատական, չափաւոր միապետականները, եւ բոլոր ճարտարագործական եւ առեւտրական խմբակցութիւնները։ Այդ գաղափարը սկսաւ արծարծել նաեւ Փարիզի ռուսերէն նոր օրաթերթը «Վօզրօժտէնի» (Վերածնութիւն) որ իր շուրջը հաւաքած է բազմաթիւ մտաւորականներ նախկին չափաւոր ազատականներէն ու սահմանադրական միապետականներէն։ կազմուած է արդէն նախաձեռնարկ մասնախումբ մը որ պատրաստած է ցուցակը բոլոր այն կազմակերպութիւններուն եւ մարմիններուն որոնք պիտի հրաւիրուին համագումարին։ Մասնախումբը որոշած է հրաւիրել, այս ամսու վերջերը, Ֆրանսա գտնուած ռուս կազմակերպութիւններու ու ներկայացուցիչներու ժողով, որու հաւանութեան պիտի ենթարկուի մասնախումբին բանաձեւը, իբրեւ հիմք առաջիկայ արտասահմանեան համագումարին։

Ժողովը պիտի լսէ կազմակերպիչ մարմնի նախագահի զեկուցումը եւ վերջնապէս պիտի վճռէ համահամագումար հրաւիրելու հարցը։ Ահաւասիկ այդ բանաձեւը.— «Ռուսական արտասահմանեան համագումարը կը ձգտի համախմբել բոլոր այն Ռուսերը որոնք իրենց նպատակ են դրած Ռուսաստանի ազատագրումը Գ. Ինտերնասիոնալի լուծէն եւ վերականգնումը Ռուսաստանի, իբրեւ մեծ եւ օրինաւոր պետութիւն, աչքի առջեւ ունենալով. առաջին՝ անոր պատմական հիմքերը եւ երկրորդ՝ Ռուսաստանի մէջ տեղի ունեցած խոշոր փոփոխութիւնները եւ ներկայ ռուս իրականութեան պայմանները»։

Բանաձեւը հազիւ տպուած, Միլիւքովի թերթը սկսաւ խստօրէն քննադատել զայն եւ համագումարի գաղափարը, մերժելով մասնակցիլ անոր։ Ուրեմն, առաջին քայլէն իսկ որոշ արգելքներու կը հանդիպի համագումարի ծրագիրը։

ԱՆԳԼԻԱ.

Օտարականներուն դէմ մղուած պայքարը իր արժիւնքը ունեցաւ նաև Անգլիոյ մէջ։ Այս երկիրը սկիզբէն ի վեր գաղթական չընդունիր արդէն, բայց եղածներուն ալ չեն հանդուրժեր, ազդուած անգործութենէն և կարմիր վտանգէն։

Յուլիս 28 ին ներքին գործերու նախարարութեան վիճաբանութեան ատեն, նորէն յուզուեցաւ այս հարցը երեսփոխանական ժողովին մէջ։ Նախարարը յայտարարեց թէ՝ տիրող անգործութեան հետեւանքով, չի կրնար թոյլատրել որ ան և է օտարական Անգլիա գայ այն գործին համար զոր անգլիացի մը կրնայ կատարել։ Նեղութիւն չպիտի տրուի անոնց որոնք Անգլիա մնած են այս պատճառէն առաջ։

*** *Հանքագործներու տագնապը սուր հանգամանք առաւ վերջին օրերս։ Որ գործադուլերը տեղի կունենան, ոչ ալ աշխատաւորները։ Կառավարութիւնը հսկիչ միջին ճամբայ մը գտաւ Տագնապին ձանրութիւնը հասկնալու համար, կըըսէ որ հանքածուխի արտադրելի մթերքը հազիւ երկու շաբաթ կը բաւէ երկաթուղիներու և գործարաններու։ Վարչապետ Պ. Պալտուին անձամբ միջամտեց վէճը լուծելու համար։ Գործաւորները կը պահանջեն հանքերու հասոյթէն 17 0/0 ը յատկացնել պահեստի դրամագլխին և 87 0/0 ը՝ աշխատավարձի, դեղչելով ծախքերը. յետոյ վարձքի նուազագոյնի սակ մը հաստատել իւրաքանչիւր շրջանակի համար։ Իրաւարար ատեանը արդարացի գտաւ գործաւորներուն տեսակէտները, առանց սակայն լուծման ճամբայ մը գտնելու։ Կառավարութիւնը որոշեց առժամապէս ստանձնել գործատէրերու դրամ և գործաւորներու պահանջած ռճիկներու տարբերութիւնը, պայմանաւ որ հանքագործները չանձն առնեն երեք ամիս շարունակել աշխատանքը, որպէսզի կարելի ըլլայ բարեյաջող ելքի մը հասցնել բանակցութիւնները։*

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.

Մինչեւ 30 Յունիս, Գերմանիա հատուցումներու հաշուին վճարած է 160 միլիոն ստէրլին, առանց հաշուելու Ռուրի գրաւման ծախքերը։ Այս գումարէն Անգլիա ստացած է 25 միլիոն ստէրլին, որուն 22ը իր բաժինն է։ Ռուրը պարպուեցաւ, բայց Քէօլնը գրաւման տակ է դեռ, և այնպէս ալ պիտի մնայ, մինչեւ որ Գերմանիա գործադրէ զինաթափութեան համար տրուած հրահանգները։ Քննութեան մը հետեւանքով, յաղթականները դժգոհ մնացին, բայց Գերմանիան ալ իր կարգին կը գանգատի, անընդունելի գտնելով կարգ մը պայմաններ։

— Աշխարհի ամէնէն մեծ ցեխլինը պիտի շինուի Գերմանիոյ մէջ, եթէ յաղթականները թոյլատրեն։ Ծրագիրը պատրաստ է արդէն։ Ծախք պիտի երթայ հօթը միլիոն մարք, որուն չորս միլիոնը պիտի հաւաքուի հանգանակութեամբ, կոմս Յեփլինի շինած օդանաւին առաջին ճամբորդութեան քանահակին աւելիւ։ Նոր ցեպլինը պիտի ծառայէ ոչ միայն բեւեռային արշաւանքներու, այլև Եւրոպայէն Ամերիկա ճամբորդութեան, Սիպերիոյ և Ճափոնի ճամբով։ Գերմանացիները Նանսէնի վրայ դրած են իրենց յոյսը, Դաշնակիցներէն արտօնութիւն ստանալու համար։

Նոր օդանաւը պիտի ունենայ 150,000 խորանարդ մեդր տարողութիւն, 245 մեդր երկայնութիւն և պիտի կրնայ փոխադրել 55 թօնօ ծանրութիւն։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՑՔԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, rue du Fauboug St. Denis
Métro Gare de l'Est — Téléphone Nord: 84-04
Ընդունելութեան ժամեր, ամէն օր 4—7։
Կիրակի օրերը ժամը 9—12
Ուրիշ ատեն ժամադրութեամբ։

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ
ԳՐԻԳՈՐ ՃՕԼՕԼԵԱՆ
Կըստանձէ լուսանկարչական ամեն կարգի աշխատանքներ
pose, agrandissement, reproduction
խնամուած և դիւրամատչելի
Դիմել իր հասցէին
39, Rue Brancion, (15)

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr, Ch, Nercès, 65 rue Pascal—Paris.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն)

Մարսիլիա 28 Յուլիս

Յառաջիկայ Օգոստ. 16 ին, Մարսիլիոյ Ազգ. Միութիւնը մեծ դաշտահանդէս մը պիտի տայ ի նպաստ Ազգ. Վարժարանին։

Կը թուի թէ հանդէսը մէկ քանի շաբաթ պիտի ուշանայ, թերևս մինչև Օգոստոսի վերջին կիրակին։ Տրուելիք դաշտահանդէսին նպատակն է գոյել տարեկան բացը, որ մօտաւորապէս 15 հազար ֆրանք է։ Թէև անմիջական նպատակը այդ է, սակայն առելի կարևորը գայն վերաբանալու ձիգն է, որ պիտի արտայայտուի այդ հանդէսով։ Որովհետև, առանց բացը գոցելու հնար չէ վերաբացման մասին խօսք անգամ ընել։ Դաշտահանդէսին յաջող ելքէն կախում ունի քանի մը հարիւրեակ փոքրիկներու մայրենի դաստիարակութեան գործը։ Դպրոցը ապահովելէ զատ, հնարաւորութիւն պիտի տայ նաև մտածելու այն բազմաթիւ փոքրիկներու վրայ որոնք մանկապարտէզի մը կարօտը կը քաշեն։

Եթէ այս տարի գպրոցին նիւթական պայմանները ապահովուին, աշակերտները. րուն թիւը 40ο)ο յաւելում պիտի կրէ. այլապէս 100ο)ο պիտի զեղչուի, դասարկուի դպրոցը, ու ծնողները իրենց զաւակները պիտի ղրկեն պետական վարժարանները, որոնք ձրի են արդէն։

Ուրեմն այս գաղութը պիտի փորձէ իր գերագոյն ճիգը։

Մեծ աշխատանք ունին դաշտահանդէսի յանձնախումբը և Ազգ. Միութիւնը. այս ընդհ. շարժումին մղիչ, շարժիչ լծակները պիտի հանդիսանան մեր տասնեակ մը հայրենակցական միութիւնները. գործի պիտի լծուի ու առաջին գծին վրայ կանգնի կարմիր Խաչը, իրենց սատարը պիտի բերեն Երիտասարդ և Պատանի միութիւնները, որովհետև այդ օրը՝ առանց այլ և այլի պիտի ըլլայ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ։

Կաթ. պատուիրակ Պալաքեան Եպս. պիտի հովանաւորէ հանդէսը։

Դեռ ատկե կ'ունենանք այս ձեռնարկի մասին գրելու «Ցառաջ»ին, որ օտար ափերու վրայ, ազգային դիմագիծը պահելու, այլասերման դէմ կռուելու ամենէն ուժեղ օղակներէն մէկը պիտի դառնայ։

Մ. Ս.

ՍԷՆԴԷՔԻՆԷՆ կը գրեն մեզի.— Այստեղ ալ կազմուեցաւ ազգային միութիւն մը, առժամեայ վարչութեամբ, որուն անդամներն են պ. պ. Վարդան Զուլոէրեան, Յարութիւն Սուճեան, Գր. Գաբրիէլոֆ, Պօղոս Աբոյեան, Վարդան Նորիկեան։ Այս կիրակի տեղի կ'ունենայ ընդհ. ժողով, ծրագիրը վաւերացնելու համար։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՐԶՐ ՀԱՑՔԻ (Երզրումի Նահանգի) բոլոր հայրենակիցները այսօր Կիրակի Օգոստոս 2 կէսօրէն յետոյ ժամը 3 ին ժողովի կը հրաւիրուին, Հայրենակցական Միութիւն կազմելու համար։

Ժողովատեղի՝ 131, Faubourg du Temple, (Métro-Belleville).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՔ

Լիօն, 6. Պ.— Կրնաք թղթակցիլ։ Համաձայնեցանք Ընդհ. Գործակալին հետ, քանակի մասին։

Ժ. Փարիզ.— Այդ բաժինը պիտի ունենանք միշտ և արդէն պայմանաւորուած ենք։

Ճ. Անթառամեան Լիօնի, Ստացանք բաժնեգինը։

ՑԱՌԱՋ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

St MICHEL Madame Allanche
Bd. St. Michel *թիւ 7ի առջևի կրպակը (քէօշք)։*
Rue Lafayette Պ. Արտաշէս Պասմաճեանի մօտ, **53 Fbg. Montmartre.**
ՊԵԼՎԻԼԻ ՄԷՋ (Փարիզ) **M. Gachet**
19, rue de Belleville.
Մեր ընդհանուր գործակալն է
ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ, ԹՈՒԼՈՆԻ, ԿԱՐՏԱՆԻ ՆԻՍԻ և ԼԱՍԷՃՆԻ *Համար՝*
Պ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՑՈՒՄԱՃԵԱՆ
(Poste Restante, Marseille)
որուն կարելի է դիմել բաժանորդագրութեան և ազդերու համար։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ ՄԷՋ

Պ. Պերճ Թաշճեանի խանութը
23, Rue des Dominicains

Պ. Պօղ. Մ. Պօղոսեանի խանութը
38, Rue Françis de Pressensé

Պ. Ռ. Կարապետեանի խանութը
12, Rue Puvis de Chavanne

Պ. Սահակ Կէմալմազեանի խանութը
3, Rue St. Barbe, 3

Պ. Ղ. Քէնեէրեանի Ճաշարանը
4, Rue Mont de Piété
(Օթել Տամասի կողքին)

Հետզհետէ կը ծանուցանենք միւս տեղերը։

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } 65, Rue Pascal, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թուրքիա եւ գաղութներ	20 ֆր.	40 ֆր.	70 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

ՀՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ 1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

Ծանր երկունքի մատնուած է Միլլի Թուրքիան։

Քրտական ապստամբութենէն ի վեր, էնկիւրիի վարիչները գիշերը ցորեկին խառնած են, բազմաթիւ եւ բազմադոյն թշնամիներ հետապնդելու համար։ Կախաղանը անդադար կը գործէ «Արեւելեան նահանգներ»ուն մէջ, որոնք տակաւին չեն մաքրուած։

Բանտերը լեցուն են ամէն կարգի ամբաստանեալներով, իսկ լրտեսներն ու ոստիկանները ամէն օր խումբ խումբ կասկածելիներ երեւան կը հանեն։

Ազգին, Պոլսէն մինչեւ էնկիւրի, կառավարութիւնը կը հետապնդէ իր թուրք թշնամիները, իթթիլաֆական, իթթիհատական կամ խալիֆայական։ Ամէն օր շնդալուիս յայտնութիւն մը կը հրատարակուի, եւ նոր դատադրութիւն մը կը ծանուցուի, վտանգելով մտքէ չանցած դէմքեր։ Այս կարգէն է միլլի ուժերու նախորդ հրամանատար Իսմայիլ Հագգը պէյ, որուն վրայ գանուեր են ամենէն ծանրակշիռ փաստաթուղթերը։ Կառավարական շրջանակները միաձայն կը պնդեն թէ դատադիրներուն նպատակն էր տապալել հանրապետական վարչութիւնը, տեղ բանալու համար սուլթան-խալիֆայութեան։ Տագնապին ամենէն յատկանշական կէտը այն է որ, մինչ իթթիլաֆականները յայտնապէս կ'ամբաստանուին եւ մեծ մասով ձերբակալուած են, բացի վախստականներէն, էնկիւրի շատ զգուշութեամբ կը շարժի նախկին իթթիհատին հանդէպ, որ երկու տարիէ ի վեր խլրդային աշխատանքի մէջ է, եւ իրական սպառնալիքը։ «Յառաջդիմասէր»ներու կուսակցութիւնը (լուծուած) իթթիհատին արտաքին դիմակն էր, ինչպէս, անկէ առաջ, Թուրք Բանուորական Միութիւնը, որուն վարիչ ոգիներն էին երկու «կասկածելի» դէմքեր, նախկին վարչապետ Ռէուֆ պէյ եւ Գարապէքիր Քեազիմ վաշա։ Վերջին շաբթուան կալանաւորներուն մէջ կան թունդ իթթիհատականներ եւ յայտնի Ջարգարարները, բայց էնկիւրի առայժմ իբրեւ անհատ կը հալածէ զանոնք, եւ կը զգուշանայ բացէ ի բաց ասպարէզ կարգալ։

Հակառակ այս ռազմագիտական դիրքին, Մուսթաֆա Քէմալ գիտէ որ ընդհարումը անխուսափելի է, մանաւանդ երբ վերջնական գատերը։ Եթէ վաւերական են Լոթֆի Ֆիքրի պէյի օրագրէն քաղուած հրատարակութիւնները, որոնք երեւցան Պոլսոյ թերթերուն մէջ, նոր լոյս մը կը ձգի իթթիհատի գործունէութեան ձեւերուն վրայ։ Շատ բան կախում ունի այս դատէն, եւ նոր կալանաւորներու խոստովանութիւններէն։ Յետոյ նաեւ շատ բան կը հասկցնեն միլլի թերթերը, պաշտօնական թէ անպաշտօն։ Ամէն օր կրակ ու բոց խօսքեր կ'արտասանուին էնկիւրիի վարձած խմբագիրներուն կողմէ, մեծ սկզբունքներու անունով. բայց ակներեւ է անոնց տակ ծածկուած մտահոգութիւնը, վաղուան երկիւղը։ Այս միջոցին, օրակարգի նիւթ է տէրհպէյհներու ջնջումը, շէյխերուն ու պէկերուն ոչնչացումը։ Խնդիրը այն է որ միլլի վարիչները այս պայքարը կը մղեն ոչ թէ պատմական չարիք մը վերցնելու և իսկապէս ժողովրդավար կարգեր հաստատելու համար, այլ ամէն բանէ առաջ, իրենց գոյութիւնը ապահովելու, իրենց կաշին փրկելու մտահոգութեամբ։ Իթթիհատը շոյեց տէրհպէյհները, նոյն իսկ անդամագրեց զանոնք, իսկ միլլին այդ արիւնռուշտ բռնապետներէն շատեր կը համրէ իր հաւատարիմներուն մէջ, ինչպէս Տիգրանակերտի Ջարգարարը և տէրն ու տիրականը, Ֆէյզի պէյ, որ հանրօգուտ շինութեանց գործավար ալ եղաւ, և աչքէ ինկած է, քրտական ապստամբութենէն ի վեր։

Գոյութեան կռիւը իր սաստկագոյն աստիճանին հասած է այժմ. Ո՛չ միայն Քիւրտերը վրէժով լեցուած են, այլ եւ Թուրքերը, եւ այս վերջիններուն ամենէն կազմակերպուած կամ ազդեցիկ տարրերը։

Անկախութեան Ատեաններու սարսափը առ այժմ չլռտած է ընդդիմադիրները, սակայն, ժողովուրդներու պատմութեան մէջ կը պատահին այնպիսի վայրկեաններ, երբ ամենակարող ուժն իսկ յանկարծակիի կուգայ։ Մուսթաֆա Քէմալ իր ամբողջ ոյժը դրած է իր հաւատարիմներուն եւ բանակին վրայ, եւ կը ջանայ իր թաթին տակ պահել Անատոլուի գիւղացիները, հարկին զանոնք իբրեւ հում նիւթ գործածելու համար քաղաքներուն դէմ։

Բայց երկար չի կրնար տեւել այս լարուած վիճակը, մանաւանդ եթէ աւելի պրկուին շղթաները եւ բուն Թուրք ընդդիմադիրներն ալ կախաղանին վրայ քաւեն իրենց մեղքերը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դրամատուներու

Պատասխանատուն գործադուլը

Յանձնախումբ օրէ ի վեր կը շարունակ կուի Փարիզի և գաւառներու դրամատուներուն գործադուլը, որ Պանք տը Ֆռէյի Նասիոնալէն սկսաւ և վարակեց բոլոր տեղական հաստատութիւնները։ Բան հպարտ կը մնայ բանթողներուն թիւը։ Շարժման միացած են Ֆռէյի Լիոնէլ, Սօսիէթէ Ժէնէռալ, Ֆռէյի Էնտուսթրիէլ և Քոմէրսիալ, Քօնթուար Նասիոնալ տ'Էսքոմթի, Ֆռէյի տիւ Նօռտ, Ֆռէյի Քոմէռսիալ տը Ֆրանսի ևն. պաշտօնեաները։ Ոսոխակռուիւնը կը հսկէ բոլոր դրամատուներուն առջև։

Երկուշաբթի օր միթինկ մը գումարեցին բանթողները և բանաձև մը քուէարկեցին 15,000 պաշտօնեաներու անունով։ Ընդարձակ սրահը անբաւական կուգար խռնուած բազմութեան։ Բանաձևը բացարձակապէս կը մերժէ այն վերագրումը թէ գործադուլը քաղաքական հանգամանք ունի և կը յայտարարէ թէ վճռած են մինչև վերջը շարունակել պայքարը, գոհացում ստանալու համար։

Գործադուլին վարիչ մարմինը ընդարձակ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ուր կ'ըսէ թէ «պայքարին շարժառիթը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ անօթութիւնը։ Թշուառութեան գործադուլ մըն է այս։ Թշուառութիւն՝ կանոնաւոր հագուստով և փողկապով, այո, բայց ճիշտ անոր համար ալ աւելի ողբերգական։

«Պէտք է լաւ հագուիլ, մաքուր վրայգլուխով երևալ գրասենեակներուն մէջ։ Բայց ահա թէ ինչ կը շահին այդ մաքուր հագուած պաշտօնեաները։ Երեսուն տարեկան պաշտօնեայ մը 695 ֆրանք ամսական կ'առնէ Պանք Նասիոնալ տը Ֆռէյիի մէջ։ Միևնոյն տարիքէն կին պաշտօնեայ մը՝ 495 ֆրանք։ 42 տարեկան պաշտօնեայ մը 791 ֆր. կը ստանայ Ֆռէյի Լիոնէլի մէջ, կին պաշտօնեայ մը՝ 581 ֆր։ Երեսուն տարի մը այս շքեղ պալատներուն մէջ ծառայելէ յետոյ, մեր ընկերները, տկարացած, մաշած, հիւանդկան՝ փողոց կը նետուին, ամսական ռոճիկէն աւելի ողորմելի կենսաթոշակով մը, որ առաջ 2,700 ֆրանք էր, յետոյ եղաւ 3,300, այսինքն ոչ իսկ օրական տասը ֆրանք։ Ահա թէ ինչո՞ւ հանգստեան կոչուած շատ մը պաշտօնեաներ իբրև օժանդակ կը մնանեն նորէն նոյն գրամատուները ուր աքնած են 30 տարի։ 1925 Փետրուարէն իվեր բուռն պայքար կը մղուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, ամբողջ մամուլը կը զբաղի այս խնդրով, բազմաթիւ դիմումներ եղան, բայց գրամատուներու տնօրէնները շարունակեցին բացարձակապէս մերժել մեր պահանջները։ Այո՛, կարգ մը յաւելումներ կամ խոստումներ եղան, բայց տարեկան 100-300 ֆրանք ամիսը 8, 25 և 33 ֆրանք...»։

Գաւառներէն պատուիրակութիւններ եկած են Փարիզ։ Ելմտական նախարար պ. Քայյօ անձամբ միջամտած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿ. ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

Ներքին Նախարարը 17 Յուլիս 1925 թուակիր հետեւեալ Շրջաբերականը ղրկած է Քաւնսայի բոլոր նահանգապետներուն։

Պատիւ ունիմ հաղորդելու ձեզ, համաձայնութեամբ Արտաքին գործոց նախարարութեան, թէ Լոզանի դաշնագրին ստորագրուելէն իվեր երբեմն Հայաստանը կազմող նահանգները բաժնուած են Սովետական Ռուսիոյ և Թուրքիոյ միջեւ։ Ուստի այլեւս հայկական պետութիւն, հետեւաբար և հայկական հպատակութիւն գոյութիւն չունի։

Երախտապարտ պիտի ըլլամ ձեզ եթէ հաճիք այսուհետեւ իրենք գիրենք Հայ կոչող անհատներու մասին ձեր վերաբերմունքը ճշտել հետեւեալ կերպով

1.— Խորհրդային Ռուսիոյ կամ Խորհրդային հանրապետութենց Միութեան պահպանող նահանգներ.— Ս. Հ. Միութեան տրուած նահանգներուն մէջ Հայերուն տրուելիք բոլոր վաւերաթուղթերու վրայ պէտք է գրել «Բաղաքացի Ս. Հ. Մ. ծնունդով Հայ» եթէ անոնք կ'ընդունին խորհրդային կառավարութիւնը. հակառակ պարագային անոնց պիտի տրուի «ռուս գաղթական»ի ինքնութեան թուղթ (certificat d'identité), այլ անուամբ Նանսէնեան վկայագիր (certificat de Nansen)։

2.—Թուրքիոյ պահպանող նահանգներ.—Թուրքիոյ տրուած նահանգներուն մէջ ծնած բոլոր Հայերու վաւերաթուղթերուն վրայ պէտք է գրել «Թուրք՝ Հայկական ծագումով» (Turcs, d'origine arménienne)։ Բայց ասոր անոնք պէտք է կրեն Թրքական անցագիր։ Սակայն և այնպէս Թուրքերը երբեմն կը մերժեն ճամբորդութեան թուղթեր տալ այս օտարականներէն անոնց, որոնք Լոզանի դաշնագրին ստորագրուելէն առաջ Ֆրանսական հովանաւորութեան տակ դրած էին իրենք զիրենք։ Թրքական անցագիր հայթայթել չկրցողներուն հարկ պիտի ըլլայ տալ «Թուրքիոյ Հայերուն համար ինքնութեան վկայագիր» (certificat d'identité pour Arméniens de Turquie) կամ Նանսէնեան վկայագիր։

Կը հետեւի ուրեմն՝

1.—Որ Ռուսիոյ տրուած նահանգներուն մէջ ծնած Հայերը պիտի կոչուին «Բաղաքացի Ս. Հ. Մ., ծագումով հայ» կամ «Ռուս գաղթական ծագումով հայ», իսկ եթէ Թրքական տիրապետութեան տակ կը գտնուին, պիտի կոչուին «Թուրք՝ ծագումով հայ»։

2.—Որ այսուհետեւ «հայկական հպատակութիւն» (nationalité arménienne) բացատրութիւնը չպիտի գործածուի։

3.—Ասկէ վերջ արտասահմանի պատուիրակութենց կամ հայկ, այլ կազմակերպութենց կողմէ տրուած անցագիրները վիզի չպիտի ըլլան։

4.—Այսուհետեւ այս օտարականներուն ոչ մէկ Ֆրանսական անցագիր (կամ ազատ երթեւեկի թուղթ, sauf conduit) չպիտի տրուի։

Ներքին գործոց Նախարարին կողմէ
Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէն
(ստոր.) ՇԻԱՓ

*** *Կաթող. պատուիրակութեան հասած նամակէ մը կը տեղեկանանք որ Քրէօզոյի ոստիկանապետը արդէն սկսած է հաւաքել վճռակատրութիւնը յիշեալ գիւղը բնակող այն Հայերուն, որոնց ինքնութեան թուղթին մէջ «հայկական հպատակ» գրուած է, արձանագրելով անոնց ո՛ր ծնած ըլլալը և որ պետութեան անցագրով իրենց երկրէն դուրս ելած ըլլալը։*

ՊԻՊՔԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթակցէն կ'իմանանք թէ նոր կալանաւորները, որոնք էնկիւրի փոխադրուած են մանաւանդ վակօնով, կ'ուրանան իրենց վերագրուած յանցանքները։ Ամբաստանեալներուն մէջ կան վեց նախկին երեսփոխաններ, երեք վաճառականներ և մէկ քաղաքապետ։ Եթէ հարկ ըլլայ, ուրիշ ձերբակալութիւններ ալ պիտի կատարուին։ Այս իսկ պատճառով, յետաձգուած է դատավարութիւնը։

—Միայն Թուրքերէն լեզուն խօսելու որոշում տուած է նաև Մերսինի քաղաքապետութիւնը, հետեւելով Պրուսայի և Պալըքէսիրի շրջաններուն։

(Լուրերու Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՀՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Ութէնք կը շողար իր փառքին ու արեւուն մէջ, երբ ճառագայթ մը ոսկեցոլոր ու տաք, բացաւ աչքերը ցնծուհիին, որ կը քնանար լինկած վագրի մորթի մը վրայ մերկ, մարմարաթոյր և վեհափառ հանդարտութեամբ:

Շփեց աչքերը, սթափեցաւ իր թմրութենէն և քաղցր վերյիշումի մը տակ ժպտեցաւ հոգւին, երկարօրէն բանալով շրթունքները՝ ճեղքուած կարմիր պտուղի մը նման. նայուածքէն շողացուց անօրինակ կայծեր:

Այլևս բացարձակ վստահութեամբը լեցուած էր իր գեղեցկութեան զօրութեանը մասին, համոզուած էր թէ կը կրէր իր մէջ այն երկնատուր զաղանիքը, որով ամբողջ բազմութիւն մը տղամարդոց, առանց ցեղի ու դասակարգի, կրնար քաշել իր քղանցքին գծած ճամբէն և շփոթեցնել փիլիսոփաները իրենց բնազանցական վերլուքներուն մէջ: Կարող էր տալ իր բահանդուներուն այնպիսի հրապոյրներ, որոնք թէ կը քնացնեն և թէ կը ցնծեն. և այս ամէնը կը կատարէր առանց երթալու մինչև մեհեանը ցնծուհիներու պաշտպան ուխտակատար Ափրոդիտէին:

Որովհետև Սիկիլիոյ արքաներէն մեկը, որուն կինը կը նկատուէր գեղեցկագոյնը ամբողջ կղզիին, քիչ առաջ մեկնած էր իր երդիքէն:

Հպարտ էր դիտելով ոսկի արձանիկ մը, որ նուէրն էր նախորդ գիշերուայ իր այդ երկրպագուին:

Ու քմահաճոյքն ունեցաւ փոխանակ յայտնելու պայմանագրական շնորհակալութիւն մը՝ սիրահրաւէր աստուածուհիին, ընծայել իր շնորհներէն քաղաքին ամէնէն թշուառ մարդուն որ կ'ապրէր պատերուն տակ, երգելով ու մուրալով:

Իր այդ անսովոր փափաքին մէջ տեսաւ զոհողութեան մը ու մեծագոյն խոնարհութեան ամենաշքեղ արտայայտութիւնը:

Կանչեց գերին ու ըսաւ.

—Այսօր պէտք չէ որ երթաս անուն գրելու խեցեգործներու թաղին պատին վրայ, այլ ուղղակի հոս պիտի բերես այն մուրացիկը, որուն երգերը այնքան տխուր են և ձայնը՝ սիրաճարփ ու մահացու:

Սեւամորթը նայեցաւ ապշահար իր տիրուհիին, բայց վարժուած միշտ հնազանդելու, մեկնեցաւ:

Լոգանքը դեռ նոր էր աւարտած երբ ներս եկաւ մուրացիկը, ամփոփուած իր պատառատուն ձորձին մէջ, ազատ, արեւահեր և քաղցած՝ կարծես անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր:

—Դուն որ վարժուած ես երկարելու քաղուկդ ու լումայ մը ի զուր խնդրելու՝ սիրահարներու եասէր առատաձեռնութենէն, պիտի ստանաս առանց խնդրանքի այն որ քու երջանիկ օրերուդ երանելի-րուն մէջ իսկ չէիր համարձակած երեւակայել:

Ահաւասիկ քու առջև է Գեղեցկագոյնը գեղեցիկ Ութէնքի, հետևէ սիրտիդ ու վարուէ համաձայն անոր աստուածախօս պատգամներուն:

Ու լուսագեղ, ու վարդագեղ, ան կը խոստանար պարգևել միակ, վերջին, խանդավառ վայրկեանը երկրի վրայ ըրջող երկնային հրճուանքի մը:

Մուրացիկը որ միականի էր և ոգեղ այլանդակօրէն, երերցուց իր գլուխը և ճակտին կնճիռները բազմացան: Պատասխանեց այնպէս ինչպէս զգայ:

— Կը հաւատամ, Երկնային Աղջիկ, որ կարող ես դեպի քեղ քաշել հեռաւոր կղզիներու մէջ իսկ երջանիկ ու խաղալօրէն ապրող մարդիկը և շարժել ինչպէս Ասբասիա մը, Պերիկլէսեան խմաստութիւններ, քու մատիդ ուղղութեամբ:

Կը հաւատամ որ կարող ես յարուցանել ձերերու խենդութիւնն իսկ, բայց, հրեղէն Դիցուհի, կարող չես հպատակեցնել քու կամքիդ այն որ կը պահուի սիրտի մը խորը և որ չարթնուար ոչ շնորհով, ոչ քմահաճոյքով, և ոչ իսկ պիտութեամբ:

Անօթի եմ ես և շատոնց ի վեր իմ սովատանջ ստամոքսս կարօտն ունի իւղոտ համադամներու և Քիոսի բոսոր գինիին:

Տուր ինձի անոնցմէ որքան կրնաս, նաև եթէ կ'ուզես քանի մը լումայ, բայց թոյլ տուր որ շրթունքներս տաղերգեն միայն երևակայական, երազող, ճշմարիտ սէրերը մշտատանջ, մարդատեաց ու մարդոցմէ հալածուած, երբեք չվայելած հոգիի մը: Իմ հպարտութիւնս աւելի ուժեղ է քան քու Գեղեցկութիւնը:

Ցնծուհին, որուն առջև ծնրադրած էին դարուն կաշմբուն ու հարուստ պարմանիները, որուն գեղեցկութիւնը յուզմունքի անճառ քաղցրութիւններ ու ներշնչումներ էր խառնած նոյն առեղծուածային քերթողներու տաղերուն և որուն մարմնի մէջ խորհողները տեսած էին արժանի պատճառ մը եղերական վախճաններու կամ լաւագոյն իմաստը՝ անհպատակ գոյութեան, նայեցաւ իր բարկութեան ու արհամարհանքին բոլոր ուժովը, և հրամայեց ծառաներուն դուրս նետել այդ անսովոր մուրացկանը:

ՀՄԱՅԵԱԿ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

"Foyer Français" Ի ՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻԻ

Արդէն երկրորդ տարին է, որ Փարիզի զանազան թաղերուն մէջ գոյութիւն ունին ֆրանսերէնի երեկոյեան դասընթացքներ օտար երիտասարդներու համար:

Դասընթացքներու կազմակերպողն է "Foyer Français" ընկերութիւնը, որու մէջ կը մտնեն՝ իբրև պատուակալ նախագահ—վարչապետ Պ. Փէնլեվէ, Փարիզի երկրորդական վարժարաններու վերահսկիչ Պ. Լըֆէվր Մարդկային իրաւունքներու դաշնակցութեան նախագահ Պ. Ֆէրտ. Պիւիսսօն, Պ.Պ. Օլշանսքի, Մ. Մօսէ և այլ պետական անձեր ու երեսփոխաններ:

Այս կազմակերպութիւնը Յուլիս 18ին տուաւ իր ամավերջի հանդէսը XIII քաղաքամասի քաղաքապետարանի գեղեցիկ սրահին մէջ, որուն ներկայ ըլլաու պատեհութիւնը ունեցայ գրեթէ պատահաբար:

Իր արտաքին երեւոյթով ամավերջի սովորական հանդէսի բնոյթ ունէր այս երեկոյթը՝ բանախօսութիւններ Պ. Պ. Լըֆէվրի և Պիւիսսոնի կողմէ, պարգեւաբաշխութիւն յառաջադէմ ուսանողներուն, վկայականներու յանձնում շրջանաւարտներուն՝ երգեր, դարձեալ ճառեր և ի վերջոյ պզտիկ կատակերգութիւն մը մէկ արարով: Ներկաներու մեծագոյն մասը կը կազմէին ուսանող-ուսանողուհիները, գրեթէ բոլորն ալ չափահաս երիտասարդներ և օրիորդներ զանազան ազգութիւններէ. կային 7-8 հայ երիտասարդներ ևս, որոնցմէ մեկը արժանացաւ առաջին կարգի, մեկն ալ երկրորդ կարգի մրցանակի:

Մեզ հետաքրքրողը այն չէ, թէ ինչ նպատակներ կը հետապնդէ յիշեալ կազմակերպութիւնը իր այդ դասընթացքներով, սակայն անժխտելի է անոնց մատուցած ծառայութիւնը և տուած օգուտը օտար երիտասարդներու համար, եթէ վերջիններս ուզեն օգտուիլ պատեհութենէն:

Խօսքս կը մասնաւորեմ հայ երիտասարդներու վրայ, որովհետև այս պատեհութենէն ամէնէն քիչ օգտուողները հայերն են, 7-8 հոգի միայն և այն ալ ոչ բաւարար չափով:

Օտար երկրի մը մէջ յաջողութիւն գտնելու գլխաւոր պայմաններէն մեկն է տեղեակ ըլլալ այդ երկրի լեզուին ասիկա ամենօրեայ դառն փորձերով ապացուցուած ճշմարտութիւն մըն է, զոր ոչ ոք կրնայ ժխտել:

Եթէ կան անհատներ, որ 2-3 տարիէ իվեր Փրանսա հաստատուած ըլլալով քանի մը բառեր գոց ըրեր են, թող յանկնութիւնը չունենան պարծենալու, թէ իրենք արդէն ֆըրանսերէնի հիմքը դրած են և կրնան կանոնաւոր խօսիլ:

Լեզուի մը հիմքը կը կազմէ քերականութիւնը: Քերականական գէթ ամենատարրական կանոններուն անծանօթ մեկը երբեք թոյլ չեղաւ ինքզինքը, թէ կրնայ այդ լեզուն շուտով իւրացնել, կանոնաւոր խօսիլ ու գրել:

Հաւանաբար առարկողներ ըլլան, թէ բանւորներուս կամ արհեստաւորներուս համար ինչո՞ւ է պէտք անսխալ գրել կամ խօսիլ, բաւական է, որ կարենանք արտայայտուիլ: Մասամբ իրաւունք ունին այդ առարկողները՝ նկատի ունենալով այն անյապաստ պայմանները, որոնց մէջ ստիպուած են իրենց օրուան հացը ճարել: Սակայն նոյն այդ հացը ճարելը դիւրացնելու համար է, որ մենք կը թելադրենք տեղական լեզուն սորվիլ, իսկ լեզու մը արագ սորվելու լաւագոյն միջոցն է անոր հիմքը կանոնաւոր դնելը՝ առանց մոռնալու ի հարկէ, մայրենի լեզուն:

Այս դիւրութիւնը մեզ 'կ'ընծայէ "Foyer Français„ կոչուած կազմակերպութիւնը քաղաքի զանազան թաղերու մէջ հիմնած իր երեկոյեան դասընթացքներով, բոլորովին ձրիաբար: Ինչո՞ւ չօգտուինք այդ պատեհութենէն և չփութանք արձանագրուելու եկող տարեշրջանի համար, որ պիտի սկսի Հոկտեմբեր 3 էն: Հայ ուսանողներուն աւելի դիւրութիւն տալու համար, տեղը ընտրուած է քաղաքի հայաշատ կեդրոններէն մեկը՝ Սէն Միշէլի շրջանը (23 rue Cujas), ուր պիտի դասախօսեն ֆրանսերէնի մեծ հմուտ հայ իրաւագէտներ պ. պ. Փորթուգալեան և Թէլեայեան:

Եթէ ուսանողներու թիւը բաւականաչափ ըլլայ, անոնք պիտի բաժնուին խումբերու՝ համաձայն իրենց կարողութեան:

Լ. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

ՄԵՐՁ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԻՋԱԶԳ. ԸՆԿԵՐԱԿՑ. ՏԱՐԵԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային Ընկերակցութեան տարեկան ժողովը այս տարի տեղի կ'ունենայ Սթօքհոլմի մէջ, փոխանակ Լա Հէյի: Գործադիր Մարմնի նախապատրաստական ժողովին օր նշանակուած է 23 օգոստոսի կիրակին: Ընդհ. ժողովները տեղի կ'ունենան 24 և 25 օգոստոսին:

Այս տարուան օրակարգը աւելի սահմանափակ է. սակայն խոստումով աղբիւրէ կը տեղեկանանք որ այս ժողովին մէջ նկատի պիտի առնուի հայ գաղթականները տեղաւորելու մասին Նանսէնի Ցանձնաժողովին պատրաստած տեղեկագիրը: Նոյնպէս օրակարգի նիւթ կը կազմէ Մերձաւոր Արեւելքի վերաշինութեան և ընթացիկ կարիքները գոհացնելու վերաբերեալ հարցեր:

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը հրաւէր ստացած է մասնակցիլ այս ժողովին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհրդային Հայաստանի Յուլիսի թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ լրացուցիչ տեղեկութիւնները երեւանի վերջին ողողումներու մասին.

Հեղեղը այնքան ուժգին էր Աւանի մէջ, որ արմատախիլ եղան մեծ թուով բազմամեայ ծառեր: Գիւղի բոլոր տնտեսութիւնները անխուսափելի վնասուած են: Կարկուտը փճացուցած է պտուղները: Աւելի գէշ է հացահատիկներու, ցորենի և գարիի ցանքերուն եւ բանջարանոցներու վիճակը: Հեղեղը արմատախիլ ըրաւ բոլոր ցանքերը (վնաս՝ 15,000 րուբլի): Կարկուտը անձրեւը և հեղեղը տեւեցին վեց ժամ եւ քանդեցին ճամբաներն ու առուներ եւ շատ մը տուներ: Գիւղացիները կը ծնան առանց բերքի:

Դէպի Հրազդան անցած հեղեղը իր ճամբուն վրայ փճացուցած է Շէնգաւիթ գիւղի ցանքերու մեծ մասը:

Կոտայքի Աւինէ գիւղին մէջ հեղեղը փճացուցած է բանջարանոցները և ցանքերու տասներորդ մասը:

Լէնինականի գաւառին (Ալեքսանդրաբօլ) կարգ մը գիւղերուն մէջ փճացած է ցանքերու 80ο/օը:

Երեւանի մէջ, հեղեղը փճացուցած է «Խորհրդային Հայաստան» «Մաճկալ եւ Աւանկարդ» թերթերու թուղթերը, մեծապէս վնասելով նաեւ տպարաններուն:

Մեծ վնաս կրած է նաեւ համալսարանը, որուն գրեթէ ամբողջովին փճացած են քիմիական նիւթերը, գործիքները, ապակեղէնը, շիշերը եւ այլն, (8.9000րբ.): Ջուրը ոչնչացուցած է նաեւ հանքաբանական հաւաքածուներ եւ գանազան իրեղէններ, 15-18,000 րբ.: Ամբողջովին քանդուած են ներքնայարկի դուռները, պատուհանները եւ պատերը:

Խոշոր վնասներ կրած են Գետառի երկու ափերու այգիները: Միչեւ հիմա հասած տեղեկութեանց համաձայն, փճացած են 300 է աւելի պտղատու ծառեր: Միայն բուսաբանութեան եւ ծառերուն հասած վնասը 100,000 րուբլին կ'անցնի:

Հրազդանի գաւառին մէջ, փճացած է 80 տեսեաղին բամպակ, որուն արժէքն է 32,000 րուբլի եւ 20 տեսեաղին բանջարանոց. արժէք՝ 6000րբ.: Մեծ գումարներ պետք են, ջրային դրութիւնը նորոգելու համար:

Միայն Երեւան քաղաքին վնասները դարմանելու համար, ծախք կը նախատեսուի 1534,330 րբ: 300,000րբ. պէտք է թումբ շինելու համար Գետառի շուրջը, ուրկէ սկսաւ հեղեղը. 382.880րբ. քաղաքի ողողուած մասերուն նորոգութեան համար. 275,000րբ. Օթան ցորի հոսանքը կանոնաւորելու համար: Աւան գիւղի ջրային դրութեան եւ ճամբաներու նորոգման համար անհրաժեշտ է 1300 բանւոր:

ՁԱՀԻՃՆԵՐԸ ՉՈՐՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Նանսէնի Ցանձնախումբը Հայաստան գտնուած ատեն, մասնաւորապէս զբաղած է Սեւ Ջուրի, Զանգի Բասարի եւ Ղամարլուի ճահիճները չորցնելու ծրագրով: Այս շրջանը կը ներկայացնէ հազար տեսեաղին տարածութիւն: Ճահիճներու գլխաւոր մասը կը գտնուի Սեւ Ջուրի աւազանի մէջ: Ճահճացումը յառաջ կուգայ գետակի ջուրերէն եւ առուներու անկանոնութենէն, որոնց հեռանքով հոսանքը չի կրնար անվնաս յառաջ խառնուիլ Արաքսին:

Յանձնաժողովին կարծիքով, հրաժեշտ է շարք մը աշխատանքներ կատարել, Սեւ Ջուրի (Գարա Սու) հոսանքը ուղղելու եւ երկու թուղթի երկայնքը ընդունարանները շինելու համար, ուր պիտի մտնան առուները: Անհրաժեշտ դարձեալ են նաեւ մաքրել Մաղաղեանի հեղեղատի հունը եւ հողային ամբարտակներ եւ թումբեր շինել: Ճահիճները ցամքեցնելու և ոռոգելու համար իւրաքանչիւր տեսակին ծախք կը հաշուուի 170 ռուբլի, իսկ երկու քարքարուտ վայրերու ոռոգման համար՝ 200րբ., նկատի առնելով հողի անհարթութիւնները: Ոռոգումը պիտի կատարուի Հրազդանի միջոցաւ՝ եւ Սեւ Ջուրով: Ջրային պաշարը կը հաշուուի հինգ միլիոն խորանարդ սաժէն, որ բաւական է 14,000 տեսեաղին ջրելու:

ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Իր գործը աւարտած է Յանձնաժողովը որնշանակուած ներքին գործավարութեան կողմէ կարգ մը գաւառներու, քաղաքներու և գիւղերու անունները փոխելու համար: Յանձնաժողովը նկատի առեր է գաւառական վարչութիւններու, գիւղական համայնքներու և ուրիշ պաշտօնական հաստատութիւններու կողմէ առաջարկուած փոփոխութիւնները, և մեծ մասով վաւերացուցած է զանոնք: Այդ փոփոխութիւնները նուն համաձայն Հայաստանի վարչական բաժանումները պիտի կորսնցնեն իրենց պատահական անուանակոչութիւնները և պիտի կոչուին իրենց քաղաքակրթական աշխարհագրական անուններով: Փոփոխութիւններու մեծ մասը կը կազմեն ուղղագրական սրբագրութիւններ: Շատ մը վայրեր պիտի կոչուին Հորհրդային գործիչներու անուններով:

Յանձնաժողովի վերջին նիստերուն հրաւիրուեր են նաև Էջ. Փրոֆ. Ա. Խաչատրեան, Ե. Լալայեան և Ե. Շահազիզ և ուրիշներ:

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՅՈՅՆԻ ԱՆԾԱՆՕԹ ՁԻՆՒՈՐԻ

2 Օգոստոս կիրակի հաւաքական Հայոց եկեղեցին արտասովոր խանդավառութիւն կը տիրէ Ֆրանսական բանակի նախկին Հայ կամաւորներու Միութեան Հոգեհանգիստ մը կազմակերպած էր Մեծ պատերազմին նուիրուած իրենց ընկերներուն շատակին, այդ պատերազմի ամեակին առթիւ: Եկեղեցիին մէջ տեղ կը բարձրանար այս առթիւ պատրաստուած մահաբեմ մը, թաւիշներով զարդարուած և բազմաթիւ աշտանակներով եզերուած:

Արարողութիւնները հանդիսապէս կը շարունակուէին մինչև կէսօր, երբ ժամը 11ին Եկեղեցիի

աւջևի փողոցէն կամաւորներու Հայկական Նորակազմ Ֆանֆառը սկսաւ Նուագել նախ Ֆրանսական քայլերգը «լա Մարսէյլեզ», ապա «Բամբ Փորոտանը», որոնք երկուքն ալ ունկնդրուեցան գլխադաց, հարիւրաւոր երկսեռ բազմութեան կողմէ։

Յետոյ կազմուեցաւ թափօր մը, որուն առջեւէն կը տարուէր հայկական եռագոյն դրօշակը, երկու կողմէն Ֆրանսական դրօշակներով շրջապատուած, ետեւէն կուգար սիրուն ծաղիկներէ կազմուած թանկարժէք պսակ մը, յետոյ Նուագախումբ, կաթ. պատուիրակ Պալաքեան Ս., Հայ կամաւորներու Միութիւնը և անհամար բազմութիւն մը Հայերու։ Թափօրը Շանզ զ'Ելիզէի լայն պողոտայէն ուղղուեցաւ դէպի Էթուալի յաղթական կամարը, որուն տակ կը հանգչի անծանօթ զինուորը։ Ամբողջ ճամբու ընթացքին Ֆանֆառը Նուագեց հայկական երգեր, «Մեր Հայրենիք», «Լուսին Զկար», «Կամաւոր Բանակ» եւ այլն, յուզելով հայրենակցօթ սիրտերը բոլոր Ներկաներուն, որոնք առանձին անգամ ըլլալով եւ այն ալ Փարիզի ամենէն շքեղ պողոտային վրայ հայրենիքի անուշ եղանակները կը լսէին և անգամ մը եւս կը տեսնէին հայկական եռագոյնին ծածանումը։

Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ երկու հրամանատարներ ղիմաւորեցին թափօրը։ Կամաւոր մը ծաղկեպսակը դրաւ Անծանօթ զինուորի շիրիմին վրայ։ Կամաւոր Գ. Մանուկեան եւ Պալաքեան Ս. յարգանքի քանի մը խօսք արտասանեցին, որմէ վերջ Նուագուեցաւ Շօբէնի մահերգը։ Ցաղթական կամարին չորս բոլորտիքը հայերով լեցուած էր։ Այստեղի կարճ արարողութեան վերջանալէն յետոյ Ֆանֆառը հայկական քանիմը կատրներ Նուագեց եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ՝ յիշատակելի օր մը վայելած ըլլալու գեղեցիկ տպաւորութեան տակ։

ԱՐԱԲՆԵ՛ՐՆ Ալ...

Պէյրութի Իսլամ-Արաբական թերթի մը՝ «Բայ-իլ-Ալմ»ի Հալէպի թղթակիցը մանաւանդ յօդուածով մը արաբ ժողովուրդին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Հալէպի հայ գաղթականութեան տնտեսական նախանձելի կացութեան վրայ։

Կը զարմանայ թէ ի՞նչպէս տեղական թերթերը չեն անդրադառնար այն մօտալուտ վտանգին, որ կը սպառնայ Արաբ առեւտրականին, ժողովուրդին համ արաբական հարստութեան, հայերու այս տնտեսական յարաճուն զարգացումին հետեւանքով։

«Երէկ աղքատ էին այդ տասնեակ հազարաւոր գաղթականները և նոյնիսկ իրենց ձեռքերը կը բանային հաց մուրալու համար, այսօր իրենց գրպանները լեցուն են մեր ոսկիներով։ Ապագային հայերը պիտի տիրանան մեր ամբողջ հարստութեան։ Փողոցի մը մէկ ծայրէն միւսը կ'երթաս, հազիւ արաբական նշանատախտակի մը կը հանդիպիս. միւս բոլորը «հան» ով վերջացող անուններ են։ Այնէն ինչ որ կը գտնուի մեր երկրին մէջ, հայկական է։ Մենք կը զբաղինք արտաքին խնդիրներով, բայց բուն վտանգը ներսն է։ Այնէն ազգայնական իր բոլոր նախազգուշական միջոցները ձեռք պէտք է առնէ այս մահացու վտանգին դէմ»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Պօլսոյ թերթերը երկար մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն նորդ աւադրութեան մասին, որուն պարագաները պարզեր էինք մեր առաջին թուով։ Ամէնէն կարեւոր թուղթերը գտնուած են միլի ուժերու նախորդ հրամանատար Իսմայիլ Հագգը պէյի վրայ, որ ծրագիր ունի եղեր հանրապետութիւնը քանդելու։ Ձերբակալուած է նաև Նէքօլաքի անուն յոյն մը, որ գաղտնի տեղեկութիւններ կը հաւաքեր Թուրքիոյ մասին, ինչպէս կը գրեն թուրք թերթերը։

Էնկիւրիի պաշտօնաթերթը «Հաքիմիէթը Միլլիէ», խօսելով նոր ձերբակալութիւններուն վրայ, կը գրէ.

«Ազգային պայքարէն յետոյ, պատահանատուները պատժելու տեղ, ներում հռչակուեցաւ։ Հակառակ ասոր, անոնք փոխանակ հանգիստ նստելու, խռովութիւններ կազմակերպեցին։ Եթէ արեւելեան ըմբոստութիւնը չթաւալեցնէր մեզ, մեղք պիտի ըլլար այս հայրենիքին։ Այլ եւս չենք կրնար հանդուրժել որ այս երկիրը անգամ մը եւս կործանի, անձնական վէճերու հետեւանքով»։

Նոր կալանաւորներն ալ Էնկիւրի փոխադրուած են։ Ասոնք անջատ են միւս «խռովարար»ներէն, որ «բարեկարգիչ աղանց« կը յորջորջուի. բայց կը հաւատան թէ ասոնց մղիչ ազդակներն ալ Սան Ռէմօ, Պուքրէշ և Հալէպ կը գտնուին։

Էնկիւրի երկունքի մէջ է այս դէպքերէն իվեր։ Շարունակ բացառիկ ժողովներ տեղի կ'ունենան, Մուսթաֆա Քեմալի նախագահութեամբ։ Վերջին նիստի մը մէջ, որոշուած է չնչել տէրրօրիզմի թութակը, իբրև աղբիւրը բոլոր չարիքներուն։ Հարիւր քսան տարուան պատմութիւն է որ կը կրկնուի . . .

ԵՐԱՆԻ՛ ՀՈՎԻՈՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒՆ

Ցայտնի է որ քէմալական կառավարութիւնը բուռն թափով կը հալածէ նաեւ կարմիրները։ Քանի մը տարի առաջ, թրքավարի բարբարոսութեամբ կոտորուեցան խումբ մը թուրք պօլշեւիկներ։ Այժմ աւելի սաստկացած են հետապնդումները։ Վերջերս շարք մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան Պօլսոյ և Անատոլուի մէջ։ Բանտարկուեցան բժշկական և իրաւագիտական հաժալսարանի ուսանողներ։ Պօլսոյ թերթերը կը հաւաստեն թէ կարեւոր գաղտնիքներ ձեռք ձգած է ոստիկանութեան քաղաքական ճիւղը։ «Ազգամ»ի տեղեկագրին, պօլշեւիկները Թուրքիոյ մէջ ալ «սկաներ էին մեծ գումարներ ծախսել և տարածել համայնավարական դաւանանքը, բայց ոստիկանութիւնը արգելք հանդիսացաւ»։ Այս միջոցին կը փնտռուի փախստական մը, երկտասարդ բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթ, «որ տարօրինակ բանաստեղծութիւններ կը գրէր «Օրագ-Չէքիճ» թերթին մէջ (փակուած) և կարեւոր գումարներ ստացած էր քարոզութեան համար»։

Գ. Միջազգայինը ի հարկէ տեղեակ է այս իրողութիւններուն. բայց որքան մեղմ են իր արտայայտութիւնները՝ բաղդատելով ուրիշ երկիրներու դէմ արձակուած թունաւոր սլաքներուն հետ։ Անուշ խօսքը օձը ծակէն կը հանէ... Այս առածին կը հետեւին պօլշեւիկ վարիչները, երբ հարցը Թուրքիոյ մասին է։ Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ին մէջ (թիւ 146) կը կարդանք բայ նամակ մը՝ ուղղուած թուրք կառավարութեան, «Թուրք ժողովուրդի բարեկամներու կողմէ, որոնք յուզուեր են, իմանալով թէ Պօլսոյ ոստիկանութիւնը 25 թուրք քաղաքացիներ ձերբակալեր է, իբրեւ պօլշեւիկ։ Ու կ'ափսոսան. «Այսպէս ուրեմն, Անկախութեան դատարանը որ կը կոչէ աւազակապետերու, հակայեղափոխականներու և Մեճն Բլիսթա նիոյ գործակալներուն գլուխները, պիտի դառնայ նաև թուրք կոմունիստները։ Ի՞նչի համար։ Մինչեւ Թուրքիոյ կոմունիստները կ'ուզէին տապալել թրքական Հանրապետութիւնը։ Ընդհակառակն. երբ շէյխ Սայիտ ապստամբեցաւ անգլիական ոսկիի և անգլիական զէնքի օգնութեամբ, կոմունիստները առաջինն էին որ պահանջեցին անխնայ զսպել հակայեղափոխական ապստամբութիւնները։ Ծորչափ ղուք (խօսքը ուղղուած է քէմալականներուն) կը մաքառի յետադիմականներուն, կրօնական կեղծ բարեպաշտներուն միջնադարեան ձեացողներուն դէմ, Ռուս բանւորներու և գիւղացիներու ամբողջ համակրանքը ձեր կողմն է։ Բայց ձեր սխալը կը սկսի այնտեղ ուր ղուք ձեր սուրը կը դարձնէք կոմունիստներուն դէմ, որոնք կ'աջակցին ձեզ հակայեղափոխութեան դէմ սկսած յառաջդիմական կռիւին մէջ։ Ո՛վ պիտի աշխատի ձեր շինած երկաթուղիներուն և գործարաններուն մէջ։ Ո՛վ պիտի ստեղծէ ազգային հարստութիւն, եթէ ոչ թուրք «պրոլետարիատը»։

«Բարեկամները» նորէն երդում պատառ կ'ըլլան թէ թուրք կոմունիստները միաք չունին յափշտակելու քէմալական իշխանութիւնը կամ տապալելու հանրապետութիւնը, և կը շարունակեն.

—« Ամէն անգամ երբ յեղափոխութեան թուրը կը պատժէ այս կամ այն թուրք վանտեացին (յետադիմական, կըղեր, միապետական) Ս.Խ.Հ.Մ. բանւորն եւ գիւղացիները թեթեւ շունչ մը կը ֆաշեն։ Այն օրը երբ տեղեկութիւն առնուեցաւ թէ գերի բռնուած է Անգլիոյ գործակալ շէյխ Սայիտը, աւելի ուժգին գործեց Խորհրդային Դաշնակցութեան աշխատաւորներու զարկերակը, ուռա-խութենեն։ Մեր մամուլը ճշգրիտ կը լուսաբանէր կռիւը բոլոր ելեւէջները քրտական ճակատին վրայ, երբ թուրք յեղափոխական ասկէրները ձիւնի մէջ իրենք իրենց հակայեղափոխական ապստամբներուն դէմ։ Ամբողջ ընթերցող խորհրդային հանրապետութեան հայեացքները գամուեցան Անատոլուի քարաէսին վրայ, ուշադրութեամբ հետեւելով զեռևերու մէջ կատարուած տուարի իւրաքանչիւր արարին։ »

Արդ, ինչու այս հալածանքը. «ինչու քէմալական յառաջդիմական կառավարութիւնը իր ամբողջ ծանրութեամբ ինկաւ Թուրքիոյ կոմունիստ կուսակցութեան վրայ»։

Ի՞նչու... խե՛ղճ բարեկամներ։ Դեռ որքան «ինչու»ներ կան, մինչեւ հոս գալու համար։

ՅԱՌԱՋ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

St MICHEL Madame Allanche
Bd. St. Michel *Թիւ 7ի առջևի կրպակը (քէօշք)։*
Rue Lafayette Պ. Ամաշէս Պասմաճեանի մօտ, **53 Fbg. Montmartre**։

ԳԻԼՎԻԼԻ ՄԷՋ (Փարիզ)

Librairie Gachet
19, Rue de Belleville
Paris (19)

Restaurant International
Mr. P. Mavros
92, Rue Rébeval Paris (19)
(մուտքը Rue de Belleville)

ՌԸՆՕՒ գործաւորներուն համար
Պր. Ա. Պօյաճեանի մօտ
43, Rue St. Cloud Billancourt

Հետզհետէ կը ծանուցանենք միւս տեղերը։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԸՆԴՀԱՏՈՒԵՑԱՆ ԱԳԼԵՒՓՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փարիզ դարձաւ այն պատուիրակութիւնը որ Լոնտոն գացած էր, պատքերու վճարման ձեւ մը գտնելու համար։ Բանակցութիւնները ընդհատուած են առայժմ, որովհետեւ բոլորովին տարբեր տեսակէտներ կը պաշտպանեն երկու կողմերը։ Անգլիա կը պահանջէ որ առաժամեայ կարգադրութիւն մը ըլլայ և Ֆրանսա տարեկան 20 միլիոն ոսկերլին վճարէ պատքերու հաշուէն (համագումար 650,000,000 ոսկերլին)։ Ֆրանսա յանձն կ'առնէ միայն երեք միլիոն ոսկերլին, իսկ 7 միլիոն ալ, Գերմանիայէն ստանալիք հատուցումներէն. բայց կը մերժէ երաշխաւոր ըլլալ մնացեալ ոսկերլիին վերածման և փոխադրութեան։

ԱՆԴԼԻՈՑ ՀԱՆՔԱԳԻՐԸ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ինչպէս պրած էինք, կարելի եղաւ կանխել Անգլիոյ հանքագործներուն գործադուլը, որ ահաւոր սպառնալիք մը կը կազմէ։ Կառավարութիւնը տասը, ի հարկին մինչև քսան միլիոն ոսկերլին վարկ պիտի բանայ հանքատէրերուն համար։ Միևնոյն ատեն պիտի շարունակուին բանակցութիւնները, վերջնական համաձայնութեան համար։

Եթէ վերջնապէս չյուծուի հարցը, անխուսափելի է նոր տագնապ մը, որ ապրիլ կը պատճառէ, որովհետև գործէ պիտի դադրին ոչ միայն մէկ միլիոնէ աւելի հանքագործները, այլ և 700,000 երկաթուղիի պաշտօնեաները, պիտի խանգարուին ուրիշ ճարտարագործութիւններ։ Մօտ երեք միլիոն բանւորներ պիտի մնանան գործադուլին։

Կնքուած համաձայնութեամբ, կառավարութիւնը նպաստ պիտի տայ 1925 Օգոստոս 1 էն մինչև 1926 Մայիս 1, մինչև հաշուով ամսական մէկ միլիոն ոսկերլին։ Պահպանողական թերթերը, նոյն իսկ նախարարներ կը արտնջան թէ վարչապետը տեղի տուաւ աշխատաւորներու ճնշումին, և դէշ նախընթաց մը ստեղծեց։ Ցայտնի է որ յաղթանակը աշխատաւորներուն մնաց։ Բայց ուրիշներ ալ պիտի կուտան թէ գործադուլ մը աւելի սուղի պիտի նստէր պետութեան։ 1920 ի գործադուլը, որ տևեց 15 օր տևեց, 60 միլիոն ոսկերլին արժեց, 350,000 հոգի անգործութեան մատնելով։ Իսկ 1921 ի գործադուլը, որ երեք ամիս տևեց, 200 միլիոն ոսկերլին վնաս պատճառեց երկրին։ Լոնտոնեան թերթ մը կ'ըսէ թէ «բռնութեան յաղթանակն է» կնքուած համաձայնութիւնը. ուրիշ մը՝ զինադադար կը նկատէ պայն։ «Ծէյլի Հերըլտ», աշխատաւորներու օրկանը կը գրէ. «Մեծ յաղթանակ մըն է այս աշխատաւորական համերաշխութեան համար։ Հանքատէրերը և կառավարութիւնը վերջին պահուն փոխեցին իրենց ընթացքը, արհեստակցական միութեանց ղիմազրութեան առջեւ»։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Les Œuvres libres» գրական հաւաքածոն որ ամիսը մէկ անգամ լոյս կը տեսնէ և անտիպ երկասիրութիւններ կը հրատարակէ, իր Սպտեմբեր թիւին մէջ (No. 50) հրատարակած է Պ. Աւետիս Ահարոնեանի «Խաւարին մէջ»ը՝ թարգմանութեամբ Տօքթ. Սալգիսեանի և Ֆրանսացի ծանօթ գրագիտուհի Ալթիարի։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒԹ

Փարիզ.— Մար. Ղ.— Ստացանք քան ֆրանք։

Վիէննա.— Թղթակից.— Ստացանք երկու թղթակցութիւնները։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԻԵՆՆԱՑԻ ՀԱՑ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն)

Վիէննա, 1 Օգոստոս 1925

Դժբախտաբար այսօր, հետք չէ մնացած Վիէննայի հին գաղութէն։ Անոնք ձուլուեր, կլանուեր են Գերման մեծ ժողովուրդի մէջ, կորնչելով ոչ միայն իրենց լեզուն, այլ և ազգային դիմագիծը։ Շատ հայ ընտանիքներ կան որոնք յաճախ պետական, հանրային կեանքի մէջ մեծ ծառայութիւն մատուցած են Աւստրիոյ ժողովուրդին, բայց իրենց նախահայրերու հայկական ծագումէն զատ ուշինչ կը յիշեն։ Վերջերս Վիէննական թերթի մը մէջ պատահաբար աչքիս զարկաւ տեղական լուր մը, որ կը ծանուցանէր պլորոցներու տեսուչներուն անունները։ Անոնց երկուքը Հայեր էին, Սարգսեան և Բաղէշեան։ Մէկը նշանակուած է ճեմարանի տեսուչ, միւսը նախակրթարանի։ Եւ դեռ որքան այսպիսի հայրենակիցներ կան, որոնց մասին լուր չունինք, եւ որոնք, հայրենիքէ զրկուած ըլլալով, գոյեր են ծառայելու օտար երկիրներ, օտար քաղաքակրթութեան։

Բայց ի՞նչու ողբալ հին գաղութի ձուլման համար, երբ նո՛րն ալ կանգնած է նոյն ճամբուն վրայ։ Անցյս հիւանդի մասին մտածելը օգուտ չունի նոր բացուած վէրքին զարմանը գտնելու է։ Եթէ հայ ժողովուրդի ապրուցաւ բարեկամները չկարեն իրենց բովանդակ ուժերը կուտելու ահաւոր վտանգին օտարացման դէմ, դժուար է նախատեսել հետեւանքները։

Համեմատաբար բախտաւոր տարրերէ կազմուած է Վիէննահայ գաղութը, որ շատ չէ, հազիւ 300 հոգի, բայց բոլորն ալ ո՛չ միայն ինքնապահեն, այլ և բաւական հարուստ։ Բոլորի գործն ալ վաճառականութիւն է, մեծ մասով գորգավաճառութիւն։ Ինքնահաս գրիչներու փոքր գործարան մը կայ «Արմենիա» անունով, որուն տէրը հայ է։ Փոքր է հայ պաշտօնեաներու թիւը։ Հայ վաճառականներու պաշտօնեաներէն շատերը Հրեաներ եւ Գերմաններ են։ Հեռու ինձմէ թիւս ազգայնականութիւնը. բայց Հրեաներն ու Գերմանները ունին լայն ասպարէզներ, մինչ մեր տաբաբախ հայրենակիցներուն առջեւ փակ են օտար հիմնարկութիւնները։ Լաւ չէ՞ր ըլլար անգործ հայրենակիցները ինքնապահ դարձնել և թեթեւցնել անոնց հոգերը։

Կազմակերպուած է Վիէննայի հայ գաղութը, բայց դժբախտաբար երեւութապէս։ Թոյլ է շաղկապը և լպրծուն շաղախը. և պատճառները շատ պարզ են։ Ամէն մէկը իր անհատական մտածումը ունի. ամէն մէկը պրամ դիզելու կը ճգնի, «ազատ ժամ չունի» հանրային աշխատանքի լծուելու համ գոնէ արձագանգ տալու։ Շաղկապի թուլութեան ամենամեծ պատճառը ազգային կիրքերն են։ Վիէննահայ վաճառականներու մէջ դեռ կ'ապրի թրքական մտայնութիւնը, էֆէնտիական ու ամիրայական։ Ստեղծուած են խմբակներ, շատ անգամ առեւտրական հաշիւներու հետեւանքով, որոնք ազիատբեր հետեւանքներ կ'ունենան գաղութի կեանքին մէջ։ Սովորական է բամբասանքը արտաքնապէս Ներսոպացի բայց ներքնապէս Ասեացի վաճառականներու մօտ։ Ժամանակին կազմակերպուեր են. և քանի՜ անգամ, և որքա՜ն կաղապարներով, բայց գաղութը միացեր է նոյն քառակուսի անիւներով անշարժ կառքը։ Նոյն իսկ հիմք են ղրած հայ մատուռի մը, բերած են քահանայ, բայց խմբական կիրքերու համար գոհ է եղած խեղճ ու կրակ հոգեւորականը և առանց ամսական ստանալու, հիւծուեր, վախճաներ է...

Բայց կան ուրիշ երեւոյթներ։

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

—Տրուած որոշումի մը համաձայն, Օգոստոս 1 էն սկսեալ մանուածոր տարազով դատարան պիտի մտնեն դատաւորները և փաստաբանները։

—«Վագըթ»ի մէջ թուրք ընթերցող մը կ'առաջարկէ փրկչական թուականը գործածել, գործառնութեանց դիւրութեան համար, բոլորովին ջնջելով ելմտական տարին ևն։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Ռումանահայ բոլոր կազմակերպութեանց բողոքին վրայ, քննութիւն բացուած էր Հ. Հ. Պուքրէշի հիւպատոս պ. Խնդիրեանի հաշիւներու մասին, որոնք ոչ միայն անկանոն են, այլ և խարդախուած. «Պատուակալ» հիւպատոսը յաբմար տեսեր է աջ.ձախ բաժնել կամ իւրացնել հիւպատոսարանի եկամուտները, որոնց 75ο/ο ը պիտի յատկացուէր Յունաստանի գաղթականներուն և մաս մըն ալ՝ ռումանահայ որբանոցին։

Կ'իմանանք թէ Հ. Հ. պատուիրակութեան դիմումին վրայ, պաշտօնանկ եղած է գեղձարարը։ Այս առթիւ պաշտօն յանձնուած է Ռումանիոյ ազգ. միութեան առենապետ պ. Մանիսալեանի՝ հաշուեյարդարի ենթարկել հիւպատոսարանը և հաշուեքննիչ յանձնախումբին հետ համախորհուրդ միջոցներ ձեռք առնել, իւրացուած գումարները գանձելու համար։

Դէպքերը Զինաստանի մէջ

Զինացիները կը շարունակեն տրտնջալ և դործել աշխարհակալ պետութեանց դէմ, որոնք տեղի տալու միտք չունին։ Շարժումը այնքան սուր չէ որքան շաբաթներ առաջ, բայց նորէն ծանր մըտահոգութիւն կը պատճառէ, ինչպէս նաեւ նիւթական կորուստներ, մանաւորապէս Անգլիոյ։ Շանկայի անգլիական առեւտրական սենեակը կը հաշուէ թէ անգլիական առեւտուրը 80ο/ο պակսած է այժմ։ Այս կորուստին իմաստը հասկնալու համար, կը բաւէ յիշել թէ վերջին տարուան ընթացքին Անգլիայէն Զինաստան ներածուած ապրանքներուն արժէքը կը հասնէր 19 միլիոն 500,000 սդերլինի։ Այնպէս որ, Անգլիա ստիպուած է անմիջական համաձայնութեան մը յանգիլ, այլապէս Զինացիներուն խաղաղ պօյքօթը միայն բաւական է, այդ շահաստանը կորնչցնելու։

Վէճ մը Գերմանիոյ եւ Զինաստանի միջեւ

Հազարաւոր Գերմանացիներ մերժած ըլլալով Լեհական հպատակ արձանագրուիլ,վտարուեցան և գերմանական սահմանագլուխը հասան թշուառ վիճակի մէջ։ Գերմանիոյ ներքին նախարարը անձամբ այցելեց և հաստատեց թէ հազարաւոր գաղթականներ, այր, կին, տղայ խոնուած են նեղլիկ տեղերու մէջ, յարդէ փտած անկողիններու վրայ և առանց ծածկոցի։ Հարսանիքի համաճարակ մը ծագած է մանուկներուն մէջ, որոնց թիւը 1500ը կ'անցնի։ Մէկ հիւանդապահ յատկացուած է 6000 հոգիի։

Այս դէպքին առթիւ մեծ յուզում կը տիրէ Գերմանիոյ մէջ։ Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը որոշած է 60,000 Լեհեր արտաքսել Գերմանիայէն, իբրեւ փոխադրէժ։ Գերման գաղթականները սահմանէն հեռագիր մը ուղղելով Լիւտէնտորֆի, յոյս կը յայտնեն թէ «հեռու չէ այն օրը երբ Լիւտէնտորֆ՝ Հինտէնպուրկի կողքին ուրի՛շ միջոցներով պիտի դարմանէ Լեհաստանի գործած անարդարութիւնը և արժանի պատիժը պիտի տայ Լեհ աւարառու կառավարութեան»։

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր թղթակիցներէն՝

1.—Մասնաւոր կարեւորութիւն տալ ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ, ուր շատ մը հայկական համախմբումներ անյայտ կը մնան տակաւին։

2.—Կարելի եղածին չափ ճշտել իւրաքանչիւր դաւառի, քաղաքի կամ գործարանային շրջանի հայ գաղթականութեան թիւը, անհատ կամ ընտանիք, իրենց ծննդավայրով եւ զբաղումներով։

3.—Տեղեկութիւններ տալ դպրոցական մանուկներու մասին (ո՞րքան են, ո՞րքանը ֆրանսական դպրոց կ'երթան, ո՞րքանը փողոցները կը թափառին կամ գործի մտած են)։

4.—Գրել տեղական կազմակերպութեանց մասին, եթէ կան (Ազգ. Միութիւն, լսարան-ընթերցարան, Հօկ, Կարմիր Խաչ, Մարզական Միութիւն եւն.)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ը. Դ. «Արմէն-Գարօ» Երիտասարդներու թաղային խումբի կազմութեան տարեդարձին առթիւ, ժողովի կը հրաւիրուին միւս թաղային խումբերուն բոլոր ընկերները, յառաջիկայ շաբաթ գիշեր ժամը 8 ու կէսին (8 Օգոստոս)։

Պիտի խօսին որոշուած ընկերներ

1, Rue de Buci, 1 - Paris (6e)

(Մէթրօ Օտէօն)

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ Վարժարանի այն սաները, շրջանաւարտ թէ թերաւարտ, որոնք Փարիզ և շրջակայքը կը գտնուին, հաճին ներկայ ըլլալ Եկեղեցւոյ Խորհրդարանը՝ յառաջիկայ 16 Օգոստոս Կիրակի օր, կէս օրէն առաջ, ժամը 11ին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար,

Խումբ մը Սանասարեանցիներ

ԴՐՕՇԱԿ

ՕՐԳԱՆ Հ. Ը. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան բաժնեգին .— 20 ֆրանք

Ամերիկա՝ 2 տոլար։ Հատը 2 ֆրանք։

Հասցէ.— S. DER-TOVMASSIAN

6 Av. de Sully, Chaville (S. et O.)

(France)

ՆԱԻԱՍԱՐԴ

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Տարեկան բաժնեգին .— 25 ֆր.

Ամերիկա 2 տոլար, Անգլիա եւ գաղութները՝ 7 1/2 շիլին։

Հասցէ.— H. Dj. SIROUNI

15, Str. Armeneasca, Bucarest

(Roumanie)

ԼՔԵԱԼ ԳՈՑՔԵՐՈՒԻ ԱԻԱՐԸ

Քհնայական կառավարութիւնը, որ շաբաթը անգամ մը նոր հրահանգներ կ'ուղղէ լրեալ գոյքերու գրաւման մասին, վերջերս կը ծանուցանէր թէ անհատները իրաւունք չունին ծախելու հայապատկան կալուածներն, կրնան բնակիլ հայկական կալուածներու մէջ, բայց ծախելու մենաշնորհը կառավարութեան կը պատկանի։ Այս հիման վրայ, Իզմիրի պետական կալուածներու վարչութիւնը արդէն իսկ աճուրդի հանած է հետեւեալ կալուածները, « որոնց տէրերը անհետացած են »։—

Պետրոս Պէքիրեանի (Պաքրճեան ?) խանը 7500 ոսկի, Մարիա Գալուստեանի տունը 7000, Յակոբ Վաւվաւայի տունը՝ 9000, Գրիգոր Ալազարեանի տունը՝ 6300, Յակոբ Արթինեանի տունը՝ 10000, Մանուկ Մարքօ Մանասեանի տունը՝ 2500, երկաթգործ Գրիգորի խանութը՝ 400, Մարինոս Աւետիսի տունը՝ 1800, Հէլվաճի Գրիգորի տունը՝ 850, Տիւրկեր օղլու Մարտիրոսի տունը 350, Հաճի Զաքարիա Արթինեանի տունը՝ 200, Լուսանկարիչ Ժանի կնոջ Նուբիկի տունը՝ 1000, Լուսիա Մկրտիչ Միքայէլեանի տունը՝ 1400, Կեսարացի Մարտիրոսի տունը՝ 1900, Յակոբի դուստր Մարիի տունը՝ 950, Սարգիս Իսրայէլեանի տունը՝ 1400, Հաճի Օհաննէսի տունը՝ 1850, Իլիա Վարդանեանի տունը՝ 600, Մարիա Սարթաֆեանի տունը՝ 900, Կարապետ Փափազեանի տունը՝ 3000, Հաճի Վարդան օղլու Յովհաննէսի տունը՝ 1500, Երկաթագործ Գրիգորի դուստր Վաւվաւայի տունը՝ 1300, Զարեհի և Վարդուհիի տունը՝ 700, Յովհաննէս Յակոբ Ուսպաճեանի 5 խանութները 500ականէն 2500, Մարիամ Հաճի Կարապետ Սպարթալըի տունը՝ (կարասիներով) 10800, Սրբուհի Մկրտիչ Նալպանտեանի տունը՝ 4500, Բօզինա Անտոնեան Կարապետի տունը՝ 4000, Բօզինա Պաղտասար Ճերմակեանի տունը՝ 4000, Վերգինէ Հաճի Գասպարի վեց խանութները, հետեւեալ գիներով.— 1800, 1725, 2500, 2000, 1100, 4000, Մարիամ Յակոբ Փափազեանի տունը՝ 3500, Հաճի Յակոբ Պետրոս Ալիքսանեանի խանութը՝ 2800, Բօզինա Մանկասար Ճերմակեանի երկու խանութները՝ 2600 և 2200, Վարդան Պաղտասարեանի կնոջ երկու խանութները՝ 350 և 250, Ինճէ Սեդրակի խանութը՝ 900, Մարի Մանուկ Էօզպէկեանի տունը՝ 1200, Մկրտիչի կին Կիւլայլի տունը՝ 9500, Թագուհի Լազարօֆ և Իրմա Պարաեանի տունը՝ 1900, Եղիսաբէթի ժառանգորդներէն Գրիգորի և Մելքոնի տունը՝ 400, Գրիգոր Սարգիս Իսրայէլի տունը՝ 210, երկաթագործ Արթին Սուլթանայի տունը՝ 320, Հէլվաճի Գրիգորի տունը՝ 1500, Սաղաթիէլ Մովսէսի տունը՝ 1000, Պետրոսի կին Ազաւնիի տունը՝ 1350 ոսկի։

Իզմիրի պետական կալուածներու ծախքէնութիւնը, այս առթիւ կը ծանուցանէ թէ տէֆթէրտարութեան մէջ մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուած է, որու պէտք է դիմեն բոլոր անոնք, որ լքեալ կալուածներ կ'ուզեն գնել, կամ ծախու հանուած կալուածներու մասին կ'ուզեն մանրամասնութիւններ ստանալ։ Լքեալ գոյքերու աճուրդը տեղի կ'ունենայ գոյ պահարանի դրութեամբ։

*** Միւս կողմէ, Պոլսոյ տէֆթէրտարութեան մէջ կազմուած յանձնաժողովը 200 ի չափ ազգային և լքեալ կալուածներ ծախու պիտի հանէ։ Այս շէնքերը կը գտնուին գլխաւոր փողոցներու վրայ և երկու միլիոն ոսկի կ'արժեն։

ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

Գիտական ուսումնասիրութիւն մը Հայ Ֆաքիրին փորձերու մասին, նկարով։

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՑԻ ԳՐԱՆՑԱՏ ՓՈՒԼԴՐԱՆԾ ՈՐԲԵՐԻՆ ՀԱՑՏԱԲԵՐԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Յովհաննէսեան Սարգիս՝ իր եղբայրը, Խորէն Թերզեան որ անցեալ տարի պէյրութի կը գտնուէր և դիրձակութեամբ կը զբաղէր։

Նալչաճեան Մինրան, Մարաշցի՝ իր եղբայրը Աբրահամ Նալչաճեան որ 1919ին ոսոիկան էր Կիլիկիոյ Օսմանեան քաղաքը, յետոյ փոխադրուեցաւ Ատանա։

Գալուստ Սահակեան՝ իր եղբայրը Մուշեղ Սահակեան։ Կ'ենթադրուի թէ Պուլկարիա կը գտնուի։

Չէքմէճեան Յարութիւն իր քոյրը Եագուպ Չէքմէքճեան որ առաջ Մարաշի պէյթէլ որբանոցը կը գտնուէր։

Յարութիւն Մարկոսեան՝ իր քոյրը Մարիամ Մարկոսեան որ նախ պէյրութի Ամերիկեան որբանոցը կը գտնուէր, յետոյ նոյն քաղաքը խոհարարուհիի պաշտօն ունէր ընտանեկան մը քով։

Յովհաննէս Հալաճեան՝ իր քոյրը Լուսիա Հալաճեան որ նախ պէյրութի Ամերիկեան որբանոցը կը գտնուէր։

Մանուկեան Յովսէփ, Քօնէսցի՝ իր քոյրը Մարիամ Սարգիսեան որ 1923 Նոյեմբերին Շամ կը գտնուէր։

Հայկազուն Աբրահամեան՝ եղբայրը Աբրահամ Աբրահամեան որ պէյրութի մէջ Հովիւ էր։

Խամիսեան Տիգրան, Իւրնէչցի, իր քոյրը Մարիամ Խամիսեան։

Ասլէն Թորոսեան, կեսարացի, մայրը Մայրինէ, եղբայրը Յովհաննէս եւ մօրեղբայրը Ագնէր Գալուստեան։

Գրիգոր Էսմէյեան, եղբայրը Երուանդ, հօր անունը Յովակիմ, մօրը՝ Նարգիզ։

Յարութիւն Քէշիշեան կեսարիոյ Էյվէնճէ գիւղէն, իր մայրը՝ Հայկանուշ, հօրեղբայրը Պենոն։

Գրյրճեան Մատթէոս, Եոզղատցի՝ մայրը Վերգինիա։

Մոնտէրէսեան Գրիգոր, Պալըքեսերցի, հայրը Յակոբ, մայրը Արմենուհի, կը փնտռէ եղբայրը Խաչիկ։

Գալայճեան Գէորգ կը փնտռէ մեծ մայրը Խաթուն Թոփալեան որ պէյրութի մէջ խոհարարուհի էր։

Յակոբ Սարգիսեան, Տրապիզոնցի, եղբայրը Գրիգոր Սարգիսեան։

Մահսէրէճեան Հրանտ՝ մօրաքոյրը Սերիէ Ղարդանեան, Այնթապցի և իր քոյրը Էֆրոն, որոնք հինգ տարի առաջ Հալէպ կը գտնուէին։

Ճամպազեան Պօղոս՝ իր եղբայրը կարապետ Ճամպազեան Աբշէհիրցի. 22-24 տարեկան, մօր անունը Մարիամ, հօր անունը Համբարձում։ կարապետ վերջերս պէյրութ կը գտնուէր. իսկ մայրը Քորֆու։

Ադամեան Հրանտ, իր մօրաքոյրը Ոսկի Սվաճեան և իր քոյրը Սաթենիկ որ վերջին տարիները Այնթապ կը գտնուէր։

Ներսէս Տէրմէնճեան՝ իր քոյրը Արշալոյս և եղբայրը Գրիգոր, Այնթապի Նիգիպի գիւղէն որ Տէրսիմի մէջ հայթռուիլ էր։

Մկրտիչեան Իգնատիոս՝ մայրը Պիպիկ Գալուստեան, եղբայրները Խաչատուր և Մանուէլ որոնք Եոզղատի պատերազմի գիւղը կը գտնուէին։

Իրէպեան Տիգրան կը փնտռէ քոյրը Եպրաքսի Գուրմաճեան 15 տարեկան և մայրը Կիւլի։ Այս վերջինը Եոզղատ կը գտնուէր։

Լուր ունեցողներեն կը խնդրուի տեղեկացնել Near East Relief

Bd. des Italiens 15, Paris.

Վարժ գրաւարի մը պէտք կայ. դիմել թերթիս խմբագրութեան։

Մեր ընդհանուր գործակալն է

ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ, ԹՈՒԼՈՆԻ, ԿԱՐՏԱՆԻ ՆԻՍԻ և ԼԱՍԼԷՑԻ Համար՝

Պ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

(Poste Restante, Marseille)

որուն կարելի է դիմել բաժանորդագրութեան և ազդերու համար։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ ՄԷՋ կը ծախուի

Պ. Պերճ Թաշճեանի խանութը

23, Rue des Dominicains

Պ. Պօղ. Մ. Պօղոսեանի խանութը

38, Rue Françis de Pressensé

Պ. Ռ. Կարապետեանի խանութը

12, Rue Puvis de Chavanne

Պ. Սահակ Կէմալմազեանի խանութը

3, Rue St. Barbe, 3

Պ. Ղ. Քէնտէրեանի ճաշարանը

4, Rue Mont de Piété

(Օթել Տամասի կողքին)

VIVIER Պր. Վարդան Մարգարեանի քով Barraque I.

LE POUZAIN Պր. Գեղամ Ստեփանեանի քով, Canton Arménien, 15

VAUCLUSE Պր. Սարգիս Յովհաննէսեանի մօտ Epicerie Belloka Gd. rue Bollène.

VALENCE Պր. Սարգիս Ժամկոչեանի քով 13, Bld. Bancel

ROMANCE Պր. Ս. Պիլալեանի քով 28, Rue Bistour

SAINT-CHAMONT Պր. Վ. Զուլտերեանի միջոցով Gafé du Globe 29, Place de la Liberté

Villiers le-Bel ի մէջ Bibliothèque de la gare

ՍԻՆԹ-ԷԹԻԷՆ և ՏԻՍԷՆ Պ. Գեղեցիկ Օհաննէսով, **Café - Restaurant Franco-Hellénique, 38 Rue Michel Rondet, St. Etienne (Loire)**

ՎԻԷՆ, Պ. Յակոբ Մկրեան

125, Rue Lafayette

ԼԻՕՆ, Պ. Խաչիկ Սիլիճեան

10, Rue de Marseille

ՆԻՍ, Պ. Հայրօ Ապաճեան

198, Avenue de la Californie

(chez Mr. A. Bottin)

ՔԱՍԷԹԼԱՐԱՋԻՆ, Պ. Գրիգոր Գոտոյեան

Cie. Franç. des Metaux D 4/3

ԹԱՒՐԻԶ (Պարսկաստան)

Պ. Հ. Վարդանեան

ՂԱԶԱ, ԹԱՒՐԻԶ

ՎԱՐՁՈՒ

Տուն, Սենեակ, Աբարթըման, Առեւտրական փօնտեր, խանութ, ագարակ, աճըլիէ։

Մշակութեան և շինութեան գործիններ և այլն, դիմել Պ. Ա. Նդրանիկ Բարերդեան դիմել ժամը, 11-13, 52, Rue Lafayette, métro le Pelletier ի դիմացը։ *5-1*

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԻՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹՈՒՑԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, rue du Fauboug St. Denis

Métro Gare de l'Est — Téléphone Nord: 84-04

Ընդունելութեան ժամերը, Ամէն օր 4—7։

Կիրակի օրերը ժամը 9—12 Ուրիշ ատեն ժամադրութեամբ։

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ

ԳՐԻԳՈՐ ՃՕԼՕԼԵԱՆ

Կըստանձէ լուսանկարչական ամեն կարգի աշխատանքներ

pose, agrandissement, reproduction

խնամուած և դիւրամատչելի

Դիմել իր հասցէին

39, Rue Brancion, (15)

Le Gérant : H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris.

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 65, Rue Pascal, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆԵՈՒԹԻՒՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ցրանսա եւ գաղութներ	20 ֆր.	40 ֆր.	70 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 ս.	5 ս.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

ՕՐԲԱԹ
7
ՕԳՈՍՏՈՍ
1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՔՆԱՄՓՈՓ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հիմա որ գէշ-աղէկ տեղաւորուած են 1922ի դաղթական բազմութիւնները, մեր առաջին հոգը պէտք է ըլլայ լուռ և ինքնամփոփ աշխատանքը:

Եւ այս՝ ամէն տեղի համար, հին թէ նոր գաղութներու մէջ, ո՛ւր որ ափ մը հայրենակիցներ գոյն դրած են:

Ոչ միայն քաղաքական անլուր յուսախաբութիւնները, այլ և ամենօրեայ կեանքը այդ պահանջը կը դնեն մեր վրայ: Ամենքս ալ թէ իբրև անհատ և թէ իբրեւ հաւաքականութիւն, ճանրապէս ճբնշուած ենք օրուան դառն և անողորմ հոգերէն:

Կեանքը անհամեմատ աւելի դժնդակ է այս լուսացնցուղ հորիզոններուն տակ: Զրկուած հողէն ու ջուրէն — եթէ կ'ուզէք օդէն ալ— մենք կը նմանինք արմատախիլ տունկերու որոնք զարդարուն թաղարներու, ջերմոցներու մէջ դրուեր են, աճելու համար: Ճիշդ է, չենք մեռնիր, բայց կը ծխրինք, կ'աղճատուինք, եթէ ուրանանք այն ոգին որ ապրեցուցած այս ժողովուրդը, հակառակ բոլոր սարսափներուն և յուսահատութեանց:

Մեր աչքին առջեւ ցցուած է նորէն, մղձաւանջի մը պէս, ապրելու կռիւը: Վտանգ չկայ քաղաքական գոյութեան համար, բայց վտանգաւոր է շրջապատը՝ ազգային հաւաքականութեան տեսակէտէն: Շա՜տ են հրապոյրները ու վորձութիւնները, և յաճախ անյաղթելի՝ դժուարութիւնները:

Եւ սակայն, ոչինչ կայ յուսահատական:

Բոլոր ժողովուրդներն ալ ունեցած են այսպիսի շրջաններ: Այսօր անկախ կամ ինքնավար ազգեր կան, որոնք արիւնաքրցունք կուլան, իբրեւ հետեւանք Մեծ Պատերազմին և գարհուրելի անարդարութեանց:

Մեր կսկիծը աւելի խոր է, որովհետեւ ամէնէն անփոխարինելի հարուածը կրեցինք եւ մատաղ եղանք դիւային խաղերու: Հաւատա՜նք թէ կա՜րելի է երկու տարուան մէջ սրբագրել վեց հարիւր տարուան պատմութիւն մը: Բայց, ինչո՞ւ կը մոռնանք որ հարուածը անդրադարձաւ նաեւ հալածողներուն եւ չարդարարներուն վրայի՝ շրջուեցաւ պատմութիւնը: Այսօր «յաղթական» Թուրքիան աւելի ահաւոր կերպով կը կրէ իր մեղքերուն հետեւանքները, քան մենք կրեցինք: Այն որդը որ կը կրծէր օսմանեան հանճարեղ ուղեղը, դեռ չէ քանդած իր հիմերը, կը գործէ նաեւ այսօր, հակառակ դուցեալ կայսրութեան հզօրացման: Տարբերութիւնը այն է որ, Թուրքերը արդիացման բոլոր փորձերէն ետք եւ պարտուելով խաչ քաշելու ամէն քանի վրայ, մեր մէջ տրամադրութիւն մը կայ խաչ քաշելու ամէն քանի վրայ, հառաչելու եւ յօրանջելու:

Այսպիսի տրամադրութիւն մը աւելի տարաշուք է, քան արտաքին բոլոր վտանգները: Ինքնամփոփի աշխատանքի գլխաւոր նպատակը՝ հոգեբանութեան: Ներշնչման եւ գործունէութեան անսահման ասպարէզները կան այս առժամեայ կայաններուն մէջ, որոնք պահեստի ուժերը են հայրենիքին համար: Ամերիկա, Եգիպտոս, Սուրիա, Յունաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Ֆրանսա եւ նոյնիսկ հալածողներուն եւ չարդարարներուն վրայի՝ անդրադարձաւ նաեւ հալածողներուն եւ չարդարարներուն վրայի՝ շրջուեցաւ պատմութիւնը: Այսօր «յաղթական» Թուրքիան աւելի ահաւոր կերպով կը կրէ իր մեղքերուն հետեւանքները, քան մենք կրեցինք: Այն որդը որ կը կրծէր օսմանեան հանճարեղ ուղեղը, դեռ չէ քանդած իր հիմերը, կը գործէ նաեւ այսօր, հակառակ դուցեալ կայսրութեան հզօրացման: Տարբերութիւնը այն է որ, Թուրքերը արդիացման բոլոր փորձերէն ետք եւ պարտուելով խաչ քաշելու ամէն քանի վրայ, մեր մէջ տրամադրութիւն մը կայ խաչ քաշելու ամէն քանի վրայ, հառաչելու եւ յօրանջելու:

*Այսպիսի տրամադրութիւն մը աւելի տարաշուք է, քան արտաքին բոլոր վտանգները: Ինքնամփոփի աշխատանքի գլխաւոր նպատակը՝ հոգեբանութեան: Ներշնչման եւ գործունէութեան անսահման ասպարէզները կան այս առժամեայ կայաններուն մէջ, որոնք պահեստի ուժերը են հայրենիքին համար: Ամերիկա, Եգիպտոս, Սուրիա, Յունաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Ֆրանսա եւ նոյնիսկ

ՀԱՅ ՓԱՔԻՐԻՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏՈՎ

Եւրոպական և մանաւանդ ֆրանսական մամուլի և գիտական աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրած է այս միջոցիս երիտասարդ հայ փաքիր մը, Գիր-Թոր-Գալ կամ Թահրա պէյ որ պալքանեան երկիրները, միջին Եւրոպա և Իտալիա այցելելէ ետք, այժմ եկած է Փարիզ իր ապշեցուցիչ փորձերը ենթարկելու գիտուններու հակակշռին և ուսումնասիրութեան։

Փաքիրները որոնք առանձին աղանդ մը կը կազմեն և սեռակ մը մասնաւոր կան կազմակերպութիւն ունին, իրենց արտակարգ կարողութիւններով առասպելական անուն հանած են, մասնաւորաբար Եգիպտոսի և Հնդկաստանի մէջ, ու իրր սուրբ կը պաշտուին։ Շատեր տեսած են թէ ինչպէս անոնք քանի մը վայրկեանի մէջ ցորեն կը բուսցնեն և հասկի կը վերածեն, կամ օդին մէջ չուան մը կը նետեն ու իրենք ալ անոր հետևէն կ'անհետանան. կամ թէ ինչպէս անոնք իրենք զիրենք կ'անզգայացնեն ու իրենց մարմինն զանազան մասերուն վրայ դաշոյնով վերքեր կը բանան կամ այրուածքներ յառաջ կը բերեն, որոնք արագօրէն կըսպիանան, և կամ թէ ինչպէս քանի մը վայրկեանի մէջ զգայազրկ կ'ըլլան, իրենց մարմինը դիակնային կարծրութիւն մը կըստանայ և այդ վիճակին մէջ շաբաթներով ամիսներով կրնան թաղուիլ առանց օդի և սնունդի։

Այս ամէնը սակայն մինչև հիմա իրենց առասպելական հանդամանքը պահած էին. գիտական աշխարհը հաւատք չէր ընծայեր անոնց իրականութեան և կամ կը նկատէր զանոնք ածպարարութեան կամ թելադրութեան (suggestion) արդիւնք։ Եւ իսկապէս ցորենի արագ աճումը, չուանի և փաքիրին օդին մէջ անյայտացումը ներկաներուն վրայ հաւաքական թելադրութեան հետևանք են։ Սակայն կան փորձեր—ինչպէս անզգայացումը, երկարատև թաղումը—որոնք իրական են, առանց ուէ խարդախութեան կամ ածպարարութեան։ Ահա այդ իրապէս կատարուող զգայացնց փորձերն են որ գիտուններու կողմէ պիտի հակակշռուին, ուսումնասիրուին և մեկնաբանուին շնորհիւ փաքիր Գիր-Թոր-Գալի։

Երիտասարդ փաքիրը հազիւ 27 տարեկան կայ, գեղեցիկ դիմագծով ու հեզահամբոյր արտայայտութեամբ։ Ծնած է Եգիպտոս, ուր ծնցած է մինչև 1901. փոքր հասակին իսկ ցոյց տուած է այնպիսի հոգեկան կարողութիւններ, ինչպես ինքնաքնէածութիւն, որոնք յետագային զինք մղած են մանաւորապէս զբաղելու թաքուն (occultes) գիտութիւններով, 1905ին Պոլիս գացած է իր ծնողքին հետ, հոն հետաքրքրուած է տէրվիշներու բարքերով և կատարած փորձերով։ Զինադադարին անցած է Եգիպտոս ուր շնորհիւ Պոլսոյ տէրվիշներէն ստացած յանձնարարականներուն, յաջողած է փաքիրներու հետ յարաբերութեան մէջ մտնել, մանաւանդ նշանաւոր Բաբա Ֆելէքիի հետ։ Մէկ ու կէս տարի շարունակ ապրած է անոնց մտերմութեան մէջ, ուսումնասիրած ու սորված է անոնց կատարած բոլոր փորձերը, թափանցած է անոնց կրօնա-փիլիսոփայական տեսութիւններուն և ձեռնարկած է իր մեծ ճամբորդութեան, զանոնք ծանօթացնելու համար Եւրոպային։

1922ին վերադարձած է Պոլիս, ուր երկու օր մնալէ ետք անցած է Ռումանիա։ Ցետոյ այցելած է Պուլկարիա, Ցունաստան, Գերմանիա, Չեխօ-Սլովաքիա և վերջապէս Իտալիա ուր գտած է խանդավառ ընդունելութիւն և յաջողութիւն, արժանանալով Իտալիոյ և Անգլիոյ թագաւորներուն, գիտական աշխարհին և մամուլի գնահատութեան։

Մօտ երկու շաբաթ առաջ Գիր-Թոր-Գալ, ստուածա-իմաստասիրական ընկերութեան սրահին մէջ տուաւ իր առաջին ներկայացումը ընտրեալ բազմութեան մը առջև, ուր կը նշմարուէին բազմաթիւ գրագէտներ, օրագրողներ, քաղաքական անձեր և ականաւոր բժիշկներ։

Թահրա պէյ բեմ բարձրացաւ Արաբական տարազով։ Քանի մը խօսքով բացատրեց իր նպատակը, ըսելով թէ կ'ուզէ ապացուցանել փաքիրական կարգ մը փորձերու իրականութիւնը և փաստել իր խօսքին օրինակով թէ կարելի է entraînementով այն ասպիճան զարգացնել հոգեկան ուժերը որ անոնք կարող ըլլան հրամայել և տիրապետել մեր ջղային դրութեանց և ներքին գործարանիներու գործունէութեան։

Ցետոյ հրաւիրեց որ յանձնախումբ մը կազմուի բժիշկներէ և օրագրողներէ հակակշռելու համար իր փորձերը։ Փրօֆ. Մարսել Լապէ, բժշկ. Ակադեմիայի անդամ, Տօքթ. Վաշէ, Տօքթ. Ժավօրսքի, Հանրի Տիւրվիլ, հանրածանօթ խրնօսացնողը և Illustrationի խմբագիրը բեմ բարձրացան։

Քանի մը վայրկեան ինքնամիտումէ ետք փաքիրը սկսաւ իր փորձերուն։

Նախ ցուցամատերով ճակտին երկու կողմը և բթամատերով խոչափողի երկու կողմը սեղմելէ ետք, քանի մը երկվայրկեանի մէջ ինքզինքը catalepsieի վիճակին մէջ դրաւ, այսինքն աղաղակ մը արձակելով զգայազրկ ինկաւ, շնչառութիւնը դադրեցաւ և արեան շրջանը դանդաղեցաւ։ Մարմինը առացաւ դիակնային կարծրութիւն մը, այն աստիճան որ երբ իր օգնականները զայն դրին գերանդիի երկու շեղբերու վրայ որոնց վրայ կը հանգչէին միայն ծոծրակն ու ոտքերը, գործաւոր մը 82 քիլօ կշռող քար մը դնելով անոր փորին վրայ, մուրճի երկու սաստիկ հարուածով յաջողեցաւ զայն կոտրել, բայց մարմինը ամենադոյզն վնաս մը իսկ չկրեց։

Այդ վիճակին մէջ մեկ վայրկեան մնալէ ետք փաքիրը հետզհետէ ուշքի եկաւ, շնչել սկսաւ և յայտարարեց թէ իր մարմինը բոլորովին անզգայացած էր։ Այդ փաստելու համար փաքիրը անասելի ժպիտով մը գլխարկի երկար ասեղներ մխեց մարմնին և այտերուն մէջ, հանդիսակաց կողմէն հանելով զանոնք և դաշոյնով մը ծակեց վզի մորթը։ Ցանձնախումբի մի քանի անդամները անձամբ ըրին նոյն փորձը. փաքիրը միշտ կը պահէր իր ժպիտը։ Ցետոյ ասեղները և դաշոյնը դուրս քաշեց և յայտնուած փափաքներուն համաձայն վերքերէն ոմանք արիւնոտեցան, իսկ ուրիշներ ալ և սկսան արագօրէն ապիանալ։ Այդ միջոցին Փրօֆ. Սիքար հարցուց թէ կըրնայ appendiciteի գործողութիւնը կրել առանց դեղերով թմրելու։ Փաքիրը դրական պատասխան տուաւ և պատրաստակամութիւն յայտնեց քանի մը օր ետք այդ փորձերուն ենթարկուելու։ (*)

Իր անզգայացումը ասելի ևս փաստելու համար, փաքիրը պատկեցաւ հատիւ-հատիւ սուր և խոշոր գամերով ծածկուած լայն տախտակի մը վրայ և այդ վիճակին մէջ կուրծքին վրայ երիտասարդ մը եղաւ կանգնեցաւ։ Փաքիրը ոտէ ցած չզգաց, այլ միշտ ժպտուն՝ ներկաներուն ցցուց իր կռնակի մորթը որ աննշան հետքեր միայն կը կրէր։

Քանի վայրկեան դադար մը տուէ ետք, որուն միջոցին փաքիրին փորձերը ներկաներուն մէջ տեղի տուին ոգեւորեալ վիճաբանութեան մը։ Ոմանք եղած փորձերը ածպարարութեան արդիւնք կը նկատէին, իսկ ուրիշներ նորութիւն մը չէին տեսներ։ Այս երկու կարծիքն ալ հերքելու համար փաքիրը կրկին բեմ եկաւ, այս անգամ ինքզինքը ողջ ողջ թաղելու համար։

Եւ իրօք քանի մը երկվայրկեանի ինքնաթելադրութենէ վերջ catalepsieի մէջ ինկաւ. իր օգնականները զայն դագաղի մը մէջ դրին, աւազով լեցուցին, և դագաղը գետեղեցին աւելի խոշոր դագաղի մը մէջ զոր կրկին աւազով լեցուցին։ Նախապէս յանձնախումբի անդամներուն յայտնած փափաքին համաձայն, միայն քառորդ ժամ թաղուած մնաց։ Այս անգամ բոլորն ալ համոզուեցան թէ փորձը ածպարարութիւն չէր, այլ իրականութիւն։ Երբ դագաղը բացուեցաւ շնչառութիւնը դեռ եւս դադրած էր, նմանապէս բազկերակը, ինչպէս կրցանք անձամբ հաստատել։ Քանի մը երկվայրկեան վերջ շնչառութիւնը և բազկերակը սկսան գործել նախ դանդաղ յետոյ հետզհետէ արագ։ Սակայն փաքիրը 15-20 վայրկեանի մօտ թմրած վիճակի մէջ մնաց և այդ միջոցին ներկաներուն բաժնեց թղթի կտորներ, որոնց վրայ գրուած էին առաբերէն բառեր որոնք, ըստ Գիր-Թոր-Գալի, զայն ունեցողին մէկ բաղձանքը իրագործելու յատկութիւնը ունէին ինքնաթելադրութեան շնորհիւ։ Պէտք էր տեսնել թէ ներկաները, որոնց մէջ բժիշկներ, ծանօթ գրագէտներ, ի մէջ այլոց բանաստեղծ Կոմտուէլի Նօայը, ինչպէս խուժեցին փաքիրին վրայ այդ թղթիկներէն—թաշխանան - ձեռք բերելու համար...

Յաջորդով կը վերլուծենք այս փորձերու գիտական արժէքը։

Médicus

(*) Թերթերէն ոմանք գրեցին թէ ճամիրը յետագային խուսափեցաւ իր խոստումը իրականացնելէ։ Ընդհակառակն ը մը եթէ նամակով մը հաստատեց իր առաջարկը, սակայն փրօֆ. Սիքար պատասխանեց թէ pas որինի իրաւունք չունի գործողութեան ենթարկելու առողջ մարդ մը։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒԻԶ ՄԸ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Վիեննա, 5 Օգոստ.

Առաջին թղթակցութեամբս քանի մը գիծեր տուի այս գաղութի մասին։ Ձեմ գիտեր թէ այս վիճակին համար որքան մեղադրելի են Մխիթարեանները, որոնք չեն օգտագործած իրենց հեղինակութիւնը, շահելը վատ պահելու համար։ Իրողութիւն է որ պաղութիւն մը կը տիրէ Մխիթարեաններուն և գաղութին միջև։ Չկրցայ հասկնալ պատճառները։ Հայ գաղութը շատ անիրաւութիւններ ըրած է Միաբանութեան։ Հայ ուսանողութիւնը միշտ կապուած է եղեր Մխիթարեաններուն, որովհետև անոնց բարոյական աջակցութիւնը շատ մեծ է եղած և է այժմ հանդէպ հայ ուսանողութեան։ Բայց գաղութը, յարգելի բացառութիւններէ դուրս, մաղը մտին չէ դրած, և շատ անգամ, պատճառ եղած է հայ ուսանողի աշխատանքներու ընդհատման և Վիեննայէն հեռանալուն։

Թողունք այս խորհրդածութիւնները, որոնք շատ հեռուները պիտի տանէին մեզ։

Վերջին ամիսներս փոփոխութիւն մը տեղի ունեցաւ միտքերու մէջ։ Քանի մը անհատներ, խորհելով որ Վիեննայի Գաղթային Միութիւնը չի գոհացներ հայկական կեանքը և իրեն չի կապեր Վիեննայի պէտքով հայութիւնը, որոշեցին փոխել կազմակերպութեան ձեւը, և հիմնել Հայ Լուսաւորչական Համայնիք, վերբանալ մատուռը և քահանայ մը բերել։

Որքան ալ այժմ ուզեն համոզել թէ Գաղթային Միութեան կազմակերպութիւնը կը մնայ և պիտի մնայ, չենք կարծեր որ Վիեննահայ կեանքին լաւ ծանօթ մարդ մը հաւատայ այսոր։ Որովհետև լուսաւորչական համայնքի ստեղծումով, Գաղթահայ Միութիւնը մնաց առաջի մէջ. անոր վարչութեան անդամները անցան համայնքի վարչութեան մէջ, և նոյն իսկ Միութեան նախագահը յաջողեցաւ ձեռք բերել համայնքի վարչութեան գործակատարի կանխիկ պաշտօնը։ Ուսանողութենէն դուրս, ո՛վ կայ որ պաշտպանէ Միութեան շահերը. կամ եթէ պաշտպանեն, ինչ արդիւնք պիտի ունենայ և որո՞ւ։ Իսկ թէ գաղթային միութիւնը կորնչելով այրքան քան պիտի կորնչի համայնքը, շուտով կը հասկընանք։ Նորէն չարանուանական խնդիր։

Որքան ալ նոր կազմակերպութիւնը հակաժողովրդական է իր հիմքով (որովհետև ձայն ունին անոնք որ դրամ ունին, և տարեկան տուրք կուտան մատուռին), կը յուսանք թէ առժամապէս պիտի մարին կիրքերը և օգտակար աշխատանք պիտի կատարուի, ազգային դիմագիծը պահելու և ընդհանուր հոգերուն մասնակցելու համար։ Գէշ—աղէկ կորիզ մըն է կազմուած։

Համայնքի վարչութեան սրտցաւ անդամներէն Պ. Երուանդ Զատէեան, որ մեծ հեղինակութիւն ունի գաղութին մէջ, մասնաւոր խօսակցութեան մը ընթացքին պարզեց գործունէութեան ծրագիրը մը որուն 1/10ը եթէ իրականանայ, Վիեննահայ գաղութի կեանքը իր բնական ընթացքը պիտի առնէ։

Ուշագրաւ է որ համայնքը հաստատուն և բաւական խոշոր եկմնացոյց մը կազմած է, մօտ 250 անգլ. ոսկի. որ հաղուագէպ է Վիեննահայ պատմութեան մէջ։ Քահանայ մըն ալ պիտի բերեն։

Մեր գաղութին անդամները համահայկական կեանքով հազիւ թէ կը հետաքրքրուին. քիչեր հայերէն թերթ կը կարդան, բայց բաժանորդ են գերմանական թերթերու։ Երբ լսեն որ թերթի մը մէջ բան գրուած է գաղութի մասին, այդ աւելի կը տեղեկանան համահայկական կեանքին ալ։ Բայց հայ թերթերը չեն կրնար տարին 300 օր Վիեննայի մասին գրել։

Գաղութին մէջ օրուան խօսակցութեան նիւթն է վաճառական Պ. Ա. Պօյաճեանի կողմէ Հայաստանի մէջ բացուած մեղուաբուծական դպրոցի գործունէութիւնը։ Ամսթալի զրոյցներ շրջան կ'ընեն։ Ի՞նչ եղաւ Պ. Պօյաճեանի ուղարկած 2,500 տոլարը. կամ, ճի՞շդ է որ Պ. Պօյաճեան այդ ձեռնարկին կապուած էր Երեւանէն մեծաշուրջ ստանալու, Պարսկաստանէն և Կովկասէն Եւրոպա գործ արտահանելու համար։ Ե՞րբ պիտի պատասխանուի այս հարցերուն։

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Մեր վերջին թուով հրատարակած էինք Ֆրանսայի ներքին նախարարութեան մէկ շրջաբերականը, հայկական հպատակութեան և ինքնութեան թուղթերու մասին։

Մի՛շտ արժէք ունին նաև Պատուիրակութեան կողմէ տրուած ուրոշ վկայականներ։ Այնպէս որ, յոյս կայ միջին ճամբայ մը գտնելու այս փոխանցման շրջանին համար։

Միւս կողմէ, դիւրութեամբ կը տրուի նաև Նանսէնի անցագիրը։ Իրականին մէջ, ան կը ծառայէ միայն ճամբորդութեանց։ Մնաց որ անցեալ տարուան վրայ, մեծապէս նուազած է անցագիրներու պահանջը, քանի որ իւրաքանչիւր երկիր ամուր փակած է իր դռները, և գաղթային հոսանք չկայ, այլ միայն անհատներ, առևտրականներ են որ կը ճամբորդեն։

ԱՆՈՐՈՇ ԽՕՍՔԵՐ

Ինչպէս յայտնի է, յունական կառավարութիւնը վերջերս յայտնած էր թէ ետացած գաղթականները հանգիստ պիտի ձգէ, եթէ Աթէնքի ոստեական դեսպանը երաշխաւորէ 10,000 հայ գաղթականներու փոխադրութիւնը։

Անցեալ շաբթու Աթէնքի Ազգ. վարչութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացած էր Պ. Ոստինօֆի, պատասխան մը ստանալու համար։ Ահա թէ ինչ ըսած է դեսպանը.

—«Սկզբունքով արդէն ընդունուած էր տասը հազար հայ գաղթականներու ներգաղթի խնդիրը։ Այս մասին մեր խորհրդարանի մէջ յաճախ և ընդարձակօրէն գրուեցաւ որոնք պաշտօնական կը համարուին. այս մասին առանձին կերպով լենճ տեղեկացուած չէ խնդիրը։ Որպէսզի ես կարենամ տասը հազար հայ գաղթականներու մեկնումի թուականին մասին յայտարարութիւններ ընել, անհրաժեշտ է որ նախ դիմում կատարեմ Մօսկուա, իմ կառավարութեանս մօտ։ Տօքթ. Նանսէն վերջերս հոն կը գտնուէր և ներգաղթի հարցը մանրամասնօրէն ուսումնասիրուած է և գործադրութիւնն ալ անշուշտ պիտի սկսի։ Մինչեւ շաբաթ մը անպայման կը յուսամ հեռագրով ստանալ պատասխանը։

Միւս կողմէ ձեր ուշադրութեան կը յանձնեմ հետեւալ պարագան, Խորհրդային Հանրապետութեան եւ Ցունաստանի յարաբերութիւնները վերսկսելու առթիւ։ Սեւ ծովի եզերքները գտնուող 13 հազարի մօտ հելլէնահպատակ Ցոյներ յուսալով որ իրենց երկիրը պիտի կրնան վերադառնալ իրենց ամբողջ գոյքերը ծախելով նահանգիստներու մէջ խռնուեցան։

Ցունական կառավարութիւնը գաղթականական խճողումի պատճառներ ցոյց տալով, կը դժուարանայ զանոնք ընդունիլ։ Այս գաղթականները իրենց ամբողջ ինչքերը ծախած ըլլալով մեծ բեռ են մեր երկրին համար։ Ցունական կառավարութիւնը բերանացի խոստում տուած է մինչեւ մայիս Ցունաստան ընդունիլ զանոնք»։

Պատուիրակութիւնը յայտնած է նաեւ թէ 130 ընտանիքներ պատրաստ են Հայաստան մեկնելու, ի հարկին 300,000 տրախմի դրաւ դնելով դրամատունը։ Դեսպանը մանրամասն ցուցակ մը պահանջած է և անոնց նիւթական կարողութեան մասին ալ տեղեկագիր մը, որպէսզի զրկէ Մոսկուա։

ԲԱՐԲԵՐՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ

Վերջերս յաճախադէպ դարձած են հասարակ ոճիրները՝ Ցունաստանի գաղթականներուն մէջ։ Այն աստիճան որ, յունական մամուլը սկսած է լրջօրէն զբաղիլ և ազդարարութիւններ ուղղել։ Բարեացակամ թերթ մը, «Փոլիթիա», խմբագրականի մը մէջ իր հիացումը յայտնելով հանդերձ հայ ժողովուրդի առաքինութեանց մասին, կը գրէ. «Կը կարծենք որ ասոնք (ոճրագործները) Մարսիլիոյ քարափներէն, Փարիզի մութ նկուղներէն և կամ փիքատէլլիի կապելաներէն մեզի եկած արիւնռուշտ ախոյեաններու սերունդ մըն են, որոնց համար ոճիրը ոչ միայն ապրելու մեջոց մըն է, այլ և սովորութիւն»։

Մեր յոյն պաշտօնակիցը կը բացատրէ այս բոլորին պատճառը, իբրեւ հետեւանք անվերջ յուսախաբութեանց և հալածանքներու, և նման օրինակներ կը կը միշէ ազգերու պատմութենէն։ Բայց և այնպէս, հարկ կը դատէ հետեւեալ ազդարարութիւնը ուղղել.

—«Ասիկա հիւանդութիւն մըն է որուն վրայ պէտք է հսկեն զարգացած Հայերը։ Բուժումը դիւրին չէ, բայց հիւանդներն ալ –որովհետեւ խնդիրը հիւանդներու վրայ է– անկարելի է անխնամ ձգել. անոնց վրայ պէտք է հսկել ինչպէս ժանտախտաւորներու վրայ։ Որովհետեւ խնդիրը վերջապէս ոճրային համաճարակի մը վրայ կը դառնայ ուր չի կրնար անisարեր թողուլ հիւրընկալները, որոնց սահմանին մէջ գործուած յանցորդական սպանութիւնները անվիճելի վտանգ մը կը ներկայացնեն։»

Ուրիշ թերթեր ալ սուր հեգնութիւններ կ'ուղղեն, ինչպէս «Աթինայիքի», որ կ'ըսէ. «Երեւի Հայերը յուսահատած իրենց անկախութիւնը իրագործելու գաղափարէն, վճռած են իրար ոչնչացնել... Քիչ ժամանակէն, ոչ մեր մէջ, ոչ ալ աշխարհի ո՛ր և է մեկ անկիւնը նմոյշ մը պիտի ճնայ այս ցեղէն»։ Դեռ ծաղրաթերթեր ալ կան որ դիտել կուտան. «Կը կարծե՞ս որ Քէմալը աւելի շատեր պիտի մորթէր քան որքան անոնք իրար կը սպաննեն»։

Աւելորդ է զբաղիլ այս անճոռնի չափազանցութիւններով։ Բայց իրողութիւնը կայ ու կը մնայ, —մեր իւրաքանչիւր քայլը կ'անդրադառնայ հասարակութեան վրայ...

—Ցունահայ թերթերը կը գրեն թէ՝ Թուրքեւհելլէն նոր համաձայնութեան մէջ գաղձի կէտեր կան Ցունաստան ապաստանած Հայերու մասին։

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Տարօրինակ անզգայութիւն մը վարակեր է Պուլկարիոյ մեր հայրենակիցները, մանաւանդ կրթական տեսակէտով։ Գաւառական քաղաքներու մէջ աւելի ոգեւորութիւն կը տիրէ քան կեդրոններու մէջ.—Սոֆիա, Վառնա, Փիլիպէ։ Նոր գաղթականները դպրոց շիներ են և կը գուրգուրան. հինները եղածն ալ երեսի վրայ ձգած են։ Մայրաքաղաք Սոֆիան ծաղկոց մը ունի որ տարուէ տարի կը ծիւրի, տիրող անտարբերութեան հետեւանքով։ Ի զուր չէ որ «Հայաստան» կը գրէ.

—«Պուլկարահայ դպրոցները եթէ ոչ այսօր, վաղը փակելու վտանգին առջեւ են։ Մենք չունինք ուսուցիչներ որ համապատասխանէին պետութեան սահմանած օրինական տրամադրութեանց։ Տարուէ տարի աւելի շեշտուած կերպով այս ու այն շրջանին մէջ, կրթական տեսուչները մեզի կը յիշեցնեն օրէնքին տրամադրութիւնները, և ամէն տարի որ դպրոցի դուռները կը բանանք, այդ կ'ըլլայ միայն պետական իշխանութեանց բարեացակամութեամբ»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԱՀ ՉՈՒՆԻՆ.— Թուրք թերթերը անհամար պակասներու կարգին, կ'ողբան նաև ուսուցիչներու սովը։ «Իգտամ» կը գրէ թէ գաւառներէն ուսուցիչ կ'ուզեն, բայց չկայ։ Մանաւանդ հեռագիրները կը քաշուին ասպարէզէն, ըսելով թէ ապազայ չունին։ Ուսուցիչները անբաւական կը գտնեն 25-30 ոսկի ամսականը։ Երկրին կացութիւնը նկատի առնելով, թուրք թերթը կ'առաջարկէ հետեւեալ միջոցները.— 1. Արտօնել ուսուցիչները որ ուրիշ գործով ալ զբաղին. 2. Ուսուցիչները ուսուցչուհիներու հետ ամուսնացնել, որպէս զի իրենք ամբողջ վարեն մանչերու և աղջիկներու դպրոցները...

ԼՔԵԱԼ ԳՈՑՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ.— Էնկիւրիի որոշումով, ոչ-փոխանակելի անձերու և համայնքներու (հայ) պատկանող դպրոցները, ազօթատեղիներ, հիւանդանոցները, որբանոցները և. կը պահանջուի այն նահանգին ուր կը գտնուին։ Ելմտական իշխանութիւնները աեր պիտի դառնան այդ շէնքերուն և իրենց անունով պիտի արձանագրեն կալուածական տոմարներուն մէջ։

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ.— Թուրք կառավարութիւնը անպարար կը գանգատի թէ Խորհրդային իշխանութիւնը միշտ դժուարութիւններ կը հանէ թուրք պատուարականներուն դէմ, մինչդեռ Թուրքիա ամէն դիւրութիւն կուտայ Ռուսերուն, Էնկիւրի ձեռնարկներ կատարած է այս մասին։ Թերթերը կը հաղորդեն թէ Սեպտեմբերին պիտի վերսկսին առևտրական բանակցութիւնները, որոնք ընդհատուած էին։

ՊՈԼՍԷՆ ՓԱԽԱՍ ՑՈՑՆԵՐԸ.— Թուրքեւհելլէն համաձայնութիւնը չէ վաւերացուած տակաւին, բայց անոր կարգ մը տրամադրութիւնները կը գործադրուին արդէն։ Խոտ քննութիւն մը պիտի կատարուի 1918էն առաջ Պոլիս հաստատուած Ցոյներու մասին։ Անոնք որ հեռացած են երկրէն, պիտի կրնան վերադառնալ, միայն իրենց գոյքերը հաշուեյարդարի ենթարկելու համար։ Այս առթիւ չորս տարի պայմանաժամ պիտի տրուի։

Պոլսոյ մէջ կը զարմանան որ Ցունաստան տակաւին չի վաւերացներ համաձայնութիւնը։

ՍՈՒՐԻՈՑ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԾԸ.— Թուրք թերթերը անվերջ կը զբաղին Սուրիոյ սահմանային խնդրով։ «Ճիւմհուրիէթ» կ'ըսէ թէ Անտիոք և Իսկէնտէրուն Ալզաս-Լօռէններ են Թուրքիոյ համար։ Այնթապի երեսփոխանը կ'ողբայ որ Քիլիսի գաւառին վեց հարիւր գիւղերը ազգային սահմաններէն դուրս մնացած են։ Արդի սահմանները չեն համապատասխաներ երդեր ցեղագրական և վարչական պահանջներու. հետեւաբար կը թելադրուի յարգել Ֆրանքեւթուրք համաձայնութիւնը։

Ճիշդ է որ ախորժակը ուտելով կը բացուի։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՎ ԿԸ ԼԵՑՆԵՆ.— Թուրք գաղթականներու տեղաւորման յանձնախումբը տեղեկագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն մինչեւ հիմա Ցունաստանէն եկած են 662,000 Թուրքեր։ Ասոնց 330,000ը արդէն ինքնապահ եղած են։ 30,000 հոգի պիտի դեռեղուին նոր շինուելիք գիւղերու մէջ։ Իզմիթ, Պրուսա, Պանտրմա, Այվալըգ և Սեւ Ծովի ու Իզմիրի շրջանները տեղաւորուած գաղթականներու մեծ մասը կը զբաղի ծխախոտի մշակութեամբ, այգեպանութեամբ և ձիթենիներ տնկելով։

Որոշուած է առաջին տարի 200,000 նոր գաղթականներ ընդունիլ ուրիշ երկիրներէ։ Չորս տարի այսպէս շարունակելով, կը յուսան մէկ միլիոն գաղթական տեղաւորել Անատոլուի մէջ։

ՆՈՐ «ԽՈՎԱՐԱՐ»ՆԵՐԸ.— Էնկիւրիէն հասած վերջին լուրերուն համաձայն, 80ի կը հասնի նոր կալանաւորեալներուն թիւը։ Կառավարութիւնը կ'ուզէ ժամ առաջ վերջացնել այս գործը։ Մեծ յայտնութիւններ կը սպասուին բարձր պաշտօնատարէ մը, Ըէշատ Ֆուատ պէյէ, որ Վահէտտինի բժշկապետին որդին է և որ իր կարգին Էնկիւրի առաջնորդուած է, թէև փափկութեամբ... Այս առթիւ պիտի դատուի նաև Զերքէզ Էհտէմ, որուն համար կ'ըսեն թէ Միջազգեալ գացած է գործելու համար։

Կարգ մը գործավարներ (նախարար) պատրաստի ելած են Անատոլուի խորերը։ Կը հաւատան թէ աւատապետութիւնը չնչելու պատրուակով, մաս մը Քիւրտեր տեղահան պիտի ըլլան։ Արդէն բազմաթիւ զազա Քիւրտեր Առանա, Սամսոն և Սինոպ աքսորուած են։

Արեւելեան նահանգներու Անկախութեան դատարանը օրէ օր նոր դատեր կը տեղադրէ, ժողովուրդը ոտրոտալի մատնելու համար։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ՄԱՐՕՔԻ ԿՌԻԻԶ

Վարչապետ Փէնլեվէի յայտարարութեան համաձայն, Մարոքի պատերազմը պիտի վերջանայ հոկտեմբերէն առաջ։ Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, գինու զօրութեամբ կամ բանակցութեամբ հաշտութիւն պարտադրելու համար։ Ֆրանսա և Սպանիա համաձայնած են հաշտութեան պայմաններու մասին։ Լուրի մը համաձայն, Ապտիւլ-Քերիմ պարտաւոր պիտի ըլլայ ճանչնալ Մարոքի Սուլթանին հոգեւոր իշխանութիւնը, իսկ փոխարէն վարչական ինքնավարութիւն պիտի ստանայ Ռիֆի համար։

Կառավարութիւնը կը շարունակէ հետապնդել համայնավարները, որոնք միշտ կը մաքառին Մարոքի պատերազմին դէմ։ Իւմանիթէի պատ. տնօրէնը և երեսփոխան Տօրիօ հարցաքննուելով, յայտարարեցին թէ կ'ընդունին գինուորներուն ուղղուած կոչին ամբողջ պատասխանատուութիւնը։ Ասոնք և ուրիշներ պիտի դատուին գինուորները անհնազանդութեան հրաւիրած ըլլալու յանցանքով։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկայի բողոքական եկեղեցիներու դաշնակցային խորհուրդը, որ կը ներկայացնէ Մ. Նահանգներու բոլոր բողոքական եկեղեցիները, որոշեց պահանջել որ Ամերիկան ալ ճանչնայ խորհրդային իշխանութիւնը։ Այս առթիւ պատրաստուած տեղեկագիրը կ'ըսէ. «Անգլիա խորհրդային իշխանութիւնը ճանչնալով ամէնէն զգալի հարուածը տուաւ կոմունիսմին։ Տնտեսական տեսակէտով Ռուսիան կոմունիստ չէ. հաստատուեցաւ թէ համայնավարութիւնը անգործադրելի է, և այս օր Ռուսիոյ մէջ կը տիրէ միայն պետական ընկերվարութիւնը։ Տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը հաստատեց հասկնալի հոսանքին անհանգստութիւնը, դուռները բանալով անհատական ըրջմագլուխին առջեւ։ Վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, Ռուսիա աւելի շատ գիւղումներ ըրաւ քան վերջին երկու տարուան ընթացքին»։

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նորէն լարուած են յունեւպուլկար յարաբերութիւնները։

Պուլկարիոյ Սթամխիաքա քաղաքին մէջ, Մակեդոնացիներու կողմէ սպաննուած է մեծահարուստ Ցոյն մը։ Ցունաստան գոհացում գտած չըլլալով, սկսած է զինուոր համախմբել պուլկարական սահմանին վրայ։ Մամուլին արգիլուած է լուրեր հրատարակել այս գործողութեանց մասին։ Ցունաստան կը պահանջէ ձերբակալել և պատժել յանցաւորները։

Ատենէ մը իվեր Եուկօ-Սլավիա կը մերժէր վաւերացնել պուլկարահպատակներու անցագիրը, իբրեւ հետեւանք սերպ հպատակի մը սպանութեան։ Սոֆիա 200 հազար լեվա հատուցում վճարած ըլլալով, յարաբերութիւնները վերահաստատուեցան։

Միւս կողմէ, յունական եւ սերպիական թերթերը կը շարունակեն շանթեր տեղալ փոխադարձաբար, Սելանիկի համար, որուն վրայ աչք ունին Սերպերը։ Բանակցութեանց խզումէն իվեր, նոր ձեռնարկ չէ եղած։

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔ ԱՆԳԼԻՈՑ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, անգլիական կառավարութիւնը յանձն առաւ մինչեւ քսան միլիոն ստերլին վճարել հանքատէրերուն, որպէս զի գոհացում տայ բանւորներուն, որոնք վիթխարի գործադուլ մը պիտի հռչակէին Յուլիս 31 ին։

Այս գումարը ելմտացոյցէն դուրս ըլլալով, կառավարութիւնը կը խորհի տուրք հաստատել գարեջուրին վրայ, որ Անգլիացիներուն սիրական ըմպելին է։

Մեծ վիճաբանութիւններ կը սպասուին խորհրդարանին մէջ, երբ ծրագիրը ներկայացուի։ Հանրային կարծիքը յուզուած է այս անակնկալէն։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կարելի կարգադրութիւնները ըրած ենք, «ՅԱՌԱՋ»ը ամէն տեղ հասցնելու համար։

Կը խնդրենք մեր բարեկամներէն և ընթերցողներէն, իմացնել մեզի այն վայրերը ուր թերթ չի գտնուիր։

Շատ մը ընթերցողներ իրենց հասցէները հաղորդած են մեզի, իրբեւ քաժանորդ։ Կը խնդրենք որ տեղեկացնեն նաեւ բաժանորդագրութեան պայմանաժամը, որպէսզի չուշանայ հասցէներու տպագրութիւնը։

Այս առթիւ աւելորդ է յիշեցնել որ, ԲԱԺԱՆԳԻՆԸ ԿԱՆԽԻԿ Է։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԴՐՕՇԱԿ

Թիւ 2, Օգոստոս

Բովանդակութիւն.— Ափ մը հողի համար (խմբ.).— 2 Մեղաւորանքներ և իրողութիւններ, Ս. Վրացեան.—3 Քիւրտերը և Հայերը, Ռուբէն.—4. Միջազգային կապիտալիզմի ճանկերում, Ա. Ջամալեան.—5 Ա. Ը. Ինտերնասիոնալի հիմնադիր Ժողովի, Ա. Արփեան.—6. Արիւնոտ հնգամեակ.—7. Վահան Թորէնի.— 8. Թուրքիոյ շուրջը.— 9. Կ. Կաուցկին և Ռուսական խնդիրը, Ա. Զ. 10, Ռուսաստանը Արտասահմանում.— 11. Գրախօսական։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՒԱԼԻ

Մեր վերջին թուով լայն տեղեկութիւններ տուած էինք դրամատուներու գործադուլի մասին։

Շարժումը աւելի ընդարձակուած է, անկէ ի վեր։ Զորեքշաբթի օր գործադուլին միացան Սօսիէթէ Ժէնէռալի պաշտօնեաները, որոնցմէ հոծ բազմութիւն մը խունուելով կեդրոնական շէնքի դուռներուն առջեւ, գոհացում կը պահանջէր։

Աշխատանքի նախարարը յանձն առած է միջամտել, որպէսզի դրամատուներու վարչութիւնները զիջում ընեն։ Բանթողները կը շարունակեն ժողովներ ալ քել և որոշումներ տալ։ Զորեքշաբթի օրուան միջինը բանաձեւ մը քուեարկեց 18,000 պաշտօնեաներու անունով, և վճռեց պայքարը շարունակել, մինչեւ որ գոհացում տրուի իրենց պահանջներուն։

Կարգ մը դրամատուներ յանձն առած են ամսական 60-70 ֆրանք աւելցնել ռոճիկները։ Բանթողները որոշեցին մերժել այս առաջարկը, իրբեւ անբաւական և պնդել հարիւր ֆրանքի վրայ։ Այս պահանջը նուազագոյն սակը կը նկատեն մանաւանդ որ անկէ ի վեր աւելի սղած է ապրուստը, փոխադրութեան միջոցներու, կազի, ջուրի, էլեկտրականութեան և տուրքերու յաւելման հետեւանքով։ Այս յաւելումը կը պահանջուի ամէն տեսակ պաշտօնեաներու համար, և առանց սեռի խտրութեան, իրբեւ տեւական թոշակի բարձրացում, և ոչ թէ յաւելեալ վճարում՝ ապրուստի սղութեան առթիւ։ Այս վերջին կէտը պիտի ճըշդուի առանձին, այսինքն, բացառիկ վճարում պիտի ըլլայ համաձայն ապրուստի սղութեան ելեւէջներուն։

Պանք տը Ֆրանսի պաշտօնեաները այսօր պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկեն տնօրէնին, յաւելում պահանջելու համար։ Քուէտի Ալժէռիէնի պաշտօնեաներն ալ սկզբունքով ընդունեցին գործադուլը, որ պիտի սկսի այսօր։

Շարժումը արագօրէն կը ծաւալի գաւառներուն մէջ։ Պուռսայի մէջ ութ դրամատուներու պաշտօնեաներ գործադուլ հռչակեցին հարիւրին 80 համեմատութեամբ։ Ամէն տեղ ալ, բանթողները թափօրներ կը կազմեն և կը պտտին փողոցները։ Մարսիլիոյ քաղաքապետութիւնը 50,000 ֆր. վարկ սահմանեց, բանթողներուն օգնելու համար։ Թէ Մարսիլիոյ և թէ Լիոնի մէջ պաշտօնեաներու մեծ մասը միացած է շարժումին։

ՅԱՌԱՋ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

St MICHEL Madame Allanche Bd. St. Michel *Թիւ 7ի առջեւի կրպակը (քէօշք).*

Rue Lafayette *Պ. Արտաշէս Պասմաճեանի մօտ,* 53 Fbg. Montmartre.

ՊԵԼՎԻԼԻ ՄԷՋ (Փարիզ)

Librairie Gachet
19, Rue de Belleville
Paris (19)

Restaurant International
Mr. P. Mavros
92, Rue Rébeval Paris (19)
(մուտքը Rue de Belleville)

ՌԸՆՕի գործաւորներուն համար
Պր. Ա. Պօյաճեանի մօտ
43, Rue St. Cloud Billancourt

Հետզհետէ կը ծանուցանենք միւս տեղերը։

Վարժ գրաշարի մը պէտք կայ. դիմել թերթիս խմբագրութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՐՈՔԻ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Առաւօտեան թերթ մը առջի օր հրատարակած ըլլալով Ֆրանսայի և Սպանիոյ հաշտութեան պայմանները, մեծ յուզում կը տիրէ քաղաքական շրջանակներու մէջ։ Մամուլը կը պահանջէ անմիջապէս հրատարակել բուն պայմանները։ Արտաքին նախարարութիւնը կը պատասխանէ թէ այդ հրատարակութիւնը ստիպողական չէ. մանաւանդ որ, եթէ պայմանները հրատարակուին, վերջնական պիտի համարուին։ Առ այժմ նպաստաւոր են պայմանները. բայց եթէ Սպտիւլ Քէրիմ շարունակէ կռիւը, կրնան փոխուիլ։

Կ'ըսուի թէ ֆրանսական բանակին հրամանատարը լայն յարձակողականի մը պիտի ձեռնարկէ մօտերս։ Այս առթիւ, կը քննուի թէ Սպանիա ո՛ր աստիճան կրնայ մասնակցիլ կռիւին։ Արդէն 80,000 սպանիական զինուորներ կը պահուին նահանջի գիծերուն վրայ, անշարժութեան դատապարտելով Ռիֆի զօրքը։ Միւս կողմէ, Սպանիա արուօնած է որ ֆրանսական օդանաւեր յածին իր ազդեցութեան շրջանակին վրայ։

Վերջին լուրերու համաձայն, զինուորական գործողութիւնները մեղմացած են։

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԻԼԸ

Երէկ իրիկուան Թերթերը կը գրեն թէ դրամատուներու գործադուլը կը տարածուի, բայց հաշտարար տրամադրութիւններն ալ պակաս չեն։ Որքան կը ծաւալի շարժումը, այնքան ստիպողական կը դառնայ լուծումը։ Դրամատուները տակաւին չեն պատասխանած աշխատանքի նախարարին հրաւէրին, բանակցելու համար։ Պաշտօնեաները նախարարին առջեւ պարզեցին իրենց վերջնական պայմանները։ Կը պահանջեն վճարել գործադուլի շրջանին օրականները, վերահաստատել բոլոր բանթողները, առանց ո՛րևէ պատիժ սահմանելու, ամսական 100 ֆրանք յաւելում կատարել, կանոնաւորել կենսաթոշակները, և անձեռնմխելի պահել իրենց արհեստակցական իրաւունքները։

Հայկական Հպատակութեան Խնդիրը

Կ'իմանանք թէ բանակցութիւններ կը կատարուին Ֆրանսական կառավարութեան և Թուրքիոյ միջեւ, Թրքահայերու հպատակութեան հարցի մասին, որ կը պահէ իր կենսական վիճակը։

Քիւրտերը կը յարձակին հայ գիւղերու վրայ

Մոսկուայի «Փրավտա»ին մէջ կը կարդանք.— Յուլիսի 16ին Ճէլալցի Քիւրտերը յարձակեր են Նորաշէնի (Շարուր) վրայ։ Խումբը բաժնուեր է երկու մասի, մէկը 14 հոգիով զրաւեր է Դարալագեազի Ահրիճա գիւղը, թալաներ է քառասուն գիւղացի, քշեր տարեր է երկու հայ աղջիկ, ինչպէս և 29 ձի, 6 զոմէշ ։ Յուլիսի 17ին և. բեկոյեան 10 զինուած Քիւրտեր Սատարակի շրջանին մէջ յարձակեր են Շարուրի գործադիր կոմիտէի նախագահ Ալի-Թաղի զաւէի և ուղեկից ոստիկաններու վրայ. հրացանաձգութեան բռնուելով Ալի—Թաղի—զաւէ սպաննուած և ոստիկանները դինաթափ եղած են։ Քիւրտերը կողոպտած են մօտակայ գիւղի գիւղացիները և ապահով հեռացած են։ Վերջերս նման յարձակումներ յաճախադէպ են։ Դարալագեազի խումբերը կրցեր են ետ առնել գերի տարուած աղջիկները և անասուններու մէկ մասը։ Յուլիս 18ին Նախիջեւանի մէջ կատարուած է ընկ. Թաղի-զաւէի հանդիսաւոր թաղումը։ Կառավարական տան հրապարակին վրայ պիտի կանգնի Թաղի-զաւէի արձանը։

Բամպակի մշակութիւնը

Յուլիսի 21ին Թիֆլիսի մէջ փակուած է Անդրկովկասեան բամպակի խորհրդաժողովը. ընդունուած բանաձեւերէն մէկուն մէջ կը մատնանշուի թէ բամպակի ածան գնահատութեան պատճառով, վախ կայ որ բամպակագործները պակսեցնեն ցանքի քանակը։

Նոր դատապարտութիւններ Վրաստանի մէջ

Վրաստանի գերագոյն ատեանը 18 օրուան դատավարութենէ մը յետոյ իր վճիռը տուաւ Վրաստանի յեղափոխական կոմիտէի անդամներու մասին։ 47 ամբաստանեալներ կային։ Գլխաւորներէն Անդրոնիկաշվիլի, Եանոշաշվիլի և Զինիլի մահուան դատապարտեցան, բայց պատիժը 10 տարի բանտարկութեան վերածուեցաւ, իբրեւ «զղջման դին»։ Կախիանի դատապարտուեցաւ ութը տարի բանտարկութեան։ Միւս ամբաստանեալները, բացի մէկէն որ անպարտ հռչակուեցաւ, դատապարտուեցան 3—5 տարի բանտարկութեան։ Եռամեայ դատապարտեալներուն պատիժը չնչուեցաւ զանազան պատճառներով։

Գերմանական հողերը կը պարպուին

Ռուրի պարպումէն յետոյ, որ վերջացաւ անցեալ շաբթու, դեսպաններու ժողովը որոշեց որ պարպուին նաև գերմանական Տիւսէլտորֆ, Տուիզպուրգ և Ռուրորդ քաղաքները։ Այս վայրերը գրաւման տակ էին 1921 Մարտէն ի վեր, իբրև ճնշման միջոց։

Ամերիկայի հանքագործներն ալ

Անգլիոյ հանքագործներուն խնդիրը չլուծուած, նոյնքան ծանր տագնապի մը լուրը կը հասնի Ամերիկայէն։ Հեռագրի մը համաձայն, բանակցութիւնները խզուելու վրայ են Մ. Նահանգներու հանքատէրերուն և հանքագործներուն միջեւ։ Գործադուլը անխուսափելի կը նկատուի Սեպտեմբերին։ Կացութիւնը ամէնէն աւելի ծանր է արեւելեան Վիրճինիոյ մէջ, ուր խռովութիւններ ալ ծագած են։

Ճէպէլը Տրիւզի կռիւները

«Թայմզ»ի թղթակիցը 4 օգոստոս թուականով կը գրէ Պէյրութէն.—կիրակի օր ծանր կռիւներ տեղի ունեցան ապստամբ ցեղերուն և Ֆրանսացիներուն միջեւ։ Սարսափելի տաքին և չուրի նուազութեան հետեւանքով, Ֆրանսացիները առ այժմ կը սահմանափակեն իրենց գործողութիւնները։

Սխալ է թէ անգլ. զօրքը կը գործակցի Ֆրանսացիներուն։ Պաղեստինի Տիւրզիները Թունդ անգլիասէր են եւ հաւանական չէ որ դէպքեր պատահին Անդր-Յորդանանի մէջ։

Յունաստան կը գիմուի

Յունական կառավարութիւնը պայմանագիր մը ստորագրեց, որուն համաձայն 100,000 մանլիխէր հրացան պիտի ստանայ իտալական գործարաններէ։ Ապսպրանքին մէկ մասն է այս, եւ իտալիոյ յանձնուած է, որովհետեւ ամէնէն աժանը պիտի հայթայթէ։

Յունաստան միեւնոյն ատեն ուժ պիտի տայ օդային տորմիղին։ Մեծ քանակութեամբ օդանաւեր պիտի յանձնարարուին։ Այս տարուան ռազմափորձերը տեղի պիտի ունենան Օգոստոս 17ին, Մակեդոնիոյ մէջ, ֆրանսական զինուորական պատուիրակութեան ղեկավարութեամբ։ Ռազմափորձերը երեք շաբաթ պիտի տեւեն։

Առատութեան բերը

Պելժիոյ մէջ լրջօրէն մտահոգ են, հանքածուխի գերարտադրութեան հետեւանքով։ 2,000,000 թօնօ հանքածուխ յաճախորդի կը սպասէ։ Ցոյս կայ որ մէկ մասը արտածուի անգլ. գործադուլին հետեւանքով, բայց գործադուլ չեղաւ. միւս կողմէ Պելժերը չեն կրնար մրցիլ հոլանտական և ֆրանսական արտադրութեանց հետ։ Իսկ ամէնէն տարօրինակը, Պելժիա ճիշդ այս օրերս 200,000 թօնօ հանքածուխ ևս պիտի ստանայ Գերմանիայէն, իբրև հատուցում։

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԹՈՒՄ.— Փարիզի Դատաստան. Խորհուրդի Դիւանէն.—

Դատաստանական Խորհուրդը լուծեց Սթանօսցի Միսակ Հիւրհնեանի ընդ Իսկուհի Ալաճաճեանի պսակը, և տուաւ Միսակի իրաւունք վերամուսնութեան, հաստատուած ըլլալով որ Իսկուհի չորս տարիէ ի վեր Էնկլուրիի մէջ կը կենակցի Թուրքի մը հետ և մերժած եվերադառնալ իր ամուսնական յարկը։

ՆԱԻԱՍԱՐԴ

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Տարեկան բաժնեգին .— 25 ֆր. Ամերիկա 2 տոլար, Անգլիա եւ գաղութներ՝ 7 1/2 շիլին։

Հասցէ .— H. Dj. SIROUNI
15, Str. Armeneasca, Bucarest
(Roumanie)

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր թղթակիցներէն՝

1.—Մանաւանդ կարեւորութիւն տալ ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ, ուր շատ մը հայկական համախմբումներ անյայտ կը մնան տակաւին։

2.—Կարելի եղածին չափ ճշտել իւրաքանչիւր գաւառի, քաղաքի կամ գործարանային շրջանի հայ գաղթականութեան թիւը, անհատ կամ ընտանիք, իրենց ծննդավայրով եւ զբաղումներով։

3.—Տեղեկութիւններ տալ դպրոցական մանուկներու մասին (ո՛րքան են, ո՛րքանը ֆրանսական դպրոց կ'երթան, ո՛րքանը փողոցները կը թափառին կամ գործի մատած են)։

4.—Գրել տեղական կազմակերպութեանց մասին, եթէ կան (Ազգ. Միութիւն, լսարան-ընթերցարան, Հօգ, Կարմիր Խաչ, Մարզական Միութիւն եւն.)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. «Արմէն-Գարօ» Երիտասարդներու Թաղային խումբի կազմութեան տարեդարձին առթիւ, ժողովի կը հրաւիրուին միւս Թաղային խումբերուն բոլոր ընկերները, յառաջիկայ շաբաթ կիշեր ժամը 8 ու կէսին (8 Օգոստոս)։

Պիտի խօսին որոշուած ընկերներ։

1, Rue de Buci, 1 - Paris (6e)
(Մէթրօ Օտէօն)

Հ. Ց. Դ. Փարիզի Գաղաքային Կոմիտէն ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ կը հրաւիրէ բոլոր Թաղային խումբերը և ընկերները 13 Օգոստոս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8 ու կէսին 2, Rue du vieux Colombier ի վերի յարկը։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ Վարժարանի այն սաները, ընջանեաբտ թէ թերաւարտ, որոնք Փարիզ և շրջակայքը կը գտնուին, հաճին ներկայ ըլլալ Եկեղեցւոյ Խորհրդարանը՝ յառաջիկայ 16 Օգոստոս Կիրակի օր, կէս օրէն առաջ, ժամը 11ին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար,

Խումբ մը Սանասարեանցիներ

ՎԱՐՁՈՒ

Տուն, Սենեակ, Աբարթըման, Առեւտրական փօնտեր, խանութ, ագարակ, աթըլիէ։

Մշակութեան և շինութեան գետիններ և այլն, դիմել Պ. Անդրանիկ Բաբերդեանի ժամը, 11-13,

52, Rue Lafayette, métro le Pelletier դիմացը։ 5-2

Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» Թաղային կոմիտէի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ այս գիշեր ժամը 8 ու կէսին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Մեր ընդհանուր գործակալն է

ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ, ԹՈՒԼՈՆԻ, ԿԱՐՏԱՆԻ ՆԻՍԻ և ԼԱՍԷՑԻ Համար՝

Պ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ
(Poste Restante, Marseille)
որուն կարելի է դիմել բաժանորդագրութեան և ազդերու համար։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ ՄԷՋ կը ծախուի

Պ. Պերճ Թաշճեանի խանութը
23, Rue des Dominicains

Պ. Պող. Մ. Պողոսեանի խանութը
38, Rue François de Pressensé

Պ. Ռ. Կարապետեանի խանութը
12, Rue Puvis de Chavanne

Պ. Սահակ Կէմալմազեանի խանութը
3, Rue St. Barbe, 3

Պ. Ղ. Քէնտէրեանի Ճաշարանը
4, Rue Mont de Piété
(Օթել Տամասի կողքին)

VIVIER Պր. Վարպան Մարզարեանի քով Barraque I.

LE POUZAIN Պր. Գեղամ Մանեփանեանի քով, Canton Arménien, 15

VAUCLUSE Պր. Սարգիս Յովհաննէսեանի մօտ Epicerie Belloka Gd. rue Bollène.

VALENCE Պր. Սարգիս Ժամկոչեանի քով 13, Bld. Bancel

ROMANCE Պր. Ս. Պլալեանի քով 28, Rue Bistour

SAINT-CHAMONT Պր. Վ. Զուլաեանի միջոցով Gafé du Globe 29, Place de la Liberté

Villiers le-Bel ի մէջ Bibliothèque de la gare

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ և ՏԷՍԷՆ Պ. Գեղեցիկ Օհաննէսով, **Café - Restaurant Franco-Hellénique, 38 Rue Michel Rondet, St. Etienne (Loire)**

ՎԻԷՆ, Պ. Յակոբ Մկրեան
125, Rue Lafayette

ԼԻՕՆ, Պ. Խաչիկ Սիլիճեան
10, Rue de Marseille

ՆԻՍ, Պ. Հայրօ Պաճճեան
198, Avenue de la Californie
(chez Mr. A. Bottin)

ՔԱՍԷԹԼՍԱՐԱՋԻՆ, Պ. Գրիգոր Գաւոյեան
Cie. Franç. des Metaux D 4/3

ԹԱՒՐԻՋ (Պարսկաստան)
Պ. Հ. Վարդանեան
ՂԱԶԱ, ԹԱՒՐԻՋ

Համայնավարական երիտասարդ մը տրամադրելի ժամեր ունի Ֆրանսերէնի, Անգլիերէնի և Հայերէնի մասնաւոր դասեր տալու։ Դիմել Խմբագրութեան։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹՈՑԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, rue du Fauboug St. Denis
Métro Gare de l'Est
Téléphone Nord: 84 04
Ընդունելութեան ժամեր,
Ամէն օր 4—7։
Կիրակի օրերը ժամը 9—12
Ուրիշ ատեն ժամադրութեամբ։

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻԶ
ԳՐԻԳՈՐ ՃՕԼՕԼԵԱՆ
Կըստանձէ լուսանկարչական ամէն գործ ի աշխատանքներ
pose, agrandissement, reproduction
Խնամուած և գիւրամատչելի
Դիմել իր հասցէին
39, Rue Brancion, (15)

Le Gérant : H. TEUTERNIER.

Impr. Ch. Nercès— 65, rue Pascal Paris-

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } 65, Rue Pascal. PARIS (13)

ԹՒԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թուրքիա եւ գաղութներ	20 ֆր.	40 ֆր.	70 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 ս.	3 ս.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Չհ. մանուսգիրները չեն դարձուիր

կիրակի 9 օգոստոս 1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 4 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԵՌՔԵՐԸ ՍԵՂՄԵԼՈՎ...

Գորգեան հանգոյց մը դարձաւ հայկական հպատակութեան խնդիրը:

Եւ շատ հասկնալի է պատճառը:

Մեծերը յաղթական էին ամէն տեղ, բայց պարտուեցան ամէնէն խախուտ ճակատին վրայ: Եւ հիմա, իրենք ալ կը քաշեն հետեւանքները, նոյն իսկ իրենց քաղաքական և տնտեսական շահերուն տեսակէտով:

Բայց վակենք այս պժգալի էջը, որ պատմութեան կը վերաբերի:

Մինչեւ Լոզանի դաշնագիրը, և անկէ վերջն ալ, ի զօրու էին հայկական անցագիրները: Դաշնագրին վաւերացումէն յետոյ, մէկ-մէկ քրթմնջել սկսան զանազան պետութիւններ, «յանուն միջազգային օրինաց»: Այլեւս չկար հայկական պետութիւն, բաւական իրական թմաստով. Հայաստանը բաժնուած էր Ռուսիոյ և Թուրքիոյ սիջեւ, իսկ այն հանրապետութիւնը որ կը ծնայ այսօր, Երեւանի մէջ, մաս կը կազմէ խորհրդային ընդհանուր Միութեան և անոր յանձնած է իր զեկը, հետեւաբար և միջազգային քաղաքականութիւնը: Բոլորն ալ գիտէին այս իրողութեան պատճառը, մանաւանդ անոր հետեւանքները, և ձայն չէին հաներ, իբրեւ թէ «բարեացակամութիւն» ցոյց տուած ըլլալու համար: Սակայն, վաւերացումէն յետոյ, և ամէն անգամ որ խնդիր ունեցան Թուրքիոյ հետ, դժկամակութիւնները շեշտուեցան: Առտու մը Պուլկարիան դժուարութիւններ հանեց, եւ կամաց կամաց անվաւեր հռչակեց հայկական անցագիրը: Յետոյ Յունաստանը, եւ Ռումանիան, ու կարգը եկաւ Մեծերուն: Իտալիան արդէն շատ գործ չունէր Հայերուն հետ, քանի որ գաղթական չընդունիր, և Խորհրդային Միութիւնը ճանչնալէ անմիջապէս յետոյ, մերժեց ճանչնալ հայկական անցագիրը: Անգլիա նմանապէս. Ամերիկա ոչ Լոզանի դաշնագիրը վաւերացուցած է, ոչ ալ կը ճանչնայ Խորհրդային իշխանութիւնը, եւ գործերը ձգած է իրենց վիճակին:

Այս անգամ Ֆրանսան է որ հարկ դատած է պաշտօնապէս ծանուցանել իրերուններ վիճակը, եւ հրահանգներ հաղորդել հիւպատոսներուն եւ նահանգապետներուն, թէեւ, իրականին մէջ, միչեւ ճամբու մը կը հետեւի, որպէսզի անտեղի դժուարութիւններ չծագին:

Միջազգային, օրինական տեսակէտէն անկախաբար, այս բոլոր ընթերցումներուն մէջ կարմիր թելի մը պէս կ'երեւայ արտաքին ազդեցութիւնը: Անոնք որ իրաւապէս ճանչցան Խորհրդային իշխանութիւնը, տեղի տուին անոր պահանջին առջեւ, հայկական անցագիրը չնչելու համար: Հաճելի ըլլալու ձեւ մըն էր այս: Նոյն պահանջը դրաւ նաեւ Թուրքիա, մանաւանդ Լոզանի Դաշնագրէն յետոյ, եւ մինչեւ հետեւ յամառօրէն կը շարունակէ հետապնդել ամէն տեղ, մեծերուն թէ փոքրերուն առջեւ: Պուլկարիոյ վարիչները հայկական անցագրին դէմ ելան յանկարծակի, ճիշդ այն օրը երբ սկսան բանակցիլ Էնկիւրիի հետ: Իբրեւ պարտուած պետութիւն, ստիպուած էին գոհացում տալ անմիջապէս, թէեւ շատ լաւ գիտէին որ հայկական անցագիրը, ո՛ր եւ է ձեւաս չպատճառէր զատ, մեծապէս կը դիւրացնէր հայ գաղթականներուն իրաւական կացութիւնը: Ֆրանսան պուլկարիա չէ, եւ սակայն կը հետեւի նոյն ճամբուն, տհաճութիւն չպատճառելու համար:

Հինները բսած են,— համբուրէ այն ձեռքը զոր չես կրնար կտրել: Երէկուան յաղթականները չկրցան կտրել այդ ձեռքը: բայց չեն ալ կրնար համբուրել, եւ կը նախընտրեն սեղմել...

Ձեռք սեղմելով յարմարելու, սիրաշահելու այս քաղաքականութեան նոր հետեւանքներն է որ կը կրեն, այսօր, մեր ցիրուցան հայրենակիցները, Ֆրանսայի մէջ եւ այլուր: «Յաղթականը» սրած է հայրենակիցները, ֆրանսայի մէջ եւ այլուր: «Յաղթականը» սրած է ախորժակները, եւ եթէ ոչ ձեռքը, գոնէ ձայնը կը հասցնէ ո՛ւր որ կրնայ: Եւ դժբախտաբար հաճութեամբ կը լսուի այդ ձայնը, որ խոստմնալից է միշտ, հակառակ խրպոտ եղանակին: Թուրքիա հետեւողական է իր ուղղութեան մէջ. հայկական հպատակութեան մը փաստը մերժելով, ան ոչ միայն կը ձգտի խախտել ո՛ր եւ է իրաւական դիրք եւ բոշաներու բազմութեան մը վերածել հայ գաղթականութիւնը, այլ եւ յափշտակել անոնց ինչքերը: Արդէն հսկայ ջաքայլ յառաջդիմեր է այդ ճամբուն վրայ: 1915էն իվեր անդադար կը շարունակուի «լքեալ գոյքերու» թալանը: Իթթիհատը յանձնաժողովներ կազմած էր տեղահան ժողովուրդին գոյքերը «մատակարարելու» համար: Միլլին ուզելի կտրուկ փրթաւ, եւ առաջին աւարէն ազատուածներն ալ հաշուեյարդարի ենթարկեց: Իսկ այժմ աւարէն ազատուածներն ալ հաշուեյարդարի ենթարկեց: Իսկ այժմ աճուրդի հանած է ինչ որ կը մնայ անտէր, մանաւանդ իզմիրի շրջանին մէջ:

Ո՛րն է ելքը այս անելին:

Աստուած՝ առ այժմ: Ձեռքի սեղմումներու շրջան է հիմա, երկու կողմէն ալ, կարմիր թէ ճերմակ...

ՏՈՄՍԵՐ

ՔԷՆ, ԽԱՂ, ԳԻՆԻ

Վրիպակ չէ. մի՛ խնդար:

Այո, բէե, խաղ, գինի. ոչ թէ կիներ, խաղ, գինի. ինչպէս կ'ըսեն սովորաբար:

Առաջին բառը տեղին չէ, գիտեմ. բայց տեղի՞ն է մասնաւորուած իրողութիւնը:

Ամէնիդ ալ գիտէ՛ք, անշուշտ: Մեր մարզիկները, կամ անոնց վարիչները ատենէ մը ի վեր էեն բռած են իրարու հետ: Ընկեր ընկերոջ բիբը պոչ կ'ըլէ, առանց դատաստանի խրտուիլակ: Ձեմ ուզեր մանրամասնութիւններով զբաղիլ. չեմ ալ հետաքրքրուիր: Մեր շատ մը ճերմին վէճերը հետեւանք են պարզ բսի-բսուածներու, եւ ապտնովաբար այս ալ այդ կարգէն է:

Հայկական մեծ Մարզահանդէս մը տեղի կ'ունենայ այսօր, եւ «Յառաջ» ուրախութեամբ արձանագրեց թէ Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Հ. Մ. Մ. միացեալ ուժերով պիտի մասնակցին անոր: Ի՛նչ բարի լուր:

Բայց « լաւագոյնն լաւէն լաւ է », ինչպէս կ'ուսուցանէր ողբացեալ ուսուցչապետը, Ռ. Պէրպէրեան:

Այսօր, հայկական ոդիմպիականի մրցումներուն մէջ, երբ իւրաքանչիւր մարզիկ ասպարէզ պիտի գայ իր աշխատանքը արժեցնելու եւ ծափեր խլելու համար, պիտի կրնա՞նք ծափերով փակել նաեւ հին պատմութիւնները:

Պիտի կրնա՞նք աւելցնել թէ այլեւս ոչ էէն կայ, ոչ ալ վէճ, այլ միայն զորձ, կենդանի եւ ճերմակնակ աշխատանք:

Խաղացէ՛ք, տղա՛ք, եւ լա՛ւ խաղացէ՛ք: Մարզանքը լրացուցիչ մասն է այս ժողովուրդին քիմնապահպանութեան պայմարին: Առողջ երակն ու գիդերը՝ քանկագին հարստութիւններ են թէ ֆիզիկական եւ թէ բարոյական տեսակէտով:

Բայց, մէկ մրցումէն միւսը, մի՛ մոռնաք թէ ձեր կոչումն է ուժերը ամփոփել, ոչ թէ ցրուել: Ձեր ջլապինդ վարժութիւնները, ձեր խոյանքը, ձեր ոստումները պէտ է սորվեցնեն ձեզ վերէ՛ն ցայիլ մաքր բաներու վրայ, եւ ժպիտով մը հարթել թիւրիմացութիւնները:

Խաղացէ՛ք, եւ թող ձեր խաղերուն խանդավառութեան մէջ, բաց դատի վրայ, յայտարարուի թէ պարզ արկած մըն էր էեը:

Ու մարզահանդէսէ դարձին, ձեր յաղթանակի գինովութեան մէջ, խմեցէ՛ք փրփուրգինին:

Խաղն ու գինին թող փրփուրի վերածեն բոլոր էեերը:

ՎԱՐԱԶ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԶՈՒԼՈՒԵՑԱՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

Ծանօթ հայագէտ Պ. Ֆրէտէրիք Մաքլէր Տեպտի 7 օգոստ. թիւին մէջ կը հրատարակէ « Լէմպերկի Հայերը » խորագրով յօդուած մը, որուն մէջ նկարագրելէ յետոյ Խրիմի հայ վաճառականներուն գաղթը, կ'ըսէ.

— « Ու ահա Հայերը, փոխանակ ջարդուելու և հալածուելու Լեհերէն, ինչպէս կ'ընէին այլուր ուրիշ ժողովուրդներ, ա՛յնքան սերտիւ կապուեցան նոր երկրի տէրերուն, որ չուշացան կալիցիոյ ժողովուրդին հետ նոյնանալ: Ժէ. ու մանաւանդ ԺԸ. դարու վերջերը ձուլումը կատարեալ եղաւ: Իրաւ է թէ լեհացած ձեւով հայ անուններ շարունակեցին մնալ և հայ ընտանիքները հաւատքարար պարեցան, սակայն ԺԸ. դարը տեսաւ կալիցիոյ և Պուքովինայի Հայերուն ամբողջական լեհացումը: Սիրտով, մտայնութեամբ և ազգութեամբ անոնք ընդ միշտ լեհ դարձան:

« Լեհաստանի ազդեցութիւնը այնքան մեծ եղաւ իր հողին վրայ ապաստանած հայ ազգին վրայ, որ ո՛չ մէկ Հայ միտքէն անցուց իր պապերուն երկիրը վերադառնալ, որովհետեւ շատ լաւ գիտէր թէ ինչ կը սպասէր իրեն Արաքսի և Եփրատի ափերուն վրայ»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿ. ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Վաւերական աղբիւրէ մը կ'իմանանք թէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան դիմումներուն վրայ, կարգադրուած է, որ Ֆրանսայի մէջ Թրքահայերու անցագիրներուն վրայ այսուհետեւ արձանագրուի ոչ թէ Turc կամ de nationalité turque, d'origine Arménienne, (Թուրք կամ Թրքահպատակ, ծագումով՝ հայ), այլ պարզապէս d'origine Arménienne, առանց յիշելու nationalité ն (հպատակութիւն):

Այս իմաստով նոր շրջաբերական մը պիտի ղրկուի բոլոր նահանգապետներուն: Միեւնոյն ատեն ձեռնարկները կը շարունակուին, ուրիշ դժուարութիւններ հարթելու համար: Կ'իմանանք թէ Գաղթ. կեդր. Յանձնաժողովին նախագահն ալ համախորհուրդ կը գործէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան հետ, այս գետնին վրայ: Այս առթիւ, արտաքին նախարարութեան վարչական բաժնի տնօրէնը գոհունակութիւն յայտնած է Պ. Խատիսեանի, հայ գաղթականներու օրինապահութեան մասին:

Մարսիլիոյ հիւպատոսէն հասած հեռագրի մը համաձայն, տեղական իշխանութիւնը հաւանած է որ առաջուան ձեւով շարունակուին հայկական անցագրի գործողութիւնները:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՐՓ. ՎԱՐԿ ԱԼԼԱՀՎԷՐՏԻՒ ՊՂՆՁԻ ՀԱՆՔԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«Խրհրդ. Հայաստան»ի վերջին թիւերէն կը տեղեկանանք թէ Մոսկուայի կարգադրութեամբ 900,000 րբ. վարկ սահմանուած է Ալլահվէրտիի պղնձի հանքերուն բարելաւման համար: Այս նպատակին պիտի յատկացուին նաեւ 10,000 փութ պղնձի վաճառումէն գոյացած դրամները, այնպէս որ հիմնական դրամագլուխը մէկ միլիոն րուբլին կ'անցնի:

Օգոստոսի սկիզբէն պիտի սկսին գործել հանքերը, 600ի հասցնելով բանւորներու թիւը:

Ո՞ւր կուտան Մուսուլը

Օգոստոս 7ին հրատարակուեցաւ Մուսուլի միջազգային յանձնախումբին տեղեկագիրը, որ շատ առանձգական է:

Երեւոյթէն դատելով, տեղեկագիրը նպաստաւոր է Թուրքիոյ, թէև այս վերջինը փութացեր է բողոքել, պահանջելով որ իրեն վերադարձուի Մուսուլը, «խաղաղութիւան շահուն համար»: Յանձնախումբին կարծիքով, վիճելի հողերը պէտք է մնան Թուրքիոյ գերիշխանութեան տակ, որքան ատեն որ այս վերջինը չէ հրաժարած իր իրաւունքներէն: Բայց որպէս զի երկիրը կարենայ հասնիլ իր կատարեալ զարգացման, «նախընտրելի է Մուսուլը դնել Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեան տակ մինչեւ քսան եւ հինգ տարի»: Յանձնախումբը կը թելադրէ նկատի առնել Քիւրտերուն բաղձանքները, որոնց համաձայն քիւրտ պաշտօնեաներ պէտք է վարեն երկիրը և քիւրտերէնը պէտք է պաշտօնական լեզու ըլլայ:

Տեղեկագիրը բաց դուռ կը ձգէ, վիճելի հողը ի հարկին Իրագի և Թուրքիոյ միջեւ բաժնելու համար, բայց այդ պարագային կ'առաջարկէ սահմանագիծ մը որով Թուրքիոյ կ'ինկայ Մուսուլի շրջանին մեծ մասը: կարճ խօսքով, յանձնախումբը Ազգերու Դաշնակցութեան վարչական խորհուրդին կը ձգէ վէճին վերջնական լուծումը:

Այս առթիւ, կարծիք կը յայտնէ նաեւ հռչակաւոր նաւթահորերու մասին, որոնք աղբիւրն են այս բոլոր վէճերուն և որոնց իրական արժէքի մասին վերապահ է:

Անգլիա եւ Խորհրդային Միութիւնը

Ուրբաթ օր, նորէն հարցապնդումներ եղան անգլիական խորհրդարանին մէջ, անգլեւռուս յարաբերութեանց մասին: Նախորդ դահլիճին արտաքին խորհրդականը ամբաստանեց կառավարութիւնը թէ «արհամարհոտ անտարբերութեամբ» կը նայի այս հարցին վրայ, վնասելով անգլիական առեւտուրին: Իր յայտնեց թէ ներկայ դահլիճը պատրաստած դաշնագիրը մերժեց երկրին կամքին համաձայն: «Մենք ալ ուրիշ բան չենք ուզեր եթէ ոչ առեւտուր ընել Ռուսիոյ հետ: Եթէ Ռուս կառավարութիւնը կ'ուզէ բարեկամաբար մոտենալ Անգլիոյ և որոշ առաջարկներ դնել, պարտաւոր ենք բարեացակամութեամբ նկատի առնելու զանոնք: Այլապէս, ժամավաճառութիւն է առաջարկներ ներկայացնել մեր կողմէ:

(Լուրերու Շար.ը կարդալ 3րդ էջ)

3 ԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՏԱՆՋԻ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

(Շար. 3-րդ թիւէն եւ վերջ)

Ես կայներ եմ մենծ հօրս էգիին մէջ, որուն շուքը Աստուած—երբ ստեղծեց մեր գիւղը, ինչպէս մենծ հայրս կը պատմէր,—արեւահունքի պէս դրեր է հոն. որ բաբախէ գիւղին վրան։ Դէմ'օքը կը շաբուին Թոխ-թոխ Գարեգինենց էգին, Պաղտիկ պապային էգին, Մեղաւէրենց կալը, յետոյ Քանկանի կանանչ գօտին, ու գիւղին ոչխարներուն սայվանները։ Եաւօքը նորէն էգի, Ճանիկենցը, Խօճա-Պըշըխին՝ բուի պէս այդ միևնոյն մարդունը, Մխճիենցը, ու բարձրաւանդակը։

Մենծ հայրս Օգոստոս ընկոյզին, Երկան ընկոյզին, Զէթին ընկոյզին կարգին եաւս տանձի մը ծառ ունի։ Ամենէն շատը կը սիրէ այդ ծառը։ Զիս ալ կը սիրէ, բայց այդ ծառն ալ կը սիրէ։ Իր առջի նշանածին անունովը—որ կանուխ մեռեր է,—ծառը Մարիամ անուանով կնքած է։

Մարիամ ծառը մեր Ժամուն Զարխափան Աստուածամօր մէջքին պէս մէջք ունի, ոսկի տանձերը անոր կրակէ մատներուն կը նմանին։ Մանր են տերևները,—որ Օգոստոսին դեղնին, ու հովէն շարժին, աղջկայ թարթիչ կը կարծես, որ քեզի կը կանչեն։ Մայիսին կը ծաղկուորի, ու ձերմակ գմբէթ մը կ'ըլլայ, Յունիսին տանձերը աչք կը բանան, այնատեն պզտիկ աղջիկի պըտուկի կը նմանին անոնք, ատոր համար մենծ հայրս դեռ ուտելը մեղք է, կ'ըսէ։ Յուլիսին քաղցրութեամբ և բոյրով լեցուն բաժակներ կը դառնան. ամբողջ էգին կը բուրէ, ճիշդ հօրս հարսնիքի անուշկին պէս։ Թիթեռնիկները գլխուն շուրջ գոյնզգոյն ժապաւէններու նման կ'ելլեն ու կ'իջնեն, մեղուները կը բզզան, պիծակները կը սուրան, հովերը հողմահարի պէս կը ծփան, և Թագուհի Մարիամ ծառը գլուխը կը թօթվէ ու . . . կարծես պալատի մը մէջ՝ քալելու կ'ելլէ։

Մենծ հայրս բանաստեղծ է, միշտ հետս քիւրտերէն երգով մը կը խօսի, Մարիամ ծառին հետ ալ հայերէն։

—Մարիամ, դուն գառան նման, գլուխդ՝ լուսընկան, շուքդ՝ երկնքի պէս կլոր ու լայն, ես քեզի ղուրպան։

Ու շուքին ու բոյրին մէջ գինովցած, իր շինած նստարանէն ոտքի կ'ելլէ, հողը փորեմ կ'ըսէ, չի փորեր ու կ'երգէ, կիրամուտքի ժամու շարականի մը եղանակովը, այսպէս, (ընթերցող, դուն ալ երգելով կարդա).

—Փառք քեզ, Մարիամ, հոգ առաւարաւր-աշխարհ. անմահական սուրբ պատկերն ջուրէն ելլող մելէքին, ոսկի կաթող մազերով՝ արձակ ու տարածեալ Իշխանուհւոյ անկողին, ծաղկազարդեալ, բուրավառ։ Օրհնեա՛լ ըլլաս, կոյս Մարիամ, պտղաւորեալ պորտդ օրհնեա՛լ։

Մենծ հայրս քովէն չի զատուիր. թռչունները կը հեռացնէ, ու կը հալածէ գիւղին լակոտները, որ հեռուի ճամբայէ մը քար կը նետեն։ Երբ հովը ուժով փչէ, — մի՛ վախնար, Մարիամ, սուտ հով է, կ'անցնի,—կ'ըսէ ու նշանածը կ'ապահովցնէ։ Երբ Օգոստոսի արևը հալած մանանայի պէս կ'իջնէ, ձեռքերը կը տարածէ ու կ'օրհնէ։—Հրճուէ, Մարիամ, կը պոռայ հեռուէն։ Երբ Հէլէճի կառարէն ամպ մը սև ուրուրի պէս երևի, մենծ հայրս, վախցած, կը կենայ, կը մոմոայ, երկար, ու միաքովը աղօթք մը կ'ըսէ, յետոյ սև ամպին կը նայի ու կը նայի, մունջ բերան։

* * *

Ախոն, հազար ախոս, ամպերը զարկին բարձունքէն, կայծակները կրակէ դանակներու պէս ճեղքեցին երկինքն ու երկիրը, անձրևը իջաւ ու ճեղեց մեր գիւղը։

Մարիամ տանձին ծառը չախչախուեցաւ, ճիւղ, տերև ու պտուղ գետին թափեցաւ, ու մենծ հայրս ցեխին մէջ փռուեր՝ կուլայ . . .

Մենծ հայրս, պզտիկ տղու պէս, պտղածառին հիւանդութեան մատնուած, անմխիթար է։

* * *

Արև կայ մեր գիւղին վրայ, ինչ արև։ Վերի բլուրին եաև, խփուելու վրայ թարթիչ մը, ու այգիներն ի վար, բըռնկած փոշի մը։

Բարակ շաղ մըն ալ արևին հետ կ'իջնէ. անձրևին կաթիլները, գոյնզգոյն գնդասեղներու նման, կ'իյնան հարսերուն ծամերուն և գիւղին ծառերուն վրայ, ու տերևները, կ'ըսես, կը ծակծկին։ Շատ անգամ կը կարծես որ, անձրևը չէ, այլ արևն է, գունդ, գունդ, oղի պէս կը թափի։

Գունտենց Բենիկը, Պատառիկ Մամային մշկախաղողի տունկով ծաղկահիւսուած Թզենիին տակ նստեր կը խորհի որ, այս ժամուս, տանձի պահապանները տուն վարձած կ'ըլլան, որովհետև թէ անձրևը կուգայ և թէ իրկուն կ'ըլլայ արդէն։ Մարկոսին տղան կ'առարկէ թէ անձրևը եղնիկի անձրև է, սուտ սուտ կը տեղայ ու կը դադրի շուտով. յետոյ թրջուած ծառէն պտուղ հաւաքել դժուար բան է, կ'աւելցնէ։ Մանչոյ Ցիլոս մատներովը մազերը դէպի ետ կը սանրէ և Բենիկին ուժ կուտայ։

—Ա՛խ, Վանիէս, Արևին փոսը տանձի մը ծառ կայ, հասունցեր հասունցեր պատկերք դարձեր են տանձերը։ Ուղես՝ Քացախ Մամային տանձը կը թօթվինք, անանկ փրփրեր՝ ճեղերէն դուրս են կախուեր, որ քաղցցի աղջկայ շիլլինք կ'ըլմանին, սանկ կոթին վրայ ծռած, ոմանք փիտիչի, ոմանք կրակի կտոր, ոմանք կատուի լեզու։ Ուզես՝ մեր Անուշ տանձին գողութեան կ'երթանք, հայրս քաղաք գացած է . . .

Գովքը օգնեց։ Խումբը ճամբայ կ'ելլէ. Այազմայի ակէն ջուր խմելու պատրուակով պարտէզներէն անցնելու արտօնութիւնը ունեցած ըլլալ կը կարծէ։ Պաճանին տղան ծառ ելլելու եօթը տեսակ մեթոտ ունի, հիմա վերջին ձևը կը բացատրէ։ Եթէ ծառին բունին փուշ կամ երկաթ փաթթած են, չուան մը կը նետուի մէկ ճիւղին, և միւս ծայրը կը կապուի մօտակայ ծառի մը արմատին։ Եւ մաքուր նման պտուղի գողերը չուանին վրայէն կը բանին։

Ծոյ, գրպան, թաշկինակ չեցուն են։ Ցանկարծ սրատես Ջոնջոնը վտանգի նշանը կուտայ, ոռլումով մը, պիմացի բլուրէն։

Փուշ, մացառ, առուակ, թումբ ու ձոր մէկ շունչով կը կարեն կ'անցնին։ Վարը, Մուղալին ամայի ձորը կը հառնին, քիչ մը կը հանգչին, ճամբան ետ Ջացցուղներուն կը սպասեն։ Դեռ մէկը կը պակսի։ Վախնամ բունուած է, ծեծին տակ լլլղալէն մեռնի, կ'ըսէ Բենիկ։ Խոզիթը, անպիտան բոյս մը, ամբողջ հագածնին վերէն վար ծեփեր է։ Ցանկարծ Քացախ Մաման ճամբու մը ծայրէն կը փրթի։

—Ծո՛ տգաք, որո՞նանձի գողութեան գաժիք, մեր տանձը չբլլայ, տե՛սնեմ ես կը ճանչնամ։

—Վարժապետենց տանձը, կ'ուզե խաբել Բենիկ։

—Վարժապետենց հա՛րս, վազե, տանձիդ գողերը հոս են։

—Քացախ մաման, սուտ է, մեր տանձն է։

—Վա՛յ, շիլլիդ բարկ արևին գայ, տղա՛յ, օտարին տղաքը ժողվեցիր, հօրդ տանձերուն վրայ գողութեա՞ն տարիր, մեկայ տէր, խելքէ պակաս տղան ալ փորձանք է։

—Մ՚ըսեր, Քացախ մաման, մ՚ըսեր, վաղն ալ քու տանձիդ գողութեան կուգամ։

—Փառի կտոր, դուն ընտո՞ր մեր տանձին գողութիւն կրնաս ընել։ Գնա, աղջիկս Վարսենը պահապանութիւն կ'ընէ։

—Կ'երթամ ու աղջկանդ ծոցի տանձերն ալ կը թօթվեմ, գիտցած ըլլաս։

—Լէշդ վերնայ, շան զաւակ, օտարին տանձին գողութեան երթալու չափ սիրտ ո՞ւր ունենաս, աշխարհք վայդ չ'առներ, բայց հօրդ տանձերուն վրայ օտարին տղաքը գողութեան որ կը բերես, տերտէրն ալ կ'անիծէ քեզ, վարնոց, մայրդ ալ, հայրդ ինձնէ՞ պիտի բերես։ Վ՚ուշ, խժուսի գայ քեզի պէս տղան, դժոխքին կրակը փորդ լեցուի, ոսկորներդ ծծումբի պէս երին վառին . . .

* * *

Կ'արթննամ։ Քրտներ եմ։ Ջութակը դադրած է։ Սիրտս ուժգին կը բաբախէ։

Գիւղիս տանձերուն կարօտը աւելի կը վառէ հոգիս, ու տագնապ մը կ'ունենամ։

Ընկերներուս կը բացատրեմ, ջերմէն հոգիս բոցավառուած.—

—Տղա՛ք, գիւղիս տանձը որ չուտեմ. կը մեռնիմ։ Քանըմէկ տեսակ տանձ կը ճանչնամ։—Թեփիկ տանձը, զոր եթէ ակռաներովդ ճեղքես, չորցած մանանայի քաղցրահամ փոշի կը դառնայ բերանիդ մէջ,—կաթնատանձը, սպիտակ ու կակուղ խմորի պէս է, և սեխի հոտ ունի. Թօփուզ տանձը, որ հոլի կը նմանի.—Ջրատանձը, գաւաթ մը ջուրի հետ չես փոխեր. քարտանձը, որ փուռը կը դնես և խնձոր կը դառնայ.—կապուտ տանձը, որ լորամարգիի կը նմանի, քաղցր, քաղցր, կրկին քաղցր.—Թուրքին տանձը, որ քոստա կ'ըլլայ.—քարքրուկ տանձը, որ լեռներուն մէջ կ'աճի.—այղաց տանձը, պզտիկ սրուակի մը պէս բուրումնաւէտ.— ձմեռատանձը, իլիկի պէս.—կեչվրեկ տանձը, ապրշումի կծիկ է, որ ոսկի ջուրը թաթխած ես.—ո՞րը ըսեմ, ո՞րը չըսեմ, շատերուն անունն ալ մոռցեր եմ։ Օ՛, ես գիւղիս տանձը կ'ուզեմ, կամ գողցուած տանձ մը։ Ըսէք, չէք գիտեր պարտէզ մը, ուր տանձի ծառ մը իր փէշերը ցանկապատէն դուրս կախէ. կը մեռնիմ, եթէ հիմակ գողցուած տանձ մը չուտեմ։ Քացախ մամային անէծքը վրան։ Ես պէտք է երթամ, պարտէզներէն անցնիմ, ցօղը ոտքերս թրջէ, ջերմէն այրող էրեսներս խոցէ, պէտք է ցատքեմ ցանկապատէն, ու տանձ մը գողնամ, և այնպէս կրծեմ, ուտեմ, ուտեմ, դուք պիտի տեսնէք որ ինչպէս պիտի աղէկնամ, մի՛ փսփսաք, չեմ զառանցեր, իրական կարօտս է որ կ'ըսեմ. դարմա՛ն, օ՛, գողցուած տանձ մը, գիւղիս տանձերուն նմանը կ'ուզեմ...

Ջերմէն կը տառապիմ։ Ցաղնապալից նոպայի մը մէջ, կուլամ, կը բողոքեմ, թէ երազ չեմ տեսներ, այլ, խռովահար՝ կարօտս կը պոռամ։

Ու տեսիլքի մէջ կ'երևին դեռ ինծի։

Մենծ հայրս, որ ցեխին մէջ փռուեր կուլայ իր կորսուած տանձերուն համար։

Քացախ մաման, որ շաղէն թրջած ձերմակ մազերով գլուխը կը թօթվէ ու կ'անիծէ։

Ու գիւղիս տանձերը, որ բունկեր են եկեղեցիին ճիւղ ճիւղ մոմերուն բոցին պէս։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կարելի կարգադրութիւնները ըրած ենք, «ԾԱՌԱՉ»ը ամէն տեղ հասցնելու համար։

Կը խնդրենք մեր բարեկամներէն և ընթերցողներէն, իմացնել մեզի այն վայրերը ուր թերթ չի գտնուիր։

Շատ մը ընթերցողներ իրենց հասցէները հաղորդած են մեզի, իրրեւ բաժանորդագրութեան պայմանաժամը, որպէսզի չուշանայ հասցէներու տպագրութիւնը։

Այս առթիւ աւելորդ է յիշեցնել որ, ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ ԿԱՆԽԻԿ Է։

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՓԱՔԻՐԻՆ ՓՈՐՁԵՐԸ
ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏՈՎ

(Երկրորդ եւ վերջին յօդուած)

Նախորդ համարով ներկայացուցինք փաքիր Թահրա պէյլի կատարած փորձերը, որոնք առջի օր կրկնուեցան Փրթի Ժուռնալի սրահներուն մէջ։ Այժմ կ'ուզենք զանոնք վերլուծել գիտական տեսակէտով։

Ինչպէս յանձնախումբը, մենք ալ կը-ցանք անձամբ և երեք անգամ իր փորձերուն ներկայ ըլլալով համոզուիլ ա-նոնց իրականութեան։ Միւս կողմէ ա-նոնք գիտութեան ընդունած բնախօսա-կան կարգ մը օրէնքներէ դուրս կը գտնուին, մանաւանդ թաղումը՝ առանց շնչառութեան և առանց սնունդի։ Կա-րելի՞ է արդեօք գիտականապէս բացատ-րել այդ երեւոյթները։

Այդ մասին Թահրա պէյ ունի իր ո-րոշ տեսութիւնները, որոնք աւելի բնա-զանցական (մեթաֆիզիք) և հոգեզան-ցական (մեթաբսիշիք) հանգամանք ու-նին։ Ան կ'ենթադրէ համաշխարհային ստեղծագործ ուժի մը գոյութիւնը, որուն էութեան մասին ունէ կարծիք չի յայտ-ներ, և որմէ մասնիկ մը ամէն անհատի մէջ կը մտնէ ծնած պահուն։ Այդ ուժը ընդհանրապէս ենթակայ է նիւթին, սակայն ըստ իրեն, վարժութեամբ, ինք-նաթելադրութեամբ այն աստիճան կա-րելի է զարգացնել զայն որ նիւթը, մար-մինը ենթակայ ըլլայ անոր։ Այդ ուժին շնորհիւ է որ ինք կրնայ իր մարմինը և անոր գործունէութիւնը ենթարկել իր կամքին և հետեւաբար իրագործել վերոյիշեալ արտակարգ փորձերը։ Մենք հաւանաբար ուրիշ առթիւ կ'անդրադառնանք այդ տեսութիւններուն։ Սա-կայն այժմէն իսկ պէտք է խոստովանիլ որ գիտութիւնը դեռ շատ քիչ բան գի-տէ մարմնի և հոգիի (*) փոխյարաբե-րութիւններու և այս վերջնոյն յատկու-թիւններու և կարողութիւններու մասին։ Երկարօրէն և զանազան պայմաններու մէջ պէտք է ուսումնասիրել վերոյիշեալ փորձերը, մեկնութիւն մը կարենալ տալու համար։

Առաջին փորձը, ուր փաքիրը catalepsieի մէջ իյնալով մարմինը կը կարծրացնէ, կարելի է դիտել կարգ մը ախտաբանական վիճակներու մէջ, ինչպէս օրկ. լուսնոտութեան նոպային սկիզբը, «իսթերի»ի մէջ և մահուընէ վերջ։ Սա-կայն անոնք երեւան կուգան ինքնաբե-րաբար, կամքէն բոլորովին անկախ, իսկ փաքիրը այդ վիճակը յառաջ կը բերէ քանի մը երկվայրկեանի մէջ, իր կամքի ուժով և այնքան յաճախ որքան ուզուի։ Պէտք է ենթադրել որոշ ուժի մը գո-յութիւնը զոր կրնանք անուանել կամք, հոգի, էլեկտրականութիւն, մագնիսական հեղուկ, որ կարող է յառաջ բերել այդ վիճակը և որ Գիր-Թոր-Գալ ի մօտ մանաւորապէս զարգացած է։

Այդ ուժին շնորհիւ կարելի է բացատրել նաեւ անզգայութեան, սրտի բաբախումներուն վրայ ազդելու, վերքերէն արիւնահոսութիւնը դադրեցնելու կարողութիւնը։ Նախ պէտք է ըսել որ փաքիրին անզգայական վիճակը իրական է և ոչ թէ ցաւի դիմանալու մեծ վարժութիւն մը, ինչպէս ներկայացման գիշերը ենթադրեցին շատերը, նաեւ փրօֆ. Սիքար։ Մենք անձամբ փորձեցինք և տե-սանք որ բնական պայմաններու մէջ փաքիրը չափազանց զգայուն է նոյնիսկ գնդասեղի հարուածներու։ Երկրորդ որ անզգայացումը, ընդհանուր կամ մասնակի, կարելի է դիտել կարգ մը ախտաբանական վիճակներու, ինչպէս «իսթե-րի»ի մէջ, բայց հիւանդի կամքէն բո-լորովին անկախ։ Այս երկրորդ փորձը կարենալ բացատրելու համար պէտք է ըսել որ մեր ջղային դրութիւնը երկու մասէ բաղկացած է, մէկը կեդրոնական ջղային դրութիւնը (ուղեղը և անկէ մեկնող ջիղերը) որ կը հրամայէ մեր գի-տակից աշխարհին և միւսը բուսական (orguo-végétatif) ջղային դրութիւնը կազմուած երկու ջիղերէ (sympathique et pneumogastrique) որ կը հրամայէ մեր անգիտակից աշխարհին, եթէ կարե-լի է այսպէս ըսել։ Մարսողութիւն, շնչա-ռութիւն, արեան շրջան, զգայնու-թիւն ևայլն անոր ենթակայ են։ Եր-կու ջղային դրութիւնները իրարմէ ան-կախ են. յաճախ երկրորդը կրնայ ազդել առաջինին վրայ, իսկ առաջինը երբեք երկրորդին վրայ, այսպէս բնախօ-սական օրէնքներու տեսակէտը։ Իսկ Թահրա պէյ կուգայ հակառակը փաստել եթէ երբեք կարենայ յետագային վեր-քերը ըստ կամքի արիւնելու կամ արիւ-նահոսութիւնը դադրեցնելու, սրտի բա-բախումները փոփոխելու փորձերը աւելի համոզիչ դարձնել։ Հող է որ ինք նորու-թիւն մը երեւան բերած պիտի ըլլայ և կարող պիտի ըլլայ փաստել թէ կամքի որոշ ուժեղացումով կամ կեդրոնացում-ով կարելի է մեր անգիտակից աշխարհին հրամայել և այս՝ հակառակ բնախօսա-կան օրէնքներու։ Հետաքրքրական պիտի ըլլար նաև գիտնալ թէ արդեօք անզգա-յութիւնը մակերասայի՞ն (մորթային) է միայն, թէ ներքին գործարաններն ալ անզգայ են ցաւին. գործողութեամբ մը կարելի է այդ հասկնալ, ինչ որ դժուար է որքան, տեսնելով որ փաքիրին մարմինը առնո պէտքը չզգայ։

Թաղումի փորձը բոլորովին արտա-բնական է։ Թահրա պէյ մանուսր խօսակցութեան մը ընթացքին ինձ յայտ-նեց թէ փաքիրները չաճախ շաբաթնե-րով, ամիսներով և նոյնիսկ տարիներով կը թաղուին, ինչպէս օրինակ նշանաւոր Էլ-Ֆելէքին։ Անոնք կը թաղուին որպէս զի ունէ չարիք չկարենան գործել, որով-հետև կ'ըսեն թէ առօրեայ կեանքի ընթացքին անխուսափելիօրէն ստիպուած են ունէ շնչող էակի կամ բոյսի վնաս հասցնել, ինչ որ չեն ուզեր։ Նմանապէս իրենք ղիրենք պաշոյններով կը վիրա-ւորեն, ցոյց տալու համար բարձրագոյն ուժին թէ մարմինը ունէ արժէք չունի, այլ հոգին՝ բարձրագոյն ուժին մէկ մաս-նիկն է ամենակարեւորը։ Ինչ որ ալ ըլլայ անոնց նպատակը, էականը այն է որ երկար ժամանակ ծաքիր Գիր-Թոր-Գալ Յունաստանի մէջ թաղուած մնացած է 28 օր և 18 ժամ, Խռալիոյ մէջ միայն 6 ժամ մնացած է, համաձայն յանձնա-խումբի փափաքին։

Մեր հարցումին թէ ինչպէս ձեռք բերած է այդ կարողութիւնը, Գիր-Թոր-Գալ պատասխանեց թէ վարժութեամբ միայն։ Մէկ կողմէ ինքզինք վարժեցու-ցած է ծոմապահութեան, որ մարմինը կը մաքրէ աւելորդ թոյներէ, կը դա-դարեցնէ անդադարական փոխանակումները և հետեւաբար սնունդի և օդի պէտքը, միւս կողմէ ջանք թափած է շնչառու-թեան քանակը և յաճախականութիւնը նուազեցնել։ Բնականոն մարդը, ինչպէս նաև փաքիրը բնական պայմաններու տակ, մէկ վայրկեանի մէջ մօտ 18 անգամ մը շնչէ։ Ինք վարժութեամբ հա-սած է այնպիսի աստիճանի մը որ նայած մարմնի ֆիզիքական պայմաննե-րուն (ծոմապահութեան տևողութեան) մէկ շնչառութիւնը կարող է քանի մը ժամ կամ քանի մը օր բաւեցնել։ Այս արդիւնքը ձեռք բերած է մօտ մէկ ու կէս տարի աշխատութեամբ։

Արդ, ինչ կ'ըսե գիտութիւնը։ Բնախօսները բացարձակապէս չեն ընդունիր թէ մարդը կարող է իր սննդառական փոխանակումները պակասեցնել նոյնիսկ

(*) Ուրիշ բառ չունինք որակելու համար այն ուժը որ pus dualisteներուն ցիւրէն անկախ գոյութիւն ունի եւ pus ous մը գիտուններու ցիւրի գործունէութեան արտայայտութիւնն է եւ ցիւրին նեն կը մեռնի։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՆՐ ԴԻՊՔԵՐ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Միապետական ճոռաճմբ. — Հակահրէական շարժում. — Արիւնոտ Յոյցեր. — Յարձակում սուրով եւ ատրճանակով:

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Վիեննա, 7 օգոստ.

Հինտենպուրկի յաղթանակէն ի վեր, Աւստրիոյ, յատկապէս Վիեննայի միապետական կազմակերպութիւնները (հակէնկրօյցներ) շիթայան, եւ ամէն առթիւ ապարէզ կուգան, անգորրութիւնը խանգարելու համար։ Քանի մը ամիսէ ի վեր, այս կազմակերպութիւնները իրենց յեղափոխական թերթերով, հրապարակաւ կը ձաղկեն հանրապետական կարգերը եւ լուսանքներ կը թափեն սոցիալ-դեմոկրատ կազմակերպութեան եւ Հրեաներուն վրայ։ Ինչ որ գերմանական չէ, ատելի է անոնց համար։ Մէկ ամիս առաջ, երիտասարդ-ուսանող կազմակերպութեան ցոյցին զոհ գնաց սոցիալ-դեմոկրատ անհաւատ գործիչ Միլլէնը, որ գիշերանց խաղողուեցաւ երբ փողոց եկած էր, բանուորները եւ անոնց ընտանիքները պաշտպանելու։ Ժամանակին Սոցիալ-Դեմոկրատ կազմակերպութիւնը ահագին ազմուկ հանեց այս խնդրին շուրջ եւ հսկայական ցոյց մը կազմակերպեց, իր ուժը ապացուցանելու եւ իր արդար պահանջները ընդունիլ տալու համար։ Խորհրդարանը եւ կառավարութիւնը զբաղեցան այս խնդրով։ Իբրեւ հետեւանք, կառավարութիւնը լուծեց միապետական կազմակերպութիւններու ամէնէն ուժեղը, եւ խուզարկութիւններ կատարեց։ Բայց խուզարկութիւնները այնքան ուշ սկսան որ միապետականները կրցան պահել իրենց զէնքի պահեստները։

Ցեղադիմականներու այս ընթացքին հետեւանքով, Աւստրիան ալ կը վնասուի։ Շատ օտար ուսանողներ պիտի ձգեն այս տարի Վիեննայի համալսարանը, որովհետեւ միապետականներու ձեռքը մինչեւ համալսարանները կը հասնի. նոյն իսկ ուսուցչապետներ կան որ կը հովանաւորեն անոնց « հայրենասիրական գեղեցիկ գործերը »։

Միապետականները չափազանց կ'ատեն Հրեաները, որոնք յաջողած են առանձին տեղ մը գրաւել տնտեսական գետնի վրայ եւ իրենց ձեռքը առնել առեւտուրը։

Տիրող ատելութեան մասին գաղափար մը տալու համար, ըսեմ թէ հանրային պարտէզներու մէջ յաճախ կը հանդիպիմ երախաներու, որոնք չեն ուզեր խօսիլ հետս, տեսնելով ոեւ մազերս. բայց երբ կ'իմանան որ Հրեայ չեմ, իմ ներկայութեամբ իրենց ամբողջ հոգիով կը հայհոյեն Հրեաներուն։ Այս հակահրէական շարժումը, որ մեծ թափ ստացաւ վերջին ամիսներս, կը սպառնայ երկրի տնտեսական բարգաւաճման։ Գերման ազգայնականները չեն կրնար հանդուրժել որ Վիեննայի քաղաքապետ Զայթցը սոցիալ դեմոկրատ, բայց ամենազիսաւորը՝ Հրեայ է։ Մարդը հաւատարմօրէն կը ծառայէ ժողովուրդի շահերուն, եւ անոր շնորհիւ կը վերաշինուի գեղեցիկ Վիեննան, բայց և այնպէս...

Այս տարի հրէական միջազգային համաժողով պիտի գումարուէր Վիեննայի մէջ։ Կառավարութիւնը, թէեւ տոգորուած հակահրեայ տրամադրութիւններով, բայց երկրի ահը նկատի առնելով, թոյլատրեց համաժողովին կազմակերպութիւնը. չէ որ կանխիկ ղրամ պիտի մտնէր Վիեննա, հարուստ հրեայ պատգամաւորներուն շնորհիւ։ Սակայն, միապետական մամուլը այնքան ազմուկ հանեց որ Հրեաները հրաժարեցան Վիեննա համաժողով գումարելու ծրագրէն։ Անոնք պատուանային հրապարակաւ ցրուել համաժողովը եւ լինչի ենթարկել պատգամաւորները։

Չեխօ-Սլովաքիոյ արտաքին նախարար Պենէշը Վիեննա պիտի անցնէր բանակցութիւններ վարելու կառավարութեան հետ, բայց միապետականները կը պատրաստուէին ցոյցեր կազմակերպելու եւ նախարարը լուր առնելով, ետ կեցաւ Վիեննա գալու ծրագրէն։

Շատ որոշ չէ հակէնկրօյցներու նպատակը. միայն բացէ ի բաց կը յայտարարեն թէ պիտի հալածեն Հրեաները եւ *սոցիները* (սոցիալ-դեմոկրատներ)։

Կառավարութիւնը անտարբեր չէ այս երեւոյթին հանդէպ, բայց չուզեր բռնութեան դիմել։ Կառավարական կուսակցութիւնը—քրիստոնեայ ընկերվարական—կատաղի թշնամիներ են սոցիալ-դեմոկրատներուն։ Վերջինները կ'ուզեն որ բարեշրջումով ընթանայ քաղաքական տնտեսական կեանքը, և կը բաւականանան միայն խորհրդարանի բեմէն և գրականութեամբ, իսկ հանրապետութեան պահպանութեան համար ունին 100,000-նոց մարտական ուժ մը։ Անոնք իրենց ուզած ժամուն կրնան իրենց ուժով լուծել միապետական կազմակերպութիւնները. բայց չեն ըներ և միայն կորուկ պահանջներ կը դնեն, օրինական ճանապարհներով պահպանելու համար հանրապետական կարգերը։

* * *

Այժմ անցնինք վերջին շաբթուան դէպքերուն։ Վիեննայի ժողովրդական զբօսարանին, Փրատէրի հրապարակին վրայ գրեթէ ամէն իրիկուն տեղի կ'ունենան ցոյցեր։ Այդ թաղամասը մեծ մասով հրէական է։ Միապետական երիտասարդները ամէն իրիկուն իրենց կրգռիչ կեցուածքով կը խանգարեն այդ թաղամասին անդորրութիւնը։ Կը հայհոյեն անցնող-դարձող հասարակութեան, յատկապէս Հրեաներուն և իրենց լրագրավաճառները ժարդոց ականջին կը պոռան իրենց թերթերուն անունները։ Ոստիկանութիւնը կը հսկէ միայն որ ցոյցերը մեծ համեմատութիւններ չառնեն։ Վիեննայի ընկերվարական բանուորները չհանդուրժելով այս հանգամանքին, հակացոյցեր կը կատարեն. միւս կողմէն համայնավարները օգտուելով առիթէն, կը ծիծաղին թէ այս և թէ այն կողմին վրայ, և երկուքին ալ կը հայհոյեն իրենց թուսլիկներով և կը հրահրեն վայրենի բնազդները։ Վերջին օրերս սուր հանգամանք ստացան ցոյցերը։ Օգոստ. 2ին կը թաղուէր Վիեննայի առաջին սոցիալ-դեմոկրատ քաղաքապետ՝ Ռէօմանը։ Սոցիալ-դեմոկրատ կազմակերպութիւնը երեւան բերած էր իր ամբողջ ուժը. հանդէսին կը մասնակցէին մօտ 500,000 բանուորներ և մտաւորականներ կարմիր դրօշակով, սև ժապաւէնով և նուագախմբերով։ Աչքի կը զարնէր անոնց մարտական կազմակերպութեան թիւը և օրինակելի կարգն ու կանոնը։

Թալման Հանդէսէն յետոյ, հանրապետական մարտիկներու սուսար խումբ մը ուղղուեցաւ դէպի հրէական թաղամասը, ուր յետադիմականները ազատ ասպարէզ գտած էին բռնութիւններ գործելու։ Երբ խումբը կը հասնի, Փրատեր, ազգայնականները անասնելի ժխոր կը բարձրացնեն։ Սոցիալ-դեմոկրատները (ուրիշներ կ'ըսեն համայնավարները) կը յարձակին անոնց վրայ, և անմեղ մարդ մը կը սպանեն դանակնելով։ Վրայ կը հասնի ոստիկանութիւնը. կը սկսին ընդհարումները ժողովուրդին և ոստիկանութեան միջև։ Ոստիկանական կեդրոնէն կը շտապեն ձիաւոր խումբերը մերկ թուրերով, կը սկսի խուճապը։ Հետեւակ ոստիկանները կը ստիպուին հանել իրենց տարճանակները. իսկ ձիաւորները իրենց թուրերու շեղբերով կը հալածեն խռնուած ամբոխը։ Ծուցաթարները կ'ընդդիմանան և քարեր կը շպրտեն. կը վիրաւորուին քանի մը ոստիկաններ և ցուցաթարներէն շատերը։ Տեղ տեղ միթինկներ կը սարքուին. համայնավարները կը սկսին պղտորել միտքերը և թռուցիկներ ցրուել։ Ցեղադիմականները ոստիկանութեան օգնութիւնը կը խնդրեն և կը պաշտպանուին։

Քաղաքին անդորրութիւնը խանգարուեցաւ ժամը 4½ին և ընդհարումները տեւեցին մինչեւ ժամը 6։ Այդ պահուն, համայնավարները փորձեցին նոր միթինկ մը կազմել, բայց ոստիկանութիւնը ցրուեց։ Շատ ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան։ Ոստիկանական ուժեղ չոկատներ իրենց պաշտպանութեան տակ առին հրէական թաղամասը։

Խնդիրն այն է որ իւրաքանչիւր թերթ իր հասկցած եղանակով կը նկարագրէ դէպքը։

Այժմ մթնոլորտը էլեկտրականացած է և միտքերը պղտոր են։ Այս դէպքերը պիտի սրեն կուսակցական պայքարները։

Կը սպասուի դէպքերու զարգացումին։

Վ. Ա.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՐԱԿԻ ՋՐԱՆՑՔԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

«Խորհրդային Հայաստան»ին կը խնդրեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները, Շիրակի ջրանցքին տնտեսական նշանակութեան մասին։

Շիրակի դաշտը սակաւահող է, ջուրի չգոյութեան հետեւանքով, գիւղացին քացառապէս հացաբոյսեր կը ցանէ և բերքը միշտ միջակէն վար կ'ըլլայ, մէկէն երեք։ Ուռզումէն յետոյ, մէկ տեսիլքին հողը պիտի կրնայ տալ 70 փութ ցորեն։ Միեւնոյն ատեն, գիւղացին պիտի կրնայ ուրիշ մշակութիւններ ալ կատարել, պիտի աւելնայ ցորենի և բանջարանոցներու տնտեսութիւնը, իսկ պիտի պակսին գարին և հանգստի յատկացուած հողերը։

Մասնագիտական հաշուի մը համաձայն, Շիրակի դաշտին ընդհանուր եկամուտը պիտի աւելնայ 1,169,940 ըր.. որմէ հանելով այգիներու ընդհանուր եկամուտը, որ պիտի իրականանայ քանի մը տարիէն, կ'ունենանք 1,067,940 ըր.։ Ջրանցքին համար ծախսուած է 1,400,000 ըր. եւ դեռ 400,000 ալ անհրաժեշտ է ուրիշ հողային աշխատանքներու համար։ Կարելի պիտի ըլլայ այս գումարը վերադարձնել քանի մը տարի յետոյ։ Դեռ պարզ չեն Ջրանցքի ջուրի շահագործման պայմանները։ Կը բաւէ յիշել թէ՝ քաղաքապետական հողերը, որոնք առայ վարձու կը տրուէին տեսիլդինը 6-7րբ.ի, ոռոգումէ յետոյ պիտի տրուին 25-40 ըր.ի, որով միայն այս հաշուէն տարեկան եկամուտ պիտի գոյանայ 100,000ըր։ Ջրանցքին շնորհիւ, կարելի պիտի ըլլայ մղում տալ ծառատնկութեան։ Այժմ ամէն տարի 20-25 հազար ըր. կը ծախսուի ծառեր տնկելու համար, առանց սպասուած արդիւնքը ստանալու։

Ջրանցքը պիտի լուծէ նաեւ ելեկտրականութեան խնդիրը. 115 մեղր բարձրութենէ դէպի ձորը թափող ջուրին շնորհիւ։ Ամառը 3000, իսկ ձմրան ամիսներուն 7000 ձիու ուժ կը սպասուի։ Ելեկտրական կայանը, որուն աշխատանքները չեն վերջացած տակաւին, ամէնէն աժանը պիտի արտադրէ, բաղդատելով Երեւանի կամ ուրիշ տեղերու հետ։ Առաջին տարիէն, երբ սկսի գործել կայանը 3000 ձիու ուժով, քաղաքի լուսաւորման պիտի գործածուի 400 ձիու ուժ, քաղաքին արհեստանոցներուն, գործարաններուն, ջրաղացներուն համար՝ 220, մանարանին՝ 1500։

Ինչպէս յայտնի է, Ջրանցքը ունի 42 վերստ երկայնութիւն. շրջակայ հողերու ընդհանուր տարածութիւնն է 19,000 տեսիլդին, որմէ 4000 տ. գեղչելով իբրեւ անպէտ, կը մնայ 15,000։ Ջրանցքը կը բխի Խուրեան վտէն (Արփաչայ), նեղ կիրճէ մը։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ Է

Խորհրդային իշխանութիւնը առնէ մը իվեր շատ կը զբաղի ազգային փոքրամասնութեանց խնդրով։ Կեդրոնին հետեւելով, Հայաստանի Կոմ. Կեդր. Կոմիտէն ալ օրակարգի վրայ դրած է այս փշոտ հարցը։

Իմանալու համար թէ ինչպիսի տեսակէտներ կը պարզուին, «Խորհրդային Հայաստան»ի մէկ խմբագրականէն կը քաղենք հետեւեալ խորհրդածութիւնները (թիւ 138).—

«Հիմնական կերպով ազգային խնդիրը նախկին Ռուսաստանի մէջ լուծուած է հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն անմիջապէս յետոյ, իսկ մեր մէջ՝ Նոյեմբերեան յեղափոխութենէն յետոյ։ Բայց միամտութիւն կ'ըլլար կարծել թէ միայն խնդրի ընդհանուր լուծումով ազգային հարցը հրապարակէն կը վերնայ իր մանրամասնութիւններով։ Զարաչար կը սխալին անոնք որ այդպէս կարծեր են և կը կարծեն։ Մեր կուսակցութեան 12րդ համագումարը մասնաւոր ուշադրութեան առաւ ազգային հարցը և գծեց բանւոր դասակարգի յառաջապահի պարզ ու յստակ ուղին։ Ընդհանուր կերպով լուծուելէ յետոյ, ազգային հարցը այս օր մանրամասն լուծման կը կարօտի։ Խորհրդային մեծ Միութեան մէջ մտնող տարբեր ազգութիւններ ազգային ինքնորոշման և սեփական մշակոյթի զարգացման ասպարէզին մէջ երաշխիքներ ստեղծած են իրենց համար։

Սակայն և այնպէս, մենք չենք ծածկեր թէ նոյն խնդիրները դեռ լիուլի չեն լուծուած առանձին հանրապետութիւններու մէջ։ Այդ հանրապետութիւններու ազգային փոքրամասնութիւններու կացութիւնը և անոնց մէջ կատարուած աշխատանքը դեռ բացեր և թերութիւններ ունի։ Խորհուրդներու համագումարի հրահանգները գործադրելու համար մենք եւս խոշոր աշխատանքներու պիտի ձեռնարկենք։ Նոյեմբերեան յեղափոխութիւնը, որ վերջ տալով ցարերու և դաշնակիներու օրով տիրող ազգային խտրութեան, հալածանքին և ոչնչացումին, հիմնական տեսակէտով լուծեց մեր երկրի ազգային կնճռոտ խնդիրը, այդ նոյն յեղափոխութեան վերջնական յաղթանակը կը պահանջէ որ մեր երկրին մէջ եւս մանրամասնօրէն դրուի և լուծուի ազգային խնդիրը։

Մեր մէջ ազգային փոքրամասնութիւնները ըստ քանակի կը դասաւորուին այսպէս.—Թուրքեր, Մալականներ, Եզիտիներ եւն. Ասոնց համար առանձնայատուկ նշանակութիւն ունի թուրքերու մէջ կատարուած աշխատանքը (խմբ, ստորագծումը մերը չէ)։ Անոնք իրենց քանակով և կացութեամբ առաջին տեղը կը բռնեն։ Թուրք բնակչութեան մէջ դժգոհութիւններու տեղի կուտայ հողային, խորհրդային կազմի և լեզուի հարցը։ Որոշ դժգոհութիւններ կան, լքեալ գիւղերու մէջ հայ գաղթականութիւն տեղաւորելու. ինչպէս և թուրքերը առանձին գիւղերու մէջ համախմբելու հետեւանքով։ Թուրքերու հողային հարցը պիտի լուծուի անոնց յատուկ պայմաններուն համաձայն։ Անմիջական ընթացք պիտի ստանայ թուրք շրջանները եւ գիւղ րու խորհրդային-պետական կազմը և լեզուն ապագայնացման ենթարկելու աշխատանքը։ Թուրք առաջաւոր տարրերը, մասնաւորապէս երիտասարդները առաջ քաշելու, զանոնք դաստիարակելու աշխատանքին հետ զուգընթաց, մեծ տեղ պիտի տրուի թուրք դպրոցներուն և ուսուցիչներուն։ Միաժամանակ, կուսակցական ամուր բջիջներ եւ ստեղծելու և եղածները ամրացնելու միջոցներ պէտք է որոշել։

Իր բովանդակութեամբ աւելի դժուար է և մեծ խոչընդոտներու կը հանդիպի Մալականներու մէջ կատարուած աշխատանքը։ Ցարի ժամանակ արտօնեալ վիճակ ապրող մալականները, անոնց վերին խաւերը այսօր չեն կրնար յարմարիլ խորհրդային իշխանութեան, քանի որ հողային որոշ «վնասներ» կրած են։ Եզիտիներու մէջ ալ աշխատանքներ պիտի կատարուին։

Մէկ խօսքով, մեր ձեռնարկելիք միջոցները հիմնական նպատակ պիտի ունենան մանրակրկիտ և մանրամասն կազմակերպել և կարգաւորել ազգային փոքրամասնութիւններու աշխատանքը։ Այդ նպատակով, համապատասխան մարմինները պաշտօնական լաւատեսութենէ միշտ հեռու մնալով, հիմնական և պատասխանատու «անելիքներ ունին։»

Հ. Յ. Դ.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԿ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԵՒ ՏԷՔԱԶՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆ

խորին ցաւով կը յայտնեն մահը՝

ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԻՐԱՔԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Յուլիսի 28 ին, աշխատանքի դժբախտ պատահարի մը հետեւանքով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՌՕՄԱՆ, Ս.. Հայածին.— Ձարժեր ղբաղիլ։ Դրեցէք թղթակցութիւններ։

ծոմապահութեամբ, հետեւաբար չեն ուզեր հաւատալ թէ ֆաքիրները կրնան իրենց շնչառութիւնը դադրեցնել և իրենց թոքին մէջ գտնուած օդը բաւեցնել քանի մը շաբաթ կամ նոյն իսկ քանի մը ժամ։ Ահա թէ ինչու փրօֆ. Մարսել Լապէ առաջարկեց Գիր.-Թոր.-Գալի քննացած պահուն չափել իր սննդառական պայմանները (mtaébolisme basal), փորձ մը որուն համար անհրաժեշտ է անոր դէմքին վրայ դնել քաուչուկէ դիմակ մը, շիշի մը մէջ հաւաքելու համար անոր շնչած օդը։ Եթէ շիշը պարապ մնայ, այդ փաստ է թէ ֆաքիրը թաղուած ժամանակամիջոցին չի շնչեր, ինչ որ պիտի յեղաշրջէ մեզ ծանօթ բնախօսական օրէնքները։ Թահրա պէյ ընդունեց եղած առաջարկը և փորձը տեղի պիտի ունենայ հոկտեմբերի սկիզբը։

Ահա թէ ինչու եւրոպական մամուլը և գիտական աշխարհը այնքան հետաքրքրութեամբ կը հետեւին մեր հայրենակից Գիր-Թոր-Գալի (Գրիգոր Գալֆայեան) Թահրա պէյի փորձերուն զոր ֆաքիրը պիտի կրկնէ Օգոստոս 10ին, երկուշաբթի գիշեր Salle Wagramի մէջ։

Médicus

ՍՈՒՐԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Թայմզ» իր երէկի թիւին մէջ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Սուէտայի կոիւներուն մասին.

ԵՐՈՒՍԱղԷՄ, 8 Օգոստ.— Հեղինակաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանամ որ Սուէտան պաշարուած է Տիւրզիներու կողմէ: «Էս Սիյասա»ի հրատարակած արաբական տեղեկագիրներուն նայելով ապրատամբ Տիւրզիները Սուէտա մտնելով պաշարած են միջնաբերդը, պահակախումբին մէկ մասը և ֆրանսացի փոխ-կառավարիչը գերի բռնելէ վերջ: Դաժասկոսէն միջնաբերդի օգնութեան ղրկուած ֆրանսացի զինուորները չեն կրցած Սուէտա հասնիլ: Առաջին չոկատը թակարդի մէջ ինկած, իսկ երկրորդը ցրուած է: Ֆրանսական օդանաւեր կը շարունակեն ռմբակոծել տիւրզի գիւղերը:

Էզրայէն ղրկուած երեք ֆրանս. օդանաւեր չեն հասած իրենց նպատակակէտը: Մարոք մեկնելու համար պէյրութ համախմբուած ֆրանսական զինուորներու չոկատ մը Հաւրան ղրկուած է և ֆրանս. իշխանութիւնները ազգու միջոցներ ձեռք կ'առնեն Դաժասկոսը պաշտպանելու համար: Ըմբոստութիւնը կը տարածուի ամբողջ ձէպելը Տիւրզիի մէջ:

**** «Ռիւթէր»ի հեռագրի մը համաձայն մինչեւ հիմա ֆրանսական կորուստները են 200 մեռեալ և 600 վիրաւոր: Ամմանի մէջ ընդհարում մը տեղի ունեցած է Ֆրանսացիներուն և Տիւրզիներուն միջեւ, որոնք յայտնած են գրաւել ռազմանիւթ, եւ պաշարեղէն բեռցած հարիւր ուղտեր: Ապստամբները տիրած են Սէյիայի: Ֆրանսացիները կորուստներ կրելէ վերջ քաշուած են Էզրաա: Ֆրանսական օդանաւերը կը մասնակցին կոիւներուն: Վերջին կռիւի մը մէջ 22 Արաբներ սպաննուած են:*

**** Երուսաղէմէն 7 օգոստ. Թուակիր երկրորդ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Տիւրզիները ֆրանսական զօրամասի մը հետ ընդհարելէ վերջ գրաւած են Սուէտան: Սուլթան փաշա էլ Աթրաշ անձամբ կը վարէր յարձակողականը. ապստամբները ձեռք անցուցած են բազմաթիւ թանքեր, զնդացիրներ, թնդանօթներ եւ օդանաւեր: Ֆրանսացիները պարպած են հարաւային Հաւրանը:*

**** Զրոյցի մը համաձայն ֆրանսացի սպայ մը անձնասպան եղած է, որովհետեւ իր հրամանին տակ գործող մալկաշ զինուորներու ընկերակումին հետեւանքով բոլոր թնդանօթները գրաւուած են ապրատամբներուն կողմէ: Արտաքին նախարարութիւնը լրացուցիչ տեղեկութիւններու կը սպասէ կոիւներուն ընթացքին մասին:*

Ութ հարիւր ամբաստանեալներ

Խարբերդէն կը հեռագրեն.— Անկախութեան տեռանի նախագահ Մազհար Միւֆիդ պէյի յայտարարութեան համաձայն, մէկ ամսուան ընթացքին 357 հոգի դատուած և վճիռ ստացած են:

Այժմ դատի տակ են ութ հարիւրէ աւելի ամբաստանեալներ, որոնց կարգին և Պոլսէն տարուած խմբագիրները:

Կացութիւնը Պալհաններուն մէջ

Աթէնքէն հասած հեռագրի մը համաձայն, երկրէն հեռանալու հրաման տրուած է Գնդ. Փլաստիրասի, որ յեղափոխական կառավարութիւն մը կազմեց 1922ին, Կոստանդինի անկումէն յետոյ: Նախկին դիկտատորը կը մեղադրուի թէ կ'ուզէր բանակը ապստամբեցնել ներկայ կառավարութեան դէմ: Միւս կողմէ, հաւանական է որ խորհրդարանը լուծուի յառաջիկայ հոկտեմբերին և նոր հանրաքուէ կատարուի:

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը ամուր չէ այս դժբախտ երկրին ինչպէս Պուլկարիոյ մէջ: Այս վերջին երկրէն ալ շարունակ տխուր լուրեր կը հասնին: Օգոստոս 7ին, Պելկրատի ճեպընթացը Ցարիպրոտէն անցած ատեն, պուլկար փախստականներ վակօնին մէջ յարձակեցան Պուլկարիոյ Երեսփոխաններու վրայ, և անարգելէ յետոյ, անխնայ ծեծեցին զանոնք: Ոստիկանութիւնը հազիւ կրցաւ ազատել զիրենք:

Կարմիրներու գործունէութիւնը

Միլանէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը համայնավարական գործունէութեան կարեւոր կեդրոն մը երեւան հանած է այդ քաղաքին մէջ: Բռնուած թուղթերուն հետեւանքով, ձերբակալուեր է երեսփոխան Թէրրաչինի, որուն քով գտնուեր են յեղափոխական տետրակներ, գաղտնի գործակալներու ցանկ մը և 70,000 տոլար:

Ընդհանուր գործադուլ

Համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով, դրամատուներու պաշտօնեաներու կոմիտէն որոշեց ընդհանուր գործադուլ հռչակել վաղը, երկուշաբթի:

ՎԱՐԶՈՒ

Տուն, Սենեակ, Աբարթման, Առեւտրական փօնտեր, խանութ, ագարակ, աթըլիէ:

Մշակութեան և շինութեան գետիններ և այլն, դիմել Պ. Անդրանիկ Բաբերդեանի ժամը, 11-15,

52, Rue Lafayette, métro le Pelletierի դիմացը: 5-3

ԳՐՕՇԱԿ

ՕՐԳԱՆ Հ. Ց. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան բաժնեգին — 20 ֆրանք

Ամերիկա՝ 2 տոլար. *Հատը* 2 ֆրանք:

Հասցէ.— S. DER-TOVMASSIAN
6 Av. de Sully, Chaville (S. et O.)
(France)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԼԻՈՆԱՀԱՅ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

(Թղթակցութիւն Յառաջի)

Լիօն, 7 օգոստ.

Նախորդ կիրակի (2 Օգոստոս) տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոնի և շրջականերու մանուածիւղներու տարեկան անդրանիկ ողիմպիականը: Նկարագրութեան անցնելէ առաջ, պարտք կը զգամ հրապարակաւ գնահատել այս գեղատի երիտասարդներու աննկուն ու յամառ գործունէութիւնը՝ որուն ապացոյցը տուին կիրակի օր: Դառն վշտերով խոցոտուած այս սերունդը ուծանալու, տարրալուծուելու միտք չունի, կը բաւէ որ իրենց երեցներն եղբայրական ձեռք երկարեն, բարոյապէս թէ նիւթապէս:

Հանդէսը բացուեցաւ «Յառաջ Նահատակ» քայլերգով, զոր նուագեց «Արաքս» ֆանֆառը, ուրիշ ազգակ մը՝ ազգային օդիի պահպանման:

Յետոյ մարզիկները **սկաուտ**ներու առաջնորդութեամբ գեղեցիկ տողանցք մը կազմակերպեցին, որմէ յետոյ, կարգադրուեցաւ ողիմպիականի առաուտեան բաժինի արդիւնքները (*): Հանդէսը կը հովանաւորէր Պ. Մ. Փափազեան, իսկ նախագահն էր Պ. Ց. Վարժապետեան: Օրուան թագուհին էր Տիկ. Զաքմաքեան ու պատուոյ օրիորդներ՝ Օր. Թիրեաքեան և Պերճուհի Զաքմաքեան:

Հակառակ պաշտի և օդի աննպաստ պարագաներու, մրցումները տուին սպասուած արդիւնքները.—

100 *մեթր վազք.* Ժամանակ 13 2/5 երկվր. Ա. Պ. Գ. Պասմաճեան. Բ. Ց. Ոսկանեան, Գ. Հ. Համբարձումեան:

1500 *մեթր վազք.* Ժամ. 4, 48 4/5 (Փարիզի 1924ի մրցանիշը կոտրուած) Ա. Պ. Մ. Մովճեան, Բ. Խ. Գարօեան, Գ. Հ. Ազարեան:

200 *մ. վ.* Ժամ. 29 երկվր. Ա. Գ. Պասմաճեան, Բ. Ց. Ոսկանեան, Գ. Հ. Համբարձումեան

Սկաւառակ նետել. Ա. Ց. Բեքմեզեան. Բ. Մ. Մէհտերեան, Գ Խ. Վարդանեան:

400 *մ. վազք.*— Ժամ. 66 երկվր. Ա. Գ. Պասմաճեան, Բ. Մ. Մովճեան, Գ. Հ. Համբարձումեան:

3000 *մեթր վազք.*— Ժամն. 11, 53 2/5 Ա. Մ. Մովճեան, Բ. Բ. Յակոբեան (Վիէն), Գ. Հ. Ազարեան:

Կեցած բարձր ցատկել.— 1,20. Ա. Ց. Բեքմեզեան, Բ. Գ. Պասմաճեան, Գ. Ղ. Ղազալեան:

Գուլեր նետել.— 7, 48. Ա. Ա. Տէր Յակոբեան (Վիէն), Բ. Ն. Պըլըքեան, Գ. Մ. Մէհտերեան:

Կեցած երկայնութիւն ցատկել.— 2,75. Ա. Ց. Բեքմեզեան, Բ. Կ. Մանուկեան. Գ. Ն. Պըլըքեան:

Ուժով բարձր. ցատկել— 1,43,05, Ա Խ. Գարօեան, Բ. Մ. Թիրեաքեան, Գ. Մ. Մէհտերեան:

Պարկարշաւ (փոքրերու).— Ա. Ց. Պենեկեան, Բ. Ժ. Տէմիրճեան, Գ. Ա. Յովհաննէսեան:

Ուժով երկայն. ցատկել.— Ա. Ց. Բեքմեզեան 5,31 (Փարիզի նախորդ մրցանիշը կոտրուած), Բ. Ն. Դաւիթեան (Վիէն), Գ. Ն. Պըլըքեան:

Զոդով բարձր ցատկել.— Ա. Համ. Համբարձումեան 2,21, Բ. Կ. Մանուկեան:

Երեք հայդ ցատկել.— Ա. Խ. Գարօեան 11 մեթր, Բ. Ն. Դաւիթեան (Վիէն) Գ. Կ. Մանուկեան:

Միջնարարներուն, սկաուտ պատանիները կը կազմէին յաջող բուրգեր որոնք կը խլէին անվերջ ծափահարութիւններ:

Մրցումներէն վերջ նախագահը քաջալերական խօսքեր ըրաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ու ասոր կարգին յիշեց նաև «Արաքս» նարակամ ֆանֆառի կարեւորութիւնը մեր մէջ: Ցետոյ սկսաւ մրցանակաբաշխութիւնը. քաղաքիս «Մասիս» միութիւնը գովելի գաղափարը ցոյցած էր պատրաստելու գեղեցիկ շքանշան մը, զոր օրուան թագուհին նուիրեց ախոյեան Պ. Ց. Բեքմեզեանի: Հետզհետէ բաժնուեցաւ Ա. Բ. Գ. Հանդիսացողներու շքանշանները:

Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 7ին և ներկաները մեկնեցան գոհ ապաւորութեամբ:

Ց. ՊՈՒՐՆԱԶԵԱՆ

(*) Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեփական դաշտի անյարմարութեան պատճառաւ վազքերու բաժինը կատարուեցաւ կիրակի կէս օրէ առաջ Stade Terrauxի մէջ:

Յայտարարութիւն

Խումբ մը հայրենակիցներ ծրագրած ըլլալով փոխադարձ վարկի հաստատութիւն մը հիմնել Փարիզի մէջ, դիմած են Հ. Հ. Պատուիրակութեան, խնդրելով լիակատար մէկ ցանկը հայկական առևտրական և այլ հաստատութիւններու: Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, դիւրացնելու համար անոնց ջանքերը, ներկայիս կը խնդրէ Փարիզի և շրջականերուն մէջ հաստատուած բոլոր հայկական տուներէն որ հաճին իրեն հաղորդել իրենց հասցէն:

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ 8 Օգոստ.

71, Avenue Kléber

Ազատ բեմ

Այս խորագրին տակ, կրնան երեւալ բոլոր անոնք որ ընելիք մը ունին հանրային գործերու համար,— տեսակէտ, բաղձանք, հարց, գանգատ:

Կը խնդրենք գրել կարճ, ամփոփ ուղղով ևիւրին շուրջը, և ստորագրել իրական անունով:

Այս սիւնակն ալ ներքին կապ մը պիտի ըլլայ «Յառաջ»ի և իր ընթերցողներուն միջև, տեսակ մը մտերմական ասուլիս:

Շնորհակալութեան պարտ մը

Կը փութանք մեր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել բոլոր անոնց, անհատ, միութիւն թէ պաշտօնակից, որոնք փութացեր էին անձամբ կամ գրաւորապէս շնորհաւորել «Յառաջ»ի երեւումը:

Մեր պարտքը պիտի ըլլայ արդարացնել մեր վրայ դրուած յոյսերը: Ըսենք, այս առթիւ, թէ «Յառաջ»ը մեծ ընդունելութիւն գտաւ, և թղթատարական կարգ մը անկանոնութիւններու պատճառը այն է որ, տպարանական կարգադրութիւնները անբաւական կուգային պահանջուած քանակութիւնը հասցնելու ամէն տեղ, ժամը ժամին: Այս անյարմարութիւնն ալ կը կարգադրուի քանի մը օրէն:

ՅՈՒՅԱՏԵՏՐ

Այսօր, ժամը 2 ին

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Ժան Փըթի Ժանի Մարզարանին մէջ

Մէթրօ՝ Daumesnil. *Թրամուէյ՝ 81, Օթոպիւս՝* AU, Gd. Lazar-Picpus.

Հ. Ց. Դ. Փարիզի Քազաքային Կոմիտէն ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ կը հրաւիրէ բոլոր թաղային խումբերը և ընկերները 13 Օգոստոս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8 ու կէսին 2, Rue du vieux Colombier ի վերի յարկը:

ՏՐԱՊԻԶՈՆ նահանգի Հայրենակցական միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Օգոստ., 14ի գիշերը ժամը 8 30ին Café Rocherի ներքնասրահը 128 Bd. St. Germain (métro Odéon):

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն անպայման ներկայ գտնուիլ՝ սոյն յայտարարութիւնը ընդունելով իբր հրաւիրագիր:

Օրակարգը ընտրութիւն վարչական մարմնոյ:

ՀԱՑ ՖԱՓՈՒՐԻՆ ՓՈՐՁԵՐԸ.— Վաղը երկուշաբթի, ժամը 8 ու կէսին, Salle Wagramի մէջ:

Մեր ընդհանուր գործակալն է

ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ, ԹՈՒԼՈՆԻ, ԿԱՐՏՈՆՆԻ

Պ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

(Poste Restante. Marseille)

որուն կարելի է դիմել բաժանորդագրութեան և ագդերու համար:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ ՄԷՋ կը ծախուի

Պ. Պերճ Թաշճեանի խանութը

23. Rue des Dominicains

Պ. Պօղ. Մ. Պօղոսեանի խանութը

38, Rue Françis de Pressensé

Պ. Ռ. Կարապետեանի խանութը

12. Rue Puvis de Chavanne

Պ. Սահակ Կէմալմազեանի խանութը

3, Rue St. Barbe, 3

Պ. Ղ. Քէնեէրեանի Ճաշարանը

4, Rue Mont de Piété

(Օթել Տամասի կողքին)

VIVIER Պր. Վարդան Մարգարեանի քով Barraque I. ինչպէս նաև Տէքստիլի և Գօմպլէի համար

LE POUZIN Պր. Գեղամ Ստեփանեանի քով, Canton Arménien, 15

BELLÈNE (Vaucluse) Պր. Սարգիս Յովհաննէսեանի մօտ Epicerie Belloka Gd. rue Bollène.

VALENCE Պր. Սարգիս Ժամկոչեանի քով 13, Bld. Bancel

ROMANS Պր. Ս. Պիլալեանի քով 28, Rue Bistour

SAINT-CHAMONT Պր. Վ. Զուլլեեանի միջոցով Gafé du Globe 29, Place de la Liberté

Villiers le-Bel ի մէջ Bibliothèque de la gare

ՍԻՆԹ-ԷԹԻԷՆ և ՏԻՍԻՆ Պ. Գեղեցիկ Օհաննէսով, **Café - Restaurant Franco-Hellénique, 38 Rue Michel Rondet, St. Etienne (Loire)**

ՎԻԷՆ, Պ. Յակոբ Մկրտեան

125, Rue Lafayette

ԼԻՕՆ, Պ. Խաչիկ Սիլիճեան

10, Rue de Marseille

ՆԻՍ, Պ. Հայրօ Ապաճեան

198, Avenue de la Californie

(chez Mr. A. Bottin)

ՔԱՍԷԹԼՍԱՐԱԶԻՆ, Պ. Գրիգոր Գոտոյեան

Cie. Franç. des Metaux D 4/8

ԹԱՒՐԻԶ (Պարսկաստան)

Պ. Հ. Վարդանեան

ՂԱԶԱ, ԹԱՒՐԻԶ

Համալսարանական երիտասարդ մը որամադրելի ժամեր ունի Ֆրանսերէնի, Անգլիերէնի և Հայերէնի մանաւանդ դասեր տալու: Դիմել Խմբագրութեան:

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹՈՑԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

126, rue du Fauboug St. Denis

Métro Gare de l'Est — Téléphone Nord: 84-04

Ընդունելութեան ժամեր,

Ամէն օր 4—7:

Կիրակի օրերը ժամը 9—12

Ուրիշ ատեն ժամադրութեամբ:

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ

ԳՐԻԳՈՐ ՃՕԼՕԼԵԱՆ

Կըսատանձէ լուսանկարչական ամեն կարգի աշխատանքներ

pose, agrandissement, reproduction

խնամուած և դիւրամատչելի

Դիմել իր հասցէին

39, Rue Brancion, (15)

Le Gérant: H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris

ՀԱՐԱՉ

Խմբագիր՝ ՀԱՒԱՐՃ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } 65, Rue Pascal, PARIS (13)

ԹՈՒԱԳՆԵՐԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թրաւնա եւ գաղութներ	20 ֆր.	40 ֆր.	70 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Չեկ, մանդատ-փոստ եւն. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ՕԳՈՍՏՈՍ
1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 5 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՌԱՆՑ ԽՏՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր առաջին թիւով հրատարակեցինք կաթ. պատուիրակին տուած տեղեկութիւնները ու հաւաստիքները, Եւրոպայի թեմական կազմակերպութեան մասին:

Ինչպէս տեսան ընթերցողները, շատ մը բարի առաջադրութիւններ կան սեղանի վրայ: Ժամանակը պիտի ցուցնէ թէ անոնց ո՛րքանը գլուխ պիտի հանուի լրջօրէն: Անկոխ գետին մըն է Եւրոպան, մանաւանդ Ֆրանսան, ազգային կազմակերպութեան տեսակէտով եւ ամէնէն առաջ կը պահանջէ անկեղծ եւ յարատեւ աշխատանք:

Գործին յաջողութեան համար, անհրաժեշտ են կարգ մը տարբական պայմաններ:

Առաջինը՝ այն, որ կաթ. պատուիրակը չտարուի խոշոր յատկանութիւններով, եւ ամփոփուի իր գերին մէջ, իբրեւ հոգեւոր կապ: Էջմիածինէն տրուած իրաւասութիւնները շատ առաձգական են եւ եթէ Պալաքեան եպիսկոպոս ուզէ իր հայեցողութեամբ մեկնել զանոնք, շուտով պիտի մոլորի եւ պիտի թաւալի քառակուսի անիւի մը մէջ: Այս տեսակէտէն՝ մեծ պատասխանատուութիւն կ'իյնայ Թեմական Կեդրոնական Վարչութեան վրայ, որ թէեւ առժամեայ, կոչուած է տառապին հիմնաքարերը դնելու: Ուրիշ խնդիր, եթէ նշանակուած վարչականները հարեւանցի կը նային իրենց գործին վրայ, եւ եպիսկոպոսն է ոյ պիտի վարէ ու տնօրինէ: Այն ատեն, պէտք է խոստովանիլ թէ Ֆրանսայի հայ գաղութը հօտ մըն է, որ հովիւ-ներու կը կարօտի, իր ճամբան գտնելու համար:

Ուրեմն, կազմակերպութեան ոգին պիտի ըլլայ իսկապէս աշխարհական եւ ժողովրդավար: Այս դրութեան համար թոյլատու են երկրին պայմանները ալ, կը բաւէ որ չլաւ սերտենք զանոնք, եւ մանաւանդ աշխատինք առաւելագոյն օգուտը քաղել անոնցմէ:

Երկրորդ պայմանը, որ կը լրացնէ առաջինը, յարմարուանական խտրութեանց Չնջումն է:

Տարիներէ իվեր կ'արծարծուի այս հարցը, առանց որոշ լուծման մը յանգելու: Օսմ. սահմանադրութեան շրջանին, հազիւ կարելի եղաւ շօշափել գայն, Պոլսոյ մէջ: Զինադադարին, երբ աշխարհ յեղաշրջուած էր, հաւատացինք թէ այս ժամանակավրէպն ալ ինքնին հարթուած է: Ոգեւորութիւն, փոխադարձ հաւաստիքներ, առաջադրութիւններ, բայց, իրականին մէջ, յուսախաբութիւն:

Այդ շրջանին, 1919-1922, ամբողջ եղածը այն էր որ երեք հոգեւոր պետերը, երբեմն ալ երեք հատուածներու աշխարհական ներկայացուցիչները համագումար ժողովներ կ'ունենային, եւ բանաձեւերը կը քուէարկէին ընդհանուր հարցերու մասին: Միամիտ խանդավառութիւն մը վարակած էր բոլորը, եւ մարգիկ չէին զբաղեր «մանրամասնութիւններով»: Ու չիրականացաւ երեք հայրապետներու իրական միացումը, ձուլումը:

Չէ իրականացած եւ այսօր, երբ վերիվայրը շրջուած է ամէն բան:

Յունաստանի մէջ, մէյն, պզտիկ փորձ մը եղաւ գաւառական խտրութիւնները ժխտելու, եւ սկզբունքը քուէարկուեցաւ պատգամաւորովին կողմէ: Ոչինչ ամէն տեղ, գործերը կ'ընթանան հին ճամբով,—լուսաւորչական, հռոմէական, բողոքական: Ըսելիք չունինք դով,—լուսաւորչական, հռոմէական, բողոքական: Ըսելիք չունինք դրան:

Լոզանի, համոզումի խնդիրներուն. Թող իւրաքանչիւրը իր աղօթատեղին, իր հովիւներն ու հոգեւոր կարգ ու սարքը ունենայ. բայց անհանդուրժելի է որ հայութեանը մեկուսի, եւ իր հասկցած եղանակով հետեւի հանրային գործերուն, բողոքականը՝ տարբեր, եւ լուսաւորչականն ալ՝ կքի բոլոր հոգերուն տակ: Անհնարելի է թոյլ տալ որ ճիգերը բաժնուին եւ անոգին եռանդ սպառի միեւնոյն նպատակին համար, երեք տարբեր ուղղութեամբ: Այսպէս, ինչ իմաստ ունին առանձին, հատուածական դպրոցները միեւնոյն քաղաքին մէջ, մանաւանդ որ նիւթական,—եւ յաճախ հոգեկան — չքաւորութիւնը չարաչար կ'ազդէ կրթական գործին վրայ:

Դիտեցինք որ, Եւրոպայի թեմական կազմակերպութեան համար, առնուած է խելացի քայլ մը,—մեկդի դրուած են, Թրքահայ, ռուսահայ, պարսկահայ հայրերնակցի տարբերութիւնները: Ինչո՞ւ չառնել երկրորդ քայլը, թօթափելով յարմարուանական նախապաշարումները: Փարիզի մէջ դրուած հիմքը տիպար պիտի ծառայէ նաեւ Եւրոպայի միւս գաղութներուն: Արդ, ինչո՞ւ սիտաձգել այսքան հասուն պահ մը: Թեմական վարչութիւնը որոշած էր քողոքականն եւ հռոմէական պաշտօնական մարմիններն ալ հրաւիրել, որ մասնակցին «հայ մանկտւոյն կրթութիւն ջամբելու գործին:» Պէտք չէ գոհանալ այս մասնակի հրաւէրով, եւ գործակցութեան որոշ ծրագիր մը պատրաստել:

Առանց խտրութեան, միեւնոյն նպատակին համար:

50·000 ՀՈԳԻ ԱՆՕԹԻ

« ԼԷՆԻՆԱԿԱՆ ԳԱՒԱՌԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ 40%-ԻՆ ՍՈՎ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ »

Այս խորագրին տակ, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը կարդանք «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ (թիւ 161).

Այս տարի դժբախտ տարի է Լէնինականի գաւառին համար (Ալեքսանդրապոլ): Վնասները բազմապատեակ են— ցրտահարութիւն, երաշտ, կարկուտ, միջատներ, բզեզներ, մուկ, դեղնութիւն եւն: Մինչեւ հիմա ստուգուած տեղեկութիւնները հետեւեալ պատկերը կը կազմեն.—

Առաջին գաւառակ.— Կարկուտը փճացուցած է 4 գիւղի ցանքերը եւ բանջարանոցները: Երաշտը վնասած է հինգ գիւղի ցանքերուն, մուկերը՝ երկու գիւղի, միջատները եւ բզեզները՝ 9 գիւղի: Ամէն զատ, բոլորուն մէջ ծագած է հիւանդութիւն մը որ կը կ'ոչնչացնէ ցանքերը: Գաւառին մէջ մինչեւ այժմ ոչնչացած պէտք է համարել ցանքերու առնուազն 50%-ը:

Երկրորդ գաւառակ.— Կարկուտը վնասած է երկու գիւղի ցանքերուն, ցուրտը՝ 7 գիւղի. փճացած է ամբողջ ցանքերու 10%-ը:

Երրորդ գաւառակ.— Կարկուտը փճացուցած է 5 գիւղի ցանքերը. մուկերը ոչնչացած են մէկ գիւղի ցանքերը. ընդհանուր վնաս 20%:

Չորրորդ գաւառակ.— Կարկուտէն ոչնչացած են 7 գիւղերու ցանքերուն 50%-ը, մուկերէն՝ 2 գիւղի, երաշտէն՝ 9 գիւղի, միջատներէն՝ 2 գիւղի: Ոչնչացած կարելի է համարել ցանքերու 60 %-ը:

Հինգերորդ գաւառակ.— Ամէնէն ապահով վիճակը ունի այս գաւառակը, որ կաթնատնտեսութեամբ կ'ապրի:

Վեցերորդ գաւառակ.— Ամէնէն դժբախտն է. ամէն ինչ ոչնչացած է: Աշնանացանի մեկ մասը փճացաւ ցուրտէն, միւս մասը և գարնանացանը՝ երաշտէն և մուկերէն. բանջարանոցն ու ծխախոտը ոչնչացուցին միասնակար միջատները: Այս գաւառակի ամբ ողջ բնակչութիւնը, թուով մօտ տասը հազարհոգի մատնուած է սովի: Կացութիւնը անյոյսելի է: Կարկուտը լրացուց պակասը:

Եօթերորդ գաւառակ.— Կարկուտը վնասած է 10 գիւղի ցանքերուն ուրիշ պատահարներէ ոչնչացած է 40 %:

Եզրակացութիւն.— Կարկուտէն վնասուած են 42 գիւղ, ցուրտէն և երաշտէն՝ 54 գիւղ, մուկերէն՝ 5, միջատներէն և բզեզներէն՝ 13, առանց հաշուելու դեղնացնող հիւանդութեան վնասները. համագումար վնասուած են 114 գիւղերու ցանքերը,— առ նուազն 75 %:

Պէտք էնկատի առնել որ առաւոտեան տարիներուն ալ, այս գաւառին հացը չի բաւեր. միւս կողմէ, գիւղացիներուն մեծ մասը գոյք չունի:

«Սխալած չենք լինիր ասելով որ Լենինականի գաւառի ազգաբնակութեան առնուազն 40 առհարիւրը— 50 հազար մարդ, կանգնած է սովի դրանը»: Վեցերորդ գաւառի (Թալինի շրջան) բոլոր գիւղերը և Ա. և Դ. գաւառակներէն 8 գիւղ այսօր իսկ բառին բուն նշանակութեամբ սովի ճիրաններուն մէջ են և օգնութեան կը սպասեն:

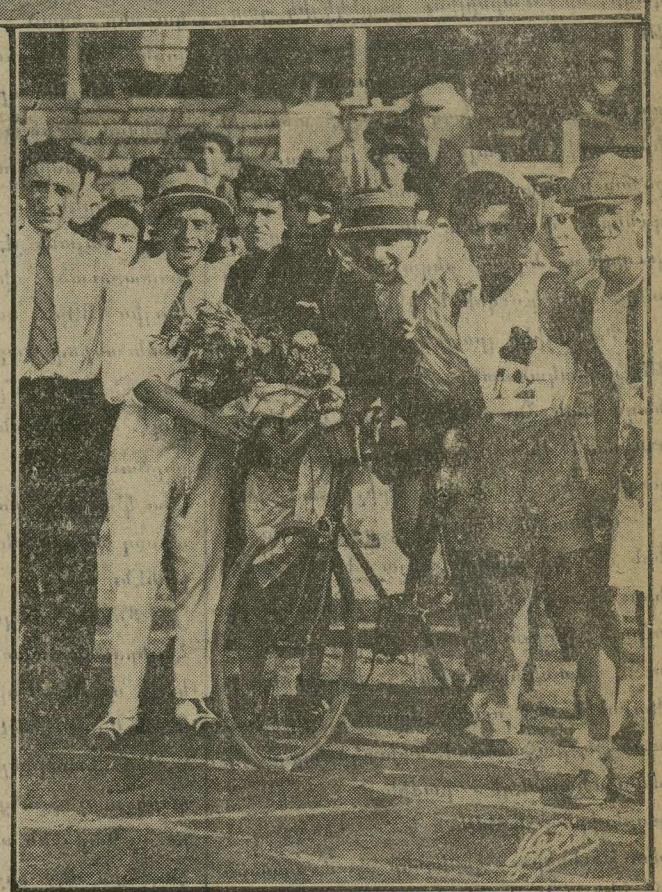

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

(Տես Բ. Էջ)

վերի պատկերը կը ցուցնէ 800 մթ. վազքի մեկնումը

Երկրորդը Պ. Սեպուհ Մանուոյեան (Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ՄԻ) հեծանիւի մրցման ուժգ յաղթական

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՐՔԱՆ ՀԱՅ ԿԱՅ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Տեղահանութեան սարսափը չէ փարատած Յունաստանի մէջ, որ կ'ուզէ այս տարուան ընթացքին անպատճառ երկրէն դուրս հանել առնուազն ութը-տասը հազար հայ գաղթականներ, մինչեւ իսկ ահռելի Ուրուկուէ փոխադրութիւնը դիւրացնելով: Խորհրդային իշխանութիւնը հազիւ հազար հինգ հարիւր հոգի պիտի ընդունի այս տարի, անոր ալ երեք հարիւրը Պոլսէն: Ուրեմն մեկնութեան չի կարօտիր միւսներուն վիճակը:

Ամերիկեան միջադգրութեան մը համաձայն, այժմ Յունաստանի մէջ կը գտնուին 40,980 Հայեր, բաժնուած հետեւեալ կերպով:—

Թրակիա 4983, (Մակեդոնիա Սելանիկ միասին) 7821, Աստիկէի նահանգ (Աթէնք եւ շրջակաները միասին) 20,000, Կղզիները 3732, Պելոպոնէս 2,414. Հին Յունաստանի միւս վայրերը 2030. ընդհ. գումար 40980:

ՐՈՊԸՐԹ ԳՕԼԷՋԻ ՓԱԿՈՒՄԸ

ՊՈԼԻՍ, 8 Օգոստ. (Ռատիօ). Պոլսոյ ամերիկեան նշանաւոր կրթական հաստատութիւնը Րօպըրթ գօլէճ, դուռները գոցելով պաշտօնէութիւնը պիտի փոխադրէ Աթէնք: Փակման պատճառը այն է որ թրքական կառավարութեան սեղմումները անկարելի կը դարձնեն վարժարանին գործունէութիւնը:

Սասսիկ երկրաշարժ Ազնաւուրի մէջ

ԻԶՄԻՐ, 8 Օգոստ.— Երէկ ժամը 22ին և այսօր ժամը 8.30ին սաստիկ ցնցումներ պատահեցան: Շատ մը տուներ փլան Համիտիէ-Տինարի մէջ: Երկաթուղիի կայարան մը և մօտակայ գիւղ մը ամբողջովին քանդուեցան: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան: Տէնիզլիի մէջ ևս ժամը 9,30ին սաստիկ ցնցումներ զգացուեցան:

(Լուրերու Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարսիլիոյ Գաղթային Կայանը

Մարսիլիա, 10 Օգոստ.

Փոքր Ասիոյ դէպքերուն հետեւանքով Մարսիլիա խուժած գաղթականներէն շուրջ 2000 հոգի 2-3 տարիէ ի վեր կը պատսպարուին Camp Oddoի գաղթային կայանին մէջ։ Տարագիրներու այս աւանը կը բաղկանայ 30-37 վինուորական տաղաւարներէ։ Կեդրոնական մասը ու ամէնէն ընդարձակը գրաւած են Հայերը. մէկ մասը վինուորականութեան ձեռքն է, մաս մըն ալ յատկացուած Ասորիներուն, որոնք նոյնպէս բախտակից են մերիններուն։

Գաղթային կայանի գրասենեակէն կ'իմանանք որ յարգ 6.7000 գլուխ մուած ելած է կայանը։ Դուրս ելլողները մեծ մասամբ ցրուուած են Մերձաւոր գիւղերը ու կեդր. Ֆրանսա։ Նըկատելի թիւ մը կայանի պատսպարեալներէն, որոնք ներկայիս թողած են կայանը ու կը ճեան Մարսիլիոյ մէջ, հոլեր դնած և տուներ շինած են։ Ըսենք, անցողակի, որ Մարսիլիոյ բարեկեցիկ գաղթականութեան մէջ, բուռն մղում մը կը նկատուի կալուածատէր դառնալու, այս բառին սահմանափակ և աւելի տնական իմաստով։ Ու այս գիծը տակաւ կը շեշտուի մանաւանդ անով որ ամերիկեան դռներու փակուիլն վերջը, անոնք որ յուսախաբ եղան, տեղաւորուիլ, տունի տէր ըլլալ կ'ուզեն և կ'ըլլան։

Փակագիծը լրացնելու համար, ըսենք թէ սեփականատէր դառնալու այս բընազդական ձգտումը, բունի պրօլետարացման վիճակէն դուրս գալու տարերային ճիգ մըն է թելադրիչ փաստերով։

Ներկայիս Մարսիլիոյ գաղթ. կայանին մէջ կը բնակին ճիշդ 1920 հոգիներ։ Առանձին գիւղ մըն է կայանը իր ուրոյն վարչութիւնով, հոգաբարձական ու մատակարարական մարմիններով։ Կայանին մէջ ունին մատուռ մը առանձին քահանայով, նախակրթարան մը մանկապարտէզի բաժինով, տիկնանց բարեսիրաց միութիւն և հայրենակցական միութիւններու կորիզներ կամ մանաճիւղեր։ (Զեռնարկած եմ Մարսիլիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր հաստատութիւններու, միութիւններու, դպրոցներու վիճակագր. ստուգապատում քարտէսի մը պատրաստութեան, իրենց ուժերը և մանաւանդ գործերը երեւան հանելու մտքով, յատկապէս Ցառաջի համար։ Այն ժամանակ կը խօսինք նաև կայանի համապատասխան օրկաններու մասին։)

Կայանի Ատրաս վարժարանը ունի 400 երկսեռ սաներ։ Ասոնցմէ 200ը նախակրթարան և 150ը մանկապարտէզ։

Վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ Յուլիսի 26ին Grand Casinoի հոյակապ սրահին մէջ։ Սրահը լիքն էր։ Օտարները ստուար թիւ մը կը ներկայացնէին հանդիսականներուն մէջ։ Նահանգապետը, հրամանատարը և ուրիշ բազմաթիւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ՝ որոնք արձակուրդով գիւղերը գացած են, իրենց տրուած հրաւէրներուն պատասխանած էին քաջալերիչ նամակներով։

Եղան երգեր, արտասանութիւններ. բեմադրուեցաւ Անուշէն կոր մը, Հայկական պարերը, մարզական բաժինը հետաքրքիր էին, թէև քիչ մը խճողուած։

Վարժարանը տուաւ այս տարի 18 շրջանաւարտներ, որոնք սասյան վկայականներ։ Վկայականներու փրանսերէն բաժինները տարբագրեց փրանսական վարժարանի տնօրէն մը, որ միևնոյն ատեն կայանի դպրոցին փրանսերէնի բաժնի վարիչն է։ (Այս տարի դպրոցը ունէր երեք փրանսայի ուսուցչուհիներ, որոնք խնամքով կ'ուսուցանէին տեղական լեզուն)։

20ի չափ շրջանաւարտներ տուաւ նաև մանկապարտէզը, որոնք եկող տարեշրջանին պիտի անցնին նախակրթարանը։ Նախակրթարանէն շրջանաւարտներուն մէջ ընդունակ և խոստմնալից քանի մը պատանիներ կան, որոնք կը վառին ուսման տենչով. ակամայ կուգայ դառն հարցումը. —Ի՞նչ պիտի ըլլան այս տղաքը, պիտի թառամի՞ն այս զարհուրելի յորձանքին մէջ, վաղաժամ իյնալով գործարանները, կամ լաւագոյն պարագային եթէ անցնին ղիւռե մը, ինչ դուրս պիտի գայ, անոնցմէ ազգային տեսակէտով։ Տքնիլ, զոհել և նախակըրթութիւն մը տալ մեր մանուկներուն ու ձգել որ անոնք մեքենաներու միս դառնան կամ ո՛վ գիտէ, թերեւս Մայքըլ Արլէններ դառնան։ Ո՛վ պիտի մըտածէ միջնակարգ վարժարանի մը մասին. ինչ եղան մեր տաղանդաւոր որբերը, — պարզ մշակներ Գավալայի դաշտերուն մէջ...

Տեսէ՛ք այս տարւայ շրջանաւարտներու խանդավառութիւնը, արդէն կը մտածեն Արարա վարժարանի սաներու միութիւն մը կազմել, նեցուկ դառնալու համար իրենց «ուսմունք ջամբող» վարժարանին։

Ջմռնանք յիշել թէ, 2-3 տարի է կայանը եղած է ապաքինարան մեր յոգնած ու պարտասած գաղթականներուն։ Այնպէս որ շատ գէշ ազդեցին փակման լուրերը։

Այս մասին խօսակցութիւն մը ունեցայ տնօրէն Պ. Թ. Խաչիկեանի հետ։ Դեռ յայտնի չէ վերջերս Փարիզի մէջ կատարուած դիմումներուն արդիւնքը։ Յուլիս 30ին, կատարուած դիմումներու հետեւանքով Փարիզէն Մարսէյլ կուգայ յատուկ քննիչ մը։ Քննիչը, Մարսիլիոյ ընդհ. ատիկանապետներու և օտար գործաւորներու գրասենեակի տնօրէնին հետ կ'այցելէ կայանը, և գոհ կը մնայ սիրող մաքրութենէն ու կանոնաւորութենէն։

Քննիչը հակառակ չարտայայտուիր Հայերու համախումբ ապրելուն, և սակայն ոչ թէ Մարսիլիոյ, այլ գիւղերու մէջ։ Ըսած է թէ Հայերը կրնան 100ով, 200ով միաւորներ կազմել շրջանները ու զարկ տալ իրենց հաւաքական պէտքերուն։ Կայանին տնօրէնը չի ծածկեր որ կայանին մէջ քիչ թէ շատ ինքնաբաւ գաղթականներ կան. բայց 350-400 անկար, ծեր ու աղքատները հոս կը պատսպարուին և բժշկական խնամք կը ստանան ռնենցոյներուն շնորհիւ, որոնք օրը 50-ական սանթիմ վճարելով, կը հոգան կայանին վարչութիւնը, մատուռը, ղըպրոցը, աղքատները, բժշկա-առողջապահական պահանջները։ Տնօրէնը այս 350-400 անկար աղքատները պահելու համար ամսական 3-4000 ֆրանքի նըպաստ մը կը խնդրէ Պ. Քննիչէն միջոցաւ կառավարութենէն, հաւատալով թէ կարելի է միացեալը 24 ժամէն դուրս հանել։ Քննիչը դիտել կուտայ թէ իրենք նպատակ չունին գաղթականները հապճեպով փողոց թափելու։ Ի վերջոյ կայանի վարչութիւնը կը խնդրէ Պ. Քննիչէն տարի մը ևս երկարաձգել պայմանաժամը, երբ անչափահաս փոքրերը կը հասունանան, տղիկները կ'ամուսնանան ու իրենց անկար պարագաներուն նեցուկ կը դառնան, թեթևցնելով խնամատարական հոգը՝ որ պիտի կընձռուի, եթէ կայանը պարպուի։

Քննիչը ըստ երեւոյթին գոհ կը մեկնի կայանէն։ Շատ բան կախում ունի անոր տալիք տեղեկագրէն։

Նկատի ունենալով այս առթիւ ֆըրանսական շատ մը թերթերու, Տէյլա, Էքիւէ, Էտ Նուվել, Լը Փըթի Մարսէյէի նպաստաւոր արտայայտութիւնները, պէտք է յուսալ թէ կառավարութիւնը մարդասիրաբար պիտի հրահանգէ տարի մըն ալ պահել կայանը։

*** Այս չորրորդ տարին է որ Մարսիլիոյ մէջ կը հրատարակուի l'Ami du Peuple անուն ֆրանսերէն շաբաթաթերթ մը։ Այս փոքրիկ թերթը նախապէս կը հրատարակուէր ընդամէնը 4-500 օրինակ, ինչպէս ինձ կը հաւաստէր տպարանատէր Պ. Շիլէէռ։ Ներկայիս անոր տպաքանակութիւնը 10-15 հազար է, գրեթէ երեք անգամ աւելի։ Շաբաթաթերթի մը համար պզտիկ յաջողութիւն մը չէ այս։ Այս յաջողութեան մէկ պատճառն է Մարսիլիոյ քաղաքապետ Պ. Ֆլէսիէռի դէմ մղած իր կատաղի պայքարը։

Քանի մը օր առաջ, տեղական Le Petit Marseillais ամէնէն տարածուած թերթը (5-600,000) նոյնութեամբ հրատարակեց կայանի տնօրէնին կողմէ ներքին նախարարութեան ղրկուած խնդրագիրը։ l'Ami du Peupleն, հրատարակուած այդ նամակի վրայ հիմնաւորուելով, կրկին պայքար մը բացաւ քաղաքապետին դէմ։ Անոր վերջին թիւին մէջ (8 օգոստ.) կը կարդանք Պ. Արամ Թիւրապեանի մէկ բաց նամակը, խմբագրական բնորոշ ծանօթութեամբ մը։

Մ. Ս.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ Գ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Կիրակի օր Stade Jean-Petit-Jeanի մէջ տեղի ունեցան Փարիզի հայկ. երրորդ ողիմպիական մրցումները, կազմակերպուած Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի և Union Sportive Arménienneի կողմէ, որուն կը մասնակցեր նաև Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր լաւագոյն քանի մը մարզիկներով։

Սոսկրեւ կը ներկայացնենք մրցումներուն արդիւնքները։

80 մեթր փոխադրու.— 1. Ժ. Տէրտէրեան (Հ. Մ. Ը. Մ. Մարսէյլ), 2. Ա. Գէորգեան (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ), 3. Պ. Զալըքեան (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ) ժամ. 10 1/5 երկվ.։

300 մեթր փոխադրու.— 1. Ա. Գէորգեան, 2. Պ. Զալըքեան, 3. Վ. Բանթի. ժամ. 44 երկվ.։

100 մ. վազք.— 1. Ամիրեան, 2. Աատուրեան, 3. Աւագեան, ժամ. 11 4/5 երկվ.։

200 մեթր վազք.— 1. Ժ. Տէրտէրեան (Հ. Մ. Ը. Մ. Մարսէյլ), 2. Հ. Հուպիսեան (« Փարիզ), 3. Հայ, ժամ. 26 1/5. Ժ. Տէրտէրեան 3/5ով կը կորէ Փարիզահայ նախորդ մրցանիշը։

400 մեթր վազք.— 1. Ա. Ամիրեան, 2. Ա. Յովհաննէսեան (Union sportive), 3. Հ. Հուպիսեան (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ)։

800 մեթր.— 1. Գ. Շահինեան (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ), 2. Օ. Չէր.եան (« Մարսէյլ), 3. Վ. Նարկիզեան (« Փարիզ) ժամ. 2 վ. 25 2/5 երկվ.։

1500 մեթր.— 1. Կ. Թաշճեան (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ), 2. Ս. Մոմճեան (« Մարսէյլ), 3. Անուշեան, ժամ. 4 վ. 35 երկվ. Կ. Թաշճեան մէկ երկվ. ով կը կորէ ազգային մրցանիշը։

3000 մեթր.— 1. Կ. Թաշճեան (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ), 2. Ս. Մոմճեան (« Մարսէյլ), 3. Հ. Գանթարեան ժամ. 10 վ. 17 1/5 երկվ.։ Կ. Թաշճեան 49 4/5 երկվ.ով կը կորէ Փարիզահայ իր նախկին մրցանիշը։

Երկաթ.— 1. Ժ. Խոիկեան (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ), 2. Գ. Քէշիշեան (« Փարիզ), 3, Թ. Յովհաննեան (« Փարիզ) հեռաւոր. 10 մեթր 96 1/2։

Սկաւառակ.— 1. Ժ. Խոիկեան, 2. Թ. Յովհաննեան, 3. Գ. Քէշիշեան (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ), հեռաւոր. 31 մեթր 93

Նիզակ.— Ժ. Խոիկեան (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ) 2. Պ. Զաքըճեան (« Փարիզ), 3. Օ. Չէրչեան (« Փարիզ,) հեռաւոր. 34 մեթր 90։

Երկայնութիւն.— 1. Ց. Մամիկոնեան 5 մ. 88 (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ), 2. Պ. Զաքըճեան 5 մ. 80 (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ), 3. Հ. Վարանթի 5 մ. 67 Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ). երեք յաղթանակներն ալ յաջորդաբար կը կոտրեն փարիզահայ նախորդ մրցանիշը Ց,41,

Բարձրութիւն.— 1. Պ. Զաքըճեան (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ) 2. Ց. Մամիկոնեան « Փարիզ) 3. Հայ բարձ, 1,59

Ձող.— 1. Ց. Մամիկոնեան 3 մ. 20 (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ), 2. Ե. Գայըզճեան 2 մ. 80 (Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ)։

Ց. Մամիկոնեան 12 սմ.ով կը կոտրէ ազգային մրցանիշը։

Դրօշարշաւ սկաուտներու միջեւ 4×100. 1. Աղուէս խմբակ 60 4/5 երկվկ.

***

Մրցումներու աւարտելէն վերջ օրուան նախագահ Պալաքեան եպիսկոպոս դաշտ եկաւ և շրջապատուած Պ. և Օր. Աբուլեանէ, Պ. Դաւիթ Պէկէ, Պ. Մեծատուրեանէ, Տէր և Տիկին Նշանեանէ, Մ. Վէրմէօլէնէ, Պ. Ալեանաքէ, Պ. Ուշագլեանէ, Պ. Բաբախեանէ և մարզիկներէ ու անդամներէ, անձամբ բաժնեց յաղթականներուն մրցանակները։ Անշուշտ օրուան նախագահի կողքին զգալի էր պակասը օրուան թագուհիի և պատուոյ օրիորդներու որոնք այս կարգի հանդէսներու անհրաժեշտ և ամենէն փայլուն զարդերէն մէկը կը կազմեն։

Պալաքեան եպիսկոպոս խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ ու վեր հանելով այն դերը զոր կոչուած են կատարելու հայ կեանքին մէջ մարզական ու ակաուտական կազմակերպութիւնները ընդհանրապէս, կոչ ըրաւ ներկաներուն իրենց աջակցութիւնը չզլանալ այս միութեան, խտացնելով անոր շարքերը ու նիւթապէս եւ բարոյապէս օժանդակելով անոր։ Ինք իր կարգին պատրաստակամութիւն յայտնեց իր կարելի աջակցութիւնը բերել անոր։

Հակառակ բաւական ներկայանալի արդիւնքներուն, կազմակերպութիւնը չափազանց տկարեր, և յուռիտպատրութեամբ մը մեկնեցան անոնք որ ներկայ եղած էին նախորդ տարի երկրորդ Ողիմպիականին։

Փարիզի Հայկ. նուագախումբը բարեբախտաբար մէջ ընդ մէջ նուագելով, կը փարատէր դաշտին վրայ տիրող անկենդանութիւնն ու հանդիսականներուն ձանձրոյթը։

Գ. Ճ

Թրհասիրական Շարժումը

Ամերիկայի մէջ

Թուրքիոյ բարեկամները գործի վրայ են Ամերիկայի մէջ։ Նորագագմ Թուրք-ամերիկեան ընկերակցութիւնը իր առաջին ընդհանուր ժողովը գումարած է Նիւ-Եօրքի մէջ, Ամերիկացիներու և Թուրքերու մասնակցութեամբ։

Ճառեր խօսած են Պոլսոյ ամերիկեան աղջկանց վարժարանի նախորդ տնօրէնուհին, Տօքթօր Բաթրիք, Ամերիկացի դեսպան. ներէն Զայլտ, որ իբրեւ դիտող մասնակցեցաւ Լօզանի Խորհրդաժողովին և ուրիշներ։

Պ. Զայլտ ժողովին առաջարկած է բանաձեւ մը քուէարկել, ի նպաստ Լօզանի Դաշնագրին վաւերացման։ Ժողովի Նախագահ Պ. Փլիմըթըն յայտարարած է թէ ընկերակցութեան անդամներէն ծովակալ Ճէնիքսըն մօտ օրէն Էնկիւրի պիտի երթայ, Թուրք և ամերիկեան բարեկամութեան ի նպաստ շարժուձեւ մը ստեղծելու համար։ Ծովակալը իր հետ պիտի տանի 200,000 տոլարի գումար մը, սեփական շէնք մը կառուցանելու համար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԴԱՅԻՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան «Հոնքը»ի մասին. — (Հայաստանի Օդային Նաւատորմի Բարեկամներու Ընկերութիւն.)

Հ. Օ. Ն. Բ. Ը.ը կազմուած է 1923ի Օգոստ. 2ին։ Ընկերութիւնը ահռ աշխատանք կատարած է անցեալ տարուան հոկտեմբերէն մինչև յուլիսի սկիզբը։ Աշխատանքը առանձնապէս յաջող ընթացք ունեցած է գիւղական գանգուածներու մէջ։ Հինգ ամսուան ընթացքին գիւղացի անդամներու թիւը աւելի քան վեց անգամ աւելցած է։ Եթէ 1924 Յունուար 1ին միայն 500 էր, այժմ հասած է 3409ի։ Մեծապէս աւելցեր է նաև կարմիր բանակէն արձակագրուած անդամներու թիւը, 720էն բարձրանալով 3065ի։

Ընդհանուր առումով, ընկերութեան անդամներու թիւը 4500էն բարձրացած է 13,195ի, բաժնուած հետեւեալ կերպով.— 26 բանուորական բջիջ, 2282 անդամ. 85 գիւղացիական բջիջ, 3409 անդամ; 39 կարմիր բանակէն, 3065 անդամ. 83 քաղաքային, 3652 անդամ, 15 աշակերտական, 787 անդամ։ Կարգ մը գաւառներէ տեղեկագիր չէ հասած, այնպէս որ մօտաւորապէս 15,000 կը հաշուուին ընդհանուր անդամներու թիւը։ 1924 հոկտեմբերին հրահանգուած էր 20 հազարի բարձրացնել անդամներու թիւը։

Ընկերութիւնը սարքած է շատ մը դասախօսութիւններ և մրցումներ։ Մասնաւորապէս ուժ տրուած է մօտիչներ շինելու և թռցնելու շարժումին, որուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Հայաստանը՝ ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ։ Այսպէս, առաջին անգամ Երեւանի մէջ կազմակերպուած մրցումին մօտիչները կարեր էին միայն 25-27 մեղր տարածութիւն, օդին մէջ մնալով հազիւ 5-6 վայրկեան. իսկ թռիչքի բարձրութիւնն էր 4-6 մեղր։ Հինգ օր յետոյ կատրուած տարածութիւնը կը հասնէր 30-40 մեղրի, թռիչքի տեւողութիւնը 12-25 վայրկեան, բարձրութիւնը՝ 10-20 մեղր։ Մայիս 3ի երրորդ մրցումին մէջ, 3 օր Հայաստան չահեցաւ առաջին մըրցանակը, 110,152 և 181 մեղր. թռիչքի տեւողութիւնն էր 25, 30 և 38 վայրկեան։ Ամէնէն փայլուն մրցումը տեղի ունեցաւ Յունիս 20ին, երբ Հայաստան շահեցաւ համամիութենական վերջին մրցանիշը (229 մեղր)։ Կատրուած տարածութիւններն էին 271 մեղր (Ց. Մահակեան), 275 (Գ. Քանքանեան), 298,312 և 355 (Ռ. Բաբայեան)։ 44,47 և 50 վայրկեան թռիչքի տեւողութիւնը արդէն սովորական երեւոյթ է. կան մօտիչներ որոնք կը թռչին 68, 77, 85, նոյն իսկ 110 վայրկեան. իսկ բարձրութեան չափն էր 30, 35, մինչեւ 50-60։ Այս վերջին մրցումը այնքան յաջող էր որ, բացի պաշտօնապէս որոշուած 100 րուբլի պարգեւէն, երկու լրացուցիչ պարգեւներ ալ տրուեցան (15 և 35 րուբլի)։

Այժմ ՀՕՄԲԸ Երեւանի մէջ ունի 18 խմբակ (400 անդամ), մօտիչ շինելու համար։ Մօտերս կը կազմուի նաև առաջին սաւառնակային խմբակը։ Յուլիսին բացուեցաւ օդանաւորդական դասընթացք. իսկ մայիսին՝ տեղի ունեցաւ առաջին ցուցահանդէսը, ուր եօթը օրուան մէջ այցելուներու թիւը հասաւ 11 հազարի։ Այս առթիւ օդանաւային կազմածներ ղրկուած էին Թիֆլիսէն եւ Մոսկուայէն։

Հաւաքուած գումարով ՀՕՄԲԸ օդանաւ մը պիտի գնէ և պիտի նուիրէ կարմիր բանակի օդային նաւատորմին։

ԱՓԻՈՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԲԵՐՔԸ

Անցեալ տարի Յունաստանէն գացած հայ գաղթականները, որոնք «Նոր Բիւթանիա» գիւղը շինած են Թոխմախան

լչին մօտ, իրենց հետ տարած էին շատ մը սերմեր և խաշխաշ։ Յանուած խաշխաշը հասեր է արդէն և առաջին ափիոնը հանուեցաւ Յուլիսին։ Կը հաւատան թէ այս խաշխաշը տեսակով կը գերազանցէ Աֆիոն Գարահիսարի արտադրութիւնը և անկէ աւելի առատ բերք կու տայ։ Թէև շատ ցանուած էր, բայց ջուրի պակասութեան պատճառով, գիւղացիները քանդեր էին արտերու մէկ մասը։ Յառաջիկայ տարի աւելի շատ պիտի ցանուի։

Ափիոն հանելու առաջին փորձն է այս՝ Խորհրդային Միութեան մէջ։ Թէև Ռուսաստանի զանազան կողմերը խաշխաշ կը մշակուի, բայց ափիոն չի հանուիր, այլ իւղ պատրաստելու կը ծառայէ։

ՀԱՅԻ ՊԱՇԱՐԸ

Պաշտօնական յայտարարութեան մը համաձայն (Խ. Հ. թիւ 160)։ Անդրկովկասի մէջ 1925-26 տարեշրջանին համար հայի պակաս է 13,620,000 փութ, որ պիտի լրացուի Հիւսիսային Կովկասէն։ Կը յուսացուի այս քանակէն աւելին ստանալ։ Միևնոյն ատեն, կը յուսացուի Անդրկովկասի բերրի շրջաններէն ձեռք բերել 2 միլիոն փութ հացահատիկ։

Համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը, Անդրկովկասի համար հանձնելիք հացահատիկներէն 4,800,000 փութ պիտի յատկացուի Հայաստանի բամպակացաններուն, 1,700,000 փ. Ատրպէճանի, 150,000 փ. Վրաստանի։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆԹԵԼ. ԿԱՅԱՆԸ

Խորհրդային թերթերը կը հաստատեն թէ յառաջիկայ սեպտեմբերին պատրաստ պիտի ըլլայ Քանաքեռի (Երեւանէն մէկ ժամ հեռու) անթել հեռագրի կայանը։ Կայմերը արդէն պատրաստ են։ Մեքենաները ալ հասած են։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

«Խ. Հ.»ի մէջ կը կարդանք թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի պետական թատրոնը անխափան շարունակուի յաջորդ շրջանին։ Դերասանական խումբը, որ չէր կրնար կանոնաւոր գործել նիւթական անձկութեան պատճառաւ, այս տարի պիտի վարձուի ամբողջ տարուան համար։ «Այլևս պետական թատրոնի դերասանը ազատ է ամառուան տերվիշական կեանքէն։ Նիւթականն ալ ապահով է»։ Նոր կազմակերպութիւնը պիտի բաղկանայ 67 հոգիէ։ Ռոճիկները ալ բարձրացած են։ Խաղացանկը կը պարունակէ 12 նոր խաղեր, որոնց երկուքը մանկական։

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Հայաստանի համալսարանի վարչութիւնը յայտարարութեամբ մը կը ծանուցանէ թէ 1925-26 շրջանին համար առաջին դասընթացքները պիտի ընդունին 390 ուսանող ուսանողուհի, որոնցմէ 70 գիւղացիական ճիւղին մէջ, 70 բժշկական, 70 արհեստագիտական, 60 իրաւագիտական-տնտեսական, 60 պատմագրական եւն.։ Ընդհանուր թիւէն 250ը պիտի առնուին Հայաստանէն, 70ը Վրաստանէն, 40ը Ատրպէճանէն (20ը լեռնային Ղարաբաղէն), 20ը Խորհրդային Միութեան միւս հանրապետութիւններէն և միայն տասը արտասահմանէն։

Դիմումները կ'ընդունուին Յուլիս 15էն օգոստոս 15։ Նոր ուսանողները պարտաւոր են ընդունելութենէն յետոյ մէկ շաբթուան ընթացքին վճարել ուսման վարձքին կէսը։

Յօդուածագիր մը «Խ. Հ.»ի մէջ դիտել կուտայ թէ, կարգ մը թերութիւններ խոչընդոտ կը հանդիսանան աշխատանքներու յաջողութեան։ Առաջինը այն է որ, Բ. Ասիճանի դպրոց աւարտողները գրեթէ մեծամասնութեամբ չկարենալով ձեռք բերել պահանջուած գիտական պաշարը, շարք մը դժուարութիւններու կը հանդիպին համալսարան ընդունուելէ յետոյ։ Երկրորդ, կը դասախօսուին այնպիսի առարկաներ որոնց վերաբերեալ ոչ մէկ ձեռնարկ չկայ։ Երրորդ՝ կը դասախօսուին հիմնական և օժանդակ առարկաները, բայց ուսանողը աւարտած ատեն, աւելի խոր ուսումնասիրած կ'ըլլայ օժանդակ գիտութիւնը, քան հիմնական մասնագիտութիւնը։ Անհրաժեշտ է խորացնել մասնագիտական բաժինները։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԲԱԺԻՆԸ

Լէնինականի մէջ (Ալեքսանդրապոլ) տեղի ունեցաւ համայնավար ռազմիկներուն օգնող միջազգային ընկերութեան (Մոբր) Լէնինականի համագումարը։ Տեղեկագրէն կ'երեւի թէ ընկերութեան Լէնինականի կազմակերպութիւնը ունի 10039 անդամ։ Հիմնուած է 1924 Մարտին։ Մինչեւ հիմա հաւաքուած է 76785 րուբլի և 44 կոպ ոսկեղէն և արծաթեղէն։ Գիրքերու վաճառումէն գոյացած է 200 րբ. զարդանիշերէ՝ 1121 րբ։ Այս գումարներէն Գերմանիոյ կոմունիստ բանտարկեալներուն ղրկուած է 5000 րուպլի դրամով և մեկ փութ ծխախոտ. մնացեալ կը ղրկուի նաև 1500 րուբլի։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ԻՆՉՊԻՍ ԾԱԳԵՑԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ Ի ԽՕՍՔԵՐԸ

Սուրիոյ դէպքերուն մասին նոր տեղեկութիւններ հասան երէկ և առջի օր։

Սուրիոյ բարձր քոմիսէր զօրավար Սարայլ երկար տեղեկագիր մը ղրկած է արտաքին նախարարութեան, վերջին իրադարձութիւններուն մասին, որմէ կը հասկցուի թէ ֆրանս. զինուորները կրած են մեծ պարտութիւն մը, ապստամբներուն ձեռքը թողլով կարեւոր ռազմամթերք եւ ստիպուած են եղեր պարպել Ամբողջ շրջան մը։ Ֆրանսական զօրքերուն հրամանատարն է զօրավար Մշօ, որուն հրամանին տակ գտնուող սուրիացի օժանդակ զինուորները անցած են Տիւրզիներուն կողմը։ Զօր. Սարայլ օգնական զօրք և ռազմանիւթ խնդրած է կառավարութենէն։

Վարչապետ Պ. Փէնլեվէ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած այս առթիւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.

—«Դժբաղտաբար ստոյգ է որ ձէպէլը Տիւզիի կառավարչութիւնը թատ դարձած է ծանր դէպքերու, որոնց քաղաքական ու զինուորական հետեւանքները պէտք չ'էր չափազանցել։ Այս շրջանին կառավարիչ նշանակուած է երկրորդական սպայ մը, ոչ թէ զօր. Սարայլի, այլ նախկին բարձր քոմիսերի մը կողմէ։ Ապստամբութիւնը կը կարծուի սահմանափակուած ըլլալ միայն Անդր-Լիբանանի լեռներուն, Հաւրանի շրջանին մէջ, ուր նմանօրինակ դէպքեր տեղի ունեցան 1920ի սեպտ.ին։

«Յուլիսին սկսած այս ապրստամբութեան պատճառը երեւութապէս աննշան դէպք մըն է։ Տիւրզիները հաւմատաբար ինքնավար վարչութիւն մը ունէին՝ տրուած զօր. Գուրոյէն և ազատ են ընտրելու տեղացի կամ ֆրանսացի կառավարիչ մը։ Վերջին ընտրութեանց ալոցին իրարու հետ բախեցան ֆրանսական ազդեցութեան կողմակից տեղացի տարրերն ու բացարձակ անկախութիւն պահանջողները, որոնք օտար պրօպականտի ազդեցութեան տակ են։ Այս փոթորկայոյզ քուէարկութեան հետեւանքով կառավարիչ նշանակուեցաւ ֆրանսացի հարիւրապետ մը, որ տիւրզի բնակչութեան մէջ համբաւ հանեց իբրեւ խիստ մէկը։

«Հաւրան ունի 60 հազար բնակիչ եւ կրնայ հայթայթել արդիական զէնքերով զինուած 8—10 հազար ոգեմիկ։ Բնակչութիւնը կը բաժնուի երկու մասի. դիւղացիներ՝ որոնք առհասարակ խաղաղ են, եւ լեռնական ցեղախումբեր՝ որոնք խիստ անհանդարտ են եւ զինեալ ասպատակութիւններ ընելը իրենց արհեստ դարձուցած են։ Ահա այս լեռնականներն են շարժումը առաջ բերողները։ Սկիզբը ապստամբութիւնը աննշան թեթեւ էր որ զօր. Սարայլ անցեալ ամիս պատերազմ. նախարարութեան յայտնեց թէ Մարօք ղրկուելու համար իր տրամադրութեան տակ կրնայ ղրկել Սուրիա գտնուող զօրամաս մը. օրէ օր շարժումը զօրանալուն վրայ, զօր. Սարայլ պզտիկ զօրագունդներ ղրկեց ձէպէլը Տիւրզի՝ կարգը վերահաստատելու համար։ Ատոնցմէ մէկը, բաղկացած 166 հոգիէ, հազիւ ձէպէլը Տիւզի մըտած՝ պաշարուեցաւ եւ բառին իսկական իմաստով կլանուեցաւ յարձակողներու հեղեղի մը կողմէ, եւ ոչ թէ բսուածին պէս յանկարծակիի բերուեցաւ։ Մեր զինուորները քաջաբար դիմադրեցին, սակայն չկրնալով թիւի առաւելութեան տակ ու 60 հոգի միայն ազատեցան չարդէն։

«Զօր. Միշօյի հրամանին տակ կարեւոր զօրագունդ մը ղրկուեցաւ այս արարքը պատժելու համար։ Ասոր ետեւէն կուգար ուղտի եւ ջորիի վրայ ռազմամթերք բեռցած կարաւան մը, որ բնականաբար հետեւակազօրքին չափ արագ չէր կրնար շարժիլ։ Մալկաշ և սուրիացի արձակազէններ կը պաշտպանէին կարաւանը։ Երբ զօրագունդը բաւական հեռացաւ կարաւանէն, Տիւրզիները երկու կողերէն այնքան սաստիկ յարձակեցան կարաւանին վրայ, որ Մալկաշներն ու Սուրիացիները տեղի տուին եւ կարաւանը անցաւ ապստամբներուն ձեռքը։ Կարաւանին հրամանատար Ֆրանսացի սպան, որ ընդհարումի պահուն վիրաւորուած էր, յարձակողներուն ձեռքը ողջ չիյնալու համար անձնասպան եղաւ։ Հետեւակազօրքը այսպէս իր ռազմամթերքէն զրկուած ըլլալով, ստիպուեցաւ նահանջել՝ կռուելով։ Մինչեւ հիմա մեր տրուած կորուստներուն քանակը դեռ յայտնի չէ։ Այս դէպքերէն յետոյ Տիւրզիները լուրջ յարձակում չեն գործած մեր զինուորներուն վրայ։ Սխալ է արաբ եւ անգլ. աղբիւրներէ տրուած այն լուրը թէ Սուէյտա ինկած է։ Մեր զինուորները տէր են յիշեալ քաղաքին։»

Պ. Փէնլեվէ գովեստով կը խօսի սահմանակից երկիրներու անգլ. իշխանութեանց բռնած դիրքին մասին, որ ո՛չ միայն սրտագին եղած է, այլև մասնաւորապէս բարեկամական։

* * *

Խռովութեանց կեդրոնն է ձէպէլը Տիւրզին, Դամասկոսի հարաւակողմը և Անդրյորդանանի սահմանագլխին վրայ. այս շրջանը ծանօթ է նաև Հաւրան անունով և դեռ շատ հեռու չեն այն օրերը, երբ օսմանեան կառավարութիւնը շարունակ զինուոր կը ղրկէր այդ խռովայոյզ լեռնականները հպատակեցնելու համար։ Այժմ հոգատար պետութիւնն է որ ժառանգած է այդ դժուարին գործը։ 1921ին, զօր, Կուրօ Տիւրզիները սիրաշահելու համար այդ շրջանը վերածեց անկախ պետութեան և էմիր նշանակեց Տիւրզիներու Շէյխ Էլ Մէշայիխ Սէլիմ փաշա էլ Աթրաշը։ Այժմ նոյն այս «սուլթան» Աթրաշն է ապստամբութիւնը վարողը։ Կը կարծուի որ ասիկա անգլիասէր է և կողմնակից ճէպէլը Տիւրզին կցելու Անդրյորդանանի, որուն թագաւորն է Շէրիֆ Հիւսէյնի տղան, էմիր Ապտուլլահ։ Տարիէ մը ի վեր Անդրյորդանանի վարչապետն է Ֆէյսալի նախկին խորհրդական Րիքապի փաշա, որ երդուեալ թշնամի մըն է ֆրանս. ազդեցութեան։ Քանի մը տարի առաջ Զօր. Կուրոյի դէմ մահափորձ կատարողները այս շրջանէն եկած Արաբներ էին. նոյնպէս անցեալ տարի Օգոստոսին անոնք պարբերաբար ասպատակութիւններ կ'ընէին ֆրանս. հողի վրայ։

ճէպէլը Տիւրզին աչք ունին նաև Սիօնականները, որոնց պահանջներուն մէջ կը գտնուին Տեբարայի շրջանը և Եարմուք գետի ընթացքը։

—Նոր հեռագիր մը հասաւ Զօր. Սարայլէն, որ սակայն չի տար կորուստներուն ըուն թիւը։ Միայն կը յիշէ թէ Զօր. Միշօ նահանջեց քաջաբար կռուելով, թէև կարեւոր կորուստներ ունեցաւ։ Թշնամին չէ անցած ճէպէլի սահմանը։ Հանդարտութիւն կը տիրէ Երզայի մէջ. իսկ Սուէյտայի դիրքը, քանի մը անգամ յարձակման ենթարկուած է։ Հեռագիրը կը յայտնէ թէ Անգլիացիները բարեկամաբար կը գործակցին։ Անոնց օդանաւերը և գնդացիները եւս մղած Տիւրզիները որոնք կ'ուզէին հաստատուիլ Անդրյորդանանի սահմանաւերձ շրջանին մէջ, զայն իրրեւ խարիսխ գործածելու համար Ֆրանսացիներուն դէմ։

Տիւրզիներուն կուսակիցները փորձեր են ցոյց մը կազմակերպել Դամասկոսի մէջ, բայց չեն յաջողած։

«Թայմզ»ի դիտել կուտար թէ Պաղեստինը, ուր Տիւրզիները աննշան փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն, հաւանաբար չպիտի ազդուի ապստամբութենէն։ Բոլորովին տարբեր է Անդրյորդանանը, որ արաբական պետութիւն մըն է։ Պաղեստինի անգլ. իշխանութիւնները, որոնք ուղղակի պատասխանատու են Անդրյորդանանի համար, պիտի շարունակեն իրենց չանքերը, որպէսզի Տիւրզիները գործողութեանց կեդրոն չդարձնեն այդ երկիրը։ Այս առթիւ աղդարարութիւններ պիտի ուղղեն էմիր Ապտուլլահի։

Միշտ կ'արձակեն

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Պէյրութի վարչութիւնը կը շարունակէ նոր որբեր արձակել։ Փիւնիկի համաձայն, արձակուած որբերէն շատերուն 2-4 ական ոսկի կը տրուի, որպէսզի երթան գործ և բնակարան գտնեն։ Իրրեւ հետեւանք, շատերը կը թափառին փողոցներու մէջ, իսկ ուրիշներ ալ ճաշարաններու մէջ կը ծառայեն, պատառ մը հացի համար,

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔ

Նամակ Լոնտոնէն

Լոնտոնեն կը գրեն մեզի—

Ուրախութեամբ կարդացինք «Յառաջ»ի առաջին թիւը և յաջողութիւն կը մաղթենք։ «Յառաջ»ը իրական պահանջ մը պիտի լրացնէ մասնաւորապէս Ֆրանսայի, Անգլիոյ և Պելժիոյ հայ գաղութներուն համար, որոնք հայերէն օրաթերթի մը պակասը կը զգան երկար տարիներ ի վեր։ Բաղձալի է որ Եւրոպայի հայ մտաւորականութիւնը լայնօրէն բերէ իր աջակցութիւնը «Յառաջ»ին։

Ցոյս ունինք որ «Յառաջ»ը իր սիւնակներուն մէջ տեղ պիտի տայ Անգլիոյ հայկական կեանքի վերաբերեալ անուշադիր և անկողմնակալ տեղեկութիւններուն։

* * *

Ինչպէս յաճախ գրուած է, Լոնտոնի հայ գաղութը չունի ազգային շօշափելի գործունէութիւն մը։ Կան կարգ մը միութիւններ որոնք անունով միայն գոյութիւն ունին։ Միացեալը երկու ամիսէ ի վեր փորձեր կ'ընէ վարչական ժողով գումարելու և ամբողջութեան կը դառնապարտուի։ Իսկապէս ցաւալի է երբ միութեան մը ինը հոգինոց վարչական ժողովի անդամներէն միայն երեքը (Ե. Պէնլեան, Արփիարեան և փրօֆ. Թումաեան) կը պատասխանեն ժողովի հրաւէրին։ Իմացանք թէ կաթողիկոսական պատուիրակը Լոնտոն ալ պիտի այցելէ, գաղութին կազմակերպութեան համար։ Պարտք կը համարենք հիմակուընէ ըսելու որ նման կազմակերպութեան հոգը պիտի չանձնուի կարգ մը անտարբեր «երեւելի»ներու, իր բոլոր չանքերը ապարդիւն պիտի մնան։ Աւելի քան 1200 հոգինոց գաղութին մէջ չեն պակսիր աշխատող և եռանդուն երիտասարդներ որոնց գործունէութիւնը թէ առևտրական և թէ հայկական կեանքի մէջ լայն գրաւական կարելի է համարել։ Օրինակները չեն պակսիր. Հայ Բարեգործական Ընկերութեան երիտասարդ նոր անդամներուն սարքած ներկայացումը ինչպատ որբերուն, 900 անգլ. ոսկիի պատկառելի գումար մը արտադրեց։ Երիտասարդական Միութեան ներկայացումը 250 ոսկի։ Գովելի է նաև Աղբատախնամի անդամներու գործունէութիւնը որուն շնորհիւ Լոնտոնի փողոցներէն պակսեցաւ հայ մուրացկաններու թիւը որ արատ կը բերէր հայ գաղութին։

Յառաջիկային կը ղրկեմ Աղբատախնամի վեցամսեայ գործունէութեան հաշուակշիռը։

ՍՄԲԱՏ

Պ. ՔԻՆԿԻ ՊՏՈՒՅՏՆԵՐԸ

Ամերիկացի ծերակուտական Քինկ, որ անդամ է Հայաստանի անկախութեան ամերիկեան կոմիտէին և որ վերջերս բաւական աղմուկ հանեց դէպի Պոլիս և Էնկիւրի կատարած այցելութեամբ, կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է Պէյրութէն մեկնելէ առաջ։ Բայց խնդրած էոր լրագ. վիճաբանութեանց նիւթ չդարձնեն իր խօսքերը։ Այս առթիւ գործնական թելադրութիւններ ըրած է Սուրիոյ հայ գաղթականներուն համար, և յայտնած է թէ ինք հաստատ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ, Լոզանի դաշնագիրը ժերժելու մասին։ Իր կարծիքով, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի և միսիոնարութեան շրջանակները կուսակից են դաշնագրին վաւերացումին, բայց իր կուսակիցները պիտի աշխատին որ չվաւերացուի, առանց գոհացում տալու հայ ժողովուրդին։

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԻԼԸ

Շարժումը կը ծաւալի

Ինչպէս գրած էինք կիրակի օր, դրամատուներու պաշտօնեաներու գործադուլի կոմիտէն ընդհ. գործադուլ հռչակեց երկուշաբթի օր, յայտարարութիւններով և թռուցիկներով։

Մեծ յուզում կը տիրէր ամէն կողմ, և բազմաթիւ ոստիկաններ դիրք բռնած էին դրամատուներուն առջեւ։ Մասնաւորապէս խիստ է հսկողութիւնը Սօսիէթէ Ժէնէրալի կեդրոնին մէջ, ուր քանի մը անգամ ներս խուժելու փորձեր կատարեցին բանթողները։ Անցեալ շաբաթ մի քանի պաղպեղ մըն ալ ծագեցաւ բանթողներուն և ոստիկաններուն միջեւ, առանց ծանր հետեւանքի։ Սովորաբար, բանթողները թափօր թափօր կը պտտին փողոցները եւ դրամատուներուն առջեւ համախմբուելով, հրաւէր կը կարդան ներս մնացողներուն, որ իրենց միանան։

Աշխատանքի նախարարին և ելմտական նախարարին միջամտութեան փորձերը ապարդիւն անցած ըլլալով, երկուշաբթի օր վարչապետը անձամբ հրաւիրեց սեղանաւորական հաստատութեանց վարիչները, և կոչ ըրաւ անոնց հայրենասիրութեան, քանի որ գործադուլին հետեւանքով կը վնասուի ազգային փոխադրութիւնը։

Բանթողներուն թիւը աւելի ստուարացաւ վերջին երկու օրուան ընթացքին։ Քսան հազար այր և կին պաշտօնեաներ մասնակցեցան վերջին միթինկին, ուր միաձայն որոշուեցաւ շարունակել պայքարը։ Մեծ խանդավառութիւն պատճառեց Մարսիլիոյ պատուիրակը, յայտարարելով որ զանազան արհեստակցական միութիւններ կը պատրաստուին ընդհանուր գործադուլ հռչակել, օգնութեան համնելու համար իրենց։ Գործադուլի կոմիտէին նախագահը հաղորդեց թէ դրամական օգնութիւններ կը համնին ամէն կողմէ։

Երկուշաբթի առտուան ցոյցին, բանթողները յայտնեցան մտնել Սօսիէթէ Ժէնէրալի Սէն Միշէլի ճիւղը, բայց ոստիկանութիւնը միջամտելով դուրս հանեց ցուցարարները։

— Մինչեւ երէկ իրիկուն ոևէ արդիւնք տուած չէին ձեռնարկները։ Ընդհակառակն, դրամատուներու վարիչները անհաշտ են, իսկ պաշտօնեաները կ'ամրացնեն դիմադրութիւնը։ Իրիկուան խոշոր ցոյց մը տեղի ունեցաւ Թրոքատէրոյի հրապարակը, որ շրջապատուած էր բազմաթիւ ոստիկաններով և զինուորներով։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Մուսուլի խնդիրը

Վերջին լուրերու համաձայն, Թուրքիա 200 էջնոց տեղեկագիր մը կը պատրաստէ Մուսուլի մասին, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին ներկայացնելու համար։ Թէև տեղեկագիրը նպաստաւոր է, բայց Թուրքերը գոհ չեն եւ անպայման կը պահանջեն Մուսուլը։ Էնկլիւրի զօրաւոր պատուիրակութիւն մը ճամբայ պիտի հանէ, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին համար։

"Պոլիսը կը փտի"

Էնկլիւրի նորէն բուռն պայքար մը սկսած է Պոլսոյ դէմ, վերջին ձերբակալութեանց առթիւ։ Կառավարական օրկանը, Համիմիյէթը Միլլիյէ, կը գրէ թէ Պոլիսը «փտութեան օճախ մըն է, մեր գիտցած Տէրսաատէթը, իր հաճխներով, հօճաներով, բախտագուշակներով, հանգստեան կոչուած անկեալ պաշտօնեաներով, fօմիթեճիներով եւ քոլիթիճաներով։ Եթէ Պօլիսը մօտէն քննենք, կը տեսնենք որ մէկ կողմէն կը փտի, իսկ միւս կողմէն անբնական կերպով կ'աճի։ Փտող մասը՝ թրքական կողմն է, ինչ որ մեզ մտահոգութեան, նոյն իսկ խուճապի կը մատնէ, Պոլիսը կը նմանի պտղատու ծառի մը, զոր երբ շարժես, ճիւղերու մէկ մասէն պտուղ կը թափի, իսկ միւս մասերէն՝ գունդ գունդ որդեր»։

Միլլի օրկանը վախ կը յայտնէ որ եթէ տնտեսական որեւէ բարգաւաճում տեղի ունենայ Պոլսոյ մէջ, նորէն ոչ-թուրք տարրերը պիտի օգտուին։

Անդուլա այս խօսքերը հաճելի չպիտի գային Պոլսեցիներուն։ Իրիկուան թերթ մը Ագշամ պարտք սեպեր է պատասխանել հարուածին. «Պոլսոյ 800,000 բնակիչներուն մէջ եթէ 20-30 դաւաճաններ գտնուին, ամբողջ քաղաքը յանցաւո՞ր կ'ըլլայ։ Խոովարարներու մէկ մասը Պոլսոյ մէջ ձերբակալուեցաւ. բայց ամէնէն կարեւոր դէմքերը Անատոլուի մէջ բռնուեցան։ Պոլիսը ի՞նչ յանցանք ունի, եթէ քանի մը տխմար երիտասարդներ համաձնավար կազմակերպութիւն յառաջ բերելու ձեռնարկեր են։»

Խոովարարներու դասը

Էնկլիւրիէն կը հեռագրեն թէ՝ մինչեւ հիմա կատարուած քննութեանց հետեւանքով, հաստատուած է որ երեք յեղափոխական ձեռնարկներ պիտի կատարուէին տիրող իշխանութեան դէմ։ Մէկ ձեռնարկը պիտի կատարէ եղեր քրտական կոմիտէն, երկրորդը՝ «Բարեկարգիչ աղանդը» (Իթիլաֆականներ և Սուլթանականներ), երրորդը «Անատոլուի յեղափոխական կոմիտէ»ն, որուն անդամները նոր ձերբակալուեցան։ Այս վերջիններէն իսմայիլ Հագգը պէյ, երբեմն հրամանատար Միլլի ուժերու, կարգ մը խոստովանութիւններ ըրած է, որոնց համաձայն Պրուսայի մէջ գնդապետ Օսման պէյ քառասուն Ֆէտայիներ պատրաստած էր, Էնկլիւրիի վարիչներէն երեսուն հոգի (դուխն ըլլալով Մուսթաֆա) Քէմալը ոչնչացնելու համար։ Այս ձեռնարկը պիտի կատարուի եղեր Րէուֆ պէյի վարչապետութեան օրով, բայց յետաձգեր են։ Գործը գլուխ հանելու համար 30 հազար ոսկի պահանջեր են։ կոմիտէին վարիչներուն մէջ են Զերքէզ Էահէմ և Րէշիտ պէյ, որոնց գործակիցներուն հետ Աթէնքի մէջ տեսնուեր է ամբաստանեալը։ Իրեն ծածկագիր մըն ալ յանձներ են եղեր, որուն համաձայն Թիւ 2ը Րէուֆ պէյն է, 3ը Հիւսէյին Աւնին, 4ը Քեազիմ Գարապէքիր փաշա են.։ Իսմայիլ Հագգը Ստեփան անուն հայ մըն ալ կը խառնէ այս գործին։

Ինչպէս քրտական ապստամբութեան ատեն, այս դատին մէջ ալ էնկլիւրի յաջողած է սիրաշահիլ կամ ահաբեկել գաղտնիքներու տեղեակ անձ մը, իր ուզած ուղղութիւնը տալու համար գործին։ Այս գործին մէջ ալ, հարիւրապետ Իսմայիլ Հագգըն կը կատարէ այդ դերը, իբրեւ դատաւոր ներկայացնելով շատ մը յայտնի դէմքեր.— Պոլսոյ նախորդ երեսփոխան Շիւքրի, Էսկիշէհիրի երեսփոխան Էյուպ Սապրի, Միլլի երեսփոխան Ֆալիհ Րըֆգըի եղբայրը, ծանօթ իթթիհատականներ ևն.։

Հարցաքննութիւնները կը շարունակուին։

Կը ճնճեն ու կը ճնճեն

Միլլի վարչութեան հաստատումէն ի վեր, թրքական կառավարութիւնը անվերջ ծրագիր կը պատրաստէ ոչ իսլամ դպրոցներու համար, եւ հրահանգներ կուտայ իրարու ետեւէ։

Այս անգամ ալ նկատեր են որ գործնական չէ թուրքերէնի, պատմութեան և աշխարհագրութեան դասերու ծրագիրը, որ կը գործադրուի կառավարութեան նշանակած ուսուցիչներուն կողմէ, եւ քանի մը հոգինոց մասնախումբ մը կազմած են, որպէսզի նոր ծրագիր պատրաստէ։

Նոր տուրեր

Ելմտական գործավարին յայտարարութեան համաձայն, 12 միլիոսկիի նոր տուրքեր պիտի հաստատուին, ելմտացոյցին բացը գոցելու համար։

Եւրոպայի շրջանը՝ օդանաւով

Երկուշաբթի առտու, փոթորկալի օդով մը ճամբայ ելան օդանաւորդները Առաջաւ եւ Քարօլ, Եւրոպայի շրջանը կատարելու համար։ Առաջին հանգրուանն է Փարիզ-Պոլիս(2200 քիլօմէթր)։ Օդանաւը Լիօն-Թորինօ-Վիեննա-Ադրիական անցնելով իջաւ Պելկրատ, ժամը 11.45ին, ուր ժամուայ թռիչքէ մը յետոյ, եւ ժամը 3ին ճամբայ ելաւ դէպի Պոլիս։

Օդանաւը 340 ձիու ուժ ունի, ժամը 130 քիլօմէթր արագութիւն։ Ճամբորդներէն զատ, առած է 1200 լիտր հաւնուն, 100 լիտր իւղ, զանազան գործիքներ եւ ուտելիք։ Պոլսէն՝ օդանաւը պիտի երթայ Մոսկուա եւ Քոփէնհակ, յետոյ պիտի դառնայ Փարիզ, իբր 7600 քիլօմէթր ճամբայ կտրելով,

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Գ. էջին մէջ մանրամասն պարզած ենք Տիւրգիներու ապստամբութեան խնդիրը։ Իրիկուան թերթերը կը գրեն թէ Զօր. Սառայլի տեղեկագիրը երեք մասով ղրկուած է, բայց երրորդ մասը չէ հասած դեռ։ Պաշտօնական շրջանակները թէեւ գաղտնի կը պահեն լուրերը, բայց չեն ծածկեր թէ դէպքը շատ ծանր եղած է։ Իրրեւ սպացոյց, կը յիշուի թէ բարձր քոմիսէրը բանակցելու վրայ է ապստամբներուն հետ։

Ապտիւլ-Քէրիմի պայմանները

Մաղրիտէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Ապտիւլ Քէրիմ իր պայմանները հաղորդած է Սպանիոյ, յայտնելով թէ չի կրնար բանակցիլ եթէ նախապէս չճանչնան Ռիֆի անկախութիւնը։

Փարիզի մէջ այժմէն որոշած են շարունակել կռիւը, որովհետեւ Ֆրանսա իր շահերուն հակառակ կը գտնէ անկախ պետութեան մը կազմութիւնը Մարոկի կողքին։ Կը վախնայ որ Գերմաններ և ուրիշ օտարականներ խարխափ հաստատեն այնտեղ։

Ծովի հայրենակիցներուն

Ծովքի Երիտասարդաց Ճառաչդիմասէր Միութեան վարչութիւնը թախանձագին կը խնդրէ բոլոր հայրենակիցներէն՝ որ եթէ ունին Ծովք գիւղին (Խարբերդ-Կէօլճիւկ) վերաբերեալ պատկեր կամ գրուածք, եւ կամ կրնան գտնել, հաճին տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին,— Gouregh Khraian 37-38 Rue Francis de Pressensé, Marseille. (Կնիք)

Ճ. Գ.— Կը խնդրուի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել։

Le Gérant : H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris

Համալսարանական երտասարդ մը տրամադրելի ժամեր ունի Ֆրանսերէնի, Անգլիերէնի և Հայերէնի դասեր տալու։ Դիմել Խմբագրութեան։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐՅԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹՈՒԱԾԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, rue du Faubourg St. Denis
Métro Gare de l'Est — Téléphone Nord: 84-04

Ընդունելութեան ժամեր, ամէն օր 4—7։
կիրակի օրերը ժամը 9—12
Ուրիշ ատեն ժամադրութեամբ։

ՀԱՆՐԱՇԱՀՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍԹ"

15, Rue Lamartine — Métro: Cadet կամ Peletier

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՓ

Լեռն. Ե. Գ.— Ղրկեցինք թիւ 1էն։ Բաժնեգինը մանուափոստով։

Սեն Շամօն Վ. Չ.— Աւելցուցինք թիւ 2էն։ Մանրամասնութիւնները նամակով։

Շուշեան Խ. Ս.— Ղրկեցինք առաջին թիւէն։

Շավիղ Գ. Կ.— Ստացանք բաժնեգինը։

Սեւեր-Էթիեն Գ. Ե.— Աւելցուցինք քանակը։ Մանրամասնութիւնները նամակով։

Վաղանս Ս. Ժ.— Աւելցուցինք թիւ 3էն։ Մանրամասնութիւնները նամակով։

Փարիզ Հ. Ե.— Չենք ստացած Ամերիկայի բաժանորդին հասցէն։

Վաղանս Ն. Ս.— Ստացանք բաժնեգինը։

Մարսէյլ Գործկ— Լանսիօթի և Լասէյնի գործակալներուն ուղղակի կը ղրկուի թիւ 5էն։

Փարիզ Կ. Թ.— Մինչեւ թիւ 4 ղրկուած է հին հասցէով. փոխեցինք։

Մարսէյլ Ա. Ն.— Ստացանք քսան ֆրանք։

Քրեօզօ Ա. Փ.— Կը կարգադրուի, քանակը աւելցուցինք։

Վիճեն Ե. Ս.— Քանակը ճշդեցինք։

Փարիզ ԺԿ. Հիսաեան.— Ձեր հասցէն չունինք։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ե. Դ. «Կայծակ» թաղային խումբի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ 15 Օգոստ. շաբաթ գիշեր ժամը 8 30ին 13 Rue de Londres։

Հ. Ե. Դ. Փարիզի Քաղաքային Կոմիտէն ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ կը հրաւիրէ բոլոր թաղային խումբերը և ընկերները 13 Օգոստոս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8 ու կէսին 2, Rue du vieux Colombier ի վերի յարկը։

ՏՐԱՊԻԶՈՆ նահանգի Հայրենակցական միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Օգոստ, 14ի գիշերը ժամը 8 30ին Café Rocher ի ներքնասրահը 128 Bd. St. Germain (métro Odéon)։

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն անպայման ներկայ գտնուիլ՝ սոյն յայտարարութիւնը ընդունելով իբր հրաւիրագիր։

Օրակարգը ընտրութիւն վարչական մարմնոյ։

Բոլոր տեսակ տրամ վարձու

Տուն, Սենեակ, Աբարթըման, Առևտրական փոխներ, խանութ, ագարակ, աթըլիէ կ'ուզեն, ինչպէս և Մշակութեան և շինութեան գործիններ և այլն, դիմեցէք Անդրանիկ Բարերդեանի ժամը, 11-15,

52, Rue Lafayette, métro la Pelletier ի դիմացը։ *5-4*

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՋ

ԳՐԻԳՈՐ ՃՕԼՕԼԵԱՆ

Կը տանձէ լուսանկարչական ամեն կարգի աշխատանքներ

pose, agrandissement, reproduction

խնամուած և դիւրամատչելի

Դիմել իր հայրենիքին

39, Rue Brancion, (15)

ԳՐՕՇԱԿ

ՕՐԳԱՆ Հ. Ե. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան բաժնեգին — 20 ֆրանք

Ամերիկա՝ 2 տոլար։ Հասը 2 ֆրանք։

Հասցէ.— S. DER-TOVMASSIAN
6 Av. de Sully, Chaville (S. et O.)
(France)

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } 65, Rue Pascal, PARIS (13)

ԹՒԱԳԻՆԸ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թրեւնա եւ գաղութներ	20 ֆր.	40 ֆր.	70 ֆր.
Ամերիկա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	5 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Չէք. հասցէագրել եւն. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ՈՒՐԲԱԹ
14
ՕԳՈՍՏՈՍ
1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 6 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՑ ԵՒ ՋՈՒՐ

Մէկէ աւելի տխուր տեղեկութիւններ հասան Երեւանէն, վերջին շաբաթներու ընթացքին։

Ամէնուն ծանօթ է հեղեղին գործած աւերը։ Սարսափելի են կորուստները։ Պաշտօնական հեռագրի մը համաձայն, անմիջական պէտք կայ մէկ միլիոն տոլարի, վնասները գարմանելու համար։ Հեղեղը եւ կարկուտը քանդած են ճամբաներ, կամուրջներ, փողոցներ եւ ամբողջ թաղամասեր։ Դեռ չենք յիշեր այգիներու, դաշտերու, բանջարանոցներու կրած վնասները, որոնց մասին ամփոփ տեղեկութիւններ տուինք մեր առաջին թիւով։

Այս ազէտին հետ դուգընթաց, «Խորհրդային Հայաստան» հրատարակեց չարագուշակ տեղեկագիր մը Լենինական գաւառի հունձքերու մասին։ (Տես «Յառաջ» թիւ 5)։ Ինչպէս տեսան մեր ընթերցողները, ցուրտէն, երաշտէն, կարկուտէն, միջատներէն, բզեզներէն, մուկերէն եւ դեղնութիւն կոչուած հիւանդութենէն վնասուած են 114 գիւղերու ցանքերը, — առնուազն 75 %։ Աւելի որոշ գաղափար տալու համար, նորէն արտատպենք տեղեկագրին եզրակացութիւնը.

« Սխալած չենք լինիր, ասելով որ Լենինական գաւառի (նախկին Ալեքսանդրապոլ, Շիրակ) ազգաբնակութեան առնուազն 40 %ը — յիսուն հազար մարդ — կանգնած է սովի դրանը։ Ութ գիւղեր այսօր իսկ բառին բուն նշանակութեամբ սովի ճիրաններուն մէջ են»։

Տակաւին կան անասուններու համաճարակը, արեւահարութեան պատճառած վնասները եւն.։ Թէեւ ընդհանուր հանգամանք չունին այս չարիքները, բայց ամէն շրջան աւելի կամ պակաս չափով տագնապի մէջ է։ Հեղեղէն ազատողը միջատներու փորձանքին հանդիպեր է, տեղ մը եթէ կարկուտ չէ եկեր, երաշտը չորցուցեր է ամէն բան, կամ անասուններու համաճարակը ւրացուցեր է պակասը, կամ մուկերը վրայ հասեր են։

Բայց անօգուտ են հառաչանքները։ Պատկերին ահաւորութիւնն իսկ անմիջական գործ կը պահանջէ, եւ պէտք է այդ ուղղութեամբ ժամածել, ամէն բանէ առաջ։ Օգնելու, նպաստելու սովորական ձեւերը չեն համապատասխաններ կացութեան։ Հարկ է ստեղծել հանրային ժողովրդական խոշոր շարժում մը, կարելի եղածին չափ շատ եւ շուտ օգնութիւն հասցնելու համար։ Հայ կ'ուզեն Շիրակի գիւղացիները, Ջուրի պակասէն կը նեղուին ուրիշ գիւղացիներ. երկուքն ալ դրամի, եւ մեծ գումարներու հետ կապուած գործեր են։ Մենք այնքան միամիտ չենք որ հաւատանք թէ գաղութները մէկ ձեռքով մէջտեղ պիտի դնեն մէկ միլիոն տոլարը։ Բայց կը հաւատանք թէ կարելի է եղբայրական աջակցութեան խոշոր փորձ մը կատարել, շարժման մէջ դնելով բոլոր ուժերը։ Մեզի համար կարեւոր ալ չէ թէ ո՛վ պիտի ստանձնէ նախաձեռնութեան հոգը։ Թո՛ղ ասպարէզ գայ ո՛վ որ կը հաւատայ թէ ուժ եւ նմայք ունի, գործին յաջողութիւնը ապահովելու համար։ Եթէ վերակազմեալ «Հօկ»ն է այդ օրկանը, ի՛նչո՛ւ կը յամենայ։ Ունի՞ն աւելի ստիպողական օրակարգ, հացի եւ Ջուրի այս տագնապէն առաջ։

Երկու ամիսէն աւելի է որ գաղութէ գաղութ շրջան կ'ընէ Երեւանի ողողումներուն պատմութիւնը։ Որքան կը յիշենք, սղէտին ծանրութեան համապատասխան ձեռնարկ մը չեղաւ, մինչեւ հիմա։ Բարեգործականը հազար ստերլին յատկացուց. Հ. Ց. Դ. Ամերիկայի պատգ. ժողովը՝ հազար տոլար (հանգանակութիւնը կը շարունակուի դեռ եւ հասած է երեք հազար տոլարի)։ Յունաստանի Հայ կարմիր Խաչը ձեռնարկեց հանգանակութեան, եւ ուրիշ մասնակի փորձեր։ Ինչ խօսք որ այս բոլորը բաւական չեն չարիքը դարմանելու. մանաւանդ Շիրակի շրմեցուցիչ տեղեկագրէն յետոյ,— 30 հազար մարդ կանգնած սովի դրանը»...

Ազգանշանը՝ օրուան լուրերուն մէջ է արդէն,— ողողում, կարկուտ, երաշտ, անօթութիւն։ Ճառի պէտք չկայ, այս կարճ բառերուն իմաստը հասկնալու համար։ Եւ մեզքնալու, «ողորմելու» տրամադրութեամբ չէ որ գործի պիտի ձեռնարկենք, այլ ամբողջ ժողովուրդի մը տնտեսական կեանքը ապահովելու, ամրապնդելու գիտակցութեամբ։

Հայրենիքները «ախ ու վախ»ով չեն շինուիր։ Խելացի եւ գործնական աշխատանքը եւ յարատեւ ջանքերն են որպիսի սահմանափակեն չարիքը։ Հայաստանի ժողովուրդը ինք հերոսական ճիգեր կը փորձէ իր արեւը վառ պահելու համար ժայռերու եւ անապատներու վրայ։ Բայց իր ուժէն վեր է դիմանալ բնութեան անողոք արկածներուն եւ քմահաճոյքներուն, որոնք մէկ վայրկեանի մէջ կ'ոչնչացնեն տարիներու արիւն-քրտինքը։ Ան պատրաստ է նորէն շինելու, նորէն արտադրելու, կը բաւէ որ գիտնայ թէ եղբայրական բազուկներ կան հեռուն, եօթը երկնքի տակ։

Ոճիր է ժամանակ վատնել։

Շ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Քանի մը օրէ ի վեր գործադուլը խիստ սուր հանգամանք մը ստացած է։ Թրոքատերոյի մեծ ցոյցէն յետոյ առջի օրուան կարեւոր դէպքը էր Սօսիէթէ ժէնէրալի պաշտօնեաներէն 1500 հոգիի գործադուլին մասնակցութիւնը։ Ամէն օր միթինկներ տեղի կ'ունենան եւ խանդավառութիւնը աւելի քան երբեք սաստիկ է։ Կէսօրէն վերջ բանթողները Պուլոնեի անտառին մէջ հաւաքուեցան։ Բացօթեայ միթինկ մը տեղի ունեցաւ։ Միւէթէի հրապարակը Պելճիքայի դամատանց եւ սակարանի պաշտօնեաները սեւոիքա կազմելով յայտնած են որ իրենց փրանսացի ընկերներուն պիտի աջակցին նիւթապէս ու բարոյապէս։

Գաւառներու մէջ ևս շարժումը կը ծաւալի։ Նանսիի մէջ 900 պաշտօնեաներ օրակարգ մը քուէարկած են՝ Փարիզի իրենց պաշտօնակիցներուն հետ համերաշխելու համար։

Աշխատանքի նախարարին հետ բանակցութիւնները կը շարունակուին, դեռ որոշ արդիւնք չկայ. սակայն կարգ մը հաստատութիւններ սկսած են տեղի տալ և յայտնած են նախարարին որ ապրուստի սղութիւնը նկատի առնելով մտադիր են ամսականներուն վրայ յաւելում ընել։

ՄԱՐՕՔԻ ԿՌԻԻՆԵՐԸ

Ֆրանսական և սպանիական վիւսորները միացան Օգոստոս 12ին, սահմանակից ձակատի վրայ, ինչ որ կը նշանակէ թէ ուժգնութեամբ պիտի շարունակուի կռիւը։ Հրետանին գործել սկսած է արդէն. միւս կողմէ, ֆրանսական և սպանիական օդային ուժերը մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէին։ Սպանիական օդանաւերը ռմբակոծեցին և հրկիզեցին կարգ մը գիւղեր։ Մեծ յուզում կը տիրէ ճէպելլա գեղին մէջ, որ կ'ուզէ բանակցիլ, բայց կը վախնայ Ապտիլ Քերիմի վրէժխնդրութենէն։ Սպանիացիները առանձին ալ յարձակողականի սկսած են։ Ապտիլ Քերիմ պահանջած է Թանճէրի և ուրիշ սպանիական քաղաքի մը Ռիֆացիներէն որ իրեն միանան, այլապէս պիտի գրաւէ իրենց ստացուածքները։ Արդէն յիսուն հոգի հեռացած են Թանճիրէն, իրենց ընտանիքներով։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ոսկեհանգ.— Մոսկուայէն հասած հեռագրի մը համաձայն, նոր և ճոխ ոսկեհանգ մը գտնուած է Պայքալ լճին ափերուն վրայ Անկարսքի մօտ (Սիպերիա։

Մահաբեր մժեղը.— Երկու օրուան մէջ երրորդ անգամ ըլլալով, մարդ մը մեռաւ Լոնտոնի մէջ, մահացու մժեղի մը խայթուածքէն։

Ցաշխատներու բռնած ընթացքին հետեւանքով Իտալիոյ նախկին վարչապետներն ու նախարարները իրարու ետեւէ կը հեռանան Իտալիայէն։ Նիթթիէն, Տօնաթիէն, Օրլանտոյէն յետոյ Ֆրանսա կուգայ Լապրիօլա։

Պարտերու խնդրին համար Ամերիկա զրկուած պելժիական պատուիրակութիւնը անընդունելի գտաւ Ամերիկացիներուն առաջարկը։ Մեծ յուզում կը տիրէ Պելժիոյ մէջ։ Մամուլը դառն խօսքեր կ'արտասանէ, ըսելով թէ «Ամերիկա կ'ուզէ մեզի վճարել տալ յորենի վերջին հացիկին գինը և մեր ձեռքէն առնել այն գումարները զորս պիտի վճարէ Գերմանիա»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Մահուան պատիժ կը պահանջուի 15 խորհրդարարներու համար

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ անկախութեան դատարանը օգոստ. 8ին աւարտած է խորհրդարարներու դատավարութիւնը։ Իրեւ հայրենադաւ կ'ամբաստանուին Օսման, Նիհատ, Նուրի, Չաճի Ալի, Նաքիլ, Սաֆվէթ, Րիւսթէմ, Ազնի, յիսնապետ Ըսմէթ, Արաբ Սաբմ, Եչէնի գիւղի Նախկ. թաղապետութեան տնօրէն Քէմալ, հեռագրական տնօրէն Բաշիտ, հաշուակալ Իհսան, կառաժի վարիչ Խրիստաքի եւ Ահմէտ Համտի, որոնց համար մահապատիժ պահանջուած է։ Թիափարտութեան արժանի կը նկատուին Սթէնիացի Րիզա, հեծելազօրաց յիսնապետ Րիւշտի, հարիւրապետ Ֆուատ Սաֆվէթ, հօճա Կիւրճի Սիւլէյման, Էրթողրուլ Շաքիր, Սէլահէտտին, Չաֆըզ, Րիւշտի Մօլլա Պուրհանսուզ Թէվֆիք, պատերազմ. ատեանի խորհրդական Ֆէրիտտուն, Ռումանիացի Խալիլ Սայիմ, Թաշճը Սաատէտտին, Էմիրկեանցի Քէմալէտտին, խորհրդական Պէհզատ, հարիւրապետ Իսմայիլ Հագգը, Իսկէնտէր Ֆախրի. Իսա Րուհի փաշա, ապահովագրիչ Ահմէտ, Ֆէյզուլլահ եւ Ասլան։ Ամբաստանագիրը կը պահանջէ անպարտ արձակել հօճա Շիրվանի, պատմագէտ Ահմէտ Րէֆիգ, Չաճի Ալի Նուզէյմա փաշա, Էմիր Մէհուտ, Միսայիլիտիս, զօրավար Խալիլօֆ, Քէմալիէցի Իպրահիմ, Ապտուլլահ, Հասան, Քէմալէտտին, Իհսան, Սէյիտ Հաշըմ, Պէքիր, Սապրի, դատաւոր Մէհմէտ Ալի, տեղակալ Էնվէր։

Ընդհանուր դատախազը պահանջած է նաեւ որ անպարտ արձակուի Լոթֆի Ֆիքրի պէյը, նկատելով որ իր հիշատակները չէ հրատարակած։ Արեւելեան անկախութեան դատարանին պիտի ղրկուի Մուզաֆֆէր էֆ., իսկ Հօճա Բասրա էֆ.ի դատը պիտի յետաձգուի հիւանդութեան պատճառաւ։ Ամբաստանեալներուն երեք օր պայմանաժամ տրուած է պատրաստելու համար իրենց գրաւոր պաշտպանողականները։

Ամբաստանեալներէն ծանօթ Իսմայիլ Հագգը շարունակելով իր «խոստովանութեանց» շարքը, յայտնած է թէ ազգ. պայքարի ընթացքին Ռումանիա երթալով գործակցած է Չերքէզ Էհսէյի հետ. յետոյ եավէր փաշայի հետ Թուրքիստան գացած է։ Ռուսերը Տօքթ. Նազըմ փաշայի և ուրիշ կարգ մը մարդոց հետ Գերմանիա ղրկած են զինքը, որմէ վերջ Ցունաստան երթալով տեսած է որ այնտեղ Չերքէզներէ, Հայերէ, Յոյներէ և Թուրքերէ բաղկացեալ հրոսախումբեր կազմուելով Անատոլու կը ղրկուին։ Ցունաստանի մէջ կազմակերպութիւն ստեղծող այս մարդիկը շփման մէջ են եղեր Վահիտէտտինի և Ռումանիա ապաստանած ընդդիմադիրներու հետ։

Ընդհ. դատախազը «Բարեկարգիչ աղանդ»ը վերլուծած է այս կերպով. «Աղանդը ժողովուրդին հանդէպ կը ներկայանայ կրօնական հանգամանքով, իսկ մտաւորականներու հանդէպ իբրեւ իսլամ փրանմասօնութիւն։ Աղանդին աղօթքը միայն երաժշտութիւնն է. որպէսզի Աղանդը ընդունելութիւն գտնէ երիտասարդութեան կողմէ, կնոջ և այր մարդու միջեւ ամէն արարք ներելի կը նկատուի։ Ան գործակցած է Հելլէններու Անատոլուի Վրիժառու Միութեանը. կապ ունեցած է նաև Արեւելեան ըմբոստութեան հետ։»

Կալանաւորներէն Ստեփան, Թուրբէվ, Սամի և Տէպրէցի Ֆուատ անպարտ արձակուած են։

Թրեպզման ափխատաւիր

Ոչ-իսլամ վարժարաններու դաստիարակութեան նոր ծրագիրը մշակող մասնախումբը որոշեց որ երկրորդական վարժարաններու վերի կարգերը շաբաթը 2ական ժամ թուրք պատմութեան դաս պիտի առնեն փոխանակ մէկի, իսկ նախակրթարաններու վերի երկու կարգերը միասին, շաբաթական 3ական պիտիունենան, փոխանակ 2ի։

Սեբաստիոյ մէջ ոչ աղօթելու տեղ ուիին, ոչ դպրոց

Պոլսոյ վերջին թղթակերէն կ'իմանանք թէ, Սեբաստիոյ առաջնորդ. փոխանորդէն Պոլսոյ պատրիարքարանը ղրկուած հեռագրի մը համաձայն, եկեղեցիի եւ վարժարանի կալուածներուն մէկ մասը անցած տարի գրաւուած էր, իսկ այս տարի ալ գրաւուած են Ս. Նշան վանքին պատկանող հողերն ու կալուածները։ Այս գրաւումը հակառակ է նոյն իսկ Էնկիւրիի կառավարութեան 8 դեկտ. 1340 թուակիր պաշտօնագրին, որուն համաձայն ազգային պայքարի միջոցին առժամաբար զինուորական իշխանութեան կողմէ գրաւուած եկեղեցիներն ու դպրոցները պիտի վերադարձուին պատկանեալ համայնքներուն։ Ասոնք ցարդ չեն վերադարձուած, նոյն իսկ եկեղեցիներէն մէկին ալ փլցուած է Մուհասէպէի Խուսուսիէյի կողմէ։ Դպրոցը տակաւին յանձնուած չըլլալով՝ տղաքը առանց դպրոցի կը մնան։ Երկու տարիէ ի վեր հոգեւոր պաշտամունքը գրաւուած եկեղեցւոյ ոտնամաններ դնելու տեղին մէջ կը կատարուէր. իսկ այժմ հրամա-

(Լուրերու Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՄԵՐ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿ. ԿԵՂՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ Պ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ

— Ի՞նչ է Հայ Գաղթականաց Կեդր. Ցանձնաժողովին իրաւասութեան սահմանը։

— Գաղթականաց Կեդր. Ցանձնաժողովին իրաւասութեան սահմանը որոշուած է այն շրջաբերականով՝ որով ազգ. պատուիրակութիւնը 1924 նոյեմբեր 30ին կը ծանուցանէր անոր կազմութիւնը, յայտնելով թէ իր լուծման առթիւ Ցանձնաժողովին կը յանձնէ հայ գաղթականներու եւ որբերու վերադարձման ու պահպանութեան, ինչպէս նաեւ ասոնց յարակից բոլոր առկախ խնդիրները որոնք կը վերաբերին իր սեղանին վրայ։ Ցանձնաժողովին կազմութեան անհրաժեշտութիւնը անկէ ծագած էր որ Ազգ. Պատուիրակութիւնը վերյիշեալ խնդիրներու մասին թէ դաշնակից պետութեանց, թէ Մոսկուայի եւ Երեւանի կառավարութեան եւ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան հետ կը մշակէր յարաբերութիւններ, զորս կարելի չէր յանկարծ խզել մէկ օրէն մէկուր։

— Ուրեմն Գաղթականաց Կեդրոնական Ցանձնաժողովը կերպով մը շարունակութիւնն է Ազգային Պատուիրակութեան։

— Էապէս այդ է, և եթէ պէտք տեսնուեցաւ անունը փոխելու, պատճառը սա էր որ Ազգ. Պատուիրակութիւնը երբեմն քաղաքական գործունէութեան նուիրուած մարմին մը ըլլալով, նոյն անունով իր յարատեւումը կրնար տեղի տալ կարգ մը թիւրիմացութեանց և անպատեհութեանց, որքան ալ բացայայտ ըլլար սա իրողութիւնը թէ Լոզանի Դաշնագրին ստորագրութենէն ասդին՝ Ազգ. Պատուիրակութիւնը այլեւս լոկ գաղթականներու և որբերու կացութեան բարւոքման և անոնց վերջնական տեղաւորման խնդիրներով կը զբաղէր։

— Կարելի չէ՞ր արդէն, իսկ գոյութիւն ունեցող համանման ուրիշ Մարմիններու յանձնել Ազգ. Պատուիրակութեան գործերը, փոխանակ կեդր. նոր յանձնաժողով մը կազմելու։

— Կարելի չէր, սա պարզ պատճառու որ, օրինակ գաղթականներու Հայաստան կամ Կովկաս փոխադրութեան գործը մեկ կողմէ կախում ունէր Մոսկուայի կառավարութենէն և միւս կողմէ Ազգերու Դաշնակցութենէն, որոնց միջև ուղղակի յարաբերութիւն գոյութիւն չունենալուն, պէտք էր որ ազգ. իրաւազօր մարմին մը սահմաններ անոնց միջեւ կապակցութեան հաստատման գործը։ Այս պէտքը նոյն ինքն Մոսկուայի կառավարութիւնը շեշտած էր, գոհունակութիւն յայտնելով Ազգ. Պատուիրակութեան կողմէ հայ գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան համար Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ կատարուած դիմումին, յայտնելով Սարտարապատի ուռոգման ծրագրին — առթիւ փափաք յայտնելով սակայն որ ծրագրին իրականացման գործը ստանձնէ մի միայն արուստահմանի Հայ Ազգ. իրաւազօր Մարմինը,— որ այն ատեն՝ Ազգ. Պատուիրակութիւնն էր, և հիմայ ալ անկէ բխած Հայ Գաղթականաց Կեդր. Ցանձնաժողովն է, քանի որ մեր ներկայ իրականութեան մէջ՝ արուստահման գոնուող ուրիշ ազգ. իրաւազօր մարմին մը չկայ որ կարենայ միանգամայն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան և թէ Խորհրդային Հանրապետութեանց միութեան հետ կապ պահել։ Ցանձնաժողովին գոյութեան գլխաւոր, գրեթէ միակ պատճառը այս անհրաժեշտութիւնն է։ Եւ այս պարագան ճանաչելի ընելու համար է որ երբ Տոքթ. Նանսէն, Հայաստան մեկնելէ առաջ ուզեց հայ ազգ. իրաւազօր մարմին մը բաղձանքն ալ ունենալ իր առաքելութեան մասին, ուղղակի դիմուեցաւ Գաղթ. Կեդր. Ցանձնաժողովին(*), որ բնական է սիրայօժար գրեց իրեն ուղղեալ նամակ մը, որուն մէջ, առիթէն օգտուելով, փութաց թարգմանը ըլլալ հայ ժողովուրդին անսահման երախտագիտութեան, առաքելութեան հետ Հայաստան մեկնելու հաւանած ըլլալուն համար։

— Ազգ. Պատուիրակութեան լուծումէն ի վեր ինչ գործեր տեսնուած են։

— Ցանձնաժողովին գործունէութեան գլխաւոր առարկաները դարձան հայ գաղթականներու և որբերու տեղաւորման խնդիրները։ Իր կազմութենէն առաջ, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը 1924 սեպտեմբեր 25ի որոշումով հայ գաղթականներու գործը Աշխատութեան Միջազգային Գրասենեակին յանձնած ըլլալով, յանձնաժողովը, մինչեւ Տոքթ. Նանսէնի առաքելութեան կազմութիւնն ու մեկնումը, մշտական յարաբերութեան մէջ մնաց անոր հետ, թէ անձնական հանդիպումներով և թէ թղթակցութեամբ։ Այս յարաբերութիւնները կը շարունակուին միշտ. որպէսզի, անմիջապէս որ Պ. Նանսէն իր տեղեկագիրը մատուցանէ, կարելի ըլլայ իր բերած ծրագիրներուն գործադրութեան միջոցները ճարել կարելի եղածին չափ շուտով։ Ծրագիրներ կ'ըսեմ, որովհետեւ թէեւ Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ, խնդիրը նախապէս լոկ Սարտարապատի ուռոգման շուրջ կը դառնար, բայց մեր Ցանձնաժողովը,վախնալով որ այդ խոշոր ծրագրին իրականացման անհրաժեշտ 4-5 միլիոն տոլարի գումարը կրնայ խրտչեցնել պետութիւնները և պատճառ դառնալ որ ոչինչ ընեն, սկիզբէն իսկ աշխատեցաւ որ Տօքթ. Նանսէն, Սարտարապատի ծրագրին հետ, ուսումնասիրէ նաեւ մեծ ու պզտիկ խումբերով գաղթականներու հաստատման նպաստող բոլոր կարելիութիւնները զորս կ'ընծայէ Հայաստան։ Ի հարկէ, շատ աւելի դիւրին պիտի ըլլայ այս պզտիկ ծրագիրներուն համար դրամ գտնել։ Այս մտքով, յատկապէս խօսեցանք այստեղ թէ՛ Պ. Արամայիս Երզնկեանի և թէ՛ խորհրդային դեսպանատան, դրեցինք նաեւ Հայաստանի կառավարութեան և Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակին, և այսօր,որքան ալ տակաւին յայտնի չէ Տր. Նանսէնի տեղեկագիրը, բայց մեզի հասած հաստատ տեղեկութիւններէ ուրախութեամբ կը տեսնենք թէ Տր. Նանսէն նկատի է ունեցեր Հայաստանի ներկայացուցած ամէն կարգի հնարաւորութիւնները։ Բնական է, մեր փափաքն է ամէնէն առաջ Ցունաստանի հայ գաղթականութեան տագնապը բառնալու աշխատիլ՝ Տր. Նանսէնի ծրագիրներուն իրագործման առթիւ, և ատոր համար արդէն պատրաստած ենք մտքերը, ու պիտի շարունակենք աշխատիլ։ Համաբաստութեան մը բնոյթը չտալու համար այս տեսակցութեան, չեմ ուզեր երկարօրէն ծանրանալ Ցանձնաժողովին կատարած կամ կատարելու վրայ եղած միւս գործերու մասին, ինչպէս արուստահման գոնուող Հայերու իրաւական կացութեան, անոնց ճամբորդութեան դիւրացման, Ֆրանսայի մէջ բնակութեան արտօնութեան ստացման, աշխատութեան հայթայթման, որբերու բարեկեցութեան և Հայաստան փոխադրութեան, եւն. եւն. խնդիրները, ու նաև արուստահման գոնուող Հայերու ստացուածքներուն և դրամաուներու մօտ ունեցած աւանդներուն վերաբերեալ աշխատութիւնները, որոնցմէ ոմանց մասին իրաւապետներէ և ձեռնհաս կամ շահակից անձերէ բաղկացած Մասնախումբեր կ'օժանդակեն իրեն։ Չեմ ուզեր սակայն շնորհակալութեամբ յիշատակելու թէ Ազգ. Պատուիրակութեան երբեմնի բոլոր հայ և օտար աշխատակիցներն ու ներկայացուցիչները, սիրայօժար կը շարունակեն իրենց անձնուէր գործակցութիւնը մեր Ցանձնաժողովին։

— Ֆրանսական կառավարութեան հետ յարաբերութիւններ ունի՞ք։

— Ֆրանսական կառավարութիւնը պաշտօնապէս ճանչցած ըլլալով մեր կեդր. յանձնաժողովը, մեր իրաւասութեանց սահմանին մէջ գտնուող ո՛եւէ խնդրի մասին, երբ պէտք ծագի, կը դիմենք, ինչպէս միւս դաշնակից երկիրներու և Խորհրդային Ռուսիոյ կառավարութեանց օժանդակութեան։ Արդէն Պ. Էրիօյի գալիճին օրով, Արտաքին գործերու նախարարութիւնը յատուկ նամակով ծանուցած էր թէ «Հայ Գաղթ. Կեդրոնական Ցանձնաժողովը, ամէն պարագայի մէջ կրնայ յոյս դնել իր պաշտօնատանց օժանդակութեան և պաշտպանութեան վրայ,— հայ ժողովուրդի վիճակին բարելաւման համար։ Նոյն հաւատիքը տուաւ նաև՝ Պ. Փէնլըվէի ներկայ դահլիճին կազմութենէն ետք, արտաքին գործոց նախարար Պ. Պրիան, մեր յանձնաժողովին գրելով թէ անվթար պիտի պահէ իր համակրութիւնը մեր հայրենակիցներուն մասին։ Եւ մեզի համար երախտագիտութեան պարտք մըն է այս առթիւ հրապարակաւ յայտնել թէ մեր Կեդր. Ցանձնաժողովը միշտ բարեացակամ և համակիր վերաբերում մը գտած է Ֆրանսայի պետական պաշտօնեաներուն մօտ՝ իր դիմումներուն համար։

1500Ի ՆԵՐԳԱՂԹԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

— Ի՞նչ կարգադրութիւններ եղած են տասը հազար հայ գաղթականներ Հայաստան փոխադրելու համար։

— Տասը հազարը անցեալ տարի էր. անկէ ի վեր մօտ երկու հազար գաղթականներ փոխադրուած են Հայաստան, հազար հոգի Սելանիկէն, հազարի չափ Միջագետքէն. հետեւաբար այժմ ութը հազար հոգի կը մնայ փոխադրելիք։ Վերջին օրերս ասոնց փոխադրութեան համար տեսնուեցայ թէ՛ Պ. Փէրումեանի և թէ Պ. Շահվերտեանի հետ, որոնք յայտարարեցին թէ Հայաստան պատրաստ է անմիջապէս ընդունելու 1500 գաղթական, իսկ մնացեալ 6500 հոգին պիտի կրնան ընդունիլ հետզհետէ, մինչեւ յառաջիկայ տարուան յուլիսը։ 1500 հոգիին 1200ը Ցունաստանէն և 300ը Պոլիսէն պիտի առնուին. նախապատուութիւն պիտի տրուի երկրագործներուն, շերամաբոյծներուն, ձախտոտի մշակներուն և գործագործներուն։

— Ի՞նչ պայմաններով պիտի ընդունուին այս գաղթականները։

— Հայաստան երթալէք գաղթականները պիտի բաղկանան 4-5 անդամ նոց ընտանիքներէ, որոնց իւրաքանչիւրին պիտի ընկերանայ որբ մը կամ որբուհի մը։ Ամէն ընտանիք 60 անգլիական ոսկիի գումար մը պէտք է ունենայ հետը։ Այս դրամները գաղթականներու ձեռքէն պիտի առնուին անոնց ճամբայ ելլելէն առաջ և միայն Հայաստան հասնելէն վերջ պիտի յանձնուին իրենց։ Ասկէ առաջ ղրկուած գաղթականները նախքան ճամբայ հանուիլը յայտնած են որ պահանջուած գումարը ունին։ Բայց Հայաստան հասնելէ վերջ տեսնուած է որ անոնք նոյն իսկ շաբթուան մը ապրուստի դրամ չունին. որով այսուհետեւ Երեւանի կառավարութիւնը այս դրութիւնը կը կիրարկէ։ Գալով ճամբու ծախքին, յոյս կայ որ հելլէն կառավարութիւնը միջոցներ հայթայթէ անոնց ձրի փոխադրութեան համար։

— Որքան գումար պէտք է այժմ և ի՞նչպէս պիտի հայթայթուի։

— Մօտ տասը հազար անգլիական ոսկիի պէտք կայ։ Դիմած ենք Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան, որ խնդիրը ուսումնասիրելու վրայ է։ Հաւանաբար երբ Տր. Նանսէն վերադառնայ, ընդհ. կոչ մը պիտի ընէ և միջազգային մեծ հանգանակութեան մը պիտի ձեռնարկէ։ Թերեւս ալ փոխատուութեան ձեւով կարեւոր գումար մը հաւաքուի։ Անհրաժեշտ է որ Հայերն ալ մասնակցին այդ մեծ հանգանակութեան, կազմելով ընդհ. մեծ յանձնաժողով մը։ Ճիշտ է որ պատերազմէն ի վեր հայ ժողովուրդը ամէն առթիւ փութացած է օգնութեան ձեռք կարկառել գաղթականին և որբին, սակայն ներկայ պայմաններուն մէջ ևս անհրաժեշտ է որ բերէ իր մասնակցութեան լայն բաժինը։

— Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային ընկերութեան առաջիկայ շաբթուան ատենական ընդհ. ժողովին մէջ հայ գաղթականներուն մասին ի՞նչ կարգադրութիւններ պիտի ըլլան։

— Իբրեւ այդ ընկերութեան գործադիր ժողովին անդամ, կրնամ յայտարարել որ հայ գաղթականներու խնդիրը բնաւ նկատի չպիտի առնուի այդ ժողովին մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻՏԵՐ

ՏԻՒՐՔԻՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԻՆ

Այս օրերս երբ բոլորին, ուշադրութիւնը դարձած է Սուրիոյ դէպքերուն վրայ կ'արժէ քանի մը տեղեկութիւններ տալ ապստամբ Տիւրքիներու մասին։

Քանի մը գիտուններ երկար ատեն պնդած են թէ Տիւրքիները սերած են այն Խաչակիրներէն որոնք հաստատուած էին Լիբանանի մէջ և իրենց հրաժանատար ունէին կոմս «Տրէօ»ն։ Այս բառախաղը չդիմացաւ նոր լեզուագիտութեան քննութեանց, և արդարև կարելի եղաւ հաստատել որ անոնք իրենց անունը առած են պարզապէս իրենց կրօնական աղանդի հիմնադրէն, Մուհամմէտ պին Իսմայիլ էլ Տօրզիէն։

Այսօր բաւական դժուար է Տիւրքիները որոշել Սուրիոյ միւս ժողովուրդներէն, Մարոնի, յոյն, միլքիդ եւն. որոնց հետ շատ խառնուած են։ Անոնք կը բնակին Լիբանանի արեւմուտքը և գրեթէ ամբողջ Անդրլիբանան, 35 հազար քառ. մեղր տարածութեան վրայ։ Բնակչութեան թիւը ճամբորդներու տուած տեղեկութեանց համաձայն, կը տարուբերի 350 հազարէն մինչեւ 85 հազարի միջեւ։

Պնդակազմ, ճկուն և ուժեղ մարդիկ են Տիւրքիները, ուշադրաւ՝ իրենց խնայասիրութեամբ և գործունէութեամբ։ Քաղաքներու և գիւղերու մէջ կը բնակին, խառնուած ուրիշ ժողովուրդներու հետ։ կը մշակեն ձիթենիները, ծխախոտ, մետաքս և այգի։ Հնդհանրապէս քաղցրաբարոյ և հաճելի առեւտուրի ընթացքին, պատերազմի տարեն ցոյց կուտան մեծ վայրագութիւն։ Երկայն ու լայն տափաստ կը հագնին, կարճ պարեգօտով եւ կը դնեն ճերմակ գտակ մը, որ գլխուն վրայ կը կեցնայ ուղտի մազէ չուանով մը. այդպէս կը հագնին Սուրիոյ միւս ժողովուրդներն ալ. իրենց կիները գեղեցիկ են, հասակագեղ. կը հագնին ընդհանրապէս կապոյտ երկար շապիկ մը որուն կուրծքին կողմը բաց կը ձգեն ամուսնացած կիները, իսկ աղջիկները կը գոցեն։

Իրենց սեւ հիւսուած մազերուն մէջ կը դնեն բաւական լայն արծաթէ եղջիւր մը, ծայրը կախուած մուսլինէ թեթեւ հիւսուածք մը, որով երբեմն կը ծածկեն իրենց երեսները։

Բազմակնութիւն չկայ Տիւրքիներուն մէջ, բայց ամուսնալուծումը շատ ընդհանրացած է։ կիները կը վայելեն գրեթէ եւրոպական ազատութիւն։

Տիւրքիներու ճանաչումը գլխաւորացնող պարագան իրենց բազմաթիւ կրօնական աղանդներն են, որոնք պատակած են այս ժողովուրդը և որոնց իւրաքանչիւրը յաճախ քաղաքական պատակտումի մը կը յանգի։

Մնաց որ իրենց կրօնքն շատ բարդ է, Անոր մէջ կարելի է գտնել մազդէականութեան, մանիքէականութեան, իսլամութեան, քրիստոնէութեան և կռապաշտութեան գիծեր։ Միակ Աստծու մը կը հաւատան. այս է միակ պարզ գիծը այս բազմազանութենէն։

Տիւրքիները կը վարեն ամենահին ընտանիքներէ ընտրուած էմիրներ և Շէյխեր։ Տեսակ մը պետութիւններու ընդհանուր ժողով, որ կը գումարուի Տէյր-էլ Քամարի մէջ, այս ժողովուրդին կուտայ միութեան մը երեւոյթը։ Իրականին մէջ կրօնական պետերը կը պայքարին իշխանութեան համար քաղաքային պետերու դէմ իւրաքանչիւր խմբակի ներսը և այս պայքարներու հետեւանքով կը ծագի շատ հին քաղաքական մրցակցութիւն մը, Ճումպլատի և Ապու Նաքոտի ընտանիքներու կողմնակիցներուն միջեւ։ Օտարականը կրնայ մոլորիլ այս կրօնական եւ քաղաքական կռիւներուն մէջ. բայց երբ նախատէ ո՛եւէ Տիւրզի մը, վաղ կենապէս բոլոր Տիւրզիները կը միանան, խոյանալու համար անարգողին դէմ։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարսիլիայեն կը գրեն մեզի.—

Ազգ. Միութեան դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Օգոստ. 23ին Ծրանս Օրիան գորգի գործատան պարտէզին մէջ։

Այս առթիւ, մեծ հետաքրքրութիւն կը տիրէ զանազան շրջանակներու մէջ։ Ի հարկէ միայն հետաքրքրութիւնը բնական չէ, այլ պէտք է կրկնապատկի ջանքերը, ու իրական արդիւնք մը ապահովել։ Այժմէն կարելի չէ ըսել թէ Մարսիլիոյ հարուստները ինչ չափով պիտի մասնակցին այս ձեռնարկին, որուն կարեւորութիւնը անժխտելի է քանի որ պիտի ապահովէ դպրոցին գոյութիւնը։

* * *

Ազգ. Միութեան շրջանակներէն կ'իմանանք թէ Պալաքեան եպիսկ. իրեն հետ պիտի բերէ ժապաւինեալ տոմար մը, հանգանակութեան ձեռնարկելու դպրոցի օգտին։ Ազգային Միութիւնը հարկ եղած քայլերը պիտի առնէ, արդիւնաւոր դարձնելու համար կաթոլիկ պատուիրակին ներկայութիւնը։

* * *

Անցեալ Յուլիսի 15ին Մարսիլիոյ մէջ կազմուած է «Ցառաջդիմասէր» երկսեռ միութիւն մը 30է աւելի անդամներով։ Միութեան նպատակն ըլլալ կը թուի զարկ տալ գրականութեան ու ինքնակրթութեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԹ

Տեսին, Յ. փ.— Առ այժմ ապատեցէք։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՇԱՀԱԳՈՐԾԵՆ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ (թիւ 163) յօդուածագիր մը հետեւեալ ուշագրաւ դիտողութիւնները կ'ընէ բնակարանի տագնապի եւ այդ առթիւ եղած չարաշահութեանց մասին.—

Վերջերս բնակարանի առուտուրը ընդհանուր հանգամանք ստացած է։ Կ'առնեն-կը ծախեն զանազան նպատակներով եւ ձեւերով։ Բնակարան կը գտնեն գլխաւորապէս վանեցի շահադէտները, մեծամասնաբար չարաշահութեան նպաստակներով եւ խարդախ ձեւերով։ Շատերը առն կը գնեն, իբրեւ ցրամագլխի օգտագործման առարկայ, այդ չարչիներէն մէկը հաշիւ ըրած է թէ 500 ըռ.ի գնուած տուն մը, որ կը բաղկանայ 4-5 սենեակէ, մէկ տարուան մէջ աւելի շահ կը բերէ, քան եթէ այդ գումարը առեւտուրի մէջ օգտագործուի։

Տուն կը գնեն գլխաւորապէս թրքական թաղամասին մէջ, ուր ապատանած է մեծ մասով խեղճուկրակ տաճկահայ գաղթականութիւնը։ Տունը գնելէ յետոյ, «նոր սեփականատէրը» ամէն միջոցի կը դիմէ, իր սեփական բնակարանէն դուրս հանելու համար այն վարձակալները որոնք «պէտք եղած վարձքը» չեն կրնար տալ, «տունը խնամքով չեն պահեր» եւն։ Բայց թէ՛ինչպէս ընել որգործը օրինական ըլլայ։ Անոնք գիտեն թէ դատարանը կը պաշտպանէ իրենց սեփականութեան իրաւունքը եւ թէ օրէնքը կը տրամադրէ որ սեփականատէրերը իրենց տան մէջ բնակին։ Քանի մը օր առաջ անոնցմէ մէկը կ'ըսէր։ «Այժմ դրամով ամեն բան կարելի է ընել»։ ուրիշ մը. «իմ ինչ գործս է գէշ մարդ ըլլալ բնակողներուն հետ, գործը դատարան կը յանձնեմ, եւ ան պարտաւոր է դուրս հանել»։

Դեռ ուրիշ ձեւ մըն ալ կայ։ Փաստորէն տունը կը գնէ մէկ հոգի, բայց քանի մը բարեկամներով կեղծ համաձայնագիր կը պատրաստեն, թէ տունը գնած են քանի մը անհատներ, եւ հետեւաբար անոնց իւրաքանչիւրը պէտք է ապրի իր սեփական տան մէջ։ Դատարանը յաճախ իրաւացի կը գտնէ այդ պահանջը, եւ «տանտէրերը» իրաւունք կը ստանան դուրս հանելու անկարող վարձակալները։ Այդ պարագային ի՞նչ պէտք է ընեն տուներու մէջ ապրող պաշտօնեան կամ մասնաւորապէս խեղճ ու անպաշտպան արհեստաւորը կամ անայնագործը։ Կը տեսնուին երկար փնտռտուքներէ յետոյ գտնել իսնաւ նկուղ մը եւ երախաներուն ու կնոջը հետ ծուարիլ այնտեղ, կամ տուղ վճարել եւ անօթի նստիլ։ Այս վիճակին կը մատնուին գլխաւորապէս Երեւանի աշխատաւորութեան մեծամասնութիւնը կազմող մասնաւոր տնայնագործներն ու արհեստաւորները, որոնք դատարանէն չգտնելով պէտք եղած պաշտպանութիւնը և չունենալով որ և է արտօնութիւն, կ'ենթարկուին տանտէրերու ոտնձգութեան և քմահաճոյքին։

ԻՍԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ...

Նոյն թիւին մէջ, ուրիշ աշխատակից մը կը գրէ.—

Ամէն օր լոյսը բացուելուն պէս Երեւանի շրջանի գիւղացիները իրենց բերքերը կը բերեն ծախելու։ Ճիշտ այդ ժամուն խումբ մը չարչիներ գիւղացիի զգեստով Աբովեան փողոցէն կը շատցնեն քաղաքին ծայրը և հազարումէկ հնարքներով կ'աշխատին չնչին գիներով խլել ապրանքները գիւղացիներու ձեռքէն։ Սոնք ոչ լսնութիւն ունին, ոչ ալ որ և է տուրք կուտան։ Առեւտուրը ոտքի վրայ կ'ընեն, և «մեծեր»էն պակաս չեն վաստկիր։ Ուշագրաւ է որ այս կարգի առեւտրականները կը գործեն խումբերով, ընկերներով, կազմակերպուած, կանխորոշ ծրագրով։ Իսկ գիւղացիները յաճախ կ'ինան չարչիներու ճանկը, հաւատալով անոնց սուտ երդումներուն։ Խորամանկութեան տեսակները շատ են և դէպքերը՝ տասնեակներով և հարիւրներով կարելի է յիշել։

ՎԱՐԿ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Անդրկովկասի յատկացուած 375 հազար ըռ. վարձքէն 67 հազար ըռ. ղրկուած է Հայաստան, գիւղատնտեսական պէտքերու համար։ Այս գումարէն 25 հազարը սահմանուած է անասնաբուժութեան, 27 հազարը խորհրդային անտեսութիւններուն, 5000ը ամերիկեան որթատունկերու մշակութեան և 10 հազարը շերամաբուծութեան զարգացման։

ՏԱՔԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Ղամարլուի մէջ տասիկ տաքէն արեւահար եղած են երկու կիներ։ Պաշտօնական յայտարարութեան մը համաձայն, տաքէն և ջուրի նուազութեան հետեւանքով տխուր վիճակի մատնուած են բամպակի ցանքերը, այգիները եւ ուրիշ մշակութիւններ։ Ցանքերը կ'այրին։ Շատ մը շրջաններու մէջ բերքերը կը փճանան ջուրի պակասէն։ Յուլիս 21ին Այգեստան գիւղէն Երեւան հասաւ պատուիրակութիւն մը, որ կը յայտնէ թէ բամպակի և խաղողի բերքը բոլորովին փճացած է ջուրի նուազութեան հետեւանքով։

ՈՂՆԱՐԻ ՀԱՄԱՁԱՐԱԿ

Քէշիշքէնտ գաւառէն Երեւան կը հեռագրեն թէ սուր Հանգամանք ստացած է ոչխարի համաճարակը։ Օրական միջին հաշուով կը սատկին 300-500 անասուններ։ Անասնաբուժական վարչութիւնը անզօր է համաճարակին առաջքը առնելու։ Սարսափելի է գիւղացիներուն վիճակը։ Ամբողջ տուներ բոլորովին զրկուած են ոչխարէ։

Անասուններու ժանտախտ ծագած է Բարչալուի գաւառի Սատախլու և ուրիշ գիւղերու մէջ։

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔ

ՔԱՆԱՏԱ ՄՏՆԵԼՈՒ ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԸ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան կատարած նոր քննութիւններուն հետեւանքով, քանատա կրնան մնալ անոնք որ հոգագործ և ագարակատէր ազգականներ ունին, և որոնց համար արտօնագիր կը ստացուի քանատական կառավարութեան կողմէ։ Նեն նաև այն երիտասարդները որոնց հետ կը պայմանաւորուի որ և է հոգագործ կամ ագարակապան, զբաղեալ քանատական կառավարութեան հրամանով։

Պէտք եղած արտօնութիւնը ձեռք բերելէ յետոյ, պէտք է անձամբ ներկայանալ Փարիզի հիւպատոսարանը, վիզա ստանալու համար։

Պարզ է որ, ինչպէս ուրիշ երկիրներ, քանատան ալ միայն աշխատանքի մարդ կը փնտռէ։

ԼԻՈՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՀ Ի ՀԱՑԵՐԷՆ

Լիոնի Ազգ. Կեդր. Միութենէն կաթ. պատուիրակութեան հասած նամակէ մը կը տեղեկանանք որ Միութեան ներկայացուցիչները ներկայացած են Ապահովութեան Տեսուչին, որ յայտնած է իրենց թէ ինքնութեան թուղթերու խնդրին մասին կեդրոնէն ստացուած նոր հրահանգին համաձայն, այսուհետեւ Թրքահայերու թուղթերուն վրայ d'origine arménienne բացատրութիւնը պիտի գրուի։

Ցետոյ աւելցուցած է. «Երկրին մէջ գտնուող բոլոր օտարական տարրերէն, Հայերը միայն կառավարութեան նեղութիւն չեն պատճառած, որուն համար իմ մանաւանդ գոհունակութիւնս կը յայտնեմ. կրնաք վստահ ըլլալ որ ձեր բոլոր պիմումներուն ընթացք պիտի տրուի»։

ՆՈՐ ՓՈՐՁԱՆՔ ՄԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՑ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳԼԽՈՒՆ

Աքճմի «Նոր Օր»ին կը հաղորդեն հետեւեալ չարագուշակ լուրը.—

Փիքսի գաղթականի շրջապատին մէջ բնակողները յուշագիր մը տուած էին Թուրքիոյ Նախագահութեան պահանջելով որ Փիքսի գաղթականի 7000 հայութիւնը տեղահանուի։ Այս պահանջը կ'արդարացնէին հետեւեալ պատճառաբանութեամբ.—

1.—Փիքսի Հայերը անմաքուր են և գիւղը կը պահեն աղտոտութեան մէջ։

2.—Անկարգ և խռովարար են, որով և միշտ կը վտանգեն գիւղին ապահովութիւնը։

3.—Հայ գաղթականներուն այդ հողերուն վրայ տեսակցումը սեփականութենէ զրկած է յոյն հողատէրերը։

Այս բողոքագիրը Թուրքիոյ Նախագահութեան կողմէ յղուած է պատկան նախարարութեան, որ իր կարգին քննութեան ձեռնարկած է։

Փիքսի Թաղական խորհուրդը ժամանակին տեղեակ պահուած ըլլալով անցուդարձերէն, իր կողմէ միջոցներ ձեռք առած է հաստատելու համար թէ եղած վերագրումները պարզ զրպարտութիւններ են և թէ գիւղին մաքրութեան մեծ կարեւորութիւն կը տրուի, և այլն։

Գաղթականի մխիթարը, մօտէն ծանօթ կացութեան, իր կողմէ մանաւանդ տեղեկագիր մը յանձնած է պատկան նախարարութեան, վեր հանելով հայ գաղթականներու հանդարտաբարոյ ընթացքը և անոնց ջանքը գիւղը բարեկարգելու և մաքուր պահելու մասին։

Թաղ. խորհուրդը այս հարցերով լայնօրէն զբաղելու և ժողովուրդի տրամադրութեանց տեղեակ ըլլալու համար, անցեալ հինգշաբթի իրիկուն խորհրդակցական ժողովի հրաւիրեց յատնուանական, կուսակցական հայրենակցական միութեանց ներկայացուցիչները։ Ժողովի ներկայ էին նաև կեդր. վարչութեան երկու անդամները։

Ժողովը տևեց մինչև առաւօտ։ Թէ՛ ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, բոլոր ներկաներուն կողմէ ստորագրուեցաւ որոշում մը, որով կը ստեղծուէր բարեկարգիչ մարմին անունով յանձնախումբ մը։

Այս մարմինը իրաւունք ունի, թաղ. խորհուրդին հետ գործակցաբար խիստ միջոցներ ձեռք առնելու, բոլոր անոնց դէմ որ կը խանգարեն անդորրութիւնը։ Այս հիման վրայ, թաղ. խորհուրդը կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, յորդորելու որ իր գործերով զբաղի և որ և է դէպքի պարագային լուր տայ բարեկարգիչ մարմնին։

ՀԱՄԱԿՐԱՆՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Պրիւսելեան շնորհակալութեամբ ստացանք հետեւեալ նամակը.—

Պարոն խմբագիր,

Կը փութամ ներմուծին շնորհաւորութիւններս յայտնել «Յառաջ»ի հրատարակութեան առթիւ, որ կուգայ զգալի պակաս մը լրացնել եւ որ իր առաջադրութիւններով կը խոստանայ լաւագոյն ազդակը դառնալ գաղութներու մէջ կապ մը հաստատելու պահանջքին իրագործման համար։

Ի նշան իմ համակրութեան, կը փափաքիմ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուիրել տալ ազգային հիմնարկութեանց. և ի սրտէ յաջողութիւն մաղթելով, կը խնդրեմ, Պարոն Խմբագիր, որ ընդունիք իմ լաւագոյն զգացումներուս հաւաստիքը։

Վ. ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

Ցիշուած տասը թերթերը յատկացուցիմ հետեւեալ հաստատութեանց.

1. Հայկական Որբանոց Արհեստանոց, Ժրնեւ։
2. Ամերիկ. Որբանոց, Կորնթոս։
3. » » Սիրա
4. » » Ճիպէյլ (Սուրիա).
5. Հայկական » Թորինօ (Իտալիա).
6. Ռումանահայ Որբանոց Սթրունկա։
7. Ազգային Վարժարան, Խասքովօ (Պուլկարիա)։
8. Ազգ. Վարժ. Քանիա (Կրեաէ)։
9. Արարա Վարժ. Քան Օտտօ, (Մարսիլիա)։
10. Անգլ. Որբանոց-Արհեստանոց, Քորֆու։

**** Լոնտոնէն Պ. Մ. Քէշիշեան երկու օրինակ «Յառաջ» կը նուիրէ։*

Երկուքը մէկ յատկացուցինք Օշ գաւառի (Ֆրանսա) որբերուն, որոնք թիւով 180 հոգի են եւ գարակներու մէջ կ'աշխատին։

Կը խնդրուի նոր հասցէներ հաղորդել։

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

Այս խորագրին տակ, կրնան երեւալ բոլոր անոնք որ ըսելիք մը ունին հանրային գործերու համար,— տեսակէտ, բաղձանք, հարց, գանգատ։

Կը խնդրենք գրել կարճ, ամփոփուելով միթին շուրջը, և ստորագրել իրական անունով։

Այս սիւնակն ալ ներքին կապ մը պիտի ըլլայ «Յառաջ»ի և իր ընթերցողներուն միջև, տեսակ մը մտերմական ասուլիս։

ՅԱՌԱՋի պատմուածքներ

ՎԱԽԸ

1.

Երկար ժամանակ չգրելուս պատճառները շատ են, բայց գրանցից միայն երկուսը աւելի խոր ու մեծ ազդեցութիւն են թողել վրաս։ Առաջինը իմ սիրահարութիւնն էր, որ դժբախտ վախճանի յանդեցաւ, իսկ երկրորդը՝ մտերիմ ընկերոջս վաղաժամ մահն էր, որ կսկիծով եմ գրի առնում։

Իմ տարաբախտ սիրոյ պատմութիւնը այնքան ափսոսանքի արժանի չէ, որվհետեւ ես դեռ երիտասարդ եմ և ընդունակ նոր սէրեր փնտռելու։ Ինձ մոատանջողը ընկերս է, որին ընդ միշտ կորցրի։ Այնպիսի հեզ, բարի, աշխատասէր մէկը, որպիսին էր Շամեանը, հազուագիւտ է կեանքում։ Նրա պատկերը միշտ աչքիս առաջն է և ես անկարող եմ նրան նետել մոռացութեան գիրկը, քանի դեռ յիշողութիւնս իր ներկայ վիճակն ունի։

Իմ ծանօթութիւնը Շամեանի հետ պատահմունքի արդիւնք էր, ինչպէս և մեր իրար հետ ապրելը ծանր ու թեթեւ ու երկար ընտրութեան հետեւանք չէր։

Մենք բախտակիցներ էինք և շատով ընտելացանք իրար։ Առաջ համեստ ապրում էինք և գոհ մեր վիճակից. երկուսս էլ ծառայում էինք բաւարար ռոճիկով և նոյնիսկ մի բան էլ տընտեսում էինք բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու նպատակով. սակայն այդ բախտաւոր օրերը երկար չտեւեցին. ես անգործ մնացի, իսկ նրան դուրս վռնտեցին իր պաշտօնից «ցրւածութեան» համար։ Լայն ու նեղ օրեր շատ տեսած մարդիկ էինք և այս անգամւայ ձախորդութիւնները մեզ չէին վհատեցնում, միայն մենք ահաբեկուած էինք նրա համար, որ մեր կրթութեան համար զրկանքներով անտեսած մի քանի կոպէկները ստիպուած էինք ծախսել սև հացի համար։

Մեր անգործութիւնը յուսահատելու չափ երկար տեւեց ու մենք ստիպուեցանք մեր սահմանափակ ծախսերը էլ աւելի կրճատել։

Այնտեղ, ուր ապրում էինք, երկու մահճակալ հազիւ պարփակող մի սենեակ էր, ձեռնտու գնով։ Սենեակը առանձին մուտք ունէր և գրեթէ անջատ էր հարևան սենեակներից, այնպէս որ մենք կարող էինք մինչեւ ուշ գիշերը երգել, նւագել և ուրախանալ, առանց երբէք մեր հարեւաններին խանգարելու։

Շամեանը երաժշտասէր-ջութակահար էր, բայց աւելի շատ հակուած էր գրականութեան. շատ կարդացած էր և կարդում էր անդադար։ Նա մօտ քսան և հինգ տարեկան էր, բայց երեսունը անց մարդու արտաքին ունէր. նա միջահասակ էր, ազազուն կազմուածքով, հանդարտաբարոյ և ամչկոտ, ամէն բանի մէջ բծախնդիր էր և այդ գիծը նրա հիւանդագին կողմերից մէկն էր։ Գիտութեան հաւատում էր և բժշկութեան նւաճումները նրան ոգեւորում էին։ Գեղեցիկ գրականութիւնից յետոյ՝ կարդում էր բժշկական գրքերը և առողջապահական ամէն մի խորհուրդ, իւրաքանչիւր կանոն կատարում էր ճշտութեամբ։

Ամէն անգամ, տուն վերադառնալիս՝ Շամեանը վազում էր ինձ ընդառաջ և յայտնում իր սահմանած բժշկական նոր կանոնների մասին և աղերսագին խնդրում, որ իրեն պէս ճշտութեամբ գործադրեմ. նրան հաճոյք պատճառելու համար՝ տալիս էի իմ համաձայնութիւնը, առանց սակայն կիրառելու։ Նա մահւանից դողում էր և թոքախտը համարում էր ամենասարսափելի հիւանդութիւն։

Մի երեկոյ, սովորականից վաղ պառկեցինք. այդ օրը Շամեանը տխուր էր և ըստ իր սովորութեան, իմ իւրաքանչիւր հարցին պատասխանում էր կարճ և կտրուկ, նրա ձայնը յուսահատ շեշտ ունէր, բայց ուզում էր թագցնել իր յուսալքումը։

Ես չէի հետաքրքրում նրա տխրութեան պատճառներով, այդ անում էի նրա համար, որ աւելի շատ և հեշտ իմանայի նրա ամբողջ տրամադրութիւնը. նրա այդ թոյլ, կողմը լաւ էի հասկացել։

— Լսիր ա՛յ տղայ,— ասաց նա վերջապէս չկարողանալով համբերել,— ինչպէս երեւում է, մեր բանը բուրդ է, գործ չենք կարող ձարել, քիչ սըղունդ ենք ստանում և տնտեսած դրամն էլ ծախսում ենք. ի՞նչ պիտի լինի մեր վերջը։

— Ինչ ուզում է, թո՛ղ լինի,— պատասխանեցի ես,— դրա համար մտքի չափ անգամ միտք չեմ յոգնեցնիր։

— Ասենք՝ քո անտարբերութիւնն ու անհոգութիւնը ինձ յայտնի է, մինչեւ ջուրը չրազացը չտանի, դու չես սթափւի։ Բայց լա՛ւ իմացիր, որ այս անգամ մեզ մեծ չարիք է սպասում։

— Լա՛ւ, ի՞նչ կարող ենք անել։

— Այսպէս ասելով՝ բան դուրս չի գայ։

— Արի՛ աշուղ դառնանք,— կատակեցի ես,— դու՝ կոյր ջութակահար, ես՝ առաջնորդ, հաւատացի՛ր, որ լաւ պիտի ապրենք։

— Կատակներդ թո՛ղ, ի սէր Աստուծոյ,— ես բոլորովին հանաք չեմ անում։

— Ես էլ հանաք չեմ անում։

— Մենք կործանւո՛ւմ ենք, կործանւո՛ւմ։

— Ինչպէ՛ս։

— Շատ պարզ։

— Մի՞թէ չեմ հասկանում։

— Այսօր թոքախտի մասին մի գիրք էի կարդում,— ասաց նա,— այնտեղ նոր բաներ գտայ, որ կարծես յատկապէս մեզ համար գրած լինին։

(Շար.) ՌԻՆ

յուած է երկու օրուան մէջ պարպել այդ տեղն ալ, ինչպէս նաեւ քահանաներու յատուկ սենեակը։ Այս կերպով ներկայիս Սեբաստիոյ մէջ եկեղեցիէ զրկուած 2 հազարէն աւելի Հայեր եւ առանց դպրոցի կը մնան 3 հարիւրէ աւելի անչափահաս մանուկներ։

Պատր. տեղապահը դիմած է վարչութեան եւ ներքին գործոց բութեան, խնդրելով որ վերադարձուին եկեղեցական կալուածները։

Ի՞նչ կ'ըսեն Հայերը Ռոտոսթոյի մէջ

Ռոտոսթոյէն կը գրեն «Մարմարա»յի.— Ռոտոսթոյի մէջ այժմ կը գտնուին մօտ 300 Հայեր, արհեստաւոր, երկրագործ և վաճառական, որոնք բոլորն ալ գործի տէր են և կ'աշխատին։ Հարեւան տարրերու հետ կ'ապրին կատարեալ համերաշխութեամբ։ Միակ ցաւալի պարագան է կրթական անկազմակերպ վիճակը։ Հայկ. դպրոց մը չգտնուելուն, 60—70ի մօտ աշակերտներ փողոցները կը թափառին. նոյն վիճակին մէջ է նաև եկեղեցական գործը, եկեղեցի կայ բայց քահանայ չկայ, որով ամուսնութիւնները տեղի կ'ունենան քաղաքային ձեւակերպութեամբ, մահերը առանց քահանայի կը թաղուին և նորածինները չեն մկրտուիր։

Թուխիոյ Հայերը գոհ են

Նորէն գործի վրայ է Թուրքեւհայ Բարձրացման Միութիւնը որ կազմուած է հայ եւ թուրք աղափաշաներէ, իբրեւ թէ երկու ժողովուրդներուն միջեւ մերձեցում հաստատելու համար։

Ընդհանուր քարտուղար Էօմէր Ազիզ պէյ այս անգամ ալ Պոլսոյ կուսակալութեան դիմելով յայտնած է թէ Հայերը կը մերժեն Լօզանի դաշնագրին փոքրամասնութեանց վերաբերեալ տրամադրութիւնները եւ կ'ուզեն որ իրենց սովորութիւններուն մասին պատրաստուելիք կանոնագիրը ուղղակի մշակուի կառավարութեան կողմէ։ Այդ իմաստով խնդրագիր մը պատրաստուած է եւ ստորագրութիւն պիտի հաւաքուի Պոլսոյ Հայերէն։

Մուսթաճա Քէմալի ամուսնալուծումը

Թերա, 13 Օգոստոս (Ինթերանսիժան)—Պաշտօնապէս հրատարակուեցաւ Մուսթաճա Քէմալի ամուսնալուծումը իր կնոջ Լաթիֆէ հանըմի հետ։

Հ. Հ. Պատուիրակութեան վկայականները

Արտաքին նախարարութիւնը համապատասխան հրահանգները տուած է, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը վկայականները առաջուան պէս վաւերացնելու համար։

Կեղծ անցագիր շինողներ

Ընդհ. Ապահովութեան տեսչութիւնը երեւան հանեց կեղծարարներու խմբակ մը, որ օտարներու Ֆրանսա մուտքը յաջողցնելու համար կեղծ անցագիրներ կուտար։ Ձերբակալուեցան երեք պաշտօնեաներ, որոնք Աշխատանքի Նախարարութեան Ամբնիւ Ռափ թիւ 2 մասնաճիւղի օտարներու անցագրի բաժնին մէջ կ'աշխատին։ Ասոնք են Պ. Պ. Ֆէթթահ, Կիւյօ և Օր. Սօրպիէ, որոնք խոստովանեցան իրենց յանցանքը և յայտնեցին թէ շատ դիւրին էր իրենց համար անցագիր «շինել»ը, քանի որ անհրաժեշտ պաշտ. թուղթերը, կնիքները և զանոնք գործածելու իրաւասութիւնը ունէին։ Մինչեւ հիմա հարիւրաւոր անցագիրներ տուած են և պարագային համաձայն ամէն մէկ անձէ 100-200 ֆր. կ'առնէին։ Պաշտօնեաներէն մէկը այս շահաւէտ գործին շնորհիւ Փարիզի մօտերը վիլլա մը շինել տուած է։ Ձերբակալուածները առժամաբար ազատ ձգուած են։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԽՌՎՈՒԹԻՒՆԵԼԸ

Քրանսական կորուստն է 800 մեռեալ եւ վիրաւոր

Ջօրավար Սարայլի կողմէ զրկուած մասնաւոր պատուիրակ մը. Պէյրութի առեւտրական Պ. Փէյրու՝ վարչապետ Պ. Փէնլեվէի յանձնեց երկար տեղեկագիր մը վերջին դէպքերու մասին։ Տեղեկագիրը կը հաստատէ մեր նախորդ թիւերով տուած բոլոր տեղեկութիւնները և կուտայ նոր մանրամասնութիւններ ապստամբութեան անմիջական պատճառներուն վրայ։ Այսպէս, յուլիսի սկիզբները սուլթան Աթրաշի ընտանիքին մէջ անհամաձայնութիւններ ծագած են Ֆրանս. հոգատարութեան թեր ու դէմ։ Անկախութեան կողմնակիցները յարձակած են Ֆրանսասէրներուն վրայ որոնք ապաստանած են Սուէյտաի մի-նաբերդը՝ պահպանուած Ալճերիացի արձակազէններու գումարտակէ մը։ Երկու զօրասիւներ ղրկուեցան, մէկը Սուէյտայի պահակազօրքը ուժովցնելու, միւսը շրջակայի Տիւրզիները խաղաղեցնելու համար։ Այս վերջինը բաղկացած 7 սպայէ և 165 զինուորէ (երկու երրորդը Սուրիացի և մէկ երրորդը Ալճերիացի սբահի), սուլթան Աթրաշի կողմէ գերակշիռ ուժերով պաշարուեցաւ եւ յուսահատական կռիւէ մը վերջ 70 հոգի կրցան ապաստանիլ Սուէյտա, ուր կը հաներ ամնարգել միւս զօրասիւնը հետեւեալ օրը։

Զօր. Միշօ ղրկուեցաւ 3 հազար հոգիով (Ֆրանսացի 63 սպայ և 840 զինուոր) որ գիշերանց յարձակում կրեց և զէնք, պաշարեղէն ու ռազմանիւթ անցան ապստամբներուն ձեռքը։ 4 Օգոստոսէն ի վեր նոր յարձակում չէ գործուած, թշնամիին կրած ծանր կորուստներուն պատճառաւ։ Սուէյտայի պահակախումբը ներկայիս պաշարուած է, բայց ունի առատ պաշար, ռազմանիւթ եւ ջուր. ասկէ զատ օդանաւերն ալ կը պարենաւորեն զայն։

Այս կռիւներուն մէջ զօր. Միշօ ունեցաւ 385 վիրաւոր, որոնց 23ը սպայ։ Սպանեալներուն թիւը կարելի չէ եղած հաշուել դեռ. 432 հոգի անհետացած են, ասոնց մեծագոյն մասը (Սուրիացի եւ Մալկաշ) գերի ինկած են Տիւրզիներու ձեռքը եւ կամ ապաստանած են Անդրյորդանան, ուսկից Անգլիացիները Ֆրանս. բանակը կը վերադարձնեն զանոնք։ Զօր. Սարայլ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար շատ քիչ օգնական ուժեր խնդրած է, որոնք անմիջապէս ղրկուած են,

«Իւմանիթէ կը գրէ որ առջի առաւօտ Մէցքէն Սուրիա ղրկուած է Հիւսիսային Ափրիկեան արձակազէններու 18րդ վաշտը։

Միւս կողմէ Թրքական աղբիւրէ հասած տեղեկութիւններու համաձայն Տիւրզիներու ապստամբութիւնը Էմիր Ֆէյսալի դրդուժով եղած է եւ նպատակ ունի երեր Սուրիոյ մէջ ստեղծել Միջագետքի նման վարչութիւն մը։ Ուրիշ զրոյցի մը նայելով քարիւղի խնդիր կայ այս շարժումին ծայրը։

Բնակչութեան պակասը գոցելու համար

Երեսփոխան Զանպէս հարցապնդում մը պատրաստած է յառաջիկայ նստաշրջանին համար, բնակչութեան նուազման մասին։

Այս առթիւ միջոցներ պիտի առաջարկէ օտարականներու ձուլումը եւ հպատակութիւնը դիւրացնելու համար։

Եւրոպայի շրջանը 39 ժամ 15 վայրկեանի մէջ

Գրած էինք որ երկուշաբթի առաւօտ Առաշար եւ Քարօլ օդանաւորդները Պուրժէի կայանէն ճամբայ ելան Եւրոպայի շրջանը կատարելու համար երեք օրուան մէջ։ Այս յանդուգն ձեռնարկը յաջողութեամբ պսակուեցաւ եւ օդանաւորդները չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9,35ին վերադարձան։ Առաջին օրը Փարիզէն Պելկրատ 8 ժամէն հասան։ Պելկրատէն Պոլիս՝ 4ուկէս ժամէն, երկրորդ օրը Պոլիսէն Պաքրէշ՝ երկու ու կէս ժամէն. Պուքրէշէն Մոսկուա 8 ժ. 15 վ. Երրորդ օրը Մոսկուայէն Վարշաւիա՝ 6 ժ. 4 վ., Վարշաւիայէն Քօքէնհակ՝ 4 ժ., Քօփէնհակէն Փարիզ՝ 3 ժ. 55 վայրկեանէն, Գումար 7800 քիլօմէթր, զորս կտրեցին 39 ժամ 15 վայրկեանէն, ժամը 200 մէթր արագութեամբ։ Ամբողջ ճամբորդութիւնը տեւած է 64 ժամ 40 վայրկեան։ Ամէն տեղ լաւ ընդունելութեան արժանացած են, բացի Պոլիսէն ուր Թրքական իշխանութիւնը տեղեկութիւն չունի եղեր օդանաւորդներու ժամանումէն։

ՕՐ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՍՎԱՃԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Փարիզ, 8 Օգոստոս 1925

ՅԱՌԱՋ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՐՈՒԲԱՐՁԱՆՆԵՐ

St MICHEL Madame Allanche

Bd. St. Michel *Թիւ 7ի առջեւի կրպակը (քէօշք)։*

Rue Lafayette *Պ. Արտաշէս Պասմաճեանի մօտ,* 53 Fbg. Montmartre.

ՊԵԼՎԻԼԻ ՄԷՋ (Փարիզ)

Librairie Gachet
19, Rue de Belleville
Paris (19)

Restaurant International
Mr. P. Mavros
92, Rue Rébeval Paris (19)
(*մուտքը* Rue de Belleville)

ՌԸՆՕի գործաւորներուն համար

Պր. Ա. Պօյաճեանի մօտ
43, Rue St. Cloud Billancourt

Հետզհետէ կը ծանուցանենք միւս տեղերը։

Ծովի հայրենակիցներուն

Ծովքի Երիտասարդաց Ցառաջդիմասէր Միութեան վարչութիւնը թախանձագին կը խնդրէ բոլոր հայրենակիցներէն՝ որ եթէ ունին Ծովք գիւղին (Խարբերդ-Կէօլճիւկ) վերաբերեալ պատկեր կամ գրուածք, եւ կամ կրնան գտնել, հաճին տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին,— Gouregh Khraian 37-38 Rue Francis de Pressensé, Marseille. (կնիք)

Ց. Գ.— կը խնդրուի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Օգոստոս 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին	104. 10
Տոլար	21. 43
Մարք (ոսկի)	5, 11
Թրքական Թղթ.	12. 50
Թրք. ոսկի	92. 50
Մէճիտիյէ	9. 20
Լէվա	15. 80
Տրախմի	33
Լիր	77. 50
Պելժ. ֆրանք	96. 40
Զուից. ֆրանք	417. 50
Չերվոնեց	109. 95

ԱՐԾԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քրէտի Ֆոնսիէ I	1845 Ֆր.
« « II	1240 «
« « III	1205 «
Ռուժելի երկթ.	102. 75 «

Comptoir Parisien de Change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Հայերէն կը խօսուի

ՏՕՔԹՈՐ

Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

մասնագէտ
աչքի հիւանդութիւններու
120, Boulevard de Grenelle

Métro La-Motte Picquet.
Tél. Invalides 31-48

Երեք.-Հինգշ. Շաբ. 4 — 5ուկէս կիրակի 10-12 *եւ* 83, rue Lafayette [Métro Poissonnière *Երեք. Հինգշ. եւ Ուրբաթ* 1ուկէսէն 3

ԳՐՕՇԱԿ

ՕՐԳԱՆ Հ. Ց. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան բաժնեգին — 20 ֆրանք

Ամերիկա՝ 2 տոլար։ Հասց.— S. DER-TOVMASSIAN
6 Av. de Sully, Chaville (S. et O.)
(France)

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍԹ"

15, Rue Lamartine — Métro: Cadet կամ le Peletier

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. «Կայծակ» Թաղային խումբի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ 15 Օգոստ. շաբաթ գիշեր ժամը 8 30ին 13 Rue de Londres։

ՏՐԱԳԻԶՈՆ հայհոգեկան միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս գիշեր ժամը 8 30ին Café Rocherի ներքնասրահը 128 Bd. St. Germain (métro Odéon)։

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն անպայման ներկայ գտնուիլ՝ սոյն յայտարարութիւնը ընդունելով իբր հրաւիրագիր։

Օրակարգ ընտրութիւն վարչական մարմնոյ։

ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ԵՒ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹ

Կ. Պոլսէն նոր եկած ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի հայերէն լեզուի, հայ գրականութեան, հայ պատմութեան և հայ մշակոյթի դասեր տալու։

Պայմանները դիւրամատչելի։

Մանրամասնութեանց համար դիմել անձամբ կամ գրով au professeur arménien (հայերէնի ուսուցչին) 12 Rue Royer Collard Hôtel Luxembourg, Paris(5)

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ստացանք Էջմիածնի Միաբանութեան հրատարակած պատասխանը նախկ. վարդապետ Աբէլ Նազարեանի «Ինչու՞ հեռացա» գրքոյկին առթիւ։ Փարիզ, 1925. 15 Էջ։

ԴԵՐՁԱԿ-ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ

Ն. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ

3, Rue Cadet բակին մէջ. (Métro Cadet)

ճաշակաւոր հագուստներ

ԱՑՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՁԱՓԻ ՎՐԱՑ

Փորձեցէք և գոհ պիտի ձգաք թէ կարուածքէն և թէ գիներէն։

5—1

Բոլոր ազգի որոշ վարձ

Տուն, Սենեակ, Աբարթըման, Առևտրական փօնտեր, խանութ, ագարակ, աթըլիէ կ'ուզեն, ինչպէս և Մշակութեան և շինութեան գիտիններ և այլն, դիմեն Պ. Անդրանիկի Բաբերդեանի ժամը, 11-15, 52, Rue Lafayette, métro Pelletierի դիմացը։ 5-4

Համալսարանական երիտասարդ տարամադրելի ժամեր ունի Ֆրանսերէնի, Անգլիերէնի և Հայերէնի մանաւանդ սեր տալու։ Դիմել Խմբագրութեան։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱԶԻ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

126, rue du Fauboug St. Denis

Métro — Téléphone
Gare de l'Est — Nord: 84

Ընդունելութեան ժամեր, ամէն օր 4—7։

Կիրակի օրերը ժամը 9—12

Ուրիշ առեն ժամադրութեամբ

Le Gérant: H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՀԱՒՈՐԴ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } 65, Rue Pascal, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թուական եւ գաղութներ	20 ֆր.	40 ֆր.	70 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	30 ֆր.	90 ֆր.

Չեկ, վանեատիոսք եւն. գրել Sch. Missakian ի անունով

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ 1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 7 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾՈՒՌ ՆՍՏԻՆՔ, ՇԻՏԱԿ ԽՕՍԻՆՔ

Տրանջացողներ կան թէ «Յառաջ»ը կծու հրատարակութիւններ կ'ընէ Թուրքիոյ մասին:

Փութանք ըսել թէ կանխակալ կարծիքներ, ի յառաջդիմութիւն սեւացնելու ծրագիրներ չունինք ո՛ր եւ է երկրի կամ իշխանութեան մասին: Հրապարակագրին պարտքն է ամէն բանէ առաջ, տալ իրականութեան փաստացի պատկերը, եւ երեւան հանել դէպքերու խմաստը: Յաճախ դէպքերը իրենք այնքան պերճախօս են, որ մեկնութեան չեն կարօտիր: Հրապարակագիրը կը գաղէ, կը գոէ զանոնք, եւ հասարակութեան կը ներկայացնէ իր վերլուծումներով:

«Յառաջ»ի հրատարակութիւններուն մէջ կա՞յ կէտ մը որ հակասէ այս ուղղութեան:

Տրանջացողները իրենք ալ գիտեն որ Հայ ժողովուրդը անժխտելի գատ մը ունի Թուրքիոյ դէմ: Պարտութիւնը՝ գատէ հրաժարում չի նշանակեր. եթէ այդպէս ըլլար, այսօր շատ մը ժողովուրդներ պիտի գալարուէին օտար բռնակալութեան մը ճիրանները տակ: Մենք պարտուեցանք, ճիշդ է, բայց երբեք չենք կորսնցուցած լաւագոյն օրերու հաւատքը: Այդպիսի գաղալքութիւն՝ ողջ ճնացողներուն դէմ պիտի հանէր մեռածներուն ոսկորները եւ սա ծովերէ ծով նետուած բազմութիւններուն անէծքը: Այն ատեն, մենք իրապէս արժանի պիտի ըլլայինք բոլորին, նոյն իսկ Թուրքերու արհամարհանքին ու ծաղրին, եւ պիտի վերածուէինք քաղաքներու հօտի մը, — ճիշտ այնպէս ինչպէս ընել կ'ուզէին Թալէաթն ու Էնվէրը:

Բայց, թողունք այդ կէտերը, եւ դառնանք օրուան կէտերուն:

Ինչ կը տեսնենք: Էնկիւրի ճակատագրական կռիւ մը սկսած է իր բոլոր Նախաւակորդներուն դէմ: Մուսթաֆա-Քէմալ-Լաթիֆէ հանըմի ամուսնալուծումն իսկ մէկ հետեւանքն է այդ մահացու պայքարին. տակաւին ճշդուած չէ թէ նախագահ փաշան ձգած է Լաթիֆէ հանըմը, թէ այս վերջինը՝ իր ամուսինը, չհանդուրժելով անոր անսահման դիկտատորութեան: Պէտք է նկատել որ Լաթիֆէ հանըմ Եւրոպա կրթուած կին մըն է, բազմակողմանի հմտութեամբ, եւ խոր ազդեցութիւն ունէր Ղազի փաշային վրայ — ինչպէս կը կոչեն:

Այդ կռիւի ընթացքին, Էնկիւրի անողոք յարատեւութեամբ կը շարունակէ իր հալածանքը, Թուրքիա ճնացած փոքրամասնութեանց դէմ: Այո, չկան ցնցող դէպքեր, — ջարդ, թալան տեղահանութիւն, բայց երեւոյթը այնքան չարաշուք է, որ ժարդ կը շշմի: Երեք տարիէ ի վեր, սպիտակ Ջարդի մը, քարոյականնիւթական ոչնչացման կ'ենթարկուին ոչ-Թուրքերը. Անատոլուի խորերէն մինչեւ Պոլիս, եւ մենք դեռ լրիւ տեղեկութիւններ չունինք ամբողջ իրականութեան մասին: Տակաւին առջի օր հրատարակեցինք սրտաճմլիկ նամակ մը Սեբաստիոյ առաջնորդարանէն: Գրուած են ոչ միայն անհատական եւ ազգային կալուածները, վանքերն ու եկեղեցիները, այլեւ այն միակ վայրը —«եկեղեցիի ոտնամաններու տեղը» — ուր արարողութիւն կը կատարուէր: Հետեւանքը.— աղօթելու տեղ մը անգամ չունին Սեբաստիոյ երկու հազարէ աւելի Հայերը, ոչ ալ դպրոց՝ երեք հարիւրէ աւելի մանուկներ: Նոյնը Ռոտոսթոյի մէջ, ուր ոչ դպրոց կայ, ոչ ժամ, եւ 300 Հայեր ի զօր տերտէրի մը կը սպասեն երեք տարիէ ի վեր...Չենք ուզեր խօսիլ ուրիշ գաւառներու մասին, ուր կը շնչեն մաս մը Հայեր, միշտ ենթակայ՝ ոչնչացման կամ թրքացման վտանգին: Չենք ուզեր խօսիլ նաեւ Պոլսոյ մասին, որ առայժմ կը վայելէ որոշ դիւրութիւններ, բայց միշտ կը զգայ սեւ թաթի մը ճնշումը իր կոկորդին վրայ, դպրոցէն մինչեւ եկեղեցին:

Ցետո՞յ,— ահաւասիկ հրապարակաւ աճուրդի հաներ են ընդհանուր աւարէն ազատած բոլոր հայկական կալուածները, անհատական թէ ազգային: Հրահանգներու, օրէնքներու, պետական հրովարտակներու ամբողջ ցանց մը՝ ջնջելու, յափշտակելու համար անցեալի բոլոր իրաւունքները: — Ի՞նչ կը յուսան հեռատեսները,— եա՞ պիտի ստանան այս թալանը... Կամ արդեօք վերադարձի՞ մասին կը մտածեն: Ուրեմն, չեն ըմբռներ մինչեւ հիմա կատարուած իրողութիւններուն իմաստը, միտքը այն դիւային քաղաքականութեան որ կը յառաջ տարուի զարմանալի հետեւողականութեամբ, առանց որ եւ է տատանումի: Երթեւեկի հուշակաւոր օրէնքէն առաջ ալ, Լոզանի օրերէն, յայտնի էր որ Նոր Թուրքիա շահ կը նկատէ Հայերու հեռացումը: Անկէ ի վեր աւելի շեշտուեցաւ այդ գիծը, եւ այսօր ոչ միայն վերադարձի յոյս չկայ— գացող եկող օտարական. ներն ալ կը հաստատեն — այլ եւ Էնկիւրի ամէն միջոց կը փորձէ, որպէսզի Հայերն ալ զգուին ու հեռանան:

Կը խօսինք տակաւին:

Շ.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ՍՈՒՐՈՅ ԽՌՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երուսաղէմէն «Թայմզ»ի թղթակիցը հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ճէպէլը Տիւրզիի կռիւներուն մասին..—

Ֆրանս. օդանաւերը կը շարունակեն ռմբակոծել Տիւրզի գիւղերը: Պէյրութէն և Դամասկոսէն ֆրանս. ուժեր ղրկուեցան, նոյնպէս Մարսիլիայէն նաեւ նստած են օդնական ուժեր: Սուրիական բանակէն բազմաթիւ Տիւրզի ոստիկան զինուորներ դասալիք ըլլալով Սուլթան Ալթրաշի բանակը անցան: Դամասկոսի Արաբ ներկայացուցիչը հերքած է թէ Վահապիները կ'օժանդակեն Տիւրզիներուն: Հիւս. սահմանագլուխի պաշտպանեան ոստիկան զինուորները զօրացուեցան և անգլ. ոստ. զօրքի չորսաններ ղրկուեցան Թուլքերէմէն Սամախ և Ճենինէն Պիսան: Անգլ. օդանաւեր կը հսկեն սահմանագլուխին վրայ: Սուէտայի մէջ կռուող ֆրանս. զինուորներու թիւն է 600, իսկ Տիւրզիներունը 15000: Պէյրութէն հաւանաբար ֆրանս. իշխանութեանց կողմէ ղրկուած Տիւրզի երեւելիներու պատուիրակութիւն մը եա դարձած է առանց յաջողութեան:

Դամասկոսի հիւանդանոցները լիքն են Սենեգալցի, Մալկաշ և Ֆրանսացի վիրաւորներով: Կ'ըսուի թէ Ֆրանսացիները կորսնցուցած են երեք օդանաւ: Տերաայի և Մսիմայի մէջտեղ Տիւրզիները երկաթուղիի գիծը քանդած են լայն տարածութեան մը վրայ: Կ'ըսուի թէ Տիւրզիները կը գրգռեն Հաւրանի Պէետվիները և թէ Ֆրանսացիները ձերբակալած են կարգ մը կասկածելի գործակալներ: Պէյրութէն առնուած պաշտօնական լուրերու համաձայն, Տիւրզիները իսլամ գիւղերու վրայ յարձակած և շատ մը իսլամներ ջարդած են. այդ պատճառաւ բազմաթիւ իսլամներ Ֆրանս. բանակին կամաւոր կ'աձանագրուին: 1500 նոր զինուորներ հասած են Պէյրութ: Դամասկոսի մէջ չղազրվիս գործադուլութիւն կը տիրէ և կը վախցուի որ ապստամբութիւնը ծաւալի: Դամասկոս զինուորական պարետնաւորման կեդրոն դարձած է: Բազմաթիւ ֆրանսացի ընտանիքներ մեկնած են Դամասկոսէն՝ աւելի ապահովութեան համար: Պէյրութի և Դամասկոսի մէջ զինուորները գիշեր ցորեկ պահակ կը պտտին և կասկածելի անձեր գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ հսկողութեան տակ առնուած են:

Զրոյց կը շրջի թէ Դամասկոսի մէջ պաշարման վիճակ պիտի յայտարարուի և Սուրիացի պետերը պիտի բանտարկուին մինչեւ ապստամբութեան զսպումը: Սուրիացի պետ Ապտիւրրահման Եհէվպէնաէր, որ Ֆէյսալի իշխանութեան օրով աքսորուած և յետոյ ազատ Թողուած էր, ազդարարութիւն ատացաւ որ Դամասկոսի մէջ պատահելիք ոեւէ դէպքի համար պատասխանատու պիտի բռնուի: Մամուլի գրաքննութիւնը շատ խիստ է Սուրիոյ մէջ:

Անցած կիրակի հայդուիսպահանեն տեսարաններ ականատեսներու հնդկական պարը 88 ֆիլմերէր հեծեանիւի մրցումին սկզբնաւորութիւնը

(Լուս. Գ. Ձօլօհան)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Մասնաւոր տեղեկութիւններէ, ականատեսներէ հաղուած)

Թուրքիայէն նոր հասած լատին կրօնաւոր մը եւ ամերիկացի ծանօթ անձնաւորութիւն մը շատ գէշ կը նկարագրեն Թուրքիոյ ներքին վիճակը, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական տեսակէտով:

Շատ նորութիւններ չկան այս տեղեկութիւններուն մէջ, բայց կ'արժէ արձանագրել քանի մը կէտեր:

Բացի Պոլսէն, թեթեւ ազգայնականութիւն մը կը տիրապետէ ամէն կողմ: Ոչ-իսլամ տեղացիներէն զատ, արհամարհանքի ենթակայ են նաեւ օտարները: Իզմիրի մէջ, յաճախ կ'արտաքսուին, կ'անարգուին կամ տուգանքի կը դատապարտուին եւրոպացիներ: երբ հիւպատոսը բողոքէ, կառավարիչը միշտ մխիթարական պատասխանը կուտայ. «Գանգատը Էնկիւրի կը հաղորդենք, որպէսզի զոհացում տան»: Իսկ այս զոհացումը երբեք չեն տար: Միեւնոյն պատասխանը կը տրուի նաեւ բուն թրքահպատակներուն: Օրինակ, Պոլսոյ մէջ, մեծ հրապարակի մը վրայ հաստատուած թուրք վաճառատունէ մը եթէ 150 ոսկի տուրք կը գանձեն, ճիշտ անոր դիմացը հաստատուած հայէն տասը, նոյն իսկ քսան անգամ աւելի կը պահանջեն, և երբ ժարդը գանգատի, իբրեւ երկրին հպատակը, բանաձեւը պատրաստ է,— «Էնկիւրի կը հաղորդենք ձեր գանգատը»:

Հազիւ երկու հարիւր Հայեր կը գտնուին Իզմիրի մէջ, գրեթէ բոլորն ալ արհեստաւորներ: Ատոնք վար դրուած են զանազան պէտքերու համար, և կ'աշխատին ոստիկանական հսկողութեան տակ: Ամբողջ քաղաքին մէջ ամիսներով արհեստաւոր կը փնտռեն և չեն գտներ: Կանոնաւոր կօշկակար մը չկայ, և յաճախ կը ստիպուին Ցունաստան ապապրել կօշիկները, ինչպէս եղաւ թրքական դպրոցի մը աշակերտներուն համար: Աւերակները նոյնութեամբ կը մնան: Թուրքերը այնքան անհոգ են որ, հրդեհէն ազատած տուները նորոգելու համար իսկ մատը մատին չեն զարներ: Այսպէս, Թուրք մը կը բնակի

(Լուրերու Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

1921ին Ֆրանս. կառավարութեան հրատարակած պաշտօնական վիճակագրութիւնը մօտ 4000 հայ կ'արձանագրէր ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին հայ գաղթականներու գրեթէ զանգուածային ներխուժումով այսօր այդ թիւը տասնապատկուած է, ինչպէս ցոյց կուտայ ազգ. իշխանութեանց վերջին վիճակագրութիւնը զոր հրատարակեց «Յառաջ»։ Այսօր Ֆրանսան իր 40000է աւելի հայութիւնով դարձած է արտասահմանի ամէնէն ուշագրաւ գաղութներէն մէկը, քանակի և որակի կրկնակ տեսակէտներով։ Ամէն զատ, արեւմտեան և կեդրոնական Եւրոպայի մէջ չկայ ուրիշ երկիր մը, ուր այսքան հոծ թիւով Հայեր համախմբուած ըլլան ներկայիս, այս պատճառով — ինչպէս նաև զանազան այլ նկատումներով, այսօր Ֆրանսահայ գաղութին կ'իյնայ պատասխանատու դեր մը, բովանդակ եւրոպական հայ գաղութներուն հանդէպ։

Կ'արժէ պատմական փոքրիկ ակնարկով մը ցոյց տալ մեր ընթերցողներուն — որքան կարելի է թերթի մը նեղ սիւնակներուն մէջ — թէ ի՛նչպէս մեր նախնիքները եկած են այս հիւրընկալ երկիրը, և հետզհետէ հաստատուած՝ հոն։

* * *

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐ

Հայերը հին դարերէ ի վեր վաճառական ազգ մը ըլլալով, ինչպէս կը վկայեն Հերոդոտոս և այլ պատմիչները, շարունակ շուկաներ փնտռած են Արեւելքի վաճառքները ծօսար երկիրներ արտածելու համար։ Փոխադրութեանց միջոցներու դժուարութեան և Հայաստանէն շատ հեռու ըլլալուն պատճառաւ, հին ժամանակներու մէջ չենք կարծեր որ Հայեր այցելած ըլլան Ֆրանսա. գոնէ այս մասին պատմական որոշ տուեալներ կը պակսին։ Գիտենք սակայն թէ Միջին դարուն Գաղղիա հաստատուած են եղեր միշտ Արեւելքցիներ, Փոքր Ասիացիներ, որոնք «Սուրբիացի» ընդհանուր անունին տակ կը շփոթուէին։ Կը պատմուի թէ իններորդ դարուն սկիզբը (807) Հարուն էլ Րաշիտի կողմէ Արեւմուտքի կայսր Կարոլոսի ղրկուած պատգամաւորներուն մէջ իսլամներէ զատ կային նաև հայ կաթոլիկներ։ Իսկ Ժ. Դարուն արդէն հայ վաճառականներ հաստատուած էին Ֆրանսայի մէջ։ 19րդ դարու վերջերը գոնուած է հայ-լատին զրուցատրութեան գիրք մը, կցուած Ս. Յերովմոսի «Նամակներ»ուն վերջը. այս ձեռագիրը արտագրուած է Թ. դարուն վերջը կամ Ժ. դարուն սկիզբը, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ այդ ժամանակ արդէն Հայեր կային Ֆրանսայի մէջ։

ԺԱ. դարուն Բագրատունեանց թագաւորութեան անկումէն յետոյ, բազմաթիւ Հայեր գաղթեցին Խրիմ, Լեհաստան, Կալիցիա և Եւրոպայի զանազան քաղաքները. այդ միջոցին փոքր թիւով Հայեր եկած են նաև Ֆրանսա։ ԺԲ. դարուն Բրօվանս և Լանկտօք նահանգներուն մէջ — Մարսիլիա, Մօնփելիէ, Նարպօն, Նիմ, — կը հանդիպինք զանազան ազգերու պատկանող վաճառականներու, որոնց մէջ նաև Հայերու։

Կիլիկեան թագաւորութեան օրով Ֆրանսայի և Հայկական Կիլիկիոյ միջև առևտրական ընդարձակ յարաբերութիւններ կը հաստատուին։

Օշին թագաւորը 7 Յունվար 1314ին, իսկ անոր յաջորդը Լեւոն Դ. 16 Մարտ 1321ին Մօնփելիէի վաճառականներուն շնորհուած հրովարտակներով մաքսատուրքէ ղերծ կը կացուցանեն Կիլիկիա ներածուած և անկէ արտածուած ապրանքները։ Դժբախտաբար մինչև այսօր դեռ չեն գտնուած Մարսիլիոյ, Նարպօնի և Նիմի վաճառականներուն տրուած առանձնաշնորհները, սակայն վստահ ենք որ յիշեալ քաղաքները առևտրական սերտ յարաբերութիւններ ունեցած են Կիլիկիոյ հետ, որուն Այաս նաւահանգիստը այդ շրջանին Միջերկրականի թագուհին դարձած էր։ Ֆլօրենցայի Պարտի դրամատան ներկայացուցիչը Ֆրանչէսքօ Պալտուչչի Փեկոլօթթի, որ 1335 թուականին Կիլիկիա այցելած և նոյն տարուայ 10 Յունուարին Լեւոն Դ. թագաւորէն իր հայրենակիցներուն համար առանձնաշնորհումներ ստացած էր, իր գրած խիստ կարեւոր մէկ գիրքին մէջ, շատ մը երկիրներու շարքին կը յիշէ նաև Ֆրանսայի այդ քաղաքներու բնակիչները, որոնք Այասի մէջ վաճառականութիւն կ'ընէին. նոյնպէս Ֆրանսական դրամները, չափերն ու կշիռները կը բաղդատէ հայկականներուն հետ։ Կասկած չկայ որ երբ Ֆրանսացի վաճառականներ Կիլիկիոյ մէջ փոքրիկ գաղութներ կազմած էին, հայեր իրենց կարգին հաստատուած էին Ֆրանսական հողի վրայ, արեւելքի վաճառքները ձախելու շահաւէտ նպատակով։ Արդէն այդ դարերուն հայ առևտրականները տարածուած էին Իտալիոյ երեսունէ աւելի քաղաքներուն, մանաւանդ Վենետիկի մէջ, Ֆլանտրայի Պրիւժ, Տամ և Էքլիւզ քաղաքներուն մէջ. այս վերջին քաղաքները Ֆրանսական տիրապետութեան տակ էին, և առաջին անգամ Փիլիփ լը Պօնի հայր Ժան տը Վալուայի օրով է որ հայ վաճառականներ հաստատուած են Ֆլանտրի մէջ։ Փարիզի Ազգ. Մատենադարանին մէջ գտնուած ձեռագրի մը մէջ կը կարդանք որ «Հայաստանի թագաւորութենէն Ֆլանտրա կը ներածուին բամպակ և ամէն տեսակ համեմներ»։ Հայերը աւելի շատ գորգի վաճառականութեամբ կը զբաղէին հոն։

ԺԵ. դարուն երբ Ֆրանսացի նշանաւոր վաճառական Ժաք Գէօր առևտրական սենեակ մը հիմնեց իր հայրենիքը Պուրժի մէջ, այնտեղ գտաւ հայ վաճառականներ ալ։ Պուրժի մայր եկեղեցիին ձախակողմեան սիւներէն մէկուն վրայ հայերէն արձանագրութիւն մը կայ, որ մինչեւ այսօր կը մնայ։

Անցողակի յիշենք Ֆրանսա եկող Հայերու անունները. Ս. Գրիգոր Նիկոպոլսեցի (Ժ. Դար) որ Փիլիպիլիէ (Լուսաւէ) եկեղեցիին պաշտպաններէն մէկն է, Հեթում պատմիչ, տանուտէր Կոռիկոսի (Կիլիկիոյ նահանգիստ), որ կրօնաւոր դարձած և գրած է «Մաղիկ արեւելքի պատմութեան» անուն գիրք մը, զոր ներկայացուցած է Կղեմէս Ե. Պապին, Ավինեոնի մէջ։ Կարոլոս Ե. թագաւորին օրով բազմաթիւ Կիլիկեցի հայեր եկած են Ֆրանսա հանգանակութիւն կատարելու համար և գումարը ղրկած են Առանայի եպիսկոպոսին. Կիլիկիոյ վերջին թագաւորը Լեւոն Ե. Լուսինեան 1384ին եկած է Ֆրանսա, ուր հիւրընկալուած է Կարոլոս Զ. թագաւորին կողմէ (որ եռքէն խելագարեցաւ). տարակոյս չկայ որ Լեւոն թագաւորին հետ ուրիշ Հայեր ևս եկան Ֆրանսա. Սեբաստիոյ եպիսկոպոսը Սիմեոն, որ 1388ին Զատկի կիրակին Լանկոաքի Լա Կրաս աբբայարանին մէջ պատարագ մատուցած է լատիներէն լեզուով։

ՆՈՐ ԴԱՐ

ԺԵ. դարէն սկսեալ Փարիզի և Մարսիլիոյ մէջ կը հաստատուին գաղութներ, որոնք հետզհետէ կը բարգաւաճին յետագային, մանաւանդ Գալղերի իշխանութեան օրով։ Մարսիլիոյ Հայերը մետաքսեղէնի և համեմներու առուտուրով կը զբաղէին առաւելապէս։ Դժբախտաբար վաւերաթուղթեր չկան, ԺԶ. դարու մասին։ Այնպէս որ պէտք է հասնիլ մինչեւ ԺԷ. դարու սկիզբները՝ վաւերական տեղեկութիւններ ստանալու համար։ Վերջերս Մարսիլիոյ «արշիւ»ներուն մէջ գտնուած կարգ մը թուղթեր, ինչպէս նաեւ Մարսիլիոյ Առեւտրական Սենեակի արձանագրութիւնները կը հաստատեն որ հայ վաճառականները շատ ծանօթ էին Ֆրանսայի մէջ և խիստ շահաւէտ առևտուրով կը զբաղէին, այն աստիճան որ տեղացի վաճառականները նախանձով կը դիտէին Հայերու Մարսիլիա հաստատուիլն ու երթեւեկը։ Այս էր պատճառը որ Մարսիլիոյ քաղաքապետութիւնը 27 Նոյ. 1622ին որոշում մը կայացուց, որով վաճառաբարձ նաւերու նաւապետներուն կ'արգիլուէր իրենց նաւերուն մէջ առնել հայ և «պարսիկ» վաճառականներ, թէ Արեւելք գացած ատեններն և թէ անկէ վերադառնալնուն. անասողները 10 հազար ոսկեդրամ ֆրանք (livres tournois) տուգանքի պիտի ենթարկուէին։ Նոյն տարին ուրիշ նաւապետներ այս իմաստով չանձնառութիւններ ստորագրած են։ Այս որոշումը 10 դեկտ. 1622ին հաստատուելէ զատ, Հայերուն արգիլուեցաւ ոսկիի և արծաթի երկրէն դուրս փոխադրութիւնը։ Այս արգելքը տեւեց մինչեւ 24 յունիս 1635, երբ կարտինալ Ռիշլիէօ, Ֆրանսայի այն առեներան ամենազօր վարիչը, հրամանագրով մը արտօնեց Հայերուն որ «շարունակեն առեւտուրը մետաքսեղէնի և այլ վաճառքներու, զոր իրենց երկրէն Փրօվանսի նաւահանգիստները կը բերեն», անոնց շնորհելով ազատութիւն և պաշտպանութիւն։ Հեղինակ մը կը գրէ թէ «Կարտինալ Ռիշլիէօ ծրագիր ունէր Հայերը հաստատելու Ֆրանսայի մէջ, զարկ տալու հայմար վաճառականութեան, և այս նպատակով էր որ հայերէն լեզուով քանի մը գիրքեր տպել տուաւ»։ Ռիշլիէօյի հրատարակած գիրքերն են Ռիվոլայի «Հայ-լատին բառարանը» և «Քերականութիւն»ը, ինչպէս նաև «Լատին քրիստոնէական»ի հայերէն թարգմանութիւնը։ Լուդովիկոս ԺԳ.ի և Ռիշլիէօյի օրով հայ վաճառականները աւելի լայն ազատութիւններ կը վայելէին և այդ շրջանին կարգ մը Հայեր Ֆրանսական հպատակութիւնը ընդունած են։ Սեբաստիոյ եպիսկոպոսը Փիքէ, որ 1628ին Մարսիլիա կը մնար, յաջողեցաւ իր ճարպիկութեամբ մաս մը Հայեր կաթոլիկ դարձնել։

Մանաւորապէս Շահ Աբասի օրով բազմաթիւ հայ վաճառականներ եկան Պարսկաստանէն Ֆրանսա։ Վենետիկի «արշիւ»ներուն մէջ կը յիշուի թէ կարգ մը Հայեր Մարսիլիա ճամբորդած են 1612ին։ 28 Նոյ. 1629ին հայ վաճառականներուն և նոյն ինքն Շահ-Աբասի պիմումին վրայ Լուդովիկոս ԺԳ. եւ Ռիշլիէօ հրամանագիր մը հրատարակեցին արտօնելով Հայաստանի և Մարսիլիոյ միջեւ ազատ երթեւեկը։ Նմանապէս հրամանագիրներ կը հաստատեն Էքսի և Փրօվանսի այլ քաղաքներուն մէջ Հայերու գոյութիւնը։ 1639ին Էքսի մէջ առանց կտակի մեռաւ Խօճա Փանոս անուն հայ մը, որուն ամբողջ հարստութիւնը յարբունիս գրաւուեցաւ և զոր Լուդովիկոս ԺԳ. թագաւորը 13 մայիս 1639ին իր պաշտօնեաներէն Շէյլանի նուիրեց։

ՀՐԱՆՑ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
“ՅԱՌԱՋ,,Ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ'արժէ արձանագրել կարգ մը դիտողութիւններ, կիրակի օրուան մրցահանդէսին առթիւ, որուն արդիւնքը հաղորդեցինք նախորդ համարով։ Ինչպէս ըսած էինք մրցումները «Թէքնիք» տեսակէտով բաւական պատուաբեր էին, բայց դժբախտաբար զուրկ՝ լուրջ կազմակերպութենէ։

Նախ չկրցինք ըմբռնել թէ յանձնախումբը ինչու մրցահանդէսը կոչած էր երկրորդ ազիմպական փոխանակ երրորդի, երբ նախընթաց երկու փառատօներուն, Ազիմպականներ տեսած էր արդէն փարիզահայութիւնը։ Եթէ կ'առարկուի որ անցեալ տարուանը զուտ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով կազմակերպուած էր, և ընդհանուր բնոյթ չունէր, այդ պարագային ինչո՞ւ նոյն բանը նկատի չառնուիր նաև առաջինին համար որ նոյնպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով կազմակերպուած էր։ Կազմակերպիչները թերևս իրաւունք ունենային նման քայլ մը առնելու, եթէ երբեք նախորդը «Ֆրանսահայ Ընդհ. Ազիմպական» կոչուած ըլլար։

Ցայտազիրը որ շատ խճողուած էր իրական գաղափար մը չէր տար օրուան գործունէութեան մասին։

Մրցանիշեր նշանակուած են հոն որոնց ուր, երբ և որու կողմէ ձեռք բերուած ըլլալը կ'անգիտանանք մինչև այսօր։ Ապօրէն է իրբև պաշտօնական նշանակել պաշտօնապէս չվաւերացուած մրցանիշեր։

Աչքի կը զարնէր եօթը կարեւոր դատաւորներու պակասը մանաւորաբար Union Sportiveի վարիչներուն բացակայութիւնը։

Նոյնպէս անհասկնալի կը մնայ այն պարագան որ հակառակ երեք տարբեր միութիւններ մասնակցելուն, մարզիկներու միակ ցանկ մը նշանակուած էր։

Ուշագրաւ պակաս մըն էր նաև օրան թագուհիի չգոյութիւնը։ Ամբողջ բարիզահայութեան մէջ կարելի չէր գտնել քանի մը տիկիններ և օրիորդներ քանի որ օրուան թագուհիները, անհրաժեշտ զարդը կը կազմեն այս տեսակ հանդէսներու մէջ։

Չենք ուզեր աւելի երկարել այս տողերը մատնանշումներու։ Այս առթիւ ցանկալի էր բարոյական արժէքին հետ իմանալ նաև նիւթական արդիւնքը։

* * Նախորդ թիւով տրուած տեղեկատուութեան կարգին մոռցուած էին 400 մեթրի մրցանիշը որ է 57 1)5 երկ.

Իսկ դէպի Մէտօն 88 քիլօմեթրի վրայ երթուդարձ հեծանիւով մրցման մէջ շահած են հետեւեալները.— 1. Ս. Մանտրօյեան (Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.էն) 2 ժ. 38 վր., 2. Հ. Ինճէյակորեան 2 ժ. 39 վր., 3. Թօփիկեան 2 ժ, 42 վր.։

* * Կը տեղեկանանք որ Մարսիլիոյ Ազգ. վարժարաններու մարզանքի ուսուցիչ և Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպիչ Պ. Մ. Մալումեան որ Ամերիկայի Earle Liderman վարժարանի մարզական դասընթացքներուն կը հետեւէր թղթակցութեամբ, քննութեանց մէջ յաջողելով շքանշան մը ստացած է։

* * Կիրակի օրուան ոլիմպիական մրցումներու սկիզբն տպաղնքէն վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մարզիկները Պ. Մ. Մալումեանի առաջնորդութեամբ պատուոյ բեմ ներկայացան և Մասնաճիւղին անունով ծաղկեփունջ մը նուիրեցին Բարիզի մասնաճիւղին։ Երկու մասնաճիւղի ներկայացուցիչները համակրական խօսքեր փոխանակեցին իրարու հետ։

Հանդէսէն վերջ Փարիզի մասնաճիւղն ալ Մարսիլիոյ նուիրեց Մարզական փլաք մը օրուան յիշատակին։

ՖՈՒԹՊՕԼ

Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաջորդ ելոյթը կը սկսի Ռուպէի մէջ. օգոստ. 30ին կամ սեպտ. 6ին, մրցելով Ֆրանսայի ամէնէն համբաւաւոր խումբերէն Ռէյսինկ գլիւպ տը Ռուպէի հետ։

Շատ հետաքրքրական է որ Հ. Մ.Ը.Մ.ի խումբը մասնակցի Ռուանի մէջ Սեպտեմբերի ընթացքին, հիւսիսի ախոյեան Ֆ. Ս. Ռուանի կազմակերպած բաժակի մրցումին։

* Հ. Մ. Ը. Մ.ը ամսոյս 23ին կը կազմակերպէ հեծելանիւի երկրորդ մրցում մը Paris-Pontoise և վերադարձ, 4 ինքնաշարժեր պիտի հետեւին մրցման և մրցանակներ պիտի տրուի առաջին 6 հանողներուն։ Արձանագրուիլ նամակով Թօփաքեան, 53, բիւ Լաֆայէթ։

* Ֆրանսայէն և Անգլիայէն զատ միւս բոլոր երկիրներու մէջ կարեւոր մրցումներ տեղի կունենան. ահա քանի մը արգիւնքներ.

Կ. ՊՈԼԻՍ. Բրակայի Չեխ խումբը «Սլավիա» այցելեց Թուրքիոյ զանազան քաղաքները, երկու մրցում ունենալ Պոլսոյ մէջ։ «Գալաթա Սէրայ»ի հետ, որմէ յաղթական ելաւ 0ի դէմ 4 կէտով, կիրակի օր ալ «Ֆէնէր Պաղչէի» հետ որմէ 0.5ով կրկին յաղթական ելան Չեխերը։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Ուրիշ չեխ խումբ մը «Իւնիօն-Բրակ» մրցելով Գերմանիոյ ա. խոյեան Ս. Վ. Նորամպէրկ խումբին հետ յաղթական ելաւ 0ի դէմ 3 կէտով։

ՏԱՆԻՄԱՐԿԱՑԻ ՄԷՋ,—Աւստրիոյ ախոյեան խումբը «Ռաքիտ» այժմ ընթանինաւեան երկիրներու շրջանը կը կատարէ։ Կիրակի օր մրցելով Տանըմարքայի ազգ. խումբին հետ հաւասար միաց 0—0ով։

ՃԾԴՈՒՄ ՄԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական յանձնախումբը կուգայ ճշդել թէ ձողի ցատկելու հայկական մրցանիշը 3 Ֆր. 32 է և ոչ թէ 3 մ. 20 ինչպէս զրած էր Գ.Ճ.։

Սոյն մրցանիշը կը պատկանի 8. Մամիկոնեանի և ձեռք բերուած է ապրիլ 19ին P. U. C.ի և Հ. Մ. Ը. Մ.ի միջեւ interclubs մրցման մը միջոցին։ Սոյն արդիւնքը ընդունուած է իբր պաշտօնական Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ։ l'Auto 20 և Echo des Sport 21 ապրիլ թիւերուն մէջ ալ յայտարարուած է։

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Մարզ. Յանձնախ.
ՀԱՅԿ ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ

Դրամական օգնութիւն երկիր փախցող ընդհանուր.— Ելմտական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ 13 Յուլիս 1923ի ելմտական օրէնքին համաձայն ընդհանուր ներումի պիտի արժանանան Ֆրանսա բնակող այն բոլոր Ֆրանսացիները որոնք արտասահմանի դրամատուներուն մէջ դրամ կամ արժեթուղթ ունին, եթէ անոնք մինչեւ 1 յունուար 1926 թուականը այս հրաւէրին պատասխանելով Ֆրանսա փոխադրեն այդ դրամագլուխները։ Անոնք ղերծ պիտի կացուցուին այս մասին անհրաժեշտ ծրինական ձեւակերպութիւններէ։ Միայն կողմէ բացարձակապէս արգիլուած է դրամագլուխները դուրս հանելը և այս մասին 3 ապրիլ 1918ի օրէնքը իր զօրութեան կը մնայ։ Առանց նախապէս արտօնութիւն ստանալու ոչ ոք օտար երկիր դրամ կրնայ ղրկել. Սահմանագլուխի տուրքերը կողմնակի ծախսերը ստացուած են և մաքսային պաշտօնատանց յանձնուած այդ գործը։

11 մեռեալ 160 վիրաւոր.— Փրիզ Պուլօնեը գիծի ճեպընթացը առ իրիկուն Ամիենի կայարանին մէջ գիմեց դուրս ելաւ երբ ժամը 96 քիլ. արագութեամբ կը սուրար։ 18 վակոններէն 11ը շրջելով ջարդ ու փշուր եղան։ Վակոններէն 3ը կրակ առին։ Ամէն կողմէ օգնութեան փութացին ազատելու համար ճամբորդները որոնցմէ 11 հոգի մեռած և 160 հոգի վիրաւորուած գըտնուեցան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, 1922ին Երեւանի մէջ հաստատուեցաւ շերամապահական կայան մը։ Կառավարութիւնը 1000 տուփ հունտ գնեց արտասահմանէն, տուփը 5 ոսկի րուբլի, որ ժողովուրդին բաժնուեցաւ ձրի կամ ոչինչ գնով։ 1922ին շերամապահական կայանը կրցաւ պատրաստել 300 տուփ, որ 1923ին գործածուեցաւ տեղական պէտքերու. իսկ պակասը ներածուեցաւ արտասահմանէն։ 1924ին ժողովուրդին բաժնուեցաւ 1200 տուփ հունտ, իսկ աւելցած 350 տուփը ծախուեցաւ Վրաստանի և Նախիջեւանի։ 1923ին կառավարութիւնը Նախիջեւանէն գնեց 12,500 թթենիի տունկ, որուն 2500ը ինք տնկեց, իսկ 10,000ը բաժնեց Երեւան, Թոխմախան լճի չորս նոր հաստատուած Մեղրիցիներուն՝ 1924ի եղանակին համար պատրաստուեցաւ 10,367 տուփ, որուն 1600ը բաժնուեցաւ երկրին մէջ, իսկ մնացեալ 8767 տուփը արտածուեցաւ Վրաստան, Ատրպէճան, Թիւրքիստան և Նախիջեւան։ 1925ի գարնան Ատրպէճանէն գնուեցաւ 235,000 թթենիի տունկ, որ բաժնուեցաւ ժողովուրդին և խորհրդային տնտեսութեանց։ Հունտ բաժնուեցաւ նաև նորեկ թրքահայ գաղթականներուն, որոնց հող տրուած էր։

1925ին ամբողջ Հայաստանի մէջ շատ յաջող եր բերքը. ճիշդ քանակը յայտնի չէ, բայց կը սպասուի 500 փ. թաց քաժոժ,— 50 0/0 աւելի 1924էն։ Կառավարութեան ժամանակաւորութեամբ, 1926ի եղանակին համար Մեղրիի մէջ կը պատրաստուի 20,000 տուփ հունտ. այնքան ալ Երեւանի կայանին մէջ։

ԳԻՆԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Դարձեալ, պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, Արարատ Թրքութը, որ կ'ամփոփէ քոլոր գործարանները. 1924ին գինիի արտադրութիւնը հասցուցած էր 750,000 դոյլի, քոնեակի՝ սպիրտին արտադրութիւնը 1,000,000 աստիճանի։

1924—25ին ձմրան սառնամանիքներէն գրեթէ ոչնչացան մօտ 5069 տեսիատին այգի։ Այս վնասը դարմանելու համար, որոշուած է երկարատեւ վարկ բանալ այգեզործներուն, հետեւեալ համեմատութեամբ.— 1925ին՝ 760,000 րուբլի, 1926ին՝ 760, 380, 1927ին 304,140 համագումար՝ 1,824, 840 րբ.։

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐՆ ԱԼ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

Գորիսէն կը հաղորդեն թէ 10,000 րուբլի վնաս կայ վերջին հեղեղներէն։ Վնասուած են Ղաթարի խաճուղին (պըղնձահանքերու շրջանը) և Մատիջուկ գիւղի 100 այգիները։ Շատ մը գիւղերու մէջ կասկածելի միջատներ երեւան եկած են, վնասելով հացահատիկներուն։ Մինչեւօրս ատեն երաշտութիւն կը տիրէ։ Խոտը անցեալ տարուան վրայ երկու անգամ սղած է։

ՂԱԹԱՐԻ ՊՂՆՁԱՀԱՆՔԵՐԸ

Ղաթարի պղնձի ձուլարանին մէջ այժմ կ'աշխատին 138 բանուորներ, գործարանը օրը 1500 փութ հանք կը ձուլէ որմէ 10-13 առ հարիւրը զուտ պղինձ է։

Ձուլիչ գործարանը կանոնաւոր ծրխնելոյզ չունենալով, մեծ քանակութեամբ թունաւոր կազ կ'արտադրուի պղինձը հալեցուցած ատեն։ Միւս կողմէ պատրաստ հանք չգտնուելով, գործարանը երեք ամիս չփսիի գործէ։

Ցունուարէն մինչեւ Յուլիս հանքի հանք բանուորներուն մէջ 83 արկածներ պատահած են, գլխաւորապէս այրուածք և պատուածք։ Մահուան դէպքերը շատ քիչ են։

«ԵՐԿԱԹՈՒՂԱՅԻՆ ՀԱՅԵՐԷՆ»

Այս խորագրին տակ, աշխատակից մը կը գրէ «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ (թիւ 165).—

— «Բոլոր յայտարարութիւնները և կանոնները Անդրկովկասեան երկաթուղիի վրայ կը տպուին ռուսերէն և միւս հանրապետութիւններու՝ Վրաստանի, Ատրպէճանի և Հայաստանի ազգային լեզուներով. այս շատ լաւ է. բայց... Ահա կախուած յայտարարութիւն մը, կոչ մը կամ ուրիշ բան մը. ո՛վ զարհուրանք. չես կարող հասկնալ թէ կարգացող հայերէ՞ն է թէ հայատառ անմտութիւն։ Կ'ստիպուիս ռուսերէնը կարդալ, բաղդատել, և կը տեսնես որ ռուսերէնէ բառ առ բառ թարգմանուած է հայերէնի։ Այդ դեռ բաւական չէ։ Ամէն տողի մէջ տասնեակ տառասխալներ, և այն ալ կոպիտ, աչք ծակող սխալներ։ Շատ բան է գրուած երկաթուղային բացերու մասին. գրուած է նմանապէս լեզուական աղքատութեան մասին, սակայն ատոնց վերացման համար ոչինչ, կամ քիչ բան է եղած»։

ՄԱԼԱՐԻԱՅԻ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Մալարիան աւերներ կը գործէ Դսփանի շրջանին մէջ, որ ունի 700 բնակիչ, մեծ մասով արեշցիներ և թրքահայեր։ Պղծակից մը դիտել կուտայ թէ մինչեւ այսօր ո՛ր և է կազմակերպութիւն չկայ գիւղին մէջ։ Գանձակէն 250 Արեշցիներ ևս պիտի գան։ Մալարիան իր աւերները կը գործէ մանաւանդ նորեկ Արեշցիներու մէջ, որոնք սովոր չեն կլիմայական պայմաններու։ Օրն ի բուն աշխատող կիներ և տղամարդիկ կ'ապրին խոնաւ գոմերու մէջ. գրեթէ բոլոր երախաները հիւանդ են։ Եթէ անհոգութեան մատնուի այս գործը կրնայ նոր համաճարակ ծագիլ։

Մալարիան զգալապէս նուազած է Ղամարլուի շրջանին մէջ։ Ցունիս ամսուն հիւանդանոց այցելած են 3224 հիւանդներ, որոնց 1971ը մալարիայէ վարակուած էին։ Ճահիճներու չորցման շնորհիւ, մժեղները մեծապէս պակսած են։ Այս տարի անցեալ տարուան վրայ 25 0/0 պակաս է հիւանդներուն թիւը։

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

«Խ. Հ.» (թիւ 163) կը հրատարակէ մանրամասն վիճակագրութիւն մը Երեւանի մէջ կատարուած կուսակցական աշխատանքներու մասին։ Այդ վիճակագրութեան համաձայն, 1924 Ցունուարին Կոմկուսը ունէր 377 անդամ և 482 թեկնածու, որոնց 56ը կին։ 1925 Ցունուարին՝ 509 և 557 (66 կին), 1925 Ապրիլին՝ 685 և 482 (կին 80)։ 1925 Ցունիս 1ին 731 և 27։ Ուրեմն, 16 ամսուան մէջ յաւելում եղած է 1. 8 0/0։

Ազգային փոքրամասնութեանց տեսակէտով, 1924 մարտին հայ կոմունիստները կը հաշուէին 869, Թուրքերը՝ 35, Ռուսերը՝ 20, ուրիշ ազգեր՝ 6. իսկ 1925 Ցունիս 1ին Հայերը՝ 1425, Թուրքերը. 63, Ռուսերը՝ 54, ուրիշներ՝ 16։ Ազգային փոքրամասնութիւնները 1924ին կը կազմէին 6 0/0. իսկ 1925 Ցունիսին՝ 8 0/0. Թուրքերու համեմատութիւնը 3 0/0էն բարձրացած է 4 0/0ի։

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

ԱՄՕԹ Է, ՊԱՐՈՆՆԵՐ

... Խմբագիր,

Ձեր թերթին մէջ կարդացի դիտողութիւն մը՝ Փարիզի հայ երիտասարդներու թուրքերէն խօսակցութեան առթիւ։

Արդարեւ սրտի ցաւով կը տեսնէի թէ Պոլիս և Հոս, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ և կամ երեկոյթներու պահուն, 30 առ հարիւրը թուրքերէն կը խօսին։ Մանաւորապէս վրդովիչ է տեսնել մեր նորահաս սերունդին այս մոլութիւնը։ Ափսո՜ս որ Թուրքերէն մեր կրած այնքան տառապանքներէ յետոյ, դարձեալ կառչած մնացած ենք այդ անճոռնի բարբառին։

Պարոննե՛ր եթէ ձեր երակներուն մէջ թանձրացած մնացեր է թրքութիւնը, գոնէ գիտցէք յարգել ազգային արժանապատուութիւնը, մանաւանդ խղճահարեցէք մեր կորնչուցած հարիւր հազարներով *անմեղ զոհերուն*, որոնք սուրին և հուրին մատնուեցան։ Ասոնք դեռ *մոռցուած չեն* եւ *չեն կրնար մոռցուիլ*։

Ծիշեցէ՛ք թէ մենք այս ազատ երկրին մէջ, բնաւ ստիպուած չենք թուրքերէն խօսելու։ Մենք մեր ուրոյն գեղեցիկ և գրական լեզուն ունինք. և պէտք է ամէն Հայ անհատ ինքզինքը հպարտ զգայ հայ ըլլալուն համար։

Այս օտար միջավայրին մէջ, մի միայն ազգային ոգին անվթար պահելով է որ մեր գոյութիւնը պիտի ապահովենք։ Թող ամէն հայ, երիտասարդ թէ ծեր, հարուստ կամ աղքատ, վառ պահէ այդ ոգին։ Եթէ չենք ուզեր ոչնչանալ և կամ ձուլուիլ, պէտք է որ ինքնամփոփ ապրինք, և գուրգուրանք մեր թանկագին աւանդներուն վրայ։ Պէտք է նաև մեր երիտասարդները հայ օրիորդներու հետ ամուսնանան։ Մանաւանդ մեր հայ մայրերնի լեզուն խնամքով սորվեցնենք մեր պզտիկներուն և ամէթ սեպենք հայերէն չխօսիլը։

Եւ եթէ ոմանք անփութօրէն, կամ անգիտակցաբար թուրքերէն կը խօսին, իրենց խօսակիցը անմիջապէս պէտք է զգուշացնէ զինքը. և ստիպէ անպատճառ հայերէն խօսելու։ Պզտիկ չանք մը կը բաւէ, այս մոլութենէն զգուշանալու համար։ Դիտեցէք ուրիշ ազգերը. Պոլսոյ մէջ Յոյները և Հրեաները, որքան բծախնդրութիւն ցոյց կուտային իրենց տոհմային լեզուին։

ՏԻԿ. ՄԱՓՐՈՒՀԻ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՈՒՐԻՇ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կարգ մը երիտասարդներ իրենց բան գործ ըրած են բաղդախաղը, Փարիզի հայաշատ կեդրոններու մէջ, սրճարաններու խուլ անկիւնները քաշուած։ Բաւական կարեւոր գումարներ խաղի կը ղրուին։ Տգեղ երեւոյթ մըն է այս որ կը սպառնայ ծաւալիլ։

Այս վարակիչ մոլութիւնը իր սաղմին մէջ խեղդելու համար, պէտք է լուրջ միջոցներ ձեռք առնել, որոնք չեն պակսիր, եթէ միայն կամք ըլլայ։

Եկեղեցիին առջեւ ալ կիրակի օրերու բազմութիւնը վերջերս աւելի յաճախ ականատես կ'ըլլայ վէճերու ու կռիւներու։ Կը վախնամ որ, այս ընթացքով քաղաքականութիւնը արգիլէ ազգային այս համախմբումը, որ մխիթարանք մըն է մեզ համար մեր այս ցիրուցան վիճակին մէջ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔ

Հ. Հ. ՎԿԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ

Օրը օրին գրած էինք Հ. Հ. Պատուիրակութեան վկայականներու մասին եղած նոր կարգադրութիւնները։

Այս առթիւ մեզի կը հաղորդեն հետեւեալ լրացուցիչ տեղեկութիւնները.—

Համաձայն կառավարութեան որոշման, ոսոիկանական տեսչութիւնը այսուհետեւ բոլոր Հայերուն տրուելիք ինքնութեան թուղթերու և Նանսէնեան անցագիրներու մէջ փոխանակ nationalité arménienne նշանակելու, պիտի արձանագրէ d'origine arménienne (ծագումով Հայ). իսկ այդ հայկական ծագումը հաստատող վկայականները պէտք է ստանալ Հ. Հ. Պատուիրակութեան գրասենեակէն։

Միեւնոյն ժամանակ մեզ կը տեղեկացնեն թէ Պատուիրակութեան կողմէ տրուած զանազան վկայականներ (ամուսնութեան, ժառանգութեան եւն.) կը շրջունակուին վաւերացուիլ արտաքին նախարարութեան մէջ, ինչպէս մինչեւ այժմ։

ՆՈՐ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԻ ՄԸ ԲԱՑՈՒԻՄԸ

Ցառաջիկայ Զորեքշաբթի օր պաշտօնապէս կը բացուի Ռոստոմ Լուսինեան Միութեան գրադարան-ընթերցարանը 131, Rue du Faubourg du Temple. (Métro-Belleville)։ Այնուհետեւ ամէն երեկոյ ժամը 7էն մինչեւ կէս գիշեր։ Գիրքեր կը տրուին շաբաթը երկու օր միայն, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2 ու կէսէն մինչեւ 5 ու կէս և չորեքշաբթի օր երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ 10 ու կէս։ Մանրամասնութիւնները հասկնալ գրադարէն։

Կ'արժէ գնահատել Պէլվիլի երիտասարդութիւնը, այս ձեռնարկին համար, որ կուգայ կարեւոր պակաս մը լրացնել։ Որքան ստիպողական պահանջ է մշակոյթի կեդրոն մը, ընդհանուր ժամադրավայր մը Փարիզի մէջ, ազատելու համար սրճարանական թափառումներէն.

Երեւի իւրաքանչիւր թաղամաս իր գըլխուն ճարը պիտի նայի, մինչեւ որ ամէնքն ալ սթափին։

Այս տեսակէտով, պարտք մը կ'իյնայ նաեւ Սէն Միշէլի երիտասարդներուն վրայ. Պէլվիլ բաղդատաբար նոր կեդրոն մըն է, իսկ Սէն Միշէլ, աւելի ճիշտ, հնչակաւոր Քառթիէ Լաթէնը՝ տարիներու պատմութիւն ունի։

Նոր հրատարակութիւններ

Ստացանք «Հայրենիք» ամսագրի Գ. տարուան 10րդ թիւը, գրական և քաղաքական ճոխ բովանդակութեամբ (144 էջ)։ Ցօդուածներ ունին ց Օշական, Ա. Խահակեան, Արամ Հայկազ, Ն. Տէտէկիւլ, փրոֆ. Մ. Մինասեան, Ռուբէն եւն։ Տարեկան բաժնեգին 5.50 տոլար։ Հասցէ՝ 13—15 Schawmut St. Boston, Mass.

ՑԱՌԱՋի պատմուածքները

ՎԱԽԸ

2.

— Օրինակ։

— Այ, օրինակ, ասում է, որ ամէն առաւօտ, նախաճաշին, անհրաժեշտ է երկու ձու ուտել, կաթ խմել, ու եթէ հնարաւորութիւն կայ, հաց ու կարագ՝ մեղրով։

— Ցետո՞յ։

— Եւ ի՞նչ յետոյ. մենք սրանցից ոչ մէկը չենք կարող անել, ցամաք հացով և լոկ թէյով առողջութիւն պահպանել անկարելի է,

— Այդ բոլոր յիմարութիւնները գըրւած են հարուստների համար,— ասացի ես բարձր ծիծաղելով։

— Ծիծաղի՛ր, սիրելիս, ծիծաղի՛ր, յետոյ կը տեսնես թոքախտի աւերածութիւնը։

— Ո՛չ մի թոքախտ, ոչ մի հիւանդութիւն. քեզ մխիթարէ մեր դռնապան Ցակոբը, որ այդ բոլորից զրկւած է, բայց աւելի առողջ է, քան մեր վերի յարկում ապրող խաչ Գէորգովիչը, որի միայն նախաճաշին ծախսած դեղերի արժէքով ես ու դու կարող ենք ապրել ամբողջ մի շաբաթ։

— Միայն խօսում ես էլի՛,— ասաց Շամհանը և շրջելով միւս կողքի վրայ, լռեց։

Երբ առաւօտեան, մեր սովորական պահին, զարթնեցի, տեսայ որ Շամհանը երեսը դարձրած դէպի պատը կարդում էր «Թոքախտը» գիրքը։

— Արա՛մ, բարձր կարդայ։ ես էլ լսեմ,— ասացի ես, յօրանջելով։

— Ինչ պիտի լսես, է՛ է՛, բժշկութեան չես հաւատում։ իսկ այս անտէրը հիմնուած է Գիտութեան վրայ, նախ հաւատաք, յետոյ գործ, սիրելիս,— ասաց նա և աւելի խնամքով փաթաթելով վերմակի մէջ, շարունակեց լո՛ւռ ընթերցանութիւնը։

— Ի՞նչ փոյթ, թէ չես կարդայ, ինձ հետաքրքրում է քո ընթերցումը ու ուրիշ ոչինչ։

— Ես ծաղրածու չե՛մ, սիրելիս,— ասաց Շամհանը բաւական վիրաւորուած։

Եւ իրօք, երբ Շամհանը բարձրաձայն մի բան էր կարդում, որքան էլ անբովանդակ և ձանձրալի լինէր կարդացածը, մեծ հաճոյքով լսում էի, որովհետեւ, Շամհանը ընթերցութեան ժամանակ, շարժման մէջ էր դնում իր մարմնի բոլոր մասերը, այսպէս, օրինակ, զայրոյթ արտայայտելիս՝ յօնքերը կիտում էր, ձեռքով, ոտքով տարօրինակ շարժուձեւեր էր անում և դէմքը ծամածռում էր, իսկ սիրոյ կամ մեղմութեան խօսքերը արտաբերելիս՝ նրա ճակատը փայլում էր և գանգի կաշին գնում-գալիս էր այնքան ժամանակ, քանի դեռ նախադասութիւնը վերջացած չէր։

— Դէ՛հ, կարդա՛, Արա՛մ, կարդա՛, որ ես էլ լսեմ,— կրկնեցի ես, ինքս չհաւատալով ասածիս։

— Կարդալը դէն ձգի՛ր, բայց եթէ հետաքրքրւում ես, լսի՛ր, քեզ մի բան ասեմ,— Ասաց Շամհանը, ծուլաբար շուռ գալով իմ կողմը,— թէև ասածս շատ հասարակ բան է, բայց էական է առողջութեան պահպանման համար, այս տեղ կարդում եմ. որ տարափոխիկ հիւանդութիւնների որոշ տոկոսը տարածւում է իրար ձեռք տալու վատ սովորութիւնից։

— Դատա՛րկ բան։

— Մի՛ ընդմիջիլ, լսի՛ր մինչեւ վերջը. նախ սխալւում ես, կարծելով, թէ դա դատարկ բան է, երկրորդ՝ ձեռք տալու սովորութիւնը կեղտոտ է, զազիր և շառաչաքանութիւն, ընդունենք, որ կրծքի հիւանդութիւնը ձեռքից-ձեռք չի տարածուի, բայց մի մոռանալ, որ ձեռք տալիս մարդիկ աւելի իրար մօտ են կանգնում, չնչում են իրար դէմքին և ընդունենք, որ դրանցից մէկը կրծքի հիւանդութիւն ունի, ի՞նչ կըլինի առողջի վիճակը։

— Ընդունենք, որ առողջն էլ վարակուեց ու հիւանդացաւ։

— Հէնց այդ է, որ ես չե՛մ ընդունում, չե՛մ ընդունում և պէտք է զգոյշ լինել, ես ձեռք տալու սովորութիւնը պէտք է ձգեմ, հասկանո՞ւմ ես, պիտի ձգեմ։

— Լա՛ւ, այդ սովորութիւնը դէն ձգի՛ր, բայց դու էլ ինձ լսի՛ր, ասացի ես, նրա համար լուրջ վէճը չընդմիջելու ցանկութեամբ. մի րոպէ ընդունինք որ կոկորդը ցաւում է և ստիպուած ես բժշկի դիմել, այդ բժիշկն էլ, ենթադրենք, որ թոքախտ ունի, բերանդ լայն բաց անում և կոկորդդ նայելու համար ուղղակի շնչում է բերնիդ, այս դէպքում ի՞նչ կըլինի քո վիճակը։

— Այդ դէպքում ի՞նչ պիտի անել, ի՞նչ պիտի անել, այդ արդէն սրիկայութիւն է և ուրիշ ոչինչ։

Շամհանը ձեռք տալու չարիքը վերացնելու ճամբու վրայ էր. նա խուսափում էր ծանօթներին ձեռք տալու, բայց զգուշանում էր դիմացինին այդ զգացնելուց։ Ցաճախ, երբ փողոցում հանդիպում էինք մէկին, ես առաջինն էին մօտենում, ձեռքս մեկնում ծանօթին, ապա անհամբեր սպասում էի Շամհանին, թէ ինչպէս պիտի ազատուի փորձութիւնից։ Նա դեռ չմօտեցած ծանօթին, գլխարկը հեռուից հանում էր, բարեւում և որպէս թէ մի բան է մոռացել, գրպանները տենդօրէն նայում էր, ձեռքերը թաշկինակով, բանալիներով և զանազան իրերով զբաղեցնում և այդպէսով ազատւում էր ձեռք թօթւելու վտանգից։ Սակայն լինում էին շատ մօտիկ ընկերներ և ծանօթներ, որոնք մինչեւ վերջը սպասում էին, որ Շամհանը վերջացնէ իր որոնումները եւ ձեռք տայ։

(Շար.) ՌԷՆ

Ղ. Եսայեանի տունը, որ վնասուած է քիչ մը, բայց չեն նորոգեր և մաս մաս կը քանդուի։ Ուրիշ տեղեր ալ կտոր կտոր կը քակեն և կը վառեն։

Ծերակուտական Քինկի այցելութեան առեն, Նախագահ Մ. Քէմալ փաշա եւ վարչապետ Ըսմէթ փաշա հեռացիր են Էնկիւրիւէն որպէսզի խուսափին ընդունելութենէ։

Հակառակ կարմիրներու դէմ կատարուած հալածանքներուն, յարաբերութիւնները շատ մտերմական են Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի միջեւ, քաղաքական գետնի վրայ։

Ոչ միայն որ եւ է յոյս չկայ Հայերու վերադարձին համար, այլ եւ Թուրքերը աւեհն միջոց կը փորձեն, որպես զի մնացածներն ձգեն երթան։

Իզմիրի մէջ սկսեր են մաս-մաս վերադարձնել Յոյներուն կալուածները, քանի որ Աթէնք կրնայ ի հարկին փոխադրէժի դիմել. իսկ Հայերու կալուածները, աճուրդով կը ծախեն։ (տես մեր Բ. յանկը)։

Մնացած խմբագիրներ ն ալ մեղսակից

Պոլսեն կը հեռագրեն Օգոստոս 13 թուականով.—

Անկախութեանատեանի որոշումով ձերբակալուեցան չորս ծանօթ հրապարակագիրներ, Ահմէտ Էմին (խմբագրապետ Վաթանի), Իսմայիլ Մուշթաք (նախկին (Թանինէն, այժմ Պհոյիւ եօղ), Սուպհի Նուրի պէյ (եղբայր տխրահռչակ Ճէլալ Նուրիի), Ահմէտ Շիւքրի (Վագըթ), որ վերջերս Ռուսիա այցելեց։ կալանաւորները կ'ամբաստանուին իբրեւ անուղղակի մեղսակից քրտական ապստամբութեան։

Այս հաշուով, այժմ երկրորդական խմբագիրներ և պարզ լրաբերներ կը ձնան Պոլսոյ մէջ։ Ցայտնի է որ հռչակաւոր Հիւսէյին Ճահիտը Զորում աքսորուեցաւ, «Թէվհիտը Էֆքեար»ի խմբագրապետ Վէլիտ պէյը՝ պիտի դատուի Թարբերդի մէջ, ուրիշ երեք խմբագիրներու հետ ևն.։

Ուրեմն, Էնկիւրի մահացու հարուած մը կուտայ Պոլսոյ Թուրք մտաւորականութեան, անշուշտ աչք առնելով բոլոր հետեւանքները։

Ծանր վճիռներ՝ կարմիրներուն դէմ

Էնկիւրիի անկախութեան դատարանը 13 տարի Թիապարտութեան դատապարտեց Շէֆիք Հիւսնի, Հասան Ալի, Նազըմ Հիքմէթ (բանաստեղծ) և ձէվտէթ պէյերը, բոլորն ալ փախստական։ Ուրիշ 6 ամբաստանեալներ դատապարտուեցան 11 տարուան, իսկ վեց՝ հոգի եօթը տարուան։ Երեք հոգի անպարտ արձակուեցան։ Ասոնք ամբաստանուած էին իբրեւ կոմունիստ, երկրին անդորրութիւնը և ընկերային կարգ ու սարքը խանգարելու յանցանքով։

Անշուշտ Դ. Միջազգայինը նոր «բաց նամակ» մը պիտի ուղղէ Թուրք «յեղափոխական» կառավարութեան, զարմանք յայտնելով այս հակայեղափոխական քայլին համար։

80 միլիոն Ճրանսի օդանաւ կը գնեն

Թուրքիոյ օդային տորմիղը զօրացնելու համար Էնկիւրիի Ագգ։ Մեծ ժողովը 80 միլիոն ֆրանքի վարկ մը քուէարկած ըլլալով, երեսփոխան ճէլալէտտին պէյի նախագահութեամբ մասնագէտներէ բաղկացած մարմին մը Ֆրանսա եկած է օդանաւ գնելու համար։ Այս մարմինը առջի օր այցելեց Պուռժէի կեդրոնական կայանը, Պ. Ռանվուազէի առաջնորդութեամբ։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԽՌՎՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

«Թայմզ»ի ստացած վերջին տեղեկութիւններու համաձայն Ֆրանսացիները բոլորովին տէր են Սուէտայի Օտարներու կողմէ գիւղերու ռմբակոծումին հետեւանքով ոչ պատերազմիկ Տիւրզիները պատերազմի շրջանակէն փախան էզրա։

Արաբները համակրութեամբ կը հետեւին Տիւրզիներու շարժումին, թէեւ մինչեւ հիմա Ֆրանսացիներուն հաւատարիմ եղած են։ կը հերքուի որ Արաբ Պէտէվիները պիտի օժանդակեն Տիւրզիներուն, որովհետեւ այս վերջինները մերժած էին մասնակցիլ 1920ի արաբական շարժման, երբ երկաթուղիով ճամբորդող Ֆրանսացի սպաներ սպաննուեցան Տէրասյի մօտ,

Ճրանսա չի ճանչնար Րիֆի անկախութիւնը

Վարչապետ Պ. Փէնլեվէ Պրըթաներ սեկնելէ առաջ Մարոքի մասին կարգ մը յայտարարութիւններ ընելով ըսաւ որ Ապտիւլ Քրիմ նախքան հաշտութեան բանակցութիւններ սկսիլը պայման կը դնէ Րիֆի ամբողջական անկախութեան կանխաւ ճանաչումը, ինչ որ հակառակ է դաշնագիրներու ոգիին եւ միջազգային յանձնառութեանց։ Ո՛չ Ֆրանսա ոչ ալ Սպանիա չեն կրնար միւս տէրութեանց հանդէպ պատասխանատուութենէ զերծ մնալ։ «Եթէ Րիֆի անկախութիւնը ճանչցուի, ամբողջ Մարոքի խնդիրը պիտի վերաբացուի անմիջապէս եւ վտանգաւոր կերպով։ Մենք Րիֆցիներուն կ'ապահովենք վարչական, տնտեսական եւ քաղաքական ինքնավարութիւն, դաշնագիրներու հիման վրայ, այսինքն պայմանով որ անոնք սուլթանին եւ Խալիֆային գերիշխանութիւնը ընդունին։

Պելճիայի բանուորական կուսակցութիւնը

Պելճիքայի բանուորական կուսակցութիւնը երէկ ժողեց իր կազմութեան քառասնամեակը. հանդէսներուն ներկայ ըլլալու հրաւէր ստացած էր նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ երեք ներկայացուցիչներ ղրկեց։»

Կը փնտռուի Արտաշէս Պալեան Քէօթահիացի որ քանի մը ամիս է ի վեր Մարսիլիայէն Փարիզ եկած է։ Հասցէն գիտցողները հաճին իմացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

ԴՐՕՇԱԿ

ՕՐԳԱՆ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Ն Տարեկան բաժնեգին.— 20 ֆրանք Ամերիկա՝ 2 տոլար Հատ 2 ֆրանք։ Հասցէ.— S. DER-TOVMASSIAN 6 Av. de Sully, Chaville (S. et O.) (France)

ՖԱՔԻՐ ԹԱՀՐԱ ՊԷՑԻ ՓՈՐՁԵՐԸ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Յառաջիկայ Զորեքշաբթի, 19 Օգոստոս գիշերուան ժամը 9ին

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

— ՇԱՆՋԷԼԻԶԷԻ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ —

(13 և 15, Avenue Montaigne)

ԹԱՀՐԱ ՊԷՑ ԻՐ ԱՆՁԻՆ ՎՐԱՑ ՊԻՏԻ ՓՈՐՁԷ

ՖԱՔԻՐՆԵՐՈՒ ԶԱՐՄԱՆԱՀՐԱՇ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՄՆԻ ԿԱՐԾՐԱՑՈՒՄ

Ֆաքիրը, իր մարմնի ջղային դրութեան կեդրոններուն վրայ մանաւոր փորձ մը կատարելէ յետոյ, անմիջապէս ուշաթափ կ'ըլլայ (catalepsie)։ այդ միջոցիս իր մարմինը վիակի մը վիճակը կ'ունենայ։ Յետոյ կը դրսի երկու մանգաղներու բերանը, միայն ծոծրակը և ոտքերը կրկինցնելով։ Այդ վիճակին մէջ, կրնայ դիմանալ ամէնէն բուռն բաղխումներուն, ամէնէն ահարկու մուրճերով, առանց որ և է ցաւ զգալու, մարմինը խոցոտել դաշոյններով, խոշոր ասեղներով, երկաթէ խոշոր գամերով, և նոյն իսկ դիմանալ այրուածքներու։ Իր կամքէն կախում ունի արիւնը հոսեցնել կամ կեցնել, և վէրքերը կը սպիանան արագօրէն, առանց խաւ կամ աղտ ձգելու։

ԳՈՑ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԿԱՐԴԱՑ

Ֆաքիրը կրնայ գուշակել ժիւռիի մը կողմէ ուղուած գոց նամակներու բովանդակութիւնը։

ՖԱՔԻՐՆԵՐՈՒՆ ՔՈՒՆԸ

Ֆաքիրը ուշաթափութեան մատնուելէ քանի մը վայրկեան յետոյ, կ'ունենայ քուն մը ուր ամէն գիտակցութիւն կ'անհետանայ, և շնչառութիւնն ու արեան շրջանը կանգ կ'առնեն։ Այդ վիճակին մէջ, ինքգինքը թաղել կուտայ և կրնայ դագաղին մէջ ձնել որքան ատեն որ կ'ուզեն հանդիսատեսները, կը բաւէ որ նախապէս որոշուի տեւողութիւնը։

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՆ ԱԼ Կ'ԱՆԶԳԱՑԱՑՆԷ

Ֆաքիրը դպչելով անասունի մը ջղային կեդրոններէն մէկուն, կը կարծրացնէ անոր մարմինը, որով և կը կրճատնէ անոր չիշողութիւնը։

ԹԱԼԻՄԱՆՆԵՐ

Իր թաղումէն յետոյ, հազիւ սթափած Ֆաքիրը յուշութիւններ կը բաժնէ (թալիսման), արեւելեան լեզուներով և բարեգուշակ խօսքերով։

Հայկական երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Ճակոբեանի, կը մասնակցի ներկայացումներուն։

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

«Յառաջ»ի 2րդ թիւին մէջ հրատարակեցինք Իզմիրի մէջ աճուրդի հանուած հայկական կալուածներու ցանկը։

Ստորեւ կը հրատարակենք երկրորդ ցանկ մը։

Իզմիրի ազգ. կալուածներու տնօրէնութիւնը հետեւեալ կալուածները աճուրդի դրած է՝ մինչեւ 9 օգոստոս 1925 թուականը.—

Ճակոբի դուստր Մարիամի տունները 1350, Մարիամի, Սրբուհիի, Մկրտիչի և Ճարութիւնի տունը 850, Ճակոբի դուստր Կիւլիի տունը 400, Ադամի դուստր Աննիցայի տունը 1500, Վարդան Շէրպէթճեանի տունը 300, Մանուկ Կարապետի տունը 80, Արմենակ Մինասեանի տունը՝ 2000, Տէր Խաչատուրի տունը 650, եւս Ազատեանիներուն 1500 և 3000։ Ասծանօթ Հայու մը տունը 400, Թագուոր Սպարթալեանի տունը (կարասիներով 100000 ոսկի։

— Էնկիւրիի տէֆթէրտարութիւնը եւս մինչեւ 6 օգոստոս 1925 թուականը աճուրդի դրած է հետեւեալ կալուածները.—

Կեսարացի Կէօնճի Արթինի այգին՝ 300 ոսկի 8 տարիէն վճարելի։

Տէրտեր օղլուի փեսան Շամիլ օղլուի այգին՝ 150 ոսկի, 8 տարիէն վճարելի։

Քլավ օղլու Գէորգի այգին՝ 300 ոսկի 8 տարիէն վճարելի։

Պէնլեան օղլու Ռաֆայէլի դուստր Նեկտարի այգին՝ 150 ոսկի, 8 տարիէն վճարելի

Ա՛քէ օղլու Սահակի որդի Մարկոսի տունը և այգին՝ 600 ոսկի 8 տարիէն վճարելի։

Էրմէնի Վահանի տունը և այգին՝ 400 ոսկի, 8 տարիէն վճարելի։

Ուզուն օղլու Գրիգորի տունը և այգին՝ 800 ոսկի, 8 տարիէն վճարելի

Ֆերահ օղլու Վիչէնի գետինը՝ 300 ոսկի՝ 4 տարիէն վճարելի։

Հաճի Յովսէփի ժառանգորդներուն գետինը՝ 200 ոսկի, 4 տարիէն վճարելի։

Գէորգի դուստր Կիւլիւնիայի գետինը 300 ոսկի 4 տարիէն վճարելի։

Զալըք օղլու Գէորգի գետինը 900 ոսկի, չորս տարիէն վճարելի։

Տէօվլէթ օղլու Յովհաննէսի որդի Գրիգորի գետինը 3900 ոսկի 4 տարիէն վճարելի։

ՏՕՔԹՈՐ

Յ. ՏԷՐ_ԴԱՒԹԵԱՆ

մասնագէտ

աչքի հիւանդութիւններու

120, Boulevard de Grenelle

Métro La-Motte Picquet.

Tél. Invalides 31-48

Երեք.-Հինգշ. Շաբ. 4 — 5ուկէս կիրակի 10-12 եւ 83, rue Lafayette [Métro Poissonnière Երեք. Հինգշ. եւ Ուրբաթ 1ուկէսէն 3

ՍԱԿԱՐԱՆ

Երէկուան տօնին առթիւ սակարան գոց էր։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ԵՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԹ

Կ. Պոլսէն նոր եկած ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի հայերէն լեզուի, հայ գրականութեան, հայ պատմութեան և հայ մշակոյթի դասեր տալու։

Պայմանները դիւրամատչելի։

Մանրամասնութեանց համար դիմել անձամբ կամ գրով au professeur arménien (հայերէնի ուսուցչին) 12 Rue Royer Collard Hôtel Luxembourg, Paris(5)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

«Ռընօ»ի գործարանին մօտ

28 Rue Nationale-Billancourt

Մաքրութիւն, արագ սպասարկութիւն և խնայողութիւն։

5—1

ՏՕՔԹ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre

(Բ.յարկ. աջ կողմը առաջին դուռը) Ֆրանսացի կարող մասնագէտներու ընկերակցութեամբ կը դարմանէ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄՈՐԹԱՑԻՆ ՔԻԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՈԿՈՐԴԻ

Հիւանդութիւններ

Telph. Cantral 73.38

Metro Sentier կամ Halles

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 8.30—10 և 1.30—8

Համալսարանական երիտասարդ մը տրամադրելի ժամեր ունի Ֆրանսերէնի, Անգլիերէնի և Հայերէնի մանաւորդասեր տալու։ Դիմել Խմբագրութեան։

ԴԵՐՁԱԿ-ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ

Ն. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ

3, Rue Cadet բակին մէջ. (Métro Cadet)

ճաշակաւոր հագուստներ

ԱՁԵՐԻՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՁԱՓԻ ՎՐԱՑ

Փորձեցէք և գոհ պիտի մնաք ի կարուածքէն և թէ գիներէն։

5—1

Փարիզի նորաձեւութիւններու վերջ...

ԱԴԱՄ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

որու մօտ պիտի գտնէք անզուգական ընտիր և ճաշակաւոր կերպասներ։ Հասցէն 19 Rue Bergère Paris 9e (Պանք Քօմերսիալ տ'Օրիանի քով) Դիմեցէք հոն և պիտի գտնէք չափաւոր գիներ. բոլորովին արդիական մեթոտ մը։ Հոն ձեր պահանջները նկատի պիտի առնուին այնքանով նամովրձեր Ձեայուն գերձակը պիտի ունենաք անմիջապէս։ Կիրակի օրերը ժամը 10—12 ժամադրութեամբ։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՄՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՑԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

126, rue du Fauboug St. Denis

Métro Gare de l'Est — Téléphone Nord: 84

Ընդունելութեան ժամեր, ամէն օր 4—7։

Կիրակի օրերը ժամը 9—12

Ուրիշ տեղ ժամադրութեամբ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍԹ"

15, Rue Lamartine — Métro: Cadet կամ le Peletier

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

Le Gérant : H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration } 65, Rue Pascal, PARIS (13)
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն }

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թուրքիա եւ գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	5 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Չեք. ուանեատիոսք եւն. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՕԳՈՍՏՈՍ
1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 8 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁՈՒՐ ՅՈՅՍԵՐ

Նախորդ խմբագրականով պարզեցինք Թուրքիոյ ներկայ քաղաքականութեան մէկ երեսը.— լքեալ գոյքերու աւարը եւ մնացած ոչ-մուրքերը «օրինական» միջոցներով թրքացնելու կամ հեռացնելու ծրագիրը, որ կը գունաւորուի օրէ օր:

Պէտք է միանգամ ընդ միշտ ըմբռնել որ, էնկիւրի չի սիրեր կողմնակի ձեւերը, եւ ուղղակի նպատակին կը ձգտի կոպիտ հետեւողականութեամբ մը: Ո՛չ պետական շրջանակները, ոչ ալ մամուլը կը ծածկեն իրենց վերջնական նպատակը: Ամէն օր կ'արծարծուի «Թիւրք օջու Թիւրք» Հանգանակը, եւ վերջին երեք տարուան փորձերը ապացոյց են թէ ընկերկելու, զգաստանալու ո՛ր եւ է յոյս չկայ:

Անոնք մեզմէ շատ աւելի լաւ գիտեն թէ երկիրը կը տուժէ տնտեսապէս, բայց կը շարունակեն հետապնդել, յափշտակել ու հալածել, որպէսզի թուրք տարրը տիրանայ ամէն քանի, ու մղուի գործելու եւ արտադրելու: Մէկէն վարիչները շատ պերճախօս քաղաքականութիւններ կը գործածեն, իրենց այս քաղաքականութիւնը պարզելու համար: «Ո՛րքան ատեն որ Մէհմէտը տեսնէ թէ կօշկակար մը, քար Ցակոբ մը կամ ոսկերիչ Գրիգոր մը կայ, երբեք չպիտի ուզէ կօշկակարութիւն կամ ոսկերչութիւն սորվիլ:» կամ, «եթէ Եւրոպային դէմ պիտի ըլլանք ելեկտրականութեան համար, չենք ուզեր, ֆիզիկով խառն կ'ընենք:»

Թուրք հայրենիք, թուրք մշակոյթ, թրքական ճարտարարուեստ, ամէն ինչ թուրք, թրքական կամ թուրքերէն: Պրուսայի, Պալըքէսիրի կամ Մերսինի քաղաքապետութիւնները իրենք իրենց գլխուն չէ որ քանաձեւեր կը քուէարկեն եւ պատիժներ կը սահմանեն թուրքերէնէ տարբեր լեզու խօսողներուն: Եթէ Պոլսոյ մէջ ալ չեն ձեռնարկած այդ նոր ճիհատին, պատճառը այն է որ Պոլիսը մէկ օրէն միւսը չի կրնար Պալըքէսիրի վերածուիլ, եւ էնկիւրի աւելի ծանրակշիռ հոգեր ունի այս միջոցին: Մնաց որ, արդէն ամրապէս իրենց թաթը դրած են ոչ-թուրք դպրոցներուն վրայ, եւ ամէն օր կը տաշեն, կը յղկեն, կը հարթեն նախկին «առանձնաշնորհները:» Ուսումնական գործ թող, խորհուրդի անդամ մը դողդողալով կը մօտենայ իր վրան թաղ, խորհուրդի անդամ մը դողդողալով կը մօտենայ իր վրան դրած դպրոցին, իսկ դուռները օրուան ամէն ժամուն բաց են թուրք ոստիկանին, քննիչին, կամ լրտեսին առջեւ:

Ինչ կը վերաբերի վերադարձի իրաւունքին,—այդ մասին ալ շատ յստակ եւ կտրուկ է միւլլի վարչութեան քաղաքականութիւնը: Քանի մը հայ հարուստներու վտարումը եւ երթեւեկի հրահանգը՝ շահագործուն ապահովներ են բոլոր անոնց որ տակաւին կը հաւատան թէ դժուռները պիտի բացուին, օր մը . . . Թերեւս կը բացուին, առտու մը, բայց ո՛չ ներկայ իշխանութեան օրով: Էնկիւրի գիտէ թէ ինչ կ'ընէ եւ ինչո՛ւ կ'ընէ: Գալիք իշխանութիւնը հաւանաբար որոշ դիւրութիւններ տայ, համակրանք շահելու, աւելի ճիշդ՝ տնտեսական քայքայումը կասեցնելու համար: Թուրքիա աւելի քան երբեք կարօտ է կթան կովերու, եւ իր շահուն համար խակ թոյլտուութիւններ կրնայ ընել, ապագային: Այն ատեն, թող վերադառնայ ո՛վ որ իր ողջ գլուխը աւետարանին տակ դնելու մարժաջ ունի: Գացողներուն պարագը պիտի ըլլայ, շինել-շէնցնել, իսկ իշխանութեան իրաւունքը՝ հալածել, եւ . . . Բայց թարմ է պատմութիւնը:

Ուրիշ կէտ մըն ալ յաճախ կը վրիպի շատերու ուշադրութենէն:

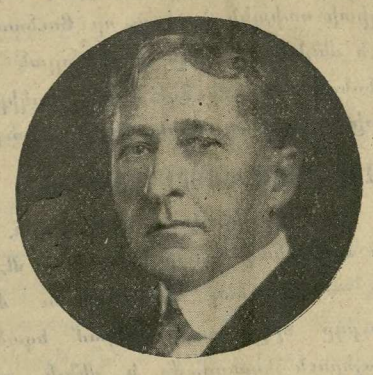
Հիմնական փոփոխութիւններ կատարուած են Թուրքիոյ մէջ, ազգայնական հոգեբանութեան տեսակէտով: Զարչար կը սխալին անոնք որ կը հաւատան թէ բարիք յառաջ կուգայ կռնակ շոյելով: Հին սերունդը ասպարէզէն քշուած է այլ եւս, եւ մեր պապերուն սովորութիւնները ոչ թէ կարեկցութիւն, այլ արհամարհանք, ըզգանք եւ զայրոյթ կը պատճառեն: Եթէ ուժ ունիս, Թերեւս նկատի առնեն բողոքդ կամ առաջարկդ. այլապէս, սողա որքան կ'ուզես, կը թքնեն երեսդ եւ կոխելով կ'անցնին վրայէդ: Այսպէս է աշխարհի օրէնքը, ամէն հորիզոնի տակ, բայց մանաւանդ այսօրուան Թուրքիոյ մէջ, որ իր ուզած պայմանները դրաւ Լոզանի դաշնագրին մէջ, եւ ստորագրած յանձնառութիւններն ալ կը կատարէ համաձայն իր հայեցողութեան եւ կամքին:

Այս քանի մը լուսաբանութիւնները բաւական չեն, էնկիւրիի ներքին քաղաքականութեան ամբողջ պատկերը տալու համար: Մեր նպատակն էր փարատել կարգ մը միամտութիւններ, որպէսզի զուր յոյսեր չտնուցանեն մեր հայրենակիցները, «քարեփոխութիւններ» սպասելով:

Թուրքիա գինովցեր է իր «յաղթանակ»էն եւ գլուխն առած կ'երթայ. լաւ է որ յստակ տեսնենք ամէն քան եւ չմոլորինք չորս ճամբու վրայ:

Հակասեմական ցոյցեր Վիեննայի մէջ

Այս պահուս Վիեննայի մէջ կը գումարուի Սիօնականներու 14րդ միջազգ. համաժողովը: Բազմաթիւ հակահրէական գերման կազմակերպութիւններ միթինկ գումարեցին ժողովասրահին մօտակայ հրապարակի մը վրայ, որու հետեւանքով ընդհարում տեղի ունեցաւ ոստիկանութեան հետ: Քանի հոգի վիրաւորուած են և 106 հոգի ձերբակալուած:

ՄԵՐԸԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԻՆԿ

(Կարդալ Բ.էջ իր յայտարարութիւնները)

Ի՞նչ օրերու հասեր է կարիքը

Պոլսոյ «Մհայէ» թերթին թղթակիցը հետեւեալ պերճախօս տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այդ նահանգի վիճակի մասին.

Քրդական ապստամբութիւնը ջլատեց Երզրումի տնտեսական կեանքը: Ըմբոստութիւնը զսպուեցաւ, բայց ինչ եղաւ. ըմբոստութեան զսպումին հետ պարպուեցան տնտեսական արտադրութեան գանձարանները: Մեր բանակին յառաջխաղացութեան վրայ կարգ մը գիւղերու բնակիչները սարսափահար փախան: Կառավարութիւնը հրամայեց արձանագրել այդ բնակիչներուն լքած գոյքերը: Ըմբոստութեան մեղսակիցներուն ինչքերը աճուրդով պիտի ծախուին:

Օրէ օր կ'աւելնայ սղութիւնը: Անցեալ տարի այս եղանակին իւղին օխան 30-40 ղրուշ էր, միսը 20-25 ղրուշ. այսօր առաջինը 100-140 ղրուշ է, միսը 50-60 ղր:

Անհատոլուն ցաւի բոյն է: Տնտեսական գործավարութեան հրատարակածմէկ վիճակագրութեան համաձայն, երեք տարուան մէջ 119,216 կենդանի զոհ գացած է պաճարախտի, եօթը միլիոն ոսկի ծախս պատճառելով: Երզրումի պէս տեղ մը, ուր բնակչութիւնը հինէն ի վեր անասնապահութեամբ կը զբաղի, միայն 4—5 պաշտօնեաներէ կը բաղկանայ անասնաբուժական կազմակերպութիւնը:

Ահա ուրիշ յաւ մը, «Թրախօմը»: Երզրումի մէջ ահաւոր հարմատութիւն ներ առած է այս հիւանդութիւնը: Բնակիչներուն հարիւրին 75ը վարակուած է: Առողջապահական գործը երեսի վրայ ձգուած է. փողոցները լեցուն են փոշիով և աղտեղութիւններով: Խանութներու պատուղները լեցուն են միքրոպներով: Թաղապետութիւնը նարկիլէ քաշելով կը զբաղի:

Ուրիշ դիտելի երեւոյթ մը,— գիւղացիները քաղաք կը գաղթեն: Գիւղացին չի կրնար խաղալ մէջ ապրիլ, որովհետեւ իր արտադրութիւնը չի բաւեր պետական տուրքերը վճարելու: Ձկայ մնատուրական մը որ այս յաւերը հսկելու եւ գիւղացին լուսաբանէ: Եթէ այսպէս շարունակուի, պիտի յամքին նաեւ արտադրութեան քանի մը աղբիւրներ որ մեր ձեռքը կը գըտնուին:

Այս տարուան բերքը առատ է, բայց նորէն շատ անմշակ հողեր կան:

ԵԳԻՊՏ. ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՎՐԱՑ

Եգիպտոսի և Տրիպոլիսի սահմանագլուխին վրայ երբ իտալացի պաշտօնեաներ կը քննէին եգիպտ. կասկածելի կարաւան մը, մաքսանենգներ յարձակեցան անոնց վրայ և սպանեցին հրամանատար Ռուճձէրօն եւ պաշտօնեայ մը: Իտալական պահակզօրքերը մարդասպաններուն վրայ յարձակելով պատիժը տուին:

Մեր բաժանորդներուն

Թղթատարական վարչութիւնը հաստատած ըլլալով «Յառաջ»ի հրատարակութիւնը իբրեւ տեղական թերթ, ի վիճակի ենք հետեւեալ գնչերը կատարելու Ֆրանսայի բաժնեգիրներուն վրայ:

Եռամսեայ 16 (փոխանակ 20ի), վեցամսեայ 35 (փոխանակ 40ի) տարեկան 65 (փոխանակ 70ի):

Անոնք որ նախորդ սակերով վճարած են՝ մէկ-մէկ ամիս աւելի թերթ պիտի ստանան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչո՞ւ բաժնուեցան

Լուրի մը համաձայն, Լաթիֆէ հանըմ լքած է իր ամուսինը, չհանդուրժելով անոր մտերմութեան՝ իր դեռատի եւ գեղանի քրոջը դէմ:

Մուսթաֆա Քէմալ հինգ հազար ոսկի նիքեահ վճարած է Լաթիֆէ Հանըմի:

Դատարանները կը գործեն

Անկախութեան Դատարանները մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն նորէն: Մէկ կողմէն էնկիւրի, միւս կողմէն Խարբերդ հեւ ի հեւ աշխատանքի լծուած են և չեն կրնար հասնիլ բոլոր ամբաստանեալները դատելու:

Վերջին անգամ ձերբակալուած թուրք հրապարակագիրները արդէն փոխադրուած են Խարբերդ: Իսկ նախապէս բռնուածները կը դատուին Խարբերդի մէջ: «Սօն Թէլէկրաֆ»ի խմբագիր Ֆէվզի Լութֆի պէյ կը մեղադրուի իր մէկ յօդուածին համար, որուն մէջ ըսած էր. «կուսակիցները կ'ուզեն զովանալ իշխանութեան շուքին տակ. երեսփոխանները իրենց ականջները կը գոցեն և կը խեղդեն ժողովուրդին ձայնը: Ո՛վ թուրք ժողովուրդ, դուն ալ, պաշտօնեաներդ ալ, կառավարութիւնդ ալ, բոլորս ալ դաւաճան ենք:»

Նոյն թերթի խմբագիր Սաւրի Էտհէմ պէյ հարցաքննութեան ատեն սկսած է բարձրաձայն հեծկլտալ, որուն ի պատասխան դատարանի նախագահ Սայիպ պէյը ըսած է որ «փոխանակ հիմա լալու, թող լայիք այն ատեն, երբ Շէյխ Սաիտ այնքան անմեղներու արիւնահեղութեան պատճառ եղաւ:»

Թէվհիտի խմբագրապետ Վէլիտ պէյ, որ պայքար կը մղէր էնկիւրիի նորութիւններուն դէմ, հիմա կ'ընդունի թէ խալիֆայութեան ջնջումը և կայս. դէմ դատանին վտարումը անհրաժեշտ էր... գալով կիներու քօղարկումին, «եթէ ան յառաջդիմութեան արգելք է, կուսակից է անոր ջնջումին, պայմանով որ աստիճանաբար կատարուի:» Ամբաստանեալներուն մէջ են նաև Ատանայի «Սայհա» թերթի խմբագիրներէն Կիւնտուզ Նատիր և Ապտիւլ Գատէր Քէմալի պէյերը: Ընդհ. դատախազի ամբաստանագիրը կ'ըսէ. «Ժամուլին մէկ մասը ընդդիմադիր ցանցի մը երեւոյթը ստանալով դէմ արտայայտուեցաւ ամէն տեսակ յառաջդիմական քայլի: Անոնք արուեստական վրդովիչ մթնոլորտ մը ստեղծելով կը խաբէին ընթերցողները և կ'աշխատէին ամենափոքր դէպքերէն վախ և անվստահութիւն ստեղծել, որով կը խանգարէին պետութեան ներքին անդորրութիւնը:

«Բարեկարգիչ Աղանդ»ի անդամներէն 11 հոգի, բոլորն ալ յայտնի դէմքեր, ժահուան դատապարտուեցան:

Լութֆի Ֆիքրի պէյ անպարտ արձակուեցաւ, քանի որ տպագրութեան յանձնած չէ իր յիշատակները: Տէրսիմի նախկին մէպուս Հասան Խայրի էֆ. ևս ձերբակալուած է:

Լքեալ կալուածներու աւարը

Ելմտական Գործավարութեան 5 օգոստ. թուակիր շրջաբերականին համաձայն լքեալ գոյքերէն անոնք որ բարոյական անձնաւորութիւններու (եկեղեցիներու, դպրոցներու, մզկիթներու, ընկերութիւններու և այլն) անունով արձանագրուած են, ճշդուելով պիտի յանձնուին Տէֆթէրտարութեան մասնաւոր յանձնաժողովի մը:

Ասոնք անհատական սեպհականութիւն չըլլալով առանձին պիտի արձանագրուին և անջատ մարմնի մը կողմէ պիտի մատակարարուին: Մասնաւորաբար գաւառներու մէջ կան այս կարգի բազմաթիւ կալուածներ, որոնք կը պատկանին եկեղեցիներու, վանքերու, դպրոցներու և այլ հաստատութիւններու. այդ վայրերուն մէջ հայ բնակչութիւն մնացած չըլլալով անոնց մատակարարութիւնը յանձնուած էր անհատներու լքեալ գոյքերուն համար կազմուած յանձնաժողովին:

Միւս կողմէ Գործավարներու Խորհուրդին որոշումով, լքեալ գոյքերու գործերը Պոլսոյ Տէֆթէրտարութենէն առնուելով յանձնուած են ելմտական գործավարութեան ենթակայ տնօրէնութեան մը: Այս գոյքերու վաճառումը տեղի պիտի ունենայ յանձնաժողովի մը միջոցաւ որուն պիտի նախագահէ նախորդ երեսփոխան Թահսին պէյ:

(Լուրերու Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՄԵՐ ԳՐՊՈՏՈՒՄՆԵՐԸ

ԻՆՉ ԿԸՍԷ ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՄՐ. ՔԻՆԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻ ՄԱՍԻՆ

Երկուքուկէս ամսուան լռզնատանջ ճամբորդութենէ մը վերջ 4 օգոստոսին Փարիզ ժամանեց Ամերիկացի ծերակուտական Մր Ուիլեըմ Քինկ, Հայերու ծանօթ բարեկամը, որ վերջերս ղեկավար դեր կատարեց Ամերիկայի ծերակոյտին մէջ՝ ձախողեցնելով Լոզանի դաշնագրին վաւերացումը։

Մր. Քինկ Հայերու վիճակին ժօտէն տեղեակ ըլլալու համար, Ցունիսի սկիզբը ձեռնարկեց դէպի Արեւելք մեծ ճամբորդութեան մը եւ նախ այցելեց Անգլիա ուր տեսակցեցաւ Լոյտ Ճօրճի, Լորտ Ասքուիթի եւ այլ պետական կարեւոր անձնաւորութեանց հետ. յետոյ եկաւ Փարիզ, ուր շփման մէջ ժամաւ հայ պաշտօնական շրջանակներու հետ, ապա անցաւ Պերլին. հոն աշխատեցաւ որ Հայերուն յատկացուի Պերլինի դրամատան մէջ գտնուած այն հինգ միլիոն թրքական ոսկին, զոր Իթթիհատի կառավարութիւնը պահեստի տեր ազմի ատեն յանձնած էր գերմանի կառավարութեան եւ որ Վերսայլի դաշնագրին համաձայն պիտի գրաւուէր Դաշնակիցներուն կողմէ, ի հաշիւ գերմանի հատուցումներուն։ Մր. Քինկ կը պաշտպանէր այն տեսակէտը թէ այդ դրամը կը պատկանի Հայերուն, որոնք պատերազմի ընթացքին ջարդուած եւ կողոպտուած են Թուրքերուն կողմէ. դաշնակիցները իրաւունք չունին այդ դրամը իրարու մէջ բաժնելու եւ պէտք է զայն վերադարձնեն անոր իրական տէրերը եղող Հայերուն։ Դժբախտաբար Մր. Քինկի այս ուղղութեամբ կատարած ջանքերը դրական արդիւնքի մը չեն յանգած։ Մր. Քինկ յետոյ այցելած է հետզհետէ Ցունաստան, Իզմիր, Պոլիս, Էնկիւրի, Էսկիշէհիր, Գոնիա, Ատանա, Հալէպ, Պէյրութ, Եգիպտոս, ուսկից Մարսիլիոյ ճամբով գացած է Ժընեվ, Պեռնի մէջ տեսնուած է Պ. Վէնիզէլոսի հետ, ապա անցած է Պերլին, անկէց ալ Փարիզ։

Իր այցելած բոլոր տեղերուն մէջ Մր. Քինկ զբաղած է բացատրելու Հայերը հետաքրքրող խնդիրներով։ Իր այս քննական պտոյտին արդիւնքը իմանալու եւ իր տպաւորութիւնը հասկնալու համար դիմեցինք Մր. Քինկի, որ բարեացակամ ընդունելութեամբ մը Ֆրանսայի հայութեան վիճակին մասին տեղեկութիւններ հարցնելէ վերջ, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

—Շատ ուրախ եմ իմանալով որ Ցունաստ ապաստանած Հայերը արդէն իսկ տեղաւորուած եւ ինքնապահ դարձած են։ Ես Հայերը ճանչցած եմ իբրեւ կենսունակ, նախաձեռնող եւ աշխատասէր ժողովուրդ մը, որ դարերու ընթացքին հերոսաբար տոկացած է ամէն կարգի հալածանքներու եւ կեղեքումներու, որ փոխանակ ջնջուելու պատմութեան էջերէն իրեն ժամանակակից միւս ազգերուն պէս, հասած է մինչեւ մեր օրերը՝ պահելով իր բովանդակ կորովը ու ապրելու կամքը։ Հայկական դատը միշտ մօտիկ եղած է իմ սրտին։ Ցաւալի է որ Հայերը ոչ միայն չունեցան անկախ պետութիւն, այլ ցիր ու ցան եղան աշխարհի չորս ծագերը եւ այսօր մանաւանդ Թուրքիոյ մէջ անոնք են թարկուած են անտանելի վիճակի մը

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

— Ո՞րքան Հայեր կան այժմ Թուրքիոյ մէջ եւ ի՞նչ է Էնկիւրիի կառավարութեան դիրքը անոնց հանդէպ։

— Անատոլուի մէջ մօտաւորապէս 25—30,000 Հայեր կան, որոնք գրեթէ գերիի կեանք կը վարեն։ Իմ տպաւորութիւնս այն է որ Թուրք կառավարութեան նպատակն ըլլալով ստեղծել զուտ Թրքական հայրենիք մը, ամէն կարգի սեղմուիները պիտի աւելնանհետզհետէ. այն աստիճան որ ա՛չ միայն Անատոլուի, այլեւ Պոլսոյ մէջ գտնուող Հայերը ստիպուին ձգել երկիրը եւ արտասահման ապաստանիլ։ Լոզանի դաշնագրով փոքրամասնութեանց մասին Թուրքիոյ յանձն առած պայմանները գրեթէ անգործադրելի մնացած են։ Էնկիւրի այցելած ատենս չկրցայ տեսնել Մուսթաֆա Քեմալ եւ Ըսմէթ փաշաները, բայց տեսայ արտաքին գործոց վար Րիւշտի Թեվֆիք, կրթական գործոց վար Համտուլլահ Սուպհի պէյերը եւ այլ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։ Իմ տպաւորութիւնս նոյնը մնաց Թուրքիոյ մասին՝ այդ անձնաւորութեանց հետ տեսակցութենէս վերջն ալ։

— Թուրքերը գո՞հ են այժմու կառավարութենէն եւ վերջին արմատական փոփոխութիւնները ի՞նչպէս կ'ընդունուին Անատոլուի ժողովուրդին կողմէ։

— Թուրք կառավարութիւնը շատ զօրաւոր է. ունի լաւ բանակ, սպաները իրեն հետ են, ընդդիմադիր կուսակցութիւն գոյութիւն չունի, շատեր արտասահման անցած են, կասկածելի բոլոր մարդիկը ձերբակալուած են, նոյն իսկ Րէուֆ պէյ, որ ընդդիմադիր եղած էր ատեն մը, այսօր կառավարութեան հետ համախորհուրդ կը գործէ. ինչպէս ատեն մը Ապտիւլ Համիտի՝ այսօր ալ միլի կառավարութեան կը հպատակին անմռունչ։ Տնտեսութիւնը քայքայուած է, ո՛չ կանոնաւոր առուտուր կայ, ոչ ալ ճարտարարուեստ։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

— Ի՞նչ վիճակի մէջ են Սուրիոյ Հայերը.

— Սուրիոյ մէջ կան 125,000 Հայեր, Հալէպէն մինչեւ Դամասկոս։ Պէյրութ գտնուղներու վիճակը բաղդատաբար լաւ է, որովհետեւ Պէյրութ գրեթէ միջազգային քաղաք մը ըլլալով, առեւտրական գործերը ձգկեցալ վիճակ ունին։ Ներքին քաղաքները, մանաւանդ Հալէպի մէջ կեանքի պայմանները աւելի դժնդակ են։ Այնտեղ այր ու կին կ'աշխատին օրական 3—4 սէնթով, մինչ ապրուստը սղած է մեծապէս եւ եթէ այս վիճակը շարունակուի, առաջիկայ ձմեռ խիստ անտանելի կացութիւն կը ստեղծուի հիւսիսային Սուրիոյ Հայ գաղթականներուն համար։ Ասոնց քաղաքական կացութեան մասին չեմ կրնար բան մը ըսել. միայն յայտարարեմ որ կարելի էր անոնց համար ստեղծել լաւագոյն վիճակ մը, մանաւանդ տնտեսական գետնի վրայ։ Սուրիոյ վերջին դէպքերուն մօտէն տեղեակ չեմ եւ չեմ ալ գիտեր թէ անոնք ի՞նչ ազդեցութիւն պիտի կրնան ունենալ ձեր հայրենակիցներուն վրայ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

— Ի՞նչ տեղեկութիւններ ունիք Ցունաստանի Հայ գաղութին մասին։ Հելլէն կառավարութիւնը ի՞նչ կը մտածէ անոնց նկատմամբ։

— Ցունաստանի Հայերէն մաս մը արդէն ինքնապահ դարձած է. նպաստ ստացողներու թիւը հետզհետէ կը նուազի։ Հելլէն կառավարութիւնը ոեւէ տեսնի չտեսիլեր հայ գաղթականները, որ երկրէն հեռանան. միայն արեւմտեան Թրակիոյ Հայերը տեղափոխուած են քաղաքական նպատակներով։ Ցունաստան կը փափաքի որ Սերպիոյ, Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ իր սահմանագլուխներուն վրայ ոեւէ օտարական չմնայ։ Ասիկա իր իրաւունքն է, որուած ըլլալով Պալքաններու քաղաքական փափուկ վիճակը։ Ցոյն գաղթականները բաւական կարեւոր քանակ մը կը ներկայացնեն եւ կառավարութեան նիւթական միջոցները չեն ներեր երկար ատեն աջակցիլ հայ գաղթականներուն։ Տեսակցեցայ վարչապետ Փանկալոսի, արտաքին նախարար Ռանթիսի եւ այլ պետական մարդոց հետ՝ որոնք յայտարարեցին թէ երբեք չպիտի ստիպեն Հայերը, որ Ցունաստանէն մեկնին, սակայն զոհ կ'ըլլան եթէ անոնցմէ մաս մը ձգէ իրենց երկիրը եւ փոխադրուի Հայաստան կամ այլուր։

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

— Ի՞նչ վիճակ կը ներկայացնէ այս օր Հայկական Դատը Ամերիկայի մէջ։

— Միացեալ Նահանգներու ժողովուրդը միշտ բարեացակամ եղած է Հայերուն նկատմամբ եւ մինչեւ այսօր առատաձեռնութեամբ կ'օգնէ հայ գաղթականին ու որբին. ասիկա գործին մարդասիրական կողմն է։ Գալով քաղաքական հոսանքներուն, Տեմոքրատ կուսակցութիւնը կը շարունակէ իր համակրական քաղաքականութիւնը Հայերուն նկատմամբ եւ կը պաշտպանէ Հայաստանի անկախութեան տեսակէտը, որով եւ հակառակ է Լոզանի դաշնագրին վաւերացման. իսկ ուրիշ դասակարգ մըն ալ կայ — որուն մէջ կը մտնեն նախագահ Գուլիճ եւ կառավարութիւնը— որ Հայաստաց չըլլալով հանդերձ Թրքըքանպասա (pro-turk) քաղաքականութիւն կը հետապնդէ։ Այս վերջիններուն շարքին կարեւոր տեղ կը գրաւեն նաեւ առեւտրականները եւ միսիոնարները։ Առնք կողմնակից են Լոզանի դաշնագրին վաւերացման։ Դրամատերները կը կարծեն որ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումով, Թուրքիոյ մէջ հիւպատոսներ պիտի ունենան, որ դիւրութիւններ պիտի ընծայէ իրենց առեւտրական ձեռնարկներուն մէջ։ Իսկ միսիոնարները, որոնց գլուխն է Ծօքթ. Պարթըն, կը յուսան վերսկսիլ իրենց գործունէութիւնը Թուրքիոյ մէջ, որպէսզի Թուրքերը կրթեն և քրիստոնեայ դարձնեն։

— Մինչեւ հիմա քանի՞ Թուրք կրօնափոխ ըրած են։

— (Միծաղելով). Ո՛չ իսկ մէկ հատ. բայց կը յուսան... ներկայիս մօտ 600 Թուրք աշակերտներ կը յաճախեն Պոլսոյ Ամերիկեան վարժարանները։

— Ստոյգ է որ Ռոպըրթ Գօլէճը գոցուած է Թուրք կառավարութեան ձեռք առած խստութեանց պատճառաւ։

— Այդ մասին լուր չունիմ, բայց եթէ ճիշտ է այդ, այն ատեն պէտք է սպասել որ Ծօքթ. Պարթըն և ընկերները փոխեն իրենց քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ նկատմամբ։ Պէտք է գիտնալ որ Ծօքթ. Պարթըն անձնական բարեկամն է նախագահ Գուլիճին եւ բաւական ազդեցութիւն ունի անոր վրայ։

— Ի՞նչ կը մտածէք Լոզանի դաշնագրին վաւերացման վրայ. ձեր նախկին տեսակէտը կը պահէ՞ք։

— Աւելի քան երբեք հաստատ կը մնամ Լոզանի դաշնագիրը չվաւերացնելու համոզումիս վրայ և կրնաք վստահ ըլլալ որ Ամերիկա վերադարձին պիտի աշխատիմ, քաղաքական բարեկամներուս հետ համախորհուրդ, որոշել այս մասին մեր ձեռք առնելիք միջոցները։ Դաշնագրի վաւերացման խնդիրը ծերակոյտի մէջ օրակարգի վրայ պիտի գայ յառաջիկայ դեկտեմբերին։ Ծեմոքրատ ծերակուտականներէն շատեր ինծի պէս իրենց ընտրական պլատֆորմին մէջ դրած էին Լոզանի դաշնագիրը չվաւերացնելու խնդիրը։ Այնպէս որ անոնք դարձեալ պիտի քուէարկեն այդ ուղղութեամբ, որովհետեւ չեն կրնար պլատֆորմին հակառակ գործել։ Սակայն և այնպէս շատ լաւատես չեմ քուէարկութեան արդիւնքին մասին։ Ծերակուտականներէն ոմանք այժմ այն համոզումը ունին որ Լոզանի դաշնագրին չվաւերացումը ղրկան ոեւէ օգուտ չպատճառեր Հայերուն։

— Դուք ի՞նչ գործնական օգուտ կը սպասէք ատկէ։

— Դժուար է այժմէն ըսել թէ Հայերուն համար ի՞նչ շահ պիտի կրնայ ապահովել Լոզանի դաշնագրին մերժումը։ Նախ ըսեմ որ մեծ տերութիւններուն կողմէ անիրաւութիւն մը գործուած է Հայերուն նկատմամբ։ Դաշնագրին վաւերացումը Ամերիկայի կողմէ այդ անիրաւութեան նուիրագործումը եղած պիտի ըլլար։ Երկրորդ՝ ամերիկեան կառավարութիւնը կրնայ շատ մը պահանջներ ներկայացնել Թրքական կառավարութեան՝ Լոզանի դաշնագրին ինչ ինչ կէտերը փոփոխութեան ենթարկելու համար։ Ի վերջոյ Թուրքիա բնակող Հայերուն վիճակը կարելի կ'ըլլայ բարելաւել և այլ կարգի նպաստաւոր պայմաններ ապահովել։

Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ յարգելի ծերակուտականին մեր դատին ի նպաստ իր թափած ազնիւ ջանքերուն համար և հրաժեշտ կ'առնեմ իրմէ։

Հ.Ս.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Լոնտոն, 18 Օգոստ.

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Հայկական անցագիրները Անգլիոյ մէջ.— Անգլիա մտնելու պայմանները.—

Կը փութամ կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդել հայկական անցագիրներու ձեւակերպութեանց մասին, քաղելու Պ. Ա. Րաֆֆիէ, որ կը վարէ հիւպատոսական գործերը.—

Անգլիական կառավարութիւնը մինչեւ քանի մը ամիս առաջ պաշտօնապէս կը ճանչնար Հ. Հ. Պատուիրակութեան տուած անցագիրները և նոյնիսկ կը մերժէր ճամբորդութեան արտօնագիր (Նանսէնեան անցագիր) տալ իրեն դիմող Հայերուն, առարկելով թէ ամէն անհատ պարտաւոր է նախ իր պատկանած երկրին հիւպատոսարանին դիմել, անցագրի և այլ հարցերու համար։

Սակայն Լոզանի դաշնագրին վաւերացումէն և Խորհրդային Ռուսաստանի ճանաչումէն ետք, Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակներն ալ փոխեցին իրենց ընթացքը։ Պէտք է շեշտել որ ճանաչման պետութիւն մը չունք Թափեց հայկական անցագրերու գործածութիւնը չուրը ձգելու համար։ Այսպէս կամ այնպէս, անգլիական կառավարութիւնն ալ այժմ կ'առաջարկէ Նանսէնեան անցագիր ստանալ։ Երկու շաբաթ է որ վերջապէս հաստատած է Նանսէնի անցագիրներու գործածութիւնը։ Այս անցագիրները երկու տարուան համար են և ա ժէք ունին ամէն երկրի մէջ, բացի Թուրքիայէն։ Անցագրին մէջ կը գրանուի «հայկական ծագումով եւ առանց հպատակութեան» նախադասութիւնը։ Բայց նորէն անհրաժեշտ է հայ ներկայացուցչին յանձնարարականը, առանց որուն ոչ ոք կրնայ ստանալ այդ անցագիրը։ Այս վերջին պարագան առաւելութիւն մը կարելի է համարել Պ. Րաֆֆիի բացատրած է թէ Հ.Հ. անցագիրներու գործածութիւնը անհրաժեշտ էր ազգային տեսակէտէն, իբրեւ տեսակ մը հակակշիռ տեղափոխուած Հայերու վրայ. իսկ անոնց ջնջումէն ետք գրեթէ անկարելի պիտի ըլլայ գիտնալ Եւրոպա ապաստանած մեր հայրենակիցներու թիւը։ Օտար հաստատութիւն մը պիտի վարէ մեր շարժումները։ Այս լուսաբանութեան վրայ է որ հարկադաւած է տեղեակ պահել Հայաստանի Ներկայացուցիչը եկող-գացող Հայերու մասին։

** Այս առթիւ աւելորդ չպիտի ըլլար քանի մը ծանօթութիւններ տալ «Ցառաջ»ի ընթերցողներուն, Անգլիա մտնելու պայմաններու մասին։

Աչքի առջեւ ունենալով անգլիացի անգործներու հսկայ թիւը, կառավարութիւնը 1920 Մարտի օրէնքին համաձայն, կ'արգիլէ մուտքը այն օտարականներուն որոնք այստեղ կուգան աշխատելու ժամպրութեամբ։ Օտարականը Անգլիա կրնայ գալ միայն անձնական պատճառով կամ պտոյտի համար։ Դիտաւ շահելու կամ ապրուստ մը ապահովելու իրաւունքը բացարձակ ևնեաշնորհն է տեղացիին։ 1.300,000 անգործ կայ այժմ, բոլորն ալ բանւորներ։ Պատահած է նոյնիսկ որ նիւթական լաւ պայմաններու տէր օտարներ դժուարութիւններ ունենան առևտրական գործ հաստատելու համար։ Օտարհաստատութիւններու պաշտօնեաներու թան հարիւրին ուրսուելը պէտք է անգլիացի ըլլայ։ Սովորական այցելու մը երեք ամիս կրնայ մնալ այստեղ։ Visaի արտօնութիւնը ներքին գործոց նախարարութիւնը կուտայ իր հիւպատոսներուն։ Հարցարանը բաւական ծանր է և պէտք է զգուշանալ անճիշդ տեղեկութիւններէ։

Փափաքելի է որ ամէն Հայ նկատի ունենայ այս պայմանները, խուսափելու համար արկածախնդրութիւններէ։ Քիչ չէ թիւը մեր այն միամիտ Հայրենակիցներուն որոնք ստերլիններու փայլէն տարուած, Մանչը անցեր են, քանի մը շաբաթէն վերադառնալու համար՝ յուսախաբ և ձեռնունայն։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն)

Փրակա, 14 Օգոստ.

Փրակայի հայ ուսանողութիւնը այսօր կարեւոր թիւ մը կը կազմէ և կարելի է ըսել որ ամբողջ Եւրոպայի մէջ — թերեւս Փարիզը չհաշուած — չկայ ուրիշ կեդրոն մը, ուր այսքան թիւով ուսանողներ համախմբուած ըլլան։ Ունին ուսանողական միութիւն մը, որ օգտակար գործունէութիւն կը ցուցնէ և կ'օգտուի ամէն առիթէ՝ յաճախ սարքելով երեկոյթներ ու հանդէսներ։ Ներկայ տարուան ընթացքին անոնք սգահանդէս մը կազմակերպեցին Հայ ժտաւորականներու յիշատակին Ապրիլ 24ին, տօնեցին Մայիս 28ի Անկախութեան տարեդարձը։ Այս հանդէսներուն իրենց մասնակցութիւնը բերաւ տեղական հայ գաղութը։ Նոյնպէս Չեխոսլովաքիոյ նախագահ Պ. Մասարիկին նուիրեցին երեկոյթ մը, և անոր 75 ամեակին առթիւ շնորհաւորական գիր ուղղեցին, որուն պատասխանեց նախագահը համակրական տողերով։

Միութիւնը մասնակցած նաև ռուս սօց.-յեղափոխ. գործիչ Լազրեւի յոբելեանական հանդէսին, Վրաստանի ապստամբութեան վեցամեակին առթիւ կազմակերպուած սգահանդէսին, Արեւելեան Եւրոպայի ուսանողական միութիւններու ընդհ. Միութեան կազմակերպած քաղաքական մի-թինկին և Ուքրայնական Ռուս Միութեան համագումարին։ Սերտ կապ պահած են հայ որբերուն օգնող Չեխ կոմիտէին հետ և անոր ղեկավարութեամբ կազմած են շարք մը օգտաւէտ քննական պտոյտներ։

Ասոնցմէ դուրս կազմակերպած է գրական-գիտական դասախօսութիւններ և հայերէնի դասընթացք մը բացած է ռուսահոս հայ ուսանողներու համար։ Միութիւնը ունի իր գրադարանն ու ընթերցարանը. իր նիւթական և բարոյական աջակցութեամբ կը հրատարակուի l'Orient Libre ուսանողական հանդէսը, որ կեդրոնական օրկանն է Արեւել. Եւրոպայի հայ ուսան. միութիւններու Միութեան, որուն մէջ ունի իր պաշտօնական ներկայացուցիչը։ Իր ջանքերով կարգ մը չեխ և ռուս թերթեր համակրանքով

ՎԱՐԴ

3.

Երբ այդ խոսքերն էր ասում, նրա ձայնը դողում էր ու ինքն էլ շուռ էր գալիս դեպի պատուհանը, որպեսզի նրանից չերևար իր հուզմունքը։ Ես ու Ալոյզ ապշած նայում էինք նրան։ Մենք երբեք չէինք տեսել Վարդին այդպես։ Նա միշտ ուրախ էր, կատակասեր, միշտ ծիծաղում էր ամեն մի աննշան բանի վրա։ Ինչ-որ մի ուրիշ Վարդ էր այդ։

Երբ նա նորից շրջվեց մեզ կողմը, նրա աչքերը կարմրած էին, ինչպես ծաղկած վարդեր։ Նա ժպտում էր, բայց ժպիտի տակ թաքնված էր մի ինչ-որ ցավ։

— Ներեցեք, որ ես ձեզ ձանձրացրի իմ անձնական գործերով։ Ես ինքս էլ չգիտեի, որ այդքան թուլասիրտ եմ։ Ներեցեք ինձ։

Ես ուզում էի ինչ-որ բան ասել, բայց Ալոյզը ինձ ոտքով հրեց, որ լռեմ։ Նա հասկացավ, որ Վարդը ուզում է մենակ մնալ։

— Ես գնում եմ, Վարդ, — ասաց Ալոյզը։ — Ես գնում եմ, բայց ոչ այն պատճառով, որ դու ինձ հրում ես։ Ես գնում եմ, որովհետև ինձ թվում է, որ դու ուզում ես մենակ մնալ։ Ես գնում եմ, որովհետև ինձ թվում է, որ դու ուզում ես մենակ մնալ։ Ես գնում եմ, որովհետև ինձ թվում է, որ դու ուզում ես մենակ մնալ։

Ալոյզը դուրս եկավ սենյակից։ Վարդը նայեց նրա հետևից, հետո դարձավ դեպի ինձ։

— Ներեցեք, որ ես ձեզ ձանձրացրի իմ անձնական գործերով։ Ես ինքս էլ չգիտեի, որ այդքան թուլասիրտ եմ։ Ներեցեք ինձ։

Ես ուզում էի ինչ-որ բան ասել, բայց Վարդը ինձ ոտքով հրեց, որ լռեմ։ Նա հասկացավ, որ Ալոյզը ուզում է մենակ մնալ։

— Ես գնում եմ, Ալոյզ, — ասաց Վարդը։ — Ես գնում եմ, բայց ոչ այն պատճառով, որ դու ինձ հրում ես

Էնկիւրի կը պահանջէ Վահիտէտտինը

Սուլթան Վահիտէտտինի բժշկապետ Րէշատ փաշա 1924ին մեռած գտնուեցաւ Սան Ռէմոյի մէջ. իտալական ոստիկանութիւնը անձնասպանութեան որոշում տուած ըլլալով խնդիրը փակուած էր: Այժմ էնկիւրի չընդունիր անձնասպանութեան պարագան եւ նախկին Սուլթանը կ'ամբաստանէ իբր մարդասպան։Սան Ռէմոյէն 17 օգս. թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ էնկիւրիի միւնի կառավարութիւնը դիւանագիտական ճամբով պահանջած է Իտալիայէն որ Վահիտէտտինը դուրս հանէ, որպէսզի անձամբ էնկիւրի գալով պաշտպանէ ինքզինքը: Իտալ. կառավարութիւնը որոշում տալէ առաջ նոր քննութիւն մը պիտի կատարէ: Նախկին սուլթանը կը բողոքէ, իր արժանապատուութեան դէմ եղած այս անարգանքին դէմ:

Մուսուլի խնդիրը

(Լոնտոնի մեր թղթակցին)

Անգլիական մամուլը չափազանց դժգոհ է քննիչ յանձնաժողովի տեղեկագրէն: Կարեւոր օրկաններ դիտել կուտան թէ այդ տեղեկագիրը միակողմանի է եւ հակասական եւ աւելի ներշնչուած' Թուրքիոյ երէկուան բարեկամներէն: Աշխատաւորական դահլիճը կը մեղադրուի իբրեւ պատասխանատու յանձնաժողովին այդ կազմին: Ամէն պարագայի տակ Անգլիա կը սպասէ Ազգ. Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին որոշման:

Թուրքիա որ նոյնպէս յուսախաբ եղած է տեղեկագրին պարունակութենէն, կը վախնայ որ Անգլիա պիտի շահի դատը շնորհիւ իր ազդեցութեան' Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Անգլիական թերթերը կ'ըսեն թէ Թուրքիա այնքան չէ շահագրգռուած Մուսուլի նաւթահանքերով որքան Քիւրտերով քանի որ Քիւրտերու գոյութիւնը այդ նահանգին մէջ նոր խռովութիւններ պիտի ստեղծէ ապագային: Անգլիա տրամադիր չէ պարպելու Միջագետքը 1928ին և շատ հաւանական է որ իրաւունք ստանայ 25 տարի եւս հովանաւորելու այդ հողամասը:

Ռուսիա յանախոռդ Անգլիայ

(Լոնտոնի մեր թղթակցին)

Պատուիրակութիւն մը եկած է Ռուսաստանէն, հիւսուածեղէնի գործարաններուն համար մեքենաներ գնելու: Գնումները պիտի հասնին մօտ 3 միլիոն ոսկիի, սակայն ապառիկ: Թերթերը կ'ըսեն թէ գերմանական տուներ աւելի նպաստաւոր պայմաններ առաջարկեր են բայց Պոլշեւիկները նախընտրեր են այստեղ գալ: Պահպանողական կարեւոր թերթ մը կը թելադրէ վարկ տալ պատուիրակութեան, շեշտելով թէ «վտանգը կարծուածին չափ մեծ չէ»: Համաձայն այդ թերթին, առեւտրական յարաբերութիւններն են որ, վերջի վերջոյ պիտի մօտեցնեն այս երկու երկիրները:

Ապահովութեան դաշինք

(Լոնտոնի մեր թղթակցին)

Մամուլը մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի ապահովութեան դաշինքի բանակցութիւններուն: Այստեղ ամէն ճիգ կը թափեն կանխելու ապագայ պատերազմները: Կառավարութեան վերապահ ընթացքը մեծապէս կը գնահատուի պահպանողական մամուլէն: Հանրային կարծիքը հետզհետէ կը վարժուի դաշինքի գաղափարին, իբրեւ երաշխիք վաղուան արիւնահեղութիւններուն դէմ: Սակայն ամէն կողմէ թելադրութիւններ կան որ բրիտանական կայսրութիւնը ազատ ըլլայ ընտրելու Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ ծագելիք պատերազմի մը պահուն, «մինչեւ վայրկեանը եւ եղանակը»: Ամէն պարագայի մէջ, շատ բան կը սպասուի Գերմանիոյ ուղղուած պատասխանէն զոր պատրաստեցին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները: Հաւանական է որ յաջողի Անգլիոյ առաջարկած համաժողովը Գերմանիոյ մասնակցութեամբ: «Օպզըրվըր»ի կարծիքով Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ գործակցութիւնը անհրաժեշտ պայման մըն է Եւրոպայի խաղաղութեան:

Խորհրդային թերթերը դժգոհ են Պ. Պրիանի այցելութեան արդիւնքէն: Խորհրդային շրջանակներու մէջ կը պնդեն թէ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ բանակցութիւններուն նպատակն է քաղաքական ընդհանուր ուղղագիծ մը մշակել Մոսկուայի դէմ: Կ'ըսուի թէ Բրիտանիոյ կառավարութիւնը առաջարկած է Գերմանիոյ մասնակցիլ Ռուսաստանի տնտեսական մեկուսացման ծրագրին: Իրբեւ թէ Գերմանիա հաւաներ է, պայմանաւ որ պայքարը ուղղուի ոչ թէ Ռուսաստանի և անոր սահմաններու անձեռնմխելիութեան, այլ պոլշեւիզմի դէմ:

Տիւրքիոյ հեռ հաշտութիւն

«Թայմզ»ի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ որ վերջին օրերս մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ թէ Երուսաղէմի և թէ Դամասկոսի մէջ, ուր ցոյցի համար հինգ հրապարակներ (թանգ) ղրկուած են Պէյրութէն: Լիբանանի Տիւրզիներու պատուիրակութիւնը ձեռնունայն չէ դարձած այլ իր հետը բերած է Տիւրզիներու հաշտութեան պայմանները որոնք են. 1. կառավարիչ հարիւրապետ Գուրպյէի պաշտօնանկութիւնը. 2. Ֆրանս. կառավարիչը պիտի ընտրեն Տիւրզիները. 3. ոչ ոք պիտի պատժուի ապստամբութեան համար եւ Տիւրզիներու զէնքերը չպիտի գրաւուին. 4. Տիւրզիներու համար սահմանադրութիւն մը պիտի հրատարակուի:

Բոլոր Տիւրզիները չեն վաւերացուցած այս պայմանները: Պատուիրակները Զօր. Սարայլի կողմէ ընդունուած են և Դամասկոսի, Տէրզօրի և Տուննէյթրայի մէջ բանտարկուած Տիւրզիները ազատ արձակելու հրաման տրուած է: Թշնամութիւնները դադրած են առժամապէս:

«Տէյլի Մէյլ» կ'ըսէ թէ արդէն Ֆրանսացիներու եւ Տիւրզիներու միջեւ հաշտութիւն կնքուած է: Պայմանները յայտնի չեն բայց ստոյգ է որ ապստամբները մեծ տուգանք մը պիտի վճարեն, իսկ Ֆրանսացիները ընդհ. ներում պիտի յայտարարեն:

Քիւրտերու բողոքը վերջին դէպքերու առթիւ

Պաղտատէն կը գրեն «Նոր Փիւնիկ»ի.—

Յուլիս 25ին քրտական Լիվայի նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցաւ քրտական մեծ միթինգ մը Թուրք կառավարութեան նախճիրներուն դէմ: Կը մասնակցէր մօտ 10,000 խուռն ու այլացեղ բազմութիւն մը: Խօսեցան երեք ազգի ներկայացուցիչներ, քիւրտեր, արաբներ և պարսիկներ, իրենց լեզուներով:

Միթինգի վերջաւորութեան կազմուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը, որ հեռագրով Ազգերու Դաշնակցութեան ղրկուեցաւ:

Քիւրտերը ապստամբեցան Թուրքերու դէմ, իրենց ազգային գոյութեան անբնաբարելի իրաւունքներուն տիրանալու համար:

Թուրքերը քիւրտ ժողովուրդի իրաւացի պահանջներուն իբրեւ պատասխան, ձեռնարկեցին ամենազարհուրելի գազանութիւններու գործադրութեան, որպիսին ոչ մէկ ժողովուրդի պատմութիւնը արձանագրած է:

Կազմակերպիչ մարմինը, սոյն միթինգին, որ կայացաւ ամսոյս 25ին, Պաղտատի մէջ, հրապարակաւ յայտնելով բոլոր Քիւրտերու անունով իր զայրոյթի զգացումները անլուր չարգերու համար, զորս Թուրքերը առաջ կը բերեն Թրքական Քիւրտիստանի մէջ, քաղաքակիրթ աշխարհին բարեացակամ ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ և կը խնդրէ Ազգերու Դաշնակցութենէն կազմել քննիչ յանձնաժողով մը, մեր ճնշուած ազգին հանդէպ Թուրքերու ի գործ դրած արիւնռուշտ գազանութիւններուն վերջ մը տալու նպատակով:

Վերջին կռիւները

Ինչպէս գրուեցաւ Քիւրտերու և Թուրքերու միջեւ կանոնաւոր կռիւ մը տեղի ունեցած է, Հէքեարիի և Ճուլամերկի միջեւ: Թերթերը կը հաղորդեն թէ կռիւը վերջացած է Թուրք բանակի կատարեալ պարտութեամբ: Թիւտ արժանահաւատ աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, կռիւը Թուրք կանոնաւոր զօրքի և քիւրտ ապստամբներու միջեւ տեւած է 84 ժամ, շարունակ: Քիւրտերը գերի բռնած են 500 Թուրք զինուոր, և գրաւած՝ 7 թընդանօթ և 3 գնդացիր:

Հակաթուրք շարժումը միաժամանակ տարածուած ըլլալով նաև պարսկական սահմանամերձ վայրերու քիւրտ ազգաբնակութեանց մէջ, Թուրք հիւպատոսները վերջիններու ստիպման տակ թոռած հեռացած են:

Քիւրտական շարժումը բարոյական մեծ նուաճումներ կ'ընէ բոլոր քիւրտ ցեղերու մէջ: Ռեւանտուզի շէյխ Մահմուտը նոյնպէս յարած է սոյն շարժման:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՕԼ

Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբերը մասնակցեցան St. Ouenի բաժակի մրցումներուն, որ տեղի ունեցան Շաբաթ 15 և Կիրակի 16 օգոստ.ին: Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը վերջին քառակին (quarts de finale)ի մէջ պարտուեցաւ Ա. սէրիէն Ս. Ա. Պուրժէէն,

Սոյն մրցումները իբր փորձ ծառայեցին հայ ֆութպոլիստներուն որոնք երկու ամիսէ ի վեր գնդակի չէին դպած:

Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի յանձնախումբը կը ծանուցանէ թէ յաջորդ կիրակի օգոստ. 23ին ընդհ. փորձեր տեղի պիտի ունենան Պակաթելի դաշտին մէջ, ժամը 1էն սկսեալ. սոյն ընդհ. փորձերու ընթացքին պիտի կազմուին խումբերը, որոնց մրցումները կը սկսին օգոստ 30ին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր հին ու նոր ֆութպոլիստները չբերմապէս կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, և մանակցիլ այս ընդհ. փորձին:

ԼՈՂԱԼՈՒ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Մարզական կեանք.— Նախորդ շաբաթ և կիրակի օրերը Stade nautique des Tourellesի մէջ տեղի ունեցան Ֆրանսայի լողալու ազգային ախոյեանութեան մրցումները, գեղեցիկ օդ և խուռն բազմութիւն մը մեծապէս նպաստեցին անոնց յաջողութեանը:

Մրցումներու ընթացքին Ֆրանսայի հինգ մրցանիշերը կոտրուեցան: Այրերէն՝ փարիզցի Տիւքօ 100 մեթրի մէջ կոտրեց Զէյլիկի մրցանիշը 2/5ով, 1 վ. 24 երկվ.էն:

Կիներու բաժնին մէջ Օր. Լըպրէօն յաջորդաբար չորս մրցանիշեր կոտրեց: Առաջին օրուան ընթացքին 400 մեթր ազատ լողալու մրցումը շահեցաւ 6 վ. 542/5 երկվ էն:

Կիրակի օրուան ընթացքին 1000 մեթր մրցման միջոցին յաջորդաբար կոտրեց նաև 500, 800 և 1000 մեթրի մրցանիշերը կտրելով առաջինը 8 վ. 52 երկվ.էն երկրորդը 14 վ. 31 1/5 երկվ.էն և վերջինը 18 վ. 12 3/5 երկվ.էն:

Կիներու և այրերու առանձին բաժիններով տեղի ունեցան նաև 100 և 400 մեթր ազատ և կռնակի վրայ, 200 մեթր (brasse), կիներու 1000 և այրերու 1500 մեթր ազատ, 200. 250 և 800 մեթր դրօշարշաւի, լողալու և զանազան ոստումներու մրցումներ:

ՕՐ ԱՐԱՔՈՍ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

ՊՐ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԶՕԼՕԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ, 15 Օգոստոս 1925

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կարելի կարգադրութիւնները ըրած ենք, «ՅԱՌԱՋ»ը ամէն տեղ հասցնելու համար:

Կը խնդրենք մեր բարեկամներէն և ընթերցողներէն, իմացնել մեզի այն վայրերը ուր թերթ չի գտնուիր:

Շատ մը ընթերցողներ իրենց հասցէները հաղորդած են մեզի, իբրեւ բաժանորդ: Կը խնդրենք որ տեղեկացնեն նաեւ բաժանորդագրութեան պայմանաժամը, որպէսզի չուշանայ հասցէներու տպագրութիւնը:

Այս առթիւ աւելորդ է յիշեցնել որ, ԲԱԺԱՆԵԳԻՆԸ ԿԱՆԽԻԿ Է:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՁԱՇԱՐԱՆ

«Ռընօ»ի գործարանին մօտ

28 Rue Nationale Billancourt

Մաքրութիւն, արագ սպասարկութիւն և խնայողութիւն:

5—2

ՏՕՓԹ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre

(Բ.յարկ. աջ կողմը առաջին դուռ)

Ֆրանսայի կարող մանածագործներու ընկերակցութեամբ կը գործանէ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄՈՐԹՈՑԻՆ

ՔԻԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՈՎՈՐԴԻ

Հիւանդութիւններ

Telph. Cantral 73.38

Metro Sentier կամ Halles

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 8.30—10 և 1·30—8

Համալսարանական երիտասարդ ուսուցչուհի պատրաստվելի ժամեր ունի Ֆրանսերէնի, Անգլերէնի և Հայերէնի մանաւանդ դասեր տալու: Դիմել Խմբագրութեան:

ԴԵՐԶԱԿ-ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ

Ն. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ

3, Rue Cadet բակին մէջ. (Métro Cadet)

ճաշակաւոր հագուստներ

ԱՑՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ, ԶԱՓԻ ՎՐԱՑ

Փորձեցէք և դուք պիտի ձեզ քիչ կարուածքէն և թէ գիներէն:

5—3

Փարիզի նորաձեւութիւններու վերձակ

ԱԴԱՄ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

որու մօտ պիտի գտնէք անգլ.ֆրնս. ընտիր և ճաշակաւոր կերպասներ: Հասցէն 19 Rue Bergère Paris 9e

(Պանք Քոմերսիալ ա՛Օրլեանի քով)

Դիմեցէք հոն և պիտի գտնէք չափաւոր գիներ. բոլորովին արդիական մեթոտ մը: Հոն ձեր պահանջները նկատի պիտի առնուին աշխատանքով: Նամակներ ձեր ձայնն ղերձակը պիտի ունենաք անմիջապէս: Կիրակի օրերը ժամը 10—12 ժամադրութեամբ:

ՏՕՔԹՈՐ

Յ. ՏԷՐ_ԴԱՒԻԹԵԱՆ

մասնագէտ

աչքի հիւանդութիւններու

120, Boulevard de Grenelle

Métro La-Motte Picquet.

Tél. Invalides 31-48

Երեք շ. Հինգշ. Շաբ. 4 — 5 ուկր. կիրակի 10-12 եւ 83, rue Lafayette [Métro Poissonnière Երե Հինգշ. եւ Ուրբաթ 1 ուկեսեն

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Օգոստոս 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին	104. 70
Տոլար	21. 57
Մարք (ոսկի)	5, 13
Թրքական Թղթ.	12. 50
Թրք. ոսկի	92. 50
Մէճիտիէ	9. 20
Լէվա	15. 80
Տրախմի	33
Լիր	77. 35
Պելժ. ֆրանք	96. 25
Զուից. ֆրանք	416. 25
Չերվոնեց	109. 95

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քրէտի Ֆոնսիէ I	1845	ֆր
« « II	1240	«
« « III	1205	«
Ռումելի երկթ.	102. 75	«

Comptoir Parisien de Change et de Crédit

80, Rue Lafayette

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՑԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

126, rue du Fauboug St. Denis

Métro Gare de l'Est

Téléphone Nord: 84 04

Ընդունելութեան ժամեր, ամէն օր 4—7: Կիրակի օրերը ժամը 9—12 Ուրիշ առեն ժամադրութեամբ:

ՀԱՆՐԱՅԱՆՈՒԹ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍԹ"

15, Rue Lamartine Métro: Cadet կամ le Peletier

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն:

Le Gérant: H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն { 65, Rue Pascal, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆԵՊԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թուրքիա եւ գաղութներ	16 ֆր.	33 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	30 ֆր.	90 ֆր.

Չհ. մանդատոսք եւն. գրել Sch. Missakian/ի անունով

ՈՒՐԲԱԹ
21
ՕԳՈՍՏՈՍ
1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 9 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԻՒԱՆԴԿԱԽ ԵՒՐՈՊԱՆ

Կը գալարուի ու կը զալարուի ծերուկ Եւրոպան, մասնուած՝ անսկիզբ եւ անվախճան երկունքի մը:

Բառին բուն նշանակութեամբ՝ մնելի մը առջեւ է երկրագունդին այս մասը, իբրեւ հետեւանք Մեծ Պատերազմին, միջազգային խառնակութեանց եւ ընկերային-դասակարգային հակամարտութեանց: Երկար պիտի ըլլար թուել բոլոր այն տագնապները, որոնք պրկեր են, այսօր. դիւանագէտներու եւ տնտեսագէտներու ջիղերը: Անոնց ամէն մէկը լուրջ սպառնալիք մըն է խաղաղութեան համար, Անոնց ամէն մէկը լուրջ սպառնալիք մըն է խաղաղութեան համար, որ միշտ կ'ուշանայ ու կը խուսափի, հակառակ բոլոր ժողովներուն եւ ծրագիրներուն:

Ահաւասիկ Անգլիան, որուն արեւը երբեք մարը չի մտներ... Ներսէն՝ լրջօրէն չլաստած է ապրուստի սղութեան, գործազրկութեան եւ դասակարգային խլրտումներու հետեւանքով: Դուրսէն՝ օր նոր, հոգ նոր: Լոնտոն վէճ ունի Խորհրդային Իշխանութեան հետ, որ կը ձգտի խախտել բրիտանական աշխարհակալութեան հիմքերը. փութացնելու համար համաշխարհային յեղափոխութիւնը: Վէճ ունի իր դրացիներուն, երէկուան զինակիցներուն հետ, որոնք չեն կրնար վճարել իրենց պարտքերը —հարիւրաւոր միլիոններ — եւ չեն հանդուրժեր իր բարեացակամութեան՝ պարտեալին՝ Գերմանիոյ հանդէպ: Վէճ ունի Թուրքիոյ հետ, որ կը յամառի ետ պահանջել Մուսուլը, մանաւանդ հիմա, քաշալերուած քննիչ յանձնախումբին առաջգական, երկդիմի տեղեկագրէն: Ու վերջապէս, խոշոր փորձանք մը ունի աչքի առջեւ, Զինաստանի մէջ, որ արթնցեր է իր դարաւոր քունէն եւ կը ճգնի թօթափել քրիստոնական գերակշռութեան լուծը, ցոյցերով, գործադուլներով եւ պատերազմի սպառնալիքներով: Պզտիկ դէպք մը չէ Քանթոնի նաւահանգստին փակումը՝ յատկապէս անգլիական — եւ ճափոնական — նաւերու առջեւ:

Նոյնքան եւ աւելի փափուկ է Ֆրանսայի կացութիւնը, ներքին թէ արտաքին: Դրամատուներու պաշտօնեաներուն գործադուլը, որ երեք շաբաթը անցաւ առանց ելքի մը յանգելու, մէկ երեսն է միայն տնտեսական տագնապին, ապրուստի սղութեան: Հացի կռիւը թունաւորած է ամբողջ մթնոլորտը, եւ խլրտումները անպակաս են բոլոր խաւերուն մէջ, պետական պաշտօնեաներէն մինչեւ բանուորները: Միւս կողմէ, պարտքերու խնդիրը կը ջղագրգռէ օրուան վարիչները, որոնք հարկադրուած են միեւնոյն չափով գոհացնել թէ Մ. Նահանգները եւ թէ Անգլիան: Շատ աւելի նեղսիրտ է այս վերջինը, այն օրէն ի վեր որ ընդհատուեցան բանակցութիւնները՝ Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջեւ: Անգլիա կ'ուզէ ապահովել գոնէ 650 միլիոն ստերլինի տոկոսներուն վճարումը, քանի որ ինք 1922էն ի վեր կը վճարէ Ամերիկայի:

Ֆրանսայի համար աւելորդ անակնկալ մը եղաւ Մարոքի կռիւը, որ արդէն կանոնաւոր պատերազմի մը ձեւը առած է, եւ պիտի լուծուի զինու զօրութեամբ, ինչպէս կը հաստատեն վերջին կարգադրութիւնները՝ Սպանիոյ հետ: Այս տագնապին չափ ծանր չէ Տիւրզիներուն խլրտումը, սակայն կը զբաղեցնէ միտքերը, որովհետեւ միշտ պզտոյր ծրագիրներ կան Սուրիոյ մասին, ներսէն թէ դուրսէն, իսկ Թուրքերը շատ ալ դժգոհ չեն պատահած դէպքերէն... Ինչ կը վերաբերի գերմանական ժղճաւանջին, ան արդէն օրակարգի դժնդակ հարցն է ինչպէս 1870էն, նոյնպէս եւ 1919էն ի վեր: Ապահովութեան դաշինքը, որուն բանաձեւը կը փնտռեն ամիսներէ ի վեր, ամփոփումն է բոլոր մտահոգութեանց:

Անդին, Իտալիան, կը տանջուի ներքին դիկտատորութեան, տնտեսական դժուարութեանց եւ բնակչութեան աճման հետեւանքով:

Դառնալով դէպի Արեւելք, Միջին Եւրոպա եւ Պալքանները, կը տեսնենք որ աւելի պայծառ չէ հորիզոնը: Ամէնքն ալ կը տագնապին թէ ընդհանուր անստուգութենէն եւ թէ ներքին հոգերէն, որոնք յաճախ անյաղթելի են: Աւստրիոյ մէջ զօրաւոր հոսանք մը կայ Գերմանիոյ հետ միանալու, իբրեւ փրկութեան միջոց. Չեխոսլովաքիա միշտ կասկածոտ է Գերմանիոյ հանդէպ, Լեհաստան ինքզինքը ապահով չզգար թէ արեւմուտքէն (Գերմանիա) եւ թէ արեւելքէն (Ռուսիա). Ռումանիա լրջօրէն մտահոգ է Պեսարապիոյ համար. Եուկո-Սլաւիա շատ կը նմանի նախկին Աւստրիա-Հունգարիոյ: Պուլկարիա, ջախջախուած եւ կրճատուած, գերագոյն ճիգեր կը թափէ կանգուն մնալու համար. Յունաստան՝ տակաւին չկրցաւ ամրապնդել նոր վարչաձեւը, եւ կը հեւայ մէկ միլիոն փախստականներու տեղաւորման բեռին տակ: Միւս կողմէ սպառնալից ակնարկներ կ'ուղղուին Հարեւանէ հարեւան, հողի եւ Ջուրի համար:

Ուր կ'երթայ այսպէս, հիւանդկախ Եւրոպան...:

Շ.

Հայ Ֆահիրին փորձերը

Առջի գիշեր Շան գ'Էլիզէի մեծ թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ հայ Ֆաքիր Ֆահրա պէյի առաջին հրապարակային ներկայացումը՝ ամէն դասակարգէ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Կարեւոր թիւ մը կը կազմէին հայ հանդիսականները:

Ներկայացումը սկսաւ հայկ. հրգ. էսխումբի հաւերգով. որմէ վերջ Ժիւրի կազմուեցաւ ճանաչ բժիշկներէ— տոքթ.ներ Ժալօսքի, Պառէ, Գրիգորեան են — փորձերուն հսկելու համար:

Ֆաքիրը բեմ գալով, նախ կատարեց երկու սուր մանգաղներու վրայ պառկելու փորձը. փորին վրայ դրուեցաւ 80 քիլօ ծանրութեամբ խոշոր քար մը, զոր մուրճի հարուածներով երկուքի բաժնեցին իր օգնականները:

Այս յաջող փորձէն յետոյ ժիւրիի անդամները առաջարկեցին որ Ֆաքիրը մարմնի զանազան մասերուն վրայ խոշոր ասեղներ և դանակներ խոթէ. հինգ վայրկեանի մէջ Ֆաքիրին կոկորդը, ձախաթը, այտերը, թեւերը, մատները և կուրծքը ծածկուեցան զանազան հատու գործիքներով. վերքերէն բնաւ արիւն չէր վազեր. այս վիճակին մէջ բեմէն վար իջնելով ժողովուրդին մէջ պտտեցաւ: Փորձը տեւեց մօտ կէս ժամ: Բժիշկները առաջարկեցին որ գործիքները հանած ատեն արիւն չհոսի, ինչ որ յաջողեցաւ: Տօքթ. Պառէ, որ ներկայացման սկիզբէն ի վեր հակառակ արտայայտութիւններ կ'ընէր, առաջարկեց որ ճակատի ասեղը հանած ատեն արիւն հոսի. միայն այս փորձը անյաջող անցաւ:

Երրորդ փորձին Ֆաքիրը պառկեցաւ սրածայր գամերով ծածկուած տախտակի մը վրայ և այդ վիճակին մէջ մարդ մը կանգնեցաւ փորին վրայ:

Տասնըհինգ վայրկեանի զագարէ մը վերջ տեղի ունեցան գրաւոր և անգիր «Մտածումի փոխանցման» փորձերը: Ժիւրին թուղթի մը վրայ գրեց որ Ֆաքիրը հիւանդապահուհիին քօղը տոքթ. Ժալօսքիի ղլուխը փաթթէ. գուշակութիւնը յաջող անցաւ: Ցետոյ ժողովուրդէն երկու կին և երկու պարոն բեմ հրաւիրուեցան. Ֆաքիրը կարգաց անոնց մտածումը, հանդիսականներուն մէջէն գտնելով անոնց ուղած մարդը:

Հինգերորդ փորձը տեղի ունեցաւ կենդանիներու վրայ. և Ֆաքիրը հետզհետէ թմրեցուց և ըստ կամս սթափեցուց երկու նապաստակներ և հաւ մը:

Ամէնէն վերջի վերապահուած էր թաղման արարողութիւնը: Ֆաքիրը երեք վայրկեան խնդրեց «մահուան» պարասատուելու համար և այդ ժամանակամիջոցը անցուց ճալլապատիկ նըստած ինքնամփոփ վիճակի մէջ. յետոյ ոտքի կանգնելով ձակատը և կոկորդը սեղմեց ու հոգեվարքի հռնդիւն մը արձակելով անկենդան գետին պիտի իյնար, երբ օգնականները զայն տեղաւորեցին դագաղին մէջ: Ֆաքիրին դէմքը բամպակով փաթթեցին որպէսզի քնաւ շունչ չկարենայ առնել և վրան աւազ լեցուցին: Դագաղին կափարիչը փակելէ վերջ Ֆաքիրը թաղուեցաւ աւազի տակ. ժողովուրդին փափաքին համաձայն այս վիճակին մէջ մնաց 12 վայրկեան: Այս միջոցին ժիւրիի անդամները իրենց կարծիքը յայտնեցին կամաւոր մահուան այս տարօրինակ երեւոյթին վրայ:

Երբ դագաղէն հանուեցաւ Ֆաքիրը սկսաւ յուզութիւններ բաժնել: Այդ պահուն իրարանցումը այնքան մեծ էր որ երգչախումբը սկսաւ երգել "Ծօհա Եա՛ր,,ը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բանթողները կ'առաջարկեն գրաւել դրամատուները

Գործադուլը կը շարունակուի սաստկութեամբ և հետզհետէ կը մտնէ աւելի վճռական փուլի մը մէջ: Առջի օրուան գումարումին մէջ, բանթողները նկատի առնելով որ դրամատուները չեն ուզեր գոհացում տալ իրենց արդար պահանջներուն և թէ այս պատճառաւ կառավարութեան նոր փոխառութիւնը կը տուժէ և երկրին տնտեսութիւնը կը քայքայուի, որոշեցին պահանջել պետութենէն որ անմիջապէս եւ ամբողջութեամբ գրաւէ դրամատուները: Բանթողները յանձն կ'առնեն իրենց պաշտօնը շարունակել պետութեան, բայց ո՛չ դրամատուներու տնօրէններուն ձեռքին տակ, մինչեւ որ կատարեալ գոհացում ստանան: Նոյնպէս որոշեցին կռիւը շարունակել մինչեւ վերջ:

Բանթողներու թիւը կը հասնի 25,000ի և գործադուլը երեք շաբաթէ իվեր կը շարունակուի: Գացութիւնը վրդովիչ համեմատութիւններ առած է: Փարիզի քաղաքապետական ժողովի անդամներէն պ. Ռէմօն Լօրան նախագահութեան ուղղուած նամակով մը կը պահանջէ անյապաղ գումարել քաղաքապետական ժողովի եւ ընդհ-ժողովի գործադիր մարմինները եւ միջոցներ ձեռք առնել, վերջ տալու համար վիճակի մը որ կը ջլատէ առեւտրական կեանքը եւ անգործութեան կը դատապարտէ քաղաքի բնակչութեան կարեւոր մէկ մասը:

Միւս կողմէ կրօնաւորներն ալ կը պաշտպանեն բանթողները: Մարսիլիոյ, Ֆրէժիւսի եւ Թուլոնի եպիսկոպոսներէն յետոյ, առջի օր ալ Փարիզի արքեպիսկոպոս կարտինալ Տիւպուա բանթողներուն ուղղուած նամակով մը կ'ըսէ. «արդար է որ պաշտօնեան, ինչպէս գործաւորը, օրուան ապրուստին անհրաժեշտ վարձքը ստանան. լաւ է որ այս պայքարը շուտով վերջ գտնէ:»

Գաւառներու մէջ ալ կացութիւնը նոյնն է: Մարսիլիոյ մէջ գործադուլը կը շարունակուի արդէն մէկ ամիսէ իվեր: Առջի օր բանթողները Սօսիէթէ Ժէնէրալի առջեւ մեծ ցոյց մը կազմակերպեցին եւ մասնաճիւղի մը վրայ յարձակելով վնասներ պատճառեցին: Ոստիկանութեան հետ ընդհարում տեղի ունեցաւ եւ ոստիկան մը վիրաւորուեցաւ: Երէկ հինգշաբթի, ամբողջ Մարսիլիոյ մէջ 24 ժամեան հաւար ընդհանուր գործադուլ տեղի ունեցաւ՝ համերաշխութեան համար: Թրամուէյներն ալ չբանեցան: Միայն կազի բանուորները չմասնակցեցան գործադուլին:

Վերջին Մահապատիժները

Գրած էինք թէ «Բարեկարգիչ Աղանդ»ին անդամներէն 11 հոգի մահուան դատապարտուած են.— Ասոնք են Տիստօլճի Նիհատ, Նուրի, Օսման Տավէր, Հաճի Նագիլ, Արապ Ասըմ, Էրզրօղրուլ Շաքիր, կառաժճը Խրխոթաքի, Ըսմէթ, Պուրունսուզ Թէվֆիք, երբեմնի ներքին նախարար Մէհմէտ Ալիի եղբայրը Քէմալ, (նախկ. Թաղապ տնօրէն Եէնի գիւղի) եւ Ռումանացի Խալիլ:

Հինգ, տասը եւ տասնեւհինգական տարի ծանրապարտութեան դատապարտուած են Ձինճի Հոճա Հոճա Ահմէտ Բասըմ, Ավնի Բատի, պատ. նախարարութեան խորհրդական Պէհզատ, Իսկէնտէր Ֆախրի, նախկին կեդր. հրամանատար Սաֆվէթ եւ Իսմայիլ Հագգը Էֆ.ները: 19 հոգի անպարտ արձակուած են:

Մուսթաֆա Քէմալ անձամբ նամակ մը գրելով պատերազմական ատեանին, ներում խնդրած է Լութֆի Ֆիքրի պէյի համար:

Լճեալ գոյքերու աւարը

Նախապէս տրուած որոշման մը համաձայն, փախստական անձերու ընտանիքները կամ ազգականները կրնային բնակիլ լքեալ տան մը մէջ, պայմանաւ որ անոնք մէկէ աւելի ըլլային:

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ՝ որոշուած է ծախել նաեւ այդ կարգի տուները: Միայն թէ, բնակողները պիտի կրնան մնալ մինչեւ որ տունը ծախուի:

Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, Պոլսոյ նահանգին մէջ գտնուած լքեալ գոյքերու արժէքն է եօթը միլիոն ոսկի:

Վերջերս ինը յանձնախումբեր կազմուած էին գաղթականներէ և Տէֆթէրտարութեան պաշտօնեաներէն, լքեալ գոյքերը «երեւան հանելու» համար Պոլսոյ, Բերայի եւ Սկիւտարի մէջ: Հաստատուած ըլլալով որ այս յանձնախումբերը շատ ապօրինութիւններ գործած են, որոշուեր է լուծել զանոնք: Այսուհետեւ մուհաճիրներ չպիտի գտնուին լքեալ գոյք վնտռող յանձնախումբերուն մէջ:

Ընկերվարականները չեն մասնակցիր

Ֆրանսայի ընկերվարականներու ընդհ. ժողովը, որ վերջացաւ քանի մը օր առաջ, 3՝59ի դէմ 2210 ձայնով որոշեց չմասնակցիլ իշխանութեան, բայց ի հարկին ուժ տալ իսկապէս ձախ դահլիճի մը: Այս առթիւ դատապարտուեցաւ կառավարութեան Մարոքի քաղաքականութիւնը: Կուսակցութեան յայտնի անդամներէն վառէն, որ ընդունած Հնդկաչինի նահանգապետութեան պաշտօնը, առանց իր ընկերներուն հաւանութեան, հրաժարած նկատուեցաւ:

(Լուրերու Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՊԶՏԻԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԸ ՄԵԾ ՏՕՆԸ

ՊԵԼԺ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՆԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԸ

(Մեր մասնաւոր թղթակիցէն) Պրիւսել, 18 Օգոստ.

Օտարականը որ պիտի ուզէր առաջին անգամ Պելժիա այցելել, օգոստոս 15ի պատմական օրէն աւելի յարմարագոյնը չէր կրնար ընտրել, ճշգրիտ գաղափար մը կազմելու համար Պելժ աշխատաւորութեան կազմակերպական ուժի մասին։

Այդ օրը կուսակցութիւնը կը տօնէր իր հիմնարկութեան քառասնամեակը, կը տօնէր երկարատև ու դժուարին պայքարով ձեռք բերուած իր նուաճումներուն յաղթանակը իր պարզութեան մէջ այնքան մեծավայելուչ և պատկառազդու, որ օտարականին համար կարելի չէր զսպել իր հիացումին ու յուզումը, այս փոքրիկ ժողովուրդի կենսունակութեան և համերաշխական ոգիին հանդէպ։

Առտուն կանուխ, կայարանը ուր կը հասնինք, որդէն կը պարզէ անօրինակ ոգեւորութեան մը պատկերը։ Երկրին ամէն ծայրերէն կը հասնին անհամուկ զանգուածներ, այր, կին թէ մանուկ, պճնած իրենց կուրծքը կարմիր զարդանշաններով, խայտաբղետ բազմութիւն մը ամէն տեսակի գործաւորներու աշխատանքի տարազներով, և վերնաձ ամէն մէկը իր արհեստին գործիքներովը. կիները իրենց թեւին տակ ունին առաւօտեան նախաճաշը, զոր ժամանակ չեն ունեցած լրացնելու, ինչպէս նաև ցերեկուանը զոր պիտի լպրտեն ոտքի վրայ, խճողուած գարեջրատունի մը մէկ անկիւնը։ Ամենայնիւ գիւղը իր զանգան տրհետականական կազմերով փութացած է մասնակցիլ այս հսկայական ցոյցին, և անոնց ամէն մէկը հետ ունի իր նուագախումբը, իր մանուկներու եւ պատանիներու միութիւնները, մարմնակրթական խումբերը, և որոնց ամբողջութիւնը ցոյց կուտայ կուսակցութեան կատարած վիթխարի աշխատանքը այս աշխատող բազուկներու կեանքի պայմաններուն բարելաւման դժուարին գործին մէջ։

Քիչ եաքը անոնք հիանալի կարգապահութեամբ մը պիտի դասաւորուին ու պիտի շրջին մայրաքաղաքին լայն պողոտաներուն մէջ, ապացուցանելու համար միութեան կենդանի և ցնծող օրինակ մը, ապացուցանելու համար իրենց ինքնավստահութիւնը, և այն հաւատքը որ իրենցն է միայն։

Ու մենք օտարականներս, տեսնելով անոնց անցքը հանդարտ սէ խաղաղ, չենք կրնար չմոռնալ զիրենք ոգեւորող գաղափարին վրայ, զիրենք միացնող անտեսանելի ուժին վրայ, ու զիրենք վարող գործիչներուն կամքին ու տոկունութեան վրայ։ Վայրկեանը այն չէ որ կարելի ըլլար վեճի ենթարկել այս տարբերային հոսանքը ստեղծող սկզբունքներն ու տեսութիւնները։ Բաւական է մտաբերել թէ ինչքա՛ն դժնդակ է անոնց մղած պայքարը, ինչպիսի՛ խոչընդոտներ ունին յաղթահարելու և ինչքա՛ն ծանր զոհաբերութենց ենթակայ են իրենց խտեալին հետապնդման մէջ։

Եւ իրաւ ալ այս մտածումով միայն կը տեսնենք տոգորուած Պրիւսէլի քառասնակուած բնակչութիւնը, ոտքի վրայ, 12 ժամ շարունակ, իբրև մէկ սիրտ ու մէկ մարմին կ'ալեծփի ու կը հրճուի ի տես սա անվերջանալի անցքին ուր ցուցադրութեան մէջ են — իրենց կեանքը օրն ի բուն ստեղծելու և արդիւնաբերելու նուիրած— երիտասարդ պատմանիներու կազմբուռն բազուկները և մանկամարդուհիներու արգաւանդ և ալեծուփ կուրծքերը։ Կը հրճուի ու կը ճափահարէ անոնց փառքի այս տօնը, կը մասնակցի անոնց ցնծութեան, անոնց երգերուն, ու կ'արտասուէ իր յուզումէն, ի տես «անտառ»ին 4000է աւելի ղբօշակներուն որոնց ամէն մէկը պայքար մը և յաղթանակ մը կը ժարթնացնէ։

Ինչպիսի՛ օրինակելի դաս, միութեան և համերաշխութեան՝ մեզի համար։

***

Հանդիսութիւնները սկսան ժամը 10ին։ Հիմը դրուեցաւ թանգարանի մը՝ նուիրուած Պելժ Ընկերվարական Կուսակցութեան պատմութեանը։ Այս առթիւ խօսեցաւ Գիտութենց և Արուեստներու նախարար Գ. Հիւյսմանս։ Ժամը 11ին բացումը կատարուեցաւ այն նշանաւոր ախտակներուն որոնք զետեղուած էին տաճար շէնքի մը ճակատը, հոն ուր 4» տարի առաջ Պելժ Ընկերվ. Կուսակցութիւնը հիմնուեցաւ։ Բոլոր երկիրներու ընկերվարական կուսակցութիւնները կը մասնակցէին իրենց ներկայացուցիչներով ինչպէս և Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, յանձին ընկ. Ա. Ջամալեանի։

Ժամը 1ին սկսաւ մեծ ցոյցը որ տեւեց անընդհատ 3 ժամ, ծովածաւալ ժողովուրդի ներկայութեան, նպատակուած գեղեցիկ արեւով մը, որ կը բազմապատկէր օրուան զուարթ տրամադրութիւնը առանց այն ալ արդէն իսկ ուժգնացած կայտառ նուագախումբերու ծիծաղկոտ կանչերուն տակ։

Պրիւսէլի ամէնէն ինքնատիպ այցելավայրերէն մին ո Grand'Placeը որ կը ներկայացնէ քառանկիւն տարածութիւն մը, չորս կողմերով պատճէշուած Ֆլաման ճարտարապետութիւնը յատկանշող ոսկեվառ շէնքերու ճակատներով։ Ասոնց մէջ մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է քաղաքապետարանը իր սլացիկ աշտարակովը։ Այս հրապարակին վրայ պարզուեցաւ ամէնէն ակնախտիղն ու եզականը տեսարաններուն, երբ տասնեակ հազարներով ցուցարարները իրենց անցքը լրացնելէ ետք եկան խիտ շարքերով լեցնելու հրապարակը, լսելու օրուան հրապարակախօսները և երաժշտախումբերը։ Ժողովուրդը միայ խիտ առ խիտ կողջնակի մերձաւոր փողոցներուն մէջ ուր հաստատուած էին բազմաթիւ հեռախօս փողեր (haut-parleur)։ Հրապարակին մէկ անկիւնը բեմի մը վրայ տեղ գրաւած էին հազարի մօտ երգիչներ երաժշտախմբի ընկերակցութեամբ։ Խօսեցան Ընկերվ. Միջազգայինի նախագահ և պելժ արտաքին գործերու նախարար Վանդերվելտ, ինչպէս նաև Միջազգայինի ներկայացուցիչ եւ Անգլիոյ նախկին ներքին նախարար Հէնտերսըն։ Շնորհիւ հեռախօս փողերուն բիւրաւոր ժողովուրդ կրցան ունկնդրել այս ճառախօսները ինչպէս նաև Թիլքէն Սէրվէյի երգած «Էնթերնասիոնալ»ը որ անօրինակ փոթորիկ յարոյց և որուն յանկերգներուն ձայնակցեցաւ փողոցէ փողոց տարածուած ժողովուրդը որպէս թէ մէկ հոգի եղած ըլլար, ինքնաբերաբար այնքան ճիշտ համաչափութեամբ մը, որքան չպիտի յաջողէր ձեռք բերել աշխարհի մեծագոյն նուագախումբը։

Հանդիսութիւնները շարունակուեցան ժամը 8էն մինչեւ 10 Maison du Peupleի սրահներուն մէջ ուր ընտիր երաժշտական բաժնի մը հետ մէջ ընդմէջ խօսեցան մեկէ աւելի բեմբասացներ մեկը միւսէն աւելի խանդավառ։ այս առթիւ յուզիչ էր հանդիսատես ըլլալ բաշխմանը շքանշաններուն, որոնք արուեցան կուսակցութեան հիմնադիրներէն 25 վաստակաւորներու, տարիներու բեռան տակ կքած ալեւոր ծերունիներ ամէնքն ալ։

Երջանի՛կ ծերունիներ։ Ո՛ւր են մեր վեթերանները, ինչպէ՛ս եղաւ անոնց վախճանը։

***

Այս օրուան տօնակատարութիւնը միանգամայն եղաւ նշանակալից ցոյց մը հանդէպ երկրին միւս երկու կուսակցութեանց, որոնք չունենալով ոչ նոյն կազմակերպական կարգապահութիւնը և ոչ ալ անոնց գաղափարականին վեհութիւնը, տարուէ տարի, տեղի տալու վրայ են Պելժ ընկերվարականներու կատարած մեթոտիկ նուաճումներուն առջեւ և հեռու չի թուիր այն օրը երբ այս վերջինները պիտի դառնան կայութեան տէրը իրենց երկրին մէջ։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն)

Վիեննա, 18 Օգոստ.

Միապետական խմորումներու և ազգայնական կիրքերու այս շրջանին, Վիեննայի մէջ կը գումարուին երկու խորհրդաժողովներ, երկուքն ալ ընկերվարական, երկուքն ալ Աւստրիոյ Սօցիալ-Դեմօկրատ կուսակցութեան պաշտպանութեան տակ առնուած։

Մէկը Պալ-Սիոնականներու հրեայ ընկերվարական բանուորներու դաշնակցութեան խորհրդաժողովն է, միւսը Միջազգային Էսպերանտիստ ընկերվարական բանուորներու 5րդ համագումարը։

Հակառակ հակէնկրէոյցներու (գերման ազգայնականներու) ըսպառնալիքներուն, հրեայ ընկերվարականները անտարբեր, շատ հանգիստ գումարեցին իրենց խորհրդաժողովի նիստերը։ (Հեռագիրը հաղորդեց թէ ծանր դէպքեր պատահած և բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են։)

Բոլոր երկիրներու Պալ-Սիոնական կազմակերպութիւնները ղրկեր էին իրենց պատգամաւորները։ Ոստիկաններ և պահակներ կը պաշտպանէին ժողովասրահը։

Խորհրդաժողովի հիմնական օրակարգը կը կազմեն Պաղեստինի բանուորական կազմակերպութեան խնդիրը, արաբ ու հրեայ բանուորներու համագործակցութիւնը։ Հրեաներու ներգաղթը դէպի Պաղեստին, հրեայ ընկերվարական կազմակերպութեան մասնակցութիւնը մօտ օրերս գումարուելիք Սիոնական 14րդ համագումարին, ինչպէս և Մարսէյլի ընկերվ. ժողովին և ուրիշ ընթացիկ խնդիրներ։

Խորհրդաժողովին կը մասնակցէին հրեայ ականաւոր ընկերվարական գործիչներ։ Ողջոյնի խօսքեր ըսուեցան Աւստրիոյ Սօցիալ-Դեմօկրատ կազմակերպութեան, քաղաքապետութեան և զանազան միութիւններու կողմէ։

Ուշագրաւը այն է որ այս խորհրդաժողովը գրաւած էր Վիեննայի քաղաքական շրջանակները։ Բոլորն ալ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէին աշխատանքներուն. վարչապետը Տօքթ. Ռամէկն անգամ հրապարակ եկաւ, և յիշեցուց հրեայ կազմակերպութիւններուն ներկայ կառավարութեան ուղեգիծը։ Հրէաստանի հանդէպ։ Շեշտեց թէ Հրեաները իրենց ապագան ու անտեսութիւնը պիտի կապեն իրենց Նոր հայրենիքին՝ Պաղեստինի համար։

Կ'արժէ քանի մը քաղուածքներ ընել տեղեկագրէն։

Այսօր Պաղեստինի մէջ կան 18 հազար կազմակերպուած հրեայ բանուորներ, որոնք կուսակցութեան միջոցով ստացած են մօտ 9 հարիւր հազար եգիպտական, իբրեւ նպաստ—իրենց տրնտեսութեան հիմքը դնելու։

Մինչեւ այժմ Պաղեստին գաղթած են մօտ 60 հազար Հրեաներ, սակայն Հրէաստանի մէջ կան միայն 180 հազար Հրեաներ մինչդեռ ամբողջ աշխարհի հրեաներու թիւը 14 միլիոնի կը հասնի։

Հրեաները կը սկսին կապուիլ հողին հետ. Պալ-Սիոնականները օրն ի բուն կ'աշխատին այս ուղղութեամբ։

Ամենացաւոտ կէտը, Հրեաներու և Արաբներու յարաբերութեան խնդիրը վերջերս ոչ միայն կանոնաւորուեր, այլ եւ դարձեր է բարեկամական։ Հրեայ և Արաբ բանուորները կազմած են համադաշնակցութիւն, և երկու լեզուով թերթ մը կը հրատարակեն, թիւրիմացութիւնները հարթելու համար։ Պաղեստինի հրեայ պատգամաւորները շանթեր տեղացին անգլիական դրամապետութեան հասցէին։

Այս խորհրդաժողովին պատակն էր ծառայել նոր հայրենիքի բանուորներուն, անոր տեղաւորման, տնտեսութեան վերականգման, համագործակցական միութիւններու (կօօպէրատիւներ) տարածման. ներգաղթի լուրջ կազմակերպման։

Պօլշեւիկներու մասին ոչ մէկ խօսք, միայն խորհրդաժողովը դէմ չէ, եթէ Ռուսաստան 50 հազար Հրեաները ընդունի Ղրիմ։ Հրեայ ընկերվարականներն ալ կը հետաքրքրուին Պաղեստինի կազմակերպման խնդրով։ Դիտելի է որ այս շարժումը սերտօրէն կապուած է գերման ընկերվարական շարժումներու հետ, և անոնց անմիջական ղեկավարութեան տակ է որ տեղի կ'ունենայ։

***

Երկրորդ համաժողովը միջազգային ընկերվարական «Էսպերանտիստ» բանուորներուն ժողովն էր։ Կը մասնակցէին մօտ 20 երկիրներու էսպերանտիստ բանուորական կազմակերպութիւններ։ Ռուսաստանէն ալ կային երկու պատգամաւորներ։

Ժողովը այնքան չէր զբաղեր Էսպերանտօ միջազգային լեզուի գիտական խնդրով, որքան այդ լեզուի միջոցով ընկերվարական շարժումը խորացնելու բոլոր երկիրներուն մէջ, ընկերվարական գաղափարները մարսելի դարձնելու բանուորական լայն շրջանակներու։

Թէ ինչո՞ւ այս զոյգ խորհրդաժողովները Թոյլատրուեցան Վիեննայի մէջ, մէկ պատճառը այն է որ կառավարութիւնը հակառակ է Աւստրիոյ հակահրէական եւ հակաընկերվարական շարժումներուն։ Երկրորդ կ'ուզէր խմանալ, թէ ի՞նչ է հրեայ ընկերվարականներու տրամադրութիւնը հանդէպ հրեայ գաղթականներուն, որոնցմէ բազմութիւններ կան Աւստրիոյ մէջ և օրէ օր կը տիրանան առեւտրական ասպարէզին. իսկ երրորդ, վերջերս նուաճած է օտարներու մուտքը Վիեննա, ապրուստի սղութեան հետեւանքով։ Այս իրողութենէն մեծապէս կը տուժեն ժողովուրդը, պանդոկապետները և տանտէրները, ինչպէս և առեւտրականները։

Ուշագրաւը այն է որ հիւրանոցի տէրերը յատկապէս պատգամաւորութիւն ղրկեցին ոստիկանապետին, իմանալու թէ ինչ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ժողովներու ապահովութեան համար։

Դիտելի է որ միապետական կազմակերպութիւնները իրենց գործունէութեան ասպարէզ ղարձուցած են այժմ գաւառները, — Թիրոլի շրջանը։ Այս առթիւ վախցողներ կան որ Թիրոլի դէպքերը զէշ ազդեն օտարներու վրայ, եւ դադրի այցելուներու թիւը։

Վ. ԱՍՏՂԻԿԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓՈՒԹՊՕԼ

«ՕՓ ՍԱՅՏ» ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Փութպոլի միջազգային դաշնակցութիւնը իր վերջին նիստին մէջ որոշեց փոխել «օփ սայտ»ի կանոնը, ընդունելով Սկովտիոյ ներկայացուցչին առաջարկը, որով փոխանակ երեք հոգի միայն երկու հոգի պիտի բաւէ «օփ սայտ» չքլլալու համար։

Ահա բացատրութիւնը անոր օրէնքին։

Հին օրէնքով «օփ սայտ» չքլլալու համար յարաջապահ մը պէտք էր ունենար երեք հակառակորդներ այսինքն բերդապահը և երկու յետպահ, առաջինը որ կը խաղայ բերդապահ և երկրորդը քիչ մը աւելի առաջ։ Երբ յարաջապահ մը անցնէր կողմէր երկրորդ վերջապահի գծին վրայ, «օփ սայտ» կ'ըլլար։

Նոր օրէնքով, «օփ սայտ» է յարաջապահը որ կ'անցնի առաջին վերջապահը, և կամ անոր գծին վրայ գտնուի, այսինքն պիտայը ունի միայն երկու հակառակորդներ, յետապահ և բերդապահը։ Կամ աւելի պարզ խօսելով առաջ «օփ սայտ»ը երկու վերջապահով կը բռնուէր, հիմա միայն մէկ վերջապահով։

Սոյն օրէնքը շատ մեծ ազդեցութիւն պիտի գործէ խաղին վրայ։ Առանց երբ վերջապահ մը տեսնէր որ իր բոլորը վտանգի տակ է, և գնդակը կ'անցնէր ամէնէն առաջ գտնուող յարաջապահ մը, կամ մօտը յարաջապահ մը կ'անմիջապէս կ'անցնէր զայն ձգելով «օփ սայտ»։ Դատաւորները կը ստիպուէին կեցնել խաղը որ շատ կը տուժէ տակէ։

Մտորեւ կուտամ «Սփօրթինկ-Լայֆ» (Անգլիոյ սփօրթի ամենամեծ փութպօլի քննադատի կարծիքը «օփ սայտ»ի նոր օրէնքի մասին։

— «Նոր օրէնքի հնարիչները ծանօթ են բացատ այն կէտին վրայ որ, առանց «օփ սայտ»ի պատճառաւ խաղը միշտ կը կենայ, մինչ նոր օրէնքը չի թոյլատրեր վերջապահները շահագործել «օփ սայտ»ի օրէնքը՝ առաջ անցնելով։

Իմ կարծիքովս ուրիշ առաւելութիւն մըն ալ կուտայ նոր օրէնքը ուժեղ յարաջապահներուն, որոնք չպիտի զրկուին կամ ջղայնանան վերջապահներու խանգարելէն, կամ ռազմախազէն որոնք ֆուտպոլ խաղալու, կամ խաղ մտածելու տեղ կը ծանրանային «օփ սայտ» ընդունելու վրայ։

Հին օրէնքի հնարիչները և պաշտպանները, կ'ըսէին և կ'ըսեն թէ վերջապահները խելացի կ'ըլլան և յարաջապահները ոչ. նոր օրէնքով և վերջապահները պիտի ապացուցեն այդ առակը. շուտով պիտի տեսնենք եթէ չեն ուզեր Թողուլ հակառակորդը կոլ ընել. պէտք է աշխատին ոչ «օփ սայտ»բռնել, այլ իգործ դնել իրենց ճարպիկութիւնը չձգելու որ հակառակորդը խաղայ կամ բաս տայ։

Շատեր կ'ըսեն թէ նոր օրէնքը յարաջապահները պիտի օգտագործեն ծանրութիւնը և թէ խումբերը փոխանակ յարաջապահ խաղացողի sprinter արագավազ մարզիկներով պիտի կազմեն «ֆօրվըրդի» գիծը, դժուար է հաստատել և պնդել տեսակէտին վրայ։ Բայց կը մնայ որ վերջապահներ կան, որոնք քիչ ջանքով, — նախկինէն աւելի— աշխատանքով կրնան արդիլել ֆորվըրդի գործունէութիւնը։

Միջնապահներու (հաֆ պէք) գործը միշտ յետապահներու գծին հետ պիտի գործակցի և օգնէ անոր։ Միջնապահները պէտք է օրինակեն Վ. վէստ (անգլիական ազգային և Պրիսթըլ խումբերու համբաւաւոր հաֆպէք) Թօմը, որ զրեթէ միշտ յաւելուածական «պէք» մըն էր։

ՀԱՅԿ

Ա.

Ծերունի՛ն ի՞նչպես էինք։

Շատ լուռ ու մեղմ։ Ինչպես իր ձեռքի տակ աճող ծաղիկները, որոնց ոռոգում էր ամեն առավոտ ու երեկո։ Ինչպես իր ձեռքի տակ աճող ծառերը, որոնց պարարտացնում էր ամեն գարուն։ Ինչպես իր ձեռքի տակ աճող մարդիկը, որոնց ուսուցանում էր ամեն օր։

Ծերունի՛ն ի՞նչպես էինք։

Ինչպես ամեն ինչ, որ ինքն էր ստեղծել։ Ինչպես ամեն ինչ, որ ինքն էր սիրում։ Ինչպես ամեն ինչ, որ ինքն էր ուզում։

Ծերունի՛ն ի՞նչպես էինք։

Ինչպես ամեն ինչ, որ ինքն էր ուզում, որ լինի։ Ինչպես ամեն ինչ, որ ինքն էր ստեղծել։ Ինչպես ամեն ինչ, որ ինքն էր սիրում։

Ծերունի՛ն ի՞նչպես էինք։

— Ես ու՞մ նման եմ, տատ։

— Ինչպե՞ս թե ու՞մ նման ես, ախպա՛ր։ Ինչպե՞ս թե ու՞մ նման ես։ Ես ի՞նչ գիտեմ, ու՞մ նման ես։ Ես ի՞նչ գիտեմ, թե ինչպե՞ս ես։ Ես ի՞նչ գիտեմ, թե ինչպե՞ս էինք։ Ես ի՞նչ գիտեմ, թե ինչպե՞ս էի։ Ես ի՞նչ գիտեմ, թե ինչպե՞ս եմ։ Ես ի՞նչ գիտեմ, թե ինչպե՞ս...

—

Սուրիոյ դէպքերը

Պէյրութէն Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Ճէպէլը Տիւրզիէն վիրաւորներու ժամանումը և կռիւներու մասին ստացուած չափազանցուած լուրերը Դամասկոսի մէջ ստեղծեցին անախորժ կացութիւն մը, ինչ որ կարգ մը մոլեռանդներ շահագործեցին։ Ֆրանսացիներու կողմէ ձեռք առնուած միջոցները կացութիւնը բարւոքեցին և Դամասկոս շատ հանդարտ է հիմա. ոչ-իսլամներու մէջ առաջ եկած խուճապին պատճառաւ հրեայ և հայ բնակչութենէն մաս մը քաղաքէն դուրս ելաւ։

Ցամաք զրոյցներ կը շրջին Տիւրզիներու հետ հաշտութեան բանակցութեանց մասին. կ'ըսուի թէ Տիւրզիները արդէն ազատ ձգած են հարիւր գերիներ, մինչ կողմէ ֆրանսացիներն ալ տրամադիր են ազատ արձակել վտարուած պետերէն ոմանք և ազատ մուտքի հրաման տալ անոնց։ Միաժամանակ պատրաստութիւններ կը տեսնուին վճռական յարձակում մը կատարելու համար Տիւրզիներու դէմ։ Տիւրզիներու կորուստը 2000 կը գնահատուի։ Դամասկոսի և Պէյրութի մէջ 400 ֆրանսացի վիրաւորներ կան։

—Անգլ. թերթերը գրած էին թէ Հալէպի մէջ ապստամբութիւն ծագած է, ֆրանս թերթերը կը հերքեն այս լուրը։

—Երուսաղէմէն Թայմզի ղրկուած հեռագիր մը կը հաղորդէ, որ Սուէտայի մէջ Տիւրզիներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ տեղի ունեցած է ընդհարում մը, որուն մէջ բազմաթիւ մարտիկներ սպանուած են. ֆրանս. զինուորներ ղրկուած են դէպքի վայրը։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են։

Միւս կողմէ զօր. Սարայլ և Տիւրզիներու միջեւ բանակցութիւնները սկսած են, Տիւրզիները նախապէս պայման դրած էին ձերբակալուած ութը Տիւրզի պետերու ազատ արձակումը։ Ֆրանսացիները ընդունած ըլլալով այս պայմանը Տիւրզիները վերցուցած են Սուէտայի պաշարումը և ֆրանս. զինուորները Դամասկոս քաշուած են։

Զօր. Սարայլ հատուցում պահանջած է բժիշկներէն սպանուած ֆրանսացի զինուորներուն համար և առաջարկած է աւելցնել Սուէտայի պահակազօրքը։ Կառավարիչ Գարպիյյէ պաշտօնանկ եղած և տեղը նշանակուած է հարիւրապետ Ռէնօ։

Անթել հեռագիրը Թուրիոյ մէջ

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ ժողովը այս տարուան պիւտճէին մէջ կարեւոր գումար մը յատկացուցած ըլլալով Պոլսոյ և Էնկիւրիի մէջ անթել հեռագրի մեծ կայաններ հաստատելու համար, յիշեալ կայաններու շինութիւնը վերջերս աճուրդի դրուեցաւ։ Ամերիկեան, գերմանական, անգլիական, ֆրանսական և ռուսական ծանօթ տուներ մասնակցեցան աճուրդին և ի վերջոյ ընդունուեցան Ֆրանսայի անթել հեռագրի ընդհ. ընկերութեան ներկայացուցած պայմանները և առ այս անհրաժեշտ պայմանագրութիւնը կնքուելու վրայ է ներկայիս։

Էնկիւրիի կայանը պիտի ունենայ 250 քիլովաթնոց մեքենայ մը զոր պիտի բանեցնէ 600 ձիու ուժով մօթէօր մը։ 200 մեթր բարձրութեամբ վեց սիւներ ելեկտրական կոհակները պիտի հաղորդեն։ Ուժի կողմէ այս կայանը պիտի հաւասարի Եւրոպայի ամենէն մեծ կայաններուն։ Անթել հեռաձայնի համար 20 քիլօվաթնոց բաժին մը պիտի ունենայ, որ ձայն կամ երաժշտութիւն 1300 քիլոմեթրնոց շրջանակի մը վրայ պիտի կրնայ հաղորդել. այսինքն ճառ մը կամ նուագահանդէս մը պիտի կրնայ լաւ կերպով լսուիլ Թուրքիոյ ամէն կողմէն։ Այս կայանին շինութիւնը ըստ պայմանագրութեան 18 ամիսէն պիտի աւարտի։

Պոլսոյ կայանը պիտի կառուցուի նախկին Օսմանիէի կայանին տեղը, որուն շէնքերն ու սիւները պիտի օգտագործուին։ 25 քիլօվաթնոց երկու alternateurներ պիտի հայթայթեն անհրաժեշտ ելեկտրական ուժը։ Պոլսոյ կայանը եւս 20 քիլօվաթնոց հեռաձայնի բաժին պիտի ունենայ, բայց Պոլսոյ աւելի մօտիկ տեղ մը։ Պոլսոյ կայանը մէկ տարիէն պիտի շինուի։

Ծաւիր միջադէպ մը եւս

Քանթօնի չինական իշխանութիւնները ծովեզերեայ նաւարկութեան նոր կանոնագիր հրատարակելով, կ'արգիլեն անգլիական եւ ճաբոնական նաւերու մուտքը։ Անգլ. ընդհ. հիւպատոսը հարցուցած է չինական կառավարութեան՝ թէ այս կարգադրութիւնը վերջնական է, որովհետեւ պատերազմի յայտարարութիւն կը նշանակէ։

Չինաստանի անգլ. դիւանագիտական ներկայացուցիչները լարն իրաւասութիւններ ստացած են ամէն պատահականութեան հանդէպ միջոցներ ձեռք առնելու համար։ Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակները՝ մտահոգ են։

Պուլկար համայնավարներու յարձակումը

Պուլկար Սօպրանիէյի նախագահ Քուլէֆ և փոխ նախագահ Վազօֆ աւչի օր Շանկ Էլիզէի հրապարակէն կ'անցնէին, երբ խումբ մը Պուլկար կոմունիստներ յարձակելով խոշտանգեցին զիրենք։ Ոստիկաններ վրայ հասնելով ձերբակալեցին յարձակողներէն երկուքը՝ Պօրիս Թրաքէսքի՝ կօշկակար և Զախարէվ երկրագործ. ուսանող։ Առնցմէ առաջինը Սօֆիայի մէջ 8 ամսուան բանտարկութեան դատապարտուած, սակայն փախչելով Ֆրանսա ապաստանած էր։

Ոստիկանութիւնը այս առթիւ հետախուզութիւններ կատարեց կարգ մը կասկածելի Պուլկարներու բնակարանը և ձերբակալեց 17 հոգի։

Կ'ըսուի թէ բոլորն ալ մասնակցած են յարձակումին։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ասոնք սահմանէն դուրս պիտի հանուին։

Ինչպէս պիտի վճարէ Պելժիա

Վերջին պահուն համաձայնութիւն գոյացաւ Ամերիկայի եւ Պելժիոյ միջեւ, պարտքերու մասին։

Պայմանագրութեան համաձայն, Պելժիոյ պարտքերը բաժնուած են երկու մասերու. առաջինը՝ պատերազմական պարտք, 17 միլիոն տոլար, պիտի վճարուի 62 տարիէն, առանց տոկոսի. երկրորդը՝ պատերազմէն յետոյ կնքուած պարտք՝ 246 միլիոն տոլար, որուն տոկոսը պիտի հաշուուեն 1922էն, փոխանակ 1919ի։ Այս ալ պիտի վճարուի 62 տարիէն, յառաջատուական տոկոսով, որ 3½ առ հարիւրի պիտի բարձրանայ տասներորդ տարին։

Կայծակ, հրդեհ եւ պայթում

Կրընօպլի ցուցահանդէսին տաղաւարներէն մէկուն վրայ առջի գիշեր կայծակ իյնալով հրդեհ առաջ բերաւ, որ ծաւալեցաւ և մոխիր դարձուց բազմաթիւ ուրիշ տաղաւարներ, ինչպէս օդանաւի, ինքնաշարժի, Լիոնի մետաքսեղէններու, ելեկտրական գործիքներու և ձեռնակաշիներու բաժինը։ Կորուստը 10 միլիոնէն աւելի կը հաշուի։

— Նոյնպէս կայծակ լինկաւ Պուռժէի օդակին կեդր. կայանին վրայ. հեռաձայնի թելերը քանդուեցան և քանի մը հոգի վիրաւորուեցան։

— Ամերիկեան «Մաք Քինաք» զբօսանաւին կաթսաները պայթեցան աւչի օր Նիւ Փորթի առջեւ։ 700 ճամբորդներէն 200ը վիրաւորուեցան և 70ը մեռան։ Մօտերը գտնուող ամերիկեան նաւատորմը օգնութեան հասնելով ազատեց միւսները։

ՏԻՐՈՒՆԻ

Բ. Էջին մէջ հաղորդած ենք դժբախտ երեսասարդի մը եղերական մահը՝ Քասթել Սարազէնի մէջ։ Այս առթիւ ստացանք հետեւեալ մահագրը.

Հ. Բ. Դ. Եւրոպայի Մեկուսի Կոմիտէն և Քասթել Սարազէնի ենթակոմիտէն խորին վշտով կը ծանուցանեն մահը

ԸՆԿԵՐ ԹՈՒՄԱ ԹՈՒՄԱԵԱՆի

որ զոհ գնաց ծանր արկածի մը, Օգոստոս 15ին։

Տէր և Տիկին Բարունակ Գումրուեանց դժբախտութիւնը ունեցած են կորնգնելու իրենց մանչ զաւակը, մէկուկէս տարեկան։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, շաբաթ, 22 Օգոստոս, ժամը 9ին։

Նամակատուփ

Շավիղ Գ. Կ.— Ձեր թերթը կը ղրկուի թիւ 2էն. առաքումը կը կանոնաւորուի շուտով։

Փարիզ Մ. Ղ.— Ձեր նոր հասցէին թերթ կը ղրկուի թիւ 7էն։

Մարսէյլ Ա. Ք.— Կը ղրկուի թիւ 7էն։

Սեն Շամոն Ց. Գ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

Պոլեն Ա. Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք. թերթերը կը ղրկուին թիւ 7էն։

Փարիզ Թ. Մ.— Ղրկուեցաւ թիւ 1էն. խնդրուած հասցէն ներփակած ենք։

Փարիզ Ա. Գ.— Հասցէնիդ ճշդեցինք։

Ռոման Ս. Պ.— Թիւ 8էն կը ղրկուի ուզուած քանակութեամբ։

Փարիզ Վ. Տ. Մի.— Ստացանք 20 ֆրանք։

Փարիզ Ս. Գ.— Կարգադրեցինք ստանալիդ տեղեկացուցէք։

Փարիզ Վ. Ց.— Ղրկուած է թիւ 7էն։

Փարիզ Վ. Ա.— Ղրկուած է թիւ 1էն. ստացանք բաժնեգինը։

Փարիզ Ա. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք. կը ղրկուի թիւ 8էն։

Փարիզ Պ. Զ.— Ստացանք 40 ֆրանք։

Գրէօզօ Ց. Փ.— Թիւ 8էն կը ղրկուի, 17 թուակիրով ձեր ուզած քանակութեամբ։

Պոլեն Մ. Գ.— Թիւ 8էն բարձրացուցինք։

Փարիզ Հ. Ց.— Ամերիկայի հասցէին ղրկուեցաւ թիւ 1էն։

Փարիզ Ց. Հ.— Ձեր յիշած գրութիւնը չենք ստացած։

Լիոն Ց. Պ.— Նամակ և ղրամ չենք ստացած։

Ս. Ժիւլիեն Թ. Ե.— Ստացանք բաժնեգինը թիւ 9էն կը ղրկուի

Վաշանս Ն. Ս.— Ձեր թերթը կը ղրկուի կանոնաւորաբար։

Մարսէյլ Ա. Ն.— Կը ղրկուի թիւ 5էն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԸ 1.60ի.— Ալիւրը աժանցած ըլլալով 30 Օգոստոսէն սկսեալ հացին քիլոն 1.65ի տեղ պիտի արժէ 1.60։

ՑՈՎԱԶԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պուա տը Պուլոնեի բուսաբանական պարտէզէն Զիզի անուն յովազ մը բախած էր անցած օր սարսափի մատնելով շրջակայի բնակչութիւնը։ Առջի առաւօտ ամայի դպրոցի մը մէջ գտնուեցաւ վայրի կենդանին և ոստիկաններուն կողմէ հետապնդուելով սպանուեցաւ։

Բաժանորդներուն

Կարգ մը բաժանորդներէ գանգատներ կը ստանանք, թերթի յապաղման առթիւ։

Կը փութանք յայտարարել թէ՝ ամէն միջոց ձեռք առնուած է առաքումը կանոնաւորելու համար։ Հասցէներու տղաքրութիւնը կ'աւարտի քանի մը օրէն, ինչ որ պիտի փութացնէ առաքումը։

Թերեւս աւելորդ չըլլար յիշեցնել թէ շատ մը յապաղումներ մեր կամքին անկախ են, առ այժմ։ «Ցառաջը անհնարին ընդունելութիւն գտաւ միայն կը խնդրուի որ քիչ մը համբերութիւն ունենան մեր ընթերցողները, որպէսզի կարենանք լրացնել բոլոր թերին դժուարութիւնները։

ԿՈՉ

Տրապզոնի ճոխանգի հայրենակիցներուն

Կը փութանք յայտնել մեր թափառական հայրենակիցներուն և սրտցաւ ազգակիցներուն որ Փարիզի մէջ խումբ մը Տրապզոնցիներու ջանքերով կազմուած է «Տրապզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութիւն» մը (Տրապզոն, Թիրէպօլու, Սամսոն, Կիրասոն, Օրաու Հայլն)՝ նպատակ ունենալով օգնել իր տարաբախտ որբերուն և կարօտ հայրենակիցներուն՝ իր նիւթական հնարաւոր սահմաններուն մէջ, ուր որ ալ ըլլան անոնք, Եւրոպայի, Ամերիկայի թէ Մօր-հրդային երկիրներու մէջ։

Միութիւնս պիտի աշխատի իր բոլոր միջոցներով ըլլալ կեդրոնական կապը աշխարհի չորս հովերուն ցրուած հայրենակիցներուն միջեւ։ Կը սիրենք յուսալ թէ բոլոր հայրենակիցները ընդառաջ պիտի երթան Միութեանս գործունէութեան և չպիտի խնայեն իրենց նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը այս գործի յաջողութեան համար։

Նամակներ եւ նուէրներ ղրկել հետեւեալ հասցէով։— Պ. Երուանդ Ճաուրթիւնեան 21 Rue Cambon Paris (1er).

Ծան.— Կը խնդրուի բոլոր թերթերէն արտատպել այս կոչը։

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍՔ"

15, Rue Lamartine — Métro: Cadet կամ le Peletier

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ վարժարանի շրջանաւարտ կամ թէ աւարտ սաներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ կարեւոր ու անյետաձգելի խորհրդակցութեան մը, որ պիտի տեղի ունենայ Օգոստոս 30ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ։ Կը խնդրուի իրարու լուր տալ։

Հ. Ց. Դ. «Կայծակ» Թաղային խումբի հերթական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը՝ շաբաթ երեկոյ Օգոստ 22ին։ Ծանօթ հաւաքատեղին։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

«Ռընօ»ի գործարանին մօտ
28 Rue Nationale-Billancourt

Մաքրութիւն, արագ սպասարկութիւն և խնայողութիւն։

5—2

ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ԵՒ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹ

Կ. Պոլսէն նոր եկած ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի հայերէն լեզուի, հայ գրականութեան, հայ պատմութեան և հայ մշակոյթի դասեր տալու։

Պայմանները դիւրամատչելի։

Մանրամասնութեանց համար դիմել անձամբ կամ գրով au professeur arménien (հայերէնի ուսուցչին) 12 Rue Royer Collard Hôtel Luxembourg, Paris(5)

Փաստաբան ԼԵՒՈՆ ՐԷՄԶԻ

Կը ստանձնէ Թուրքիոյ մէջ լքեալ գոյքեր ունեցողներու դատերը, կը խմբագրէ և կը թարգմանէ թուրք կառավարութեան, դեսպանատուներու և հիւպատոսարաններու տուելիք զեկոյցներ, փոխանորդագիրներ, խնամակալութեան և ժառանգութեան իլամներ եւն. համաձայն Թուրքիոյ հանրապետական օրէնքներուն։ Կ'իմացնէ իր հետաքրքրուած դատերուն արդիւնքը։

Հասցէ 16, rue des Allouettes Colombes (Seine) Paris.

ԳՐՕՇԱԿ

ՕՐԳԱՆ Հ. Ց. Դ. ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան բաժնեգին.— 20 ֆրանք *Ամերիկա՝ 2 տոլար։ Հատը 2 ֆրանք*

Հասցէ.— S. DER-TOVMASSIAN 6 Av. de Sully, Chaville (S. et O) (France)

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Օգոստոս 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին	103. 67
Տոլար	21. 35
Մարք (ոսկի)	5, 13
Թրքական թղթ.	12. 50
Թրք. ոսկի	92. 50
Մէճիտիյէ	9. 20
Լէվա	15. 80
Տրախմի	33
Լիր	77. 15
Պելժ. ֆրանք	96. 90
Զուից. ֆրանք	414. 25
Ջերվոնեց	109. 95

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քէտի Փոնսիէ I	1845 ֆր.
« « II	1240 «
« « III	1205 «
Ռումելի երկթ.	102. 75 «

Comptoir Parisien de Change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant: H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } 65, Rue Pascal, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆԵՊԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թուրքիա եւ գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Չհ. մանուփոսք եւն. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ 1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 10 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐԹԻՂ ԳԼԱՆԸ

Բովանդակ աշխարհ վարակուած է թմրու, աններոյզ ազգայնականութեամբ մը, որ կը զարգանայ ու կը սաստկանայ, հացի կռիւին հետ զուգընթաց:

Ոչ մէկ ատեն ժողովուրդները այնքան կրքոտ եղած էին իրարու հանդէպ, որքան Մեծ Պատերազմէն յետոյ, եւ մինչեւ այս օր: Գլխաւոր պատճառը՝ ապրուստի պայքարն է: Պատառ մը հաց ճարելը՝ հերոսական գործ է գարձեր միլիոններու համար: Վա՛յ անոր որ չիլդ ու դնդեր չունի, այդ սպառիչ տանջանքին դիմանալու համար: Դիժացողներն ալ՝ օրը օրին, յաճախ ժամը ժամին կ'ապրին: Գործատէրը հազարներ կը վարձէ ու կը ճամբէ, իբրեւ աշխատանքի միս: Տեղէ տեղ կը տարբերին պայմանները, խոշոր բարեփոխումներ կատարուած են շատ մը ճիւղերու մէջ. բայց գլխաւոր տագնապը այն է որ՝ քիչերը ապահովութիւն ունին. վաղուան համար: Անգլիա տարիներէ ի վեր չի կրնար գլուխ ելլել անգործութեան հետ, եւ միշտ մէկ-մէկուկէս միլիոն աշխատաւոր կը կերակրէ պետական միջոցներով: Գերմանիա, որ կը յորդի յարաճուն բնակչութեամբ եւ մեքենական արտադրութիւններով, նոյնպէս հասած է Անգլիոյ վիճակին, մօտ մէկ միլիոն անգործներով: Իտալիա ամէն տարի 400 հազար գաղթական կ'արտածէ, իբրեւ յաւելեալ նիւթ (առաջ Ամերիկա կ'երթային, դուռները փակուելէ յետոյ՝ Ֆրանսա կը խուժեն): Այսպէս եւ ուրիշ երկիրներ:

Այլապէս մահոգ է հիւրընկալ Ֆրանսան:

Այստեղ բնակչութիւնը կը նօսրանայ տարիներէ ի վեր, ամուսնութեանց եւ ծնունդներու նուազման հետեւանքով: Երկրին վարիչները, խորհողները եւ մամուլը լրջօրէն մտահոգ են այս վտանգին համար, մանաւանդ որ Գերմանիա միշտ յաւելուած կ'արձանագրէ: Վերջին վիճակագրութեան մը համաձայն, 1924ին Գերմանիոյ մէջ ծնունդները աւելցած են 508.938, իսկ Ֆրանսայի մէջ՝ միայն 70.000: Գերմանիոյ մէջ մահերու համեմատութիւնն է 10 առ հարիւր, իսկ այստեղ 17 առ հարիւր ինչ որ սարսափ կը պատճառէ հայրենասէրներուն: Պաշտօնակից մը դիտել կուտայ թէ Իզէռի նահանգին մէջ, 525 հազար ֆրանսացիներու դիմաց, 270000 օտարականներ կան, մինչդեռ պատերազմէն առաջ հազիւ 13000ը չէր անցներ անոնց թիւը:

Եւ զարմանալի չէ որ, ամէն կողմէ ծրագիրներ կառաջարկուին ոչ միայն ծնունդները աւելցնելու, այլ եւ նորեկները հալեցնելու, ձուլելու՝ անշուշտ առանց ո՛ր եւ է բռնութեան: Վերջերս ուրիշ պաշտօնակից մը ուրախութեամբ կ'արձանագրէր, թէ ինչպէս դպրոցներու շնորհիւ, ֆրանսացի կը դառնան դեռատի օտարականները, ռուս, լեհ, իտալացի, հայ, թուրք եւն: Ու կը խրախուսէր այս ինքնաբեր, անխուսափելի շարժումը, դիտել տալով թէ դժուար է ձուլել չափահասները:

Կարճ, — ամէն ուղղութեամբ կը գործէ հարթիչ գլանը, մեծերուն համար՝ ապրուստի պայքարով և պողոտաներու ակնախտիղ հրապոյրներով. պզտիկներուն համար՝ ձրի եւ պարտաւորիչ կրթութեամբ:

Ունի՞նք ուժ՝ այս փորձութեանց հակազդելու:

Այս ժողովուրդը չյուսահատեցաւ, երբ արեան քաղնիքներ կը սարքէին իր գլխուն, անասելի գազանութիւններով:— Զպիտի վհատի և այսօր, այս օտար այլ հաճոյակատար ափերուն վրայ, հակառակ բոլոր դժուարութեանց: Շատ բան կախուած է մեր կամքէն, մեր սրատեսութենէն եւ լրջութենէն: Ո՛ր եւ է բռնադատում չկայ այստեղ, իր ինքնութիւնը ուրանալու համար. կեանքը, յորձանքն է որ կը մոլորեցնէ:

Բայց ինչո՞ւ պիտի մոլորինք, երբ դիմանալու միջոցներ ունինք: Շատեր —չտեսներ— հաճոյք կը զգան կեղծելով, իրենց անհատականութիւնն ու լեզուն ծածկելով: Մենք խօսք չունինք ատոնց համար. երթա՛ն բարի: Բայց մեծագոյն մասը՝ կը տուժէ պարզ անհոգութեան, կամ գէշ ունակութեան մը հետեւանքով: Ո՞վ կը ստիպէ որ թուրքերէն խօսինք այստեղ, — բայց կը խօսին. «այնպէս վարժուեր են»: Այդ վարժութիւնը կրնայ շատ հեռուները տանիլ, եւ այլանդակել մեր դիմագիծը: Չմոռնանք Թրանսիլվանիոյ եւ Լեհաստանի պատմութիւնը, որուն մասին սրտառուչ խօսքեր կը ստորագրեր անցեալները, Փրոֆ. Մաքլէռ, Ծանօթ Հայագէտը: Ա՛լ ինչո՞ւ կ'ապրինք, երբ մեր ձեռքով պիտի ոչնչացնենք մեր հաւաքական արժէքը: Ի՞նչպէս կարելի է հաւատալ նոր վերածնունդի մը, երբ հովին տուեր ենք լեզուն, եւ ամէն ինչ որ հայկական է: Չեռուէ մեզմէ՝ ուրիշներու անհերող ազգայնամոլութիւնն ու ինքնահաւանութիւնը. բայց չմոռնանք թէ՝ ամէն ժողովուրդ ապրելու իրաւունք ունի այնքան, որքան իրական արժէք կը ներկայացնէ ինքն իր մէջ:

Անհրաժեշտ կը թուանայ հարթիչ գլանը, մեր ճակատուն վրայ: Ինչո՞ւ անճարկիլ, երբ մեր ձեռքն է խուսափիլ անոր հետքերէն:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

Արեւծա՛գ.
Կ'ելլէ ըսկիհն հեշտուճակ
Մութ խորացէն սա հեռուի...
Աչխերդ գոց ու աճիուն
Կաճուխ առուտն՝
Երբ աղուոր հովն հարաւի
Հազար ծաղիկ կը բուրէ,
Համբուրէ՛ զիս, համբուրէ...

Կիրակի՛,
Լոյսն ամէն կողմ կը ծաղկի...
Քեզ սիրելէն յիմար եմ
Երբ ըսեռուկի մը ճրմաճ,
Միաբան
Քու հովն ի վեր կը խալեմ:
Լոյսն իմ հոգիս կ'առկայծէ,
Նկուր աչխերդս գոցէ...

Իրիկո՛ւն
Կիրակիի մ'ահաճուճ...
Օրն երբ արիւն կը քթնէ
Հիւծախտաւոր մէկուն պէս
Հեռի՛ վաղր երազես.
Վաղն յարութեան or դժնէ.
Ու համբոյրիդ տակ, հոգիս,
Մեռցուր, կ'ուզեմ, մեռցո՛ւր զիս...

Գ. ՃԻՉՄԷՃԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԴՈՀ ԵՆ...

Որբերու վիճակ, գաղթականութեան զեռեղում, այլասերում, վատասերում, թրքախօսութիւն, բոլորը, բոլորը մէկ կողմ, օրուան կարեւորագոյն խնդիրներէն մէկն է գիտնալ թէ արդեօք հայերէն գոհ են Ամերիկայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Թուրքիոյ, Կուսլէմալայի, Եթովպիոյ, Զանզիպարի, Էսթոնիոյ, Ալպանիոյ կառավարութիւնները, Ի՞նչ գաղափար ունի, օրինակի համար, Մեկսիկայի քաղաքապետին օփնականին սպասաւորը Հայերու մասին, ինչ կը մտածեն մեր մասին Խարթումի փոխ ոստիկանապետը, Հոնկ-Քոնկի մասնեղարանին գրապահը, Զանկուլտաքի Պէլէմիէ չավուշին, ևլն.:

Համազգային մղձաւանջ մը դարցած է այս կէտը: Հազար ձեւ կ'առնենք, ճիշդ այն դպրոցական աշակերտին պէս, որ ամէն ճիգ կը թափէ վարժապետին առջեւ, ապրիս Կիրակոս ըսել տալու համար, և սակայն տարեվերջուն միշտ ալ մրցանակը առնողը միւս այն չարաճիճի Արշամն է որ՝ վարժապետին հոգին հանած է ամբողջ տասը ամիս:

Ես տակաւին չկրցայ ըմբռնել ամբողջ աշխարհի « մեզ հաւնեցնելու » գօրին պատճառը կամ օգուտը. յաճախ պուլս սեղմած եմ գոնէ պզտիկ կայծ մը դուրս բերելու այս խնդրին լուսաբանութեանը համար, սակայն անօգուտ..

Ա՛լ հրաժարինք « հաւնելու » սա տիրացուական մղձաւանջէն և քալենք այնպէս ինչպէս որ ենք, ուրուխտաւոր կեանքի մէջ գովեստէն աւելի պարսաւն է որ գործ կը տեսնէ յաճախ, սա մեր պէյերու ազգը ասոր գերազրական մէկ օրինակն է:

Ցաճախ, ձախաւերութիւնը, զգուշաւորութեան ծառին վրայ կը բուսնի:

Կ ՊԵՏՈՒՇ

Լենինկրատի բնակչութեան թիւը 1925 Օգոստոս 1ին կը հասնէր 1,248,476ի, համաձայն նոր մարդահամարին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ դէպքերը

Զօր. Սարայլ, հեռագիր մը ղրկելով պատերազմական նախարարութեան կը հերքէ անգլիական աղբիւրէ տրուած բոլոր լուրերը եւ կ'ըսէ թէ կացութիւնը հանդարտ է Սուրիոյ մէջ: Ճէպէլը Տիւրզիի վերջին դէպքերէն ի վեր ուշագրաւ բան չէ պատահած, միայն հարկ եղած է զսպել փոքրիկ աւազակային յարձակումներ: Տիւրզիներու հետ սկսուած բանակցութիւնները կը շարունակուին:

Ճէպէլը Տիւրզիի կառավարիչ հարիւրապետ Գարպիյյէ Իսկէնտէրունի կառավարիչ նշանակուած է: Աթթրաշ ընտանիքին մօտիկ բարեկամ քրիստոնեայ պետ մը, որ Փալմիրէն աքսորուած էր, արտօնուեցաւ Ճէպէլը Տիւրզի գալու և կը կարծուի թէ հաշտութեան կնքումին պիտի ակակցի: Ըմբոստները դադրեցուցած են Սուէտայի դէմ իրենց յարձակումները:

Զօր. Սուլէ Դամասկոսէն քառասուն քիլոմէթր դէպի հարաւ զինուորական դիրքերն և երկաթուղիի գիծը քննած ատեն աւազակի մը կողմէ յարձակում կրեց եւ ազդրէն վիրաւորուեցաւ: Նոյնպէս թեթեւօրէն վիրաւորուած է իրեն ընկերացող հարիւրապետ Տրկուէթլէ: Այս դէպքին վրայ Ֆրանսացիները զինուոր ղրկեցին մօտակայ Միրճանէ անուն գիւղը, որուն բնակիչներէն քանի հոգի սպաննուեցան և քանի մը տուներ քանդուեցան:

Հարաւի ճամբով Պաղտատէն եկող մասնաւոր ինքնաշարժ կառք մը Դամասկոսէն 50 քիլոմէթր անդին յարձակում կրեց պէտէվի աւազակներէ, որոնք նոյնպէս կողոպտեցին մօտակայ գիւղը:

Տիւրզիները ազատ արձակած են 75 գերիներ: Սուէտայի միջնաբերդին մէջ ապաստանած Տիւրզիները քաղաք իջած են:

Թրքական աղբիւրէ կը տեղեկացնեն որ Դամասկոսի մէջ պաշարման վիճակ հրատարակուած է և թէ Դամասկոսցիները բողոքելով գոցած են իրենց խանութները:

Մուսուլի խնդիրը եւ Ջէսթրոի ծրագիրը

Ամերիկացի ծովակալ Ջէսթրը «Օսմ.-Ամերիկեան Զարգացման Ընկ» եան 18 Օգոստոս թուակիր նամակ մը ուղղելով կ'ըսէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Մուսուլի մասին տալիք որոշումը երբեք չկրնար խախտել 1911ին իր ձեռք բերած առանձնաշնորհները: Իր կարծիքով որեւէ որոշումը ամերիկացիներուն արտասահմանի մէջ ունեցած իրաւունքներն ու ստացուածքները ոտնակոխ ընելը բնաւ չենկրնար ունենալ:

Անգլիա, Ֆրանսա եւ ուրիշ երկիրներ ամերիկեան պահանջները ամէնէն հինը ըլլալը ճանչցած են արդէն. ասկէ զատ Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ ժողովը 1923ի օգոստոսին վաւերացուցած է Ջէսթրոի մենաշնորհը, որ մէկ միլիառ ոսկեդրամի արժէք կը ներկայացնէ: 1923ին Ջէսթրը չկրցաւ գործի ձեռնարկել Մուսուլի շրջանին մէջ Անգլիացիներու զինուորական գործողութեանց պատճառաւ. այս մասին ժամանակին հաղորդած է Լոնդրք կառավարութեան: Ջէսթրը կը վախնայ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը եթէ Թուրքիոյ անները պատ որոշում տայ, իր շահերը պիտի վտանգուին:

—Մուսուլի խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին առջեւ պիտի քննուի ասկիկայ 2 Սեպտ. ին: Այս առթիւ հրաւիրուած է նաեւ թրքական կառավարութիւնը: Էնկիւրիէն ժրնեվ մեկնեցաւ երէկ թրքական պատուիրակութիւնը, որուն նախագահն է արտաքին գործերու նախարար Թեվֆիք Րիւշտի պէյ, իսկ անդամներն են Պեռնի դեսպան Հիքմէթ պէյ և Պէլկրատի դեսպան Ճէվատ փաշա:

Ռուս հակապոլշեւիկ համագումարը

Օգոստոս 17ին տեղի ունեցաւ արտասահմանեան ռուս համագումարի նախաձեռնող յանձնախումբին նիստը: Որոշուեցաւ առաջիկայ 13 Սեպտ.ին Փարիզի մէջ գումարել Ֆրանսայի Ռուս հանրային կազմակերպութիւններու ընդհանուր ժողով: Ժողովին մէջ պիտի կարդացուի նախաձեռնող յանձնախումբին ծրագիրը՝ առաջադրած համագումարի մասին: Եթէ ժողովը հաւանի, անմիջապէս պիտի ընտրուի կազմակերպիչ մարմին մը, որ պիտի ստանձնէ համագումարը հրաւիրելու ամբողջ աշխատանքը: Այս օրերս հրաւէրներ կը ղրկուին Ֆրանսա գտնուած կազմակերպութիւններուն, որպէսզի Փարիզ ղրկեն նշանակուած թիւով ներկայացուցիչներ:

Ֆրանսացի օդանաւորդներ Էնկիւրիի մէջ

Էնկիւրի 22 օգոստ — Հարիւրապետ Վէյս և տեղակալ Վօքօտէնպերկ, որոնք օդանաւով հոս հասան Փարիզէն, այսօր մայրաքաղաքի օդանաւի յատուկ գետնին վերեւ ցոյցի թռիչքներ կատարեցին: Քանի մը անգամ թուրք սպաներ առին օդանաւին մէջ: Օդանաւորդները այսօր պիտի ընդունուին հանրապետութեան նախագահին կողմէ և հաւանաբար կիրակի պիտի մեկնին Էնկիւրիէն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

Ժէ. Դար

Մեր առաջին յօդուածով (1) ըսած էինք թէ ժէ. դարուն Փրօվանսի նահանգին մէջ հայ վաճառականները կարեւոր թիւ մը կը կազմէին. Մարսիլիա, Էքս, Թուլօն, Ավինեօն, Գասխ, Լա Սիօթա, Սի-Ֆուր գլխաւոր կեդրոններն էին։ 10 Դեկտ. 1622ին Փրօվանսի խորհրդարանը Էքսի մէջ հրամանագիր մը հրատարակեց, որով Մարսիլիոյ և իր գերիշխանութեան ենթակայ ուրիշ քաղաքներու հիւպատոսներուն և համայնքներուն հրաման կը տրուէր որ յիշեալ վայրերը մետաքս և այլ ապրանքներ ծախող հայերուն արգիլուի ոսկի կամ արծաթ փոխադրել այդ տեղերէն, հակառակ պարագային այդ ղրաւները պիտի գրաւուին. նոյնպէս, որպէսզի այս առթիւ զեղծումներ տեղի չունենան, իրենց պիտի արգիլուէր փոխանակագրի գործածութիւնը. ասկէ զատ Հայերէն մետաքս գնող ոեւէ վաճառականի կամ մարդու թոյլ չպիտի տրուէր Լիոնի կամ ուրիշ քաղաքի մը վրայ փոխանակագիր քաշել։ Եթէ այս հրամանագրին դէմ ոեւէ անսաստում նկատուէր, գնող վաճառականները 10 հազար ֆրանք տուգանքի պիտի ենթարկուէին։ Դրամի արտահանումը արգիլուած էր պարզապէս անոր համար որ հայ վաճառականները ստիպուին իրենց ծախած ապրանքներուն փոխարէն ֆրանսական ապրանք գնել և փոխադրել Հայաստան կամ ուրիշ օտար երկիր։ Այդ դարու տնտեսագիտութեան պահանջն էր ասիկա։ Անգլիա աւելի խստութեամբ կը կիրարկէր այս մեթոտը։ Մետաղը կը նկատուէր հարստութեան միակ աղբիւրը և ամենէն հարուստ երկիրը կը նկատուէր այն, որ ամենէն աւելի շատ ղրամ ունէր. այդ պատճառաւ ալ չէին ուզեր որ հնչուն ղրամ դուրս ելլէ երկրէն։ Միեւնոյն ատեն բաւական ծանր տուրքեր ղրուած էին օտարներու ներածած ապրանքներուն վրայ։

Հայ վաճառականներէն շատեր թէ՛ այս խստութիւններուն առաջքն առնելու և թէ մաքսատուրքէ ազատ մնալու համար դիմեցին վարպետորդի միջոցներու և սկսան գործել Ֆրանսայի վաճառականներու անունով. այս ձեւով կրնային ղրամ դուրս հանել։ Հրեաները ևս նոյնը կ'ընէին։ Կառավարութիւնը շատ չանցած իրազեկ եղաւ այս մեքենայութեան և առաջին հրամանագրով մը արգիլեց Ֆրանս. վաճառականներուն և նաւապետներուն իրենց անունը փոխ տալ Հայերուն։ Նոյնպէս արգիլուեցաւ բոլոր նաւապետներուն և նաւատէրերուն հայ վաճառականները փոխադրել թագաւորութեան սահմաններէն դուրս, առանց նախապէս հիւպատոսներուն ներկայացնելու ցանկը այն ապրանքներուն, զորս անոնք գնած են իրենց ծախած մետաքսներուն փոխարէն. հակառակ պարագային, Հայերու բոլոր ապրանքները պիտի գրաւուին, իսկ նաւապետներն ու նաւատէրերը 10000 ֆր. տուգանքի պիտի ենթարկուին։

Այս հրամանագիրը Մարսիլիոյ Ա. ռևտրական դատարանին մանաւանդ պաշտօնեային կողմէ անձամբ հաղորդուած է Փրօվանսի վերոյիշեալ բոլոր քաղաքներու և նաւահանգիստներու առեւտրական գործերու պաշտօնատարներուն — նօտար կամ հիւպատոս—, որպէսզի իւրաքանչիւր ըլլան նոր օրէնքին. միայն Թուլօնի մէջ է որ այս հրամանագիրը 15 դեկտ. 1622ին ուղղակի հաղորդուած է նաև Սամուէլ անուն հայու մը, որ միւսներուն «սմսար»ն (censal) էր, ի ներկայութեան այդ քաղաքի բոլոր հայ վաճառականներուն, իրենց մասնաւոր տան մէջ — լօճա — ուր բոլորը միասին կը բնակէին։

Ուրիշ հրամանագիրներ ալ հրատարակուեցան, որոնք աւելի խիստ պայմաններ կը պարտադրէին հայ վաճառականներուն։ Այսպէս, 22 նոյ. 1639 թուակիր հրամանագրէ մը կ'իմանանք որ արդէն 27 յուլիս 1623էն սկսեալ մետաքս ներածող հայ վաճառականները սոխպուած էին ամէն Երեքշաբթի ներկայանալ առեւտրական սենեակի քարտուղարին և արձանագրել տալ իրենց ապրանքին քանակը և ստորագրել թուղթեր, որոնցմով յանձնառու կ'ըլլային վաճառուժի և փոխարժէքի գործառութեան մասին գոյութիւն ունեցող օրէնքներուն հնազանդիլ։

1639 նոյ. 21ին Մարսիլիոյ հայ վաճառականներու լօճային մէջ կը գտնենք «Հայաստանի Սպահան քաղաքէն եւ Պարսից թագաւորին հպատակ» երեք հայ վաճառականներ՝ Խօճա Ֆարատ, Նանխատ (?) և Յովհ. Մկրտիչ, ինչպէս նաեւ Թարգման մը՝ Փիէռ Ժագ։ Այս վաճառականները որոշ քանակութեամբ մետաքս բերած ըլլալով, դիմած են պատկանեալ պաշտօնատունը՝ հրաման խնդրելով որ թոյլ տրուի իրենց չորս հակ մետաքս ծախել և փոխարժէքով վճարել նաւատիրոջ, մաքսատան և այլոց ունեցած իրենց պարտքերը։ Այս արտօնութիւնը 1 Դեկտ.ին տրուեցաւ իրենց, պայմանաւ որ ՃՃպահել հակերու փոխարժէքով ուրիշ ապրանք գնեն։

1652ին Խօճա Մկրտիչ և Կարապետ անուն երկու Հայ վաճառականներ Ֆրանսայի անունով ապրանք բերած ըլլալով՝ բռնուեցան։ Այս առթիւ նոր հրամանագիր մը ևս հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէր թէ ասկէ վերջ Մարսիլիա մնող և Հայերու պատկանող բոլոր մետաքսեղէններն ու այլ ապրանքները եթէ միջանկեալ անձերու անունով արձանագրուած ըլլան, պիտի գրաւուին և պիտի չանձնուին ոևէ վտահելի և հարուստ Ֆրանսայի վաճառականի մը, որուն ձեռքովն է միայն որ Հայերը պիտի կրնան ծախել իրենց վաճառքները՝ իրենց ուղած գինով փոխարժէքը նոյն այդ վաճառականին ձեռքով պիտի գործածուի գնելու համար ուրիշ ապրանքներ, զորս յիշեալ Հայերը Ֆրանսայէն պիտի արտածեն։ Ո՛վ որ ուղղակի կամ անուղղակի իր անունը փոխ կուտայ հայ վաճառականներուն, 3 հազար ֆր. տուգանքի կ'ենթարկուի։ Այս քանակը հաքէն 500ի զեղչուեցաւ։ Այս Հայերը նաւապետ Գուռօյի «Ս. Աննա» նաւով եկած և անոր անունով գործած էին. իրենց ապրանքները (17 հակ մետաքսեղէն) յանձնուեցան վաճառական Վիլնէօֆի։ Սակայն Մարսիլիացի երկու վաճառականներու՝ Ժան Բուէրիի և Էթիէն Կէրարի երաշխաւորութեամբ ետ գարձուեցան իրենց հայ տէրերուն։ Փոխարժէքով կերպասեղէն գնեցին եւ նաւապետ Մաթալիանի նաւով Իզմիր ղրկեցին։

Մովակալութեան պետին ուղղուած 9 դկտ.1652 թուակիր նամակի մը մէջ կը կարդանք որ Խօճա Մկրտիչ (Coagie Baptiste) և Կարապետ (Carapier) անուն այս հայ վաճառականները «ամէն ժամանակ ազատ մուտք ունեցած են Ֆրանսայի հողին վրայ և թէ անոնք ամէն տարի մեծ քանակութեամբ մետաքս և ուրիշ ապրանքներ կը բերեն իրենց երկրէն՝ գնանք ծախելու և կամ ուրիշ տեղ տանելու համար, նայած թէ ո՛րն է աւելի շահաւոր, և թէ երբեք ոևէ մէկը չէ խանգարած զիրենք իրենց առուտուրին մէջ, քանի որ հանրութիւնը շահ ունէր անոնցմէ» ևն։

Նոյն նամակին մէջ կ'ըսուի թէ հայ վաճառականներու ապրանքին գրաւումը հանրային ազատութեան դէմ հարուած մըն է, նմանապէս հակառակ է թագաւորին կողմէ հայ վաճառականներուն տրուած արտօնութեան, որով անոնք իրաւունք ունին Մարսիլիոյ և Ֆրանսայի այլ քաղաքները, Լիոն ևն. տանիլ իրենց ապրանքները և ծախել ուր որ աւելի շահաւէտ պայմաններ կը գտնեն։

Տեսանք որ Մարսիլիոյ առեւտրական սենեակը հաշտ աչքով չէր դիտեր Հայերու բարգաւաճումը Ֆրանսայի մէջ և անընդհատ բողոքներ կ'ուղղէր պատկանեալ իշխանութեանց՝ նորանոր սեղմումներ պահանջելով հայ վաճառականներուն դէմ։ Մեր ձեռքը հասած վաւերաթուղթերը ցոյց կուտան որ 19 տարուան ընթացքին (1639-1658) 23 հրամանագիրներ հրատարակուած են՝ պարզապէս հայ վաճառականներուն կարգ մը խստութիւններ ստեղծելու համար, միշտ հիմք ունենալով 10 դեկտ 1622ի արքայական հրամանագիրը։ Եթէ միւս տարիներու վերաբերեալ պաշտօնաթուղթերը կորսուած չըլլային, տարակոյս չկայ որ անոնց մէջ պիտի գտնէինք այս խմաստով շատ մը ուրիշներ ալ։ Կ'երեւի թէ Հայերը շատ նկատի չէին առներ դրուած արգելքները և զանազան ձեւերով հակառակ կը գործէին, այս պէտք է ըլլայ գլխաւոր պատճառը այսքան կրկնութեանց։

Ամէն անգամ որ նոր Հայ վաճառական մը գար Ֆրանսա, այս օրէնքները անոնց կը հաղորդուէին պաշտօնապէս։

1657 Մայիսին կը հանդիպինք Գէորգ և Մատթէոս անուն երկու հայ վաճառականներու, որոնք 20 հակ մետաքս բերած էին Մարսիլիա և ծախած Ֆրանսացի Պէն եղբայրներուն։

Շատ հետաքրքիր տեղեկութիւններ կը գտնենք 10 ապրիլ 1658 թուակիր Լիոնէն Ժան Մաթիէօ որ Փիւիի կողմէ Մարսիլիա՝ Կասթառ Գօլէի ղրկուած նամակի մը մէջ։

Հայերը կը շարունակէին օտար անուններով ապրանք ներածել մանաւանդ Լիոն և Մարսէյլ, որուն առեւտրականները պատուիրակութիւն մը նշանակած էին գլխաւորութեամբ Կասթառ Գօլէի, որպէսզի ասոր առաջքը առնեն։ Ծը Փիւի իր նամակին մէջ կ'ըսէ. «Բայց քանի որ, բարեկամս բան պէտք չէ ծածկել ձեզմէ, գիտցէք որ չպիտի յաջողիք ձեր ձեռնարկին մէջ որովհետեւ պէտք է գիտնաք որ յիշեալ Հայերը իրենց անունով բան չեն բերեր. Լիվոռնայի վաճառականներն են որ ամէն ինչ կը ղրկեն իրենց անունով այս քաղաքի մարդոց, որոնք ապրանքները կը ստանան, գանոնք Հայերուն կը փոխանցեն և վաճառատուներ կը հայթայթեն. այնպէս որ երբոր պետութենէն պահանջենք քան առ Հարիւր տուրք նշանակել, կը նշանակեն եւ բոլորին ալ կը պարտադրեն վճարել, սակայն Հայերը դարձեալ միջնորդներու կամ ուրիշներու անունով պիտի գործեն։ Շատ լաւ կը յիշեմ ձեր ակնարկած օրերը, երբ միայն մէկ նաւ 1000—1200 հակ մետաքս կը բերէր, իսկ այսօր 100 հակն անգամ դժուարաւ կը բերեն։ Եթէ դուք չէք հասկնար ասոր պատճառը, ըսեմ ձեզ. մինչև 1634 թուականը Ռրեւելքէն եկած մէկ հակ մետաքսը 16 ֆրանք մաքս կը վճարէր ամէնը, հիմակ 102 կը վճարէ՝ մէջն ըլլալով Վալանսի մաքսը։

«Այդ օրերուն Լիոնի տօնավաճառներուն յիշեալ մետաքսը ազատօրէն կ'արտածուէր Ֆրանսայէն դէպի Ֆլանտրը, Հոլանտա և Անգլիա. ամէն տօնավաճառի 1800—2000 հակ կը ծախուէր այս քաղաքին և շրջականերուն մէջ...»։

Մաքսատուրքի յաւելումին պատճառաւ յիշեալ երկիրները սկսան ուղղակի արեւելքէն ներածել մետաքսեղէնը և այս կերպով ֆրանսական առեւտուրը տուժեց մեծապէս։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

(1) Տեսնել Ցառաջի 16 Օգոստոսի թիւը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Բացերը գոցելու համար.— Ազգահաւաքութեան դաշինքը.— Գերմանիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը.— Միլիոնճներու հաշուեյարդարը.—

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Լոնտոն, Շաբաթ

Տնտեսական տագնապը կառավարութիւնը զբաղեցնող մեծ հոգերէն մէկն է։ Մասնաւոր յանձնախումբեր կը կազմուին հետզհետէ, քննելու համար անմիջական նիւթերու սղութեան պատճառները, որոնք մեծ դժգոհութիւն կը պատճառեն ժողովուրդին։ Սեղմումներու պիտի ենթարկուին պետական հիմնարկութիւններու պիւտճէները, եթէ հնարաւոր ըլլայ։ Ելմտական նախարարը ուշադրութիւնը լարած է այդ ուղղութեամբ։ Մտադրութիւն կայ զեղչելու նոյնիսկ նախարարներու թոշակները, սկսեալ վարչապետէն։ Տարեկան 222 միլիոն ոսկի է վարչական պիւտճէն (պաշտօնէութիւն կոչուն) և եթէ յաջողին նուազեցնել այդ գումարը, խնայուածը պիտի յատկացնեն ուրիշ աւելի անհրաժեշտ նպատակներու։ Անգործներու վիթխարի թիւ մը կայ ու կը մնայ տարիներէ ի վեր և կառավարութիւնը կը վճարէ անոնց ապրուստը։ Զարմանալի չէ որ այս հսկայ երկիրն անգամ իրական դժուարութիւններ կը կրէ ժողովրդին վիճակը տանելի դարձնելու գործին մէջ և պէտք կըզգայ խնայողութիւններ ընելու։

***

Տէյլի Թելեկրաֆի դիւանագիտ. թղթակիցը խօսելով Ա.ազահովութ. դաշինքի մասին, կը յայտնէ թէ վերջին քանակցութիւններու ընթացքին երկու էական կէտեր զբաղեցուցած են Լոնտոնի և Փարիզի վարիչները։ Ֆրանսայի համար հրամայական պահանջ է ամուր հիմերու վրայ դնել Լեհաստանի և Չէխոսլովաքիոյ ապահովութիւնը որ տեսակ մը գրաւական պիտի ըլլայ վաղը իր ազգային սահմաններու պահպանութեան համար։ Դաշինքը, որ պիտի ենթարկուի Ազգերու Դաշնակցութեան հակակշիռին, ինքնաբերաբար թոյլ պիտի տայ Ֆրանսայի ինչպէս նաեւ Չէխոսլովաքիոյ և միւս պետութիւններուն՝ զինուրական միջոցներ ձեռք առնելու Գերմանիոյ դէմ, երբ այս վերջինը սպառնայ իր դրացիներուն։ Ֆրանսա պիտի կարենայ մտնել Հենոսի չէզոք գօտին Ազգերու Դաշնակցութեան թոյլտուութեամբ, իսկ Մեծն Բրիտանիա որուն յանձնառութիւնները շատ առաձգական են, պիտի բաւականանայ ձեռք առնելով այն միջոցները որոնք իրեն տրուած են Ազգերու Դաշնակցութեան պայմանագրով։ Սակայն եթէ խաղաղութեան սպառնացողը Գերմանիան չէ, այլ ուրիշ երկիր մը, չափազանց դժուար պիտի ըլլայ այդ Միջազգային Մարմնին համար ապահովել զօրաւոր պետութեան մը ակնկալութիւնը, արժեցնել տալու համար իր հեղինակութիւնը Լեհաստանի։

Երկրորդ տեսութեան համաձայն, եթէ յանկարծ պատերազմ ծագի Գերմանիոյ և Լեհաստանի միջեւ, Մեծն Բրիտանիա իբրեւ Հենոսի չէզոք գօտին երաշխաւորող պետութիւն, իր դատողութեամբ եւ պատասխանատուութեամբ պիտի վճռէ Ֆրանսայի իրաւունքը այդ չէզոք հողէն անցնելու մասին։ Բնականաբար դժուար պիտի ըլլայ ստուգել յանցաւոր կողմը, որովհետեւ Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ առայժմ չկայ չէզոք գօտի մը։

Ենթագրելով որ Անգլիա համոզելով Գերմանիոյ պատասխանատուութեան, թոյլ տայ Ֆրանսայի անցնելու չէզոք հողամասէն եւ Ֆրանսական բանակը պարտուելով ետ մղուի Հենոսէն ապա չափազանց դժուար կացութիւն պիտի ստեղծուի Անգլիոյ համար, որ հարկադրուած պիտի մտէ կռիւին, փրկելու համար Ֆրանսա զերմանական արշաւանքէն։ Այսպիսով Մեծն Բրիտանիա հակառակ իր ճիգերուն, ակամայ պիտի նետուի պատերազմի մէջ որ ծայր պիտի տայ աբեւեան Եւրոպայի սահմաններէն։

***

Թելադրութիւններ եղած են, կ'ըսեն Լոնտոնի թերթերը, որ եթէ կարելի չըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ նստաշրջանէն առաջ անդամ ընդունել Գերմանիան, ժողովը լրացուցիչ տայ Խորհուրդին, այդ երկրին անդամակցութեան հարցին մասին։ Ազգերու Դաշնակցութեան պայմանագրին համաձայն ամէն երկիր անդամակցութիւն կ'ընտրուի ընդհանուր ժողովին 2/3ին մեծամասնութեան որոշումով եւ Խորհուրդը իրաւական ոչ մէկ ձեռնհասութիւն ունի այդ հարցին մէջ։

***

Սեղանի վրայ է դարձեալ պարտքերու խնդիրը։ Ֆրանսայի ելմտական նախարարը Լոնտոն կը սպասուի այս շաբթու։ Այցելութեան գլխաւոր շարժառիթն է որոշ հասկացողութեան գալ Անգլիոյ հետ, պատերազմական պարտքերու հատուցման մասին։ Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսա այս երկրին կը պարտի 625 միլիոն ոսկի, որուն փոխարէն մինչեւ հիմա վճարում չէ եղած եւ միայն վերջին շաբաթներն առաջարկ եղաւ Փարիզէն սկսելու մասնավճարներու։ Սակայն թէ լաղրուած մասնավճարները այնքան աննշան էին որ անգլ. կառավարութիւնը գրեթէ նկատի իսկ չառաւ։ Քայեոյի տեսակցութիւնը աւելի դրական պիտի ըլլայ։ Անգլիոյ պետական շրջանակները համոզուած են Ֆրանսա այժմ ի վիճակի է 30 միլիոնի վճարում մը ընելու, ճշդացածը հետզհետէ վերադարձնելու պայմանաւ։ Թերթերը կը տեղեկանան թէ Ֆրանսա, Իտալիա և Պելժիա կը խորհին միատեսակ պայմաններ առաջարկել իրենց պահանջատիրոջ՝ Մեծն Բրիտանիոյ։ Ատիկա տրամաբանական կ'երեւի, քանի որ չեն գտներ անգլիացիները, նկատի ունենալով նախ պարտքերու «տեսակը» որ կը տարբերի այս երեք երկիրներուն համար եւ յետոյ անոնց ունակութիւնը վճարումի դիւրութիւնները կարդացած են պարտականներու տարեսական վիճակէն որ նոյնպէս միեւնոյնը չէ Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Պելժիոյ համար։ Պելժիա արդէն համաձայնեցաւ Անգլիոյ հետ։

Այս առթիւ կ'արժէ քանի մը թուանշաններ յիշել.—

Միացեալ Նահանգները կը պահանջեն՝ Անգլիայէն 920 միլիոն ստերլին, Ֆրանսայէն 686 միլիոն, Իտալիայէն 100 միլիոն, Պելժիայէն 93 միլիոն ստերլին։

Անգլիա կը պահանջէ՝ Ֆրանսայէն 625 միլիոն, Ռուսիայէն 756 միլիոն, Իտալիայէն 382

միլիոն Սերպիայէն 30 միլիոն, Փօրթուգալ, Յունաստան եւ Ռումանիայէն 73 միլիոն ստերլին։

Ասկէ զատ Անգլիա կը պահանջէ նաեւ 43 միլիոն ոսկի զանազան երկիրներէ, իբրեւ նպաստ կամ վերաշինութեան համար տրուած գումար (այս թիւին մէջ է նաեւ Հայաստանի պարտքը 908 հազար ոսկի)։

Աւելցնենք որ Անգլիա կը պահանջէ իր գաղութներէն 129 միլիոն ոսկի իբրեւ պատերազմական փոխառութիւն։

Հակառակ այս հսկայական գումարներուն որոնցմէ ոչ մէկ գանձում կայ տարիներէ ի վեր, Անգլիա կը վճարէ իր պարտքը Միացեալ Նահանգներուն՝ «օրական հարիւր հազար սթերլին»։

ԱՐԱՄ

ՎԱՅՐԻ ԱՄԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏ...

Կ'ուզեմ կենալ ջարդուած սափորի մը բեկորներուն առջեւ, ու տրամիլ իրենց հետ...

Կ'ուզեմ պիտել փշրուած ապակիի մը փշուրները, ու խառնուիլ իրենց հետ...

Սենեկի մը մէջ մոլորուած մեղուի մը բզզիւնը թո՛ղ հասնի ականջիս...

Ինչո՞ւ չխանգարել, չկեցնել կարաւանը մրջիւններուն, որ անվերջ կ'երթան իրենց անվախճան կածանին մէջ։

Ինչո՞ւ չաւրել բոյնը սարդին, չէ՞ որ ես կ'ուզեմ տեսնել, Թէ ինչպէ՞ս կը շինէ ան իր բոյնը վերահին...

Թէ՛նէթ քամի, կը կարծես թէ՝ հաճելի է այսպէս խաղալ մեռած տերեւներուն հետ, հիւանդի մը նայուածքին տակ...

Օ՛, թողէք, որ ես հաւաքեմ փշրիները ճամբուն, որ կը հծծեն, կը հեծկլտան մարդոց ախմար ոտքերուն տակ. հաւաքեմ, տամ զանոնք հովին, ու տարո՛ւիմ իրենց եռեւէն...

Թողէ՛ք զիս կենալ մանաւա՛նդ, ղօղանջներուն հետ սա ժայռին վրայ, ամբողջովին գոց աչքերով երկնքի դէմ, ունկնդրել անտառէ անտառ, լեռնէ՛ի լեռ փուռող արձագանգը երկնքի գանգերուն ու տարու՛լ, անվերջ տարու՛լ։

Ս. ԲԱԲԱԽԵԱՆ

Կարդացէք եւ տարածեցէք

“ՅԱՌԱՋ,,Ը

ՅԱՌԱՋի պատմուածքներ

ՎԱԽԸ

4.

— Դու արդէն չափն անցար,— ասացի ես և ջղային վերադարձայ տուն։

Հակառակ սպասածիս, այդ երեկոյ նա ուշ տուն եկաւ, ես արդէն ընթրել էի, պատրաստուում էի անկողին մտնել, երբ նա գլխիկոր ներս եկաւ, առանց բարեւելու նստեց մահճակալի վրայ, ու հանելով, անկողին մտաւ։ Տեսնելով նրա վարմունքը բնաւ չհետաքրքրուեցի իր այցելութեան արդիւնքով, մարեցի ճրագը ու պառկեցի քնանալու։

Երկար ժամանակ չկարողացայ քնել, անհուն ցանկութիւն ունէի նրան հարցուփորձ անել, բայց վախենալով, որ կարող է չպատասխանել կամ պատասխանել ու վիրաւորել, բարւոք գտայ լռել, յոյս ունենալով, որ նա ինքը խօսակցութիւնը բաց կ'անի։ Սակայն Շամեանը անդրդուելի յամառ էր այդ երկոյ։

Հետևեալ առաւօտը ուշ զարթնեցի և առաջին ակնարկս մխուեց Շամեանի անկողնակալին։

Նա խորը քնած էր, վերմակը քաշել էր գլխին, այնպէս որ բարձի վրայ հազիւ նշմարելի էին նրա գագաթի մազերը։

— Վե՛ր կաց, Արա՛մ, ուշ է, հերիք է քնես,— ասացի ես, միաժամանակ դանդաղ հանելով։

Ոչ մի շարժում։

— Ի՞նչ ասաց բժիշկը։

Անպատասխան։

— Գիտե՞մ, վիրաւորած ես, երեկ քեզ լքեցի, հեռացայ, ներիր կոպտութեանս, շատ տանջուեցի գիշերս, ուզում էի հետդ խօսել, բայց վախենում էի, որ ջղայնանաս, սպասում էի, որ դու խօսես, բայց քինախնդիր դուրս եկար։ Ինչ որ է, եղածը եղած է, պատահածը անցեալին է պատկանում, սրտիս մէջ առաջուայ ընկերական սէր ունեմ, դէ՛հ, խօսի՛ր, պատմիր տեսնենք, քո այդ անսխալական բժիշկները ի՞նչ նոր բան մտցրին գլխումդ։

Արամը լուռ էր և նոյն դիրքի մէջ։ Մի կողմից ուրախ էի, որ այդպէս խորը քնել է՝ իսկ միւս կողմից կասկածում էի, որ գուցէ զարթնած է և չի ուզում ինձ պատասխանել։

Ես լացուեցի, հաղնուեցի, թէյ դրի, համեստ նախաճաշի սեղանը պատրաստեցի և նորից ձայն տուի Շամեանին, դուռը բացաւ և լուռ տեսնելով, սարսափահար ետ-ետ գնաց։

— Բժշկին կանչեցէ՛ք,— ասացի ես, առանց նոյնիսկ նախաբանի։

Երեւի իմ տեսքը այնքան սարսռազդեցիկ էր, որ աղախինը չհամարձակուեց «ինչուն» հարցնելու։

Մի վայրկեան անց՝ աղախինը եկաւ և ասաց.—

— Ներս հրամեցէ՛ք։

— Բժի՛շկ, ասացի ես, առանց բարեւելու,— երեկ ձեզ այցելեց մի երիտասարդ, ազգուն կազմուածքով և նիհար դէմքով...

— Նստեցէ՛ք, խնդրեմ, հանգստացէ՛ք,— ընդմիջեց բժիշկը։

— Նա իմ ընկերն էր, միասին եկանք ձեզ մօտ, բայց ես նրան դուրսը սպասում էի, երկար ձեզ մօտ, երբ իջաւ ներքև, տխուր էր, անտրամադիր և ջղային։ Ո՛չինչ չպատմեց թէ ինչ հիւանդութիւն ունի, տանն էլ լուռ մնաց, այդպէս անխօս պառկեցինք քնելու, առաւօտեան յայտնի եղաւ, որ նա մեռած է։

— Ի՞նչ էր անունը։

— Արամ Շամեան։

— Շամեան, Շամեան,— կրկնեց բժիշկը, երկայ այցելուների ցանկը նայելով։

— Վերջին հիւանդների մէջ կարող է լինել, պա՛րոն բժիշկ։

— Ա՛հ, այդ պիտի ասէի։ Ձեր ընկերը թէեւ որոշ հիւանդութեան նշաններ չունէր, բայց կուրծքը շատ թոյլ էր. գիշերը թեթեւ յուրտ էր առել։

— Ցաւո՞յ։

— Նրան խորհուրդ տուի, որ զգոյշ լինի. գիշերները չբացուի և չմրսի, ասացի նաև, որ թէեւ թոքախտի նշաններ չունի, բայց տրամադրելի կուրծք ունի այդ հիւանդութիւնը սնուցանելու համար։ Նա ժահալարտի պէս լսում էր խօսքերս և դողում էր։ Տեսնելով նրա վախկոտութիւնը, սիրտ տուի, ինչպէս և խորհուրդ, որ մի շաբաթ չեռուց նորից այցելութեան գայ։

— Այդպէ՛ս, ուրեմն, պարոն բժիշկ, ընկերս լուրջ ոչինչ չի՞ ունցնել։

— Ոչինչ։

— Շնորհակա՛լ եմ, ցտեսութիւն և ներողութիւն։

— Խնդրե՛մ։

— Մի քանի օր չեռուց, ես պիտեցի հիւանդանոց դիազննութեան ենթարկելու համար։

Նոյն օրը, կէս օրից չեռուց, ես նոյն փողոցներով և ծանր ապրումներով հասայ նրան քննող բժիշկի տունը և վեր բարձրացայ։ Ընդունելութեան ժամը դեռ չէր սկսել։ Զանգահարեցի ջղային անհամբերութեամբ, աղախինը այն առարկութեամբ, որ թէյը սառչում է։ Այս անգամ, ամենայն համառձակութեամբ, բունեցի վերմակի կախ ընկած ծայրից և դէն շպրտեցի... բայց աչքերս լայն բացած մնացին, երբ տեսայ, որ Շամեանը, բերանը բաց, աչքերը չռած, ձեռքերը բռունցքով խաչած կրծքին, անթարթ նայում էր դատարկութեան մէջ։ Ես նոյնիսկ ծիծաղեցի, անհասկանալի ծիծաղով և ակամայ բացագանչեցի.

Ասում եմ վե՛ր կաց, վե՛ր կաց։

Նա չկար, նա մեռած էր։

Երբ հետզհետէ սարսափս անցաւ, ինքս ինձ գոյ և սկսեցի լուրջ դատել, վերմակը քաշեցի ընկերոջս դէմքին, բաց մնացած ոտքերն էլ ծածկեցի և արցունքոտ աչքերով լուր տուի հարեւաններին։

«Շաւասփոյթ օգնութեան» գրասենեակից քաղաքային դիակառքը հասաւ և Շամեանի մարմինը փոխադրուեց հիւանդանոց դիազննութեան ենթարկելու համար։

Նոյն օրը, կէս օրից չեռուց, ես նոյն փողոցներով և ծանր ապրումներով հասայ նրան քննող բժիշկի տունը և վեր բարձրացայ։ Ընդունելութեան ժամը դեռ չէր սկսել։ Զանգահարեցի ջղային անհամբերութեամբ, աղախինը

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ Կ'ԱՌՆՈՒԻՆ

Խումբ մը Պուլկար Համայնավարներու կողմէ Սօպրանիէի նախագահին և փոխ-նախագահին դէմ կատարուած յարձակումը կրկին օրակարգի վրայ դրաւ Ֆրանսայի մէջ գտնուող օտարականներու խնդիրը։ Ֆրանս. թերթերը սկսան լրջօրէն զբաղիլ այս հարցով։ Ընդհանուր ապահովութեան տնօրէն Պ. Շիափ այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

«Իմ պաշտօնատունս կը զբաղի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ գտնուող օտարականներու հսկողութեան խնդրով։ Բնականաբար այս գործը խիստ փափուկ է սահմանագլուխի նահանգներուն, Գաղէի, Մարսիլիոյ և Նիսի շրջանին մէջ, ուր քանի մը տարիէ ի վեր օտարականներու կարևոր կորիզներ կազմուած են մտահոգիչ արագութեամբ մը։ Ասոր փոխարէն այս փափուկ գործին հոկող ոստիկաններու թիւը չէ աւելցած նոյն համեմատութեամբ, այլ եղածին պէս մնացած է։ Հետեւաբար չկրնար պէտք եղածին պէս կատարել իր պաշտօնը հակառակ իր բովանդակ ջանքերուն։ Երբ որ դէպք մը պատահի, ոստիկանութիւնը յա ալ ուրագ միջոցներ ձեռք կ'առնէ բուն յանցաւորները գտնելու և շարժումը ազդու կերպով զսպելու համար։ Բայց ասով չլմնար ամէն բան։

«Պէտք է որ օտարականներու տուեալ իւրաքանչիւր ընտանիքի վերաբերեալ տեղեկութիւններ հետզհետէ ենթարկուին մշտական դիտողութեան։ Իւրաքանչիւր փոփոխութիւն մը անմիջապէս գրի առնուի։ Ասիկա շատ մեծ գործ մըն է։ Ներկայիս գոյութիւն ունեցող բոլոր ինքնութեան թուղթերու վերաքննութիւնը։ Ասիկա ահագին աշխատանք մըն է և շատ մը անակնկալներ կը վերապահէ, որովհետև ամենատարրական ձեւակերպութիւններն անգամ չեն կատարուած։ Ճաճախ անցագիր մը բաւական համարուած է։ Ասիկա շատ պայմանական ապահովութիւն մըն է։ Կեղծ անցագրի «փապրիքա»ներ կան, որոնք հրաշալիօրէն կը գործեն այսօր։ Այս բոլորին առաջքն առնելու համար պահանջեցի որ օտարականներու վրայ հսկելու պաշտօնով ոստիկանական մասնաւոր մարմին մը ստեղծուի։ կը յուսամ որ ասոր շահն ու սոիպողականութիւնը նկատի պիտի առնուին։ Այս բանին խիստ մեծ կարեւորութիւն կուտամ և եթէ ինծի միջոցներ տրուին, յաջողութեամբ գլուխ պիտի հանեմ։

— Մարդու և քաղաքացիի Իրաւունքներու Դաշնակցութիւնը մամուլին հաղորդուած գրութեամբ մը կը բողոքէ որ յաճախ աննշան յանցանքներու համար պատժական ատեանները տարուան օտարականները առանց թարգմանի կամ փաստաբանի աջակցութեան կը դատուին։ Ասոնցմէ ոմանք Ֆրանսերէն բառ մը իսկ չգիտնալով. գրեթէ բնաւ չեն հասկնար իրենց ուղղուած հարցումները որով և իրենք զիրենք պաշտպանելու բացարձակ անկարելիութեան մէջ կը գտնուին։ Եզրակացնելով, Դաշնակցութիւնը կը պահանջէ որ շրջաբերականով մը արգիլուի ասկէ վերջ օտարականները գատել առանց թարգմանի և փաստաբանի ներկայութեան։

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

... Խմբագիր,

«Ցառաջ»ի 7րորդ թիւին մէջ, «Ամօթ է Պարոններ» խորագրով գանգատ մը կարդացի, թուրքերէն խօսակցութեան առթիւ։

Մարսէյլ կամ այլուր, կան բազմաթիւ Հայեր, որոնք ոչ միայն իրարու հետ Ֆրանսերէն խօսիլը սովորութիւն ըրած են, այլ և հրապարակաւ կը ծաղրեն իրենց մայրենի լեզուն, և կ'ամչնան զայն գործածելու... Ահա վարակիչ ախտ մը ևս որ դէպի այլասերում կը տանի։

Կան շատեր ալ, որոնք իրենց Հայերէն խօսակցութեան մէջ չափէն աւելի Ֆրանսերէն կը մտցնեն. Այս ևս ախորժելի բան մը չէ։

Ջատրուինք օտարամոլութեան ախտէն։ Անկրթութիւն է ուրանալ իր ինքնութիւնը և լեզուն, հաճելի երևալու համար։

Սէն Շամօն Ց. ՇԻՐԻՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ձկնորսութիւնը Սեւանի մէջ

Սեւանի լճին ձկնորսութիւնը երկու եղանակ ունի, Ապրիլ - Յուլիս և Սեպտեմբեր - Յունվար։ Անցեալ տարուայ Մայիսէն ձկնորսութիւնը կապալով տրուեցաւ պետական առեւտուրի վարչութեան, որ կը շահագործէ ամենալաւ տեղերը, իսկ մնացածները իր կարգին վարձու կուտայ ուրիշներուն։ Անցեալ գարնան Առեւտրական Վարչութիւնը կ'որսար 6 մեծ ուռկաններով, իսկ կապալառուները՝ 11ով։

1924ին բռնուած է 15,000 փութ ձուկ. մինչ նախապատերազմեան շրջանին կը գործէին 50 ուռկաններ, որոնք տարեկան կ'արտադրէին 50 փութ։

Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, ձուկերը ճոխացնելու և տեսակները աճեցնելու համար։ Այս նպատակով կազմուած է ձկնաբանական կայան մը, որ կը զբաղի ոչ միայն Իշխան և Գեղարոսի ձուկերու, այլև ուրիշ լիճերէ բերուած ձուկերու բազմացումով։ Այժմ Սեւանի մէջ ձկնորսութեամբ կը զբաղին 350 հոգի, բայց յոյս կայ որ մօտերս ածի այս թիւը։

Նախիջեւանի մէջ

«Մարտակոչ»ի մէջ կը կարդանք (թիւ 169).—

Իր ներկայ սահմաններով Նախիջեւանի «հանրապետութիւնը» կը բռնէ 5733 քառ. վերստ տարածութիւն, այսինքն 45 առհարիւր աւելի նախկինէն։ Բնակչութեան թիւն է 76 հազար հոգի — ինչ որ կը նշանակէ 39 հազար հոգի պակաս՝ յեղափոխութեան շրջանէն ի վեր։

Վերջին տարիներու ընթացքին մեծապէս ջնասած է Նախիջեւանը. քաղաքի 2250 տուներէն այսօր կանգուն են միայն 1295 տուն (55 առ հարիւր) Ագուլիսի նման հարուստ գիւղերը այսօր պարզ աւերակներ են։ «Ազգամիջեան շրջանի աւերածութեան պակասը լրացուցին անպատասխանատու անձեր խորհրդային իշխանութեան օրով։»

Այժմ որոշուած է փութացնել հողաշինարարական աշխատանքները, վերաշինել հին ջրանցքները և բանալ Բազարչայի նոր ջրանցքը, շակել ճամբաները, հիմնել ելեկտրական կայան, հեռախօս, նորոգել ադիւսի և կիրի գործարանները, վերաշինել Նախիջեւան եւ Օրտուպատ քաղաքները, վերջապէս լուծել գաղթականներու խնդիրը։ Հողաշինարարական աշխատանքներու համար մասնագէտներ ղրկուած են Ազրպէյճանէն։

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔ

Հայերէնի դասեր Լոնտոնի մէջ

Լոնտոնեն կը գրեն մեզի — Գուսան վրդ. եկեղեցիին բեմէն հաղորդեց թէ հայերէնի դասեր պիտի տրուին յաջորդիկայ Սեպտ. 1էն սկսեալ և հրաւիրեց ծնողները որ արձանագրեն իրենց զաւակները։

Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ 8 ընտանիքներ — մեծ մասով Հնդկահայեր, արձանագրած են իրենց երախաները։ Մեծերու համար ալ Փինչլըրիի լեզուաբանական համալսարանը հայերէն լեզուի համար դասընթացք մը բացած էր երկու տարի առաջ, 150 սթերլին թոշակ սահմանելով Ուսուցիչի մը։ Դժբախտաբար ոչ մէկ հայ պատասխանած է հրաւէրին։ Դասընթացքը միշտ բաց է, բայց Հաւատանք թէ այս անգամ պիտի օգտուին։

— Անկլիքան եկեղեցիէ բարձրաստիճան եկեղեցական մը փափաք յայտնած է լսել հայ եկեղեցիի երգեցողութիւնները։ Այս առթիւ խոստացած են մեծ եկեղեցի մը տրամադրել։ Գուսան վրդ. հրաւէր ուղղած է 50 հոգինոց երկսեռ երգեցիկ խումբ մը պատրաստելու համար։

— Լոնտոնի Աղքատախնամը, որ հաստատուած է 1925 Յունուար 1ին, հրատարակեց իր վեցամսեայ հաշուետոյցը։ Մուտք ունեցած են 178 ստերլին, 11 շիլին, իսկ ելք՝ 124 ստերլին և 9 փենս։

Հինգ հարիւր Հայ գիւղուրցներ Ալճերիոյ մէջ

Զինադադարէն վերջ Պոլիսէն և Իզմիրէն բաւական թիւով Հայեր կամաւոր արձանագրուած էին ֆրանսական օտարականներու լեգէոնին։ Վերջերս այս Հայ գիւղուրցներու թիւը աւելցած է Սուրիայէն եկած նոր կամաւորներով, այնպէս որ այսօր մօտաւորապէս 500ի կը հասնի անոնց թիւը։ Այս լեգէոնին կեդրոնն է Ալճերիա և գիւղուրցագրուղները պարտաւոր են ծառայել հինգ տարի, որմէ վերջ իրաւունք կը ստանան ֆրանս. քաղաքացի դառնալու։

Հայերը Քանատայի մէջ

Վերջին վիճակագրութեան մը համաձայն ներկայիս Գանատայի մէջ կան հինգ հազար Հայեր, որոնցմէ կարեւոր մաս մը հողագործական աշխատանքներու նուիրուած է և առհասարակ բարեկեցիկ վիճակ կը ներկայացնեն։

Ճօրճթաունի հայ օրբերը որբ մը որդեգրած են և այս նպատակով արդէն 30 տոլար ղրկած են Բարեգործականի Ամերիկայի կեդրոնին։

— Գտայ, Շա՛մեան։

— Այո՛, հէնց այդ է, որ կայ։

— Մեռելը դեռ տունն է։

— Ո՛չ, պարոն բժիշկ, փոխադրուած է հիւանդանոց։

— Աղէկ։

— Ի՞նչ հիւանդութիւն ունէր, պարոն բժիշկ։

— Հա՛, այդ պիտի ասէի։ Ձեր ընկերը թէեւ որոշ հիւանդութեան նշաններ չունէր, բայց կուրծքը շատ թոյլ էր. գիշերը թեթեւ յուրտ էր առել։

— Ցաւո՞յ։

— Նրան խորհուրդ տուի, որ զգոյշ լինի. գիշերները չբացուի և չմրսի, ասացի նաև, որ թէեւ թոքախտի նշաններ չունի, բայց տրամադրելի կուրծք ունի այդ հիւանդութիւնը սնուցանելու համար։ Նա ժահալարտի պէս լսում էր խօսքերս և դողում էր։ Տեսնելով նրա վախկոտութիւնը, սիրտ տուի, ինչպէս և խորհուրդ, որ մի շաբաթ չեռուց նորից այցելութեան գայ։

— Այդպէ՛ս, ուրեմն, պարոն բժիշկ, ընկերս լուրջ ոչինչ չի՞ ունցնել։

— Ոչինչ։

— Շնորհակա՛լ եմ, ցտեսութիւն և ներողութիւն։

— Խնդրե՛մ։

— Մի քանի օր չեռուց, ես պիտեցի հիւանդանոց դիազննական արդիւնքը իմանալու։

Այնտեղ ինձ յայտնեցին, որ իմ ընկեր և բարեկամ Շամեանը մեռել է վախից։ (վերջ)

Համայնավարներու դէմ հալածանքը

Ոստիկանութիւնը տեղեկութիւն առած էր որ կարգ մը վրացի համայնավարներ պոլշեւիկեան պրոպականտ կը մղեն և յաճախակի գումարումներ կ'ունենան Ժօնքիէր փողոցի թիւ 37 շէնքին մէջ։ Առջի գիշեր երբ անոնք ժողով կը գումարէին, ոստիկանութեան պաշտօնատարներէն Պ. Լըպրըթօն գաղտնի ոստիկաններու ընկերակցութեամբ ժողովատեղին պաշարեց և դուրս ելած ատեններին ձերբակալեց 19 մարդ և 3 կին, որոնք նախ մօտակայ ոստիկանատունը, յետոյ ոստիկանական տեսչութեան կեդրոնը առաջնորդուեցան, ուր հարցաքննուեցան։

*** *Էֆօ տը Փառի իր երէկի թիւին մէջ կը խօսի 9 Օգոստոսին քաֆէ Վօլթէռի մէջ տեղի ունեցած համայնավարական հաւաքոյթի մը մասին, որուն մասնակցած էին 45 հայ, վրացի, լեհ և հրեայ համայնաւարներ։ 15 հակապօլշեւիկ վրացիներ յարձակելով սրահին վրայ, ժողովը խանգարած են։ Այս առթիւ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է կարգ մը անձեր. իսկ Ալիխապօֆ և Ռիցիվիլի անուն երկու համայնարարներու դէմ վտարման որոշում տրուած է։*

Նոյն թերթը կ'ըսէ որ դեսպան Պ. Քրասին հեռագրած է Մոսկուայի կառավարութեան և Թիֆլիզի Զեքային որ յիշեալ հակապօլշեւիկներու ընտանիքներէն վրէժ առնեն։

*** *Անցած օր ձերբակալուած Պուլկար համայնավարներէն երկու հոգի արտաքսուեցան։*

Ընկերվարական Միջազգայնականի համագումարը

Երէկ կէսօրէ վերջ Մարսիլիոյ մէջ բացուեցաւ Ընկերվարական Միջազգայնականի տարեկան համագումարը, որ պիտի տեւէ մինչեւ 27 Օգոստոս։ Այս Միջազգայնականին կ'անդամակցին 34 ազգերու պատկանող 46 կուսակցութիւններ, որոնց անդամներուն ամբողջական թիւն է 6,290,304 հոգի։

Գործադիր մարմինը արդէն երեք օրէ իվեր Մարսիլիա կը գտնուի և տուած է կարգ մը որոշումներ. այսպէս Միջազգայնականի ընդհ. քարտուղար վերընտրուած է Ֆրից Ատլեր. քարտուղարութեան կեդրոնը Լոնտոնէն Զուիցերիա փոխադրուած է Հէնտերսընի առաջարկով։ Համագումարին ներկայ պիտի ըլլան մօտաւորապէս հազար պատուիրակներ. որոնց մէջ Օթթօ Պաուէր, Ատլեր, (Աւստրիա), Քրխպիէն, Ուէլս, Միւլլըր (Գերմանիա), Թօմ Շօ, Հէնտերսըն (Անգլիա), Հիլքիթ (Ամերիկա), Ռընօտէլ, Պոաք, Լօնկէ, Լէոն Պլում եւ Փօլ Ֆօր (Ֆրանսա), Թուրաթթի (Իտալիա), Պոուքէը (Պելճիքա), Ան։ կը մասնակցի նաեւ Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը, որուն պատուիրակները երէկ առաւօտ Մարսիլիա հասան։

Ուրիշ համագումարներ

Առջի առաւօտ նոյնպէս Մարսիլիոյ մէջ բացուեցաւ կին ընկերվարականներու համագումարը, որուն կը մասնակցին 16 ազգեր մօտ հարիւր պատգամաւորներով, որոնցմէ յիշենք Ռայխսթակի անդամուհի Տիկ. Թօնի Զէնտրըը, և Պելժիացի ծերակուտական Փօլ Սփաքը։

Բ. Միջազգայնականի Գործադիր մարմինէն պատուիրակութիւն մը ներկայ եղաւ բացման նիստին։ Այս համագումարի օրակարգի հարցերն են՝ պարէնաւորում, կիներու ընկերվարական շարժման նպատակն ու մեթոտները, խաղաղութեան խնդիր։

*** *Երիտասարդ ընկերվարականներու միջազգային Գործադիր մարմինը եւս առջի օր գումարուեցաւ նոյն քաղաքին մէջ։ 12 ազգեր կը մասնակցին քանի ներկայացուցիչներով։ Զանազան որոշումներ տրուեցան մանուկներու պաշտպանութեան, աշկերտութեան կազմակերպման և պարապոյ ժամերու օգտագործման մասին։ Ասոնց համագումարը տեղի կ'ունենայ առջիկայ տարի Ամստէրտամի մէջ։*

Լուճաչարսկի Փարիզի մէջ

Թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային հանր. Միութեան կրթական գործավար Լունաչարսկի այժմ Փարիզ կը գտնուի, ծպտեալ վիճակի մէջ։ «Քօթիտիէն» կ'ըսէ թէ այցելութեան նպատակն է բանակցիլ Ֆրանսայի կրթական նախարար տը Մօնզիի հետ, երկու երկիրներու միջեւ մտաւոր կապեր հաստատելու համար։ Պիտի զբաղի նաեւ մտաւորական գործակցութեան միջազգային նոր կաճառի հաստատման խնդրով։

Դրամատուներու գործադուլը

Կացութեան մէջ զգալի փոփոխութիւն չկայ։ Առջի օր ժիմնազ ժան-ժօռէսի մի քանի կէս 15,000 բանթողներ։ Դրամատան մնօրէնները հետեւեալը կ'առաջարկեն. Գործադուլի օրերուն համար վճարում չընել և ամսականներուն վրայ 45 ֆր. յաւելում ընել միայն։ Այս պայմանները անընդունելի են բանթողներուն կողմէ, որոնք կը պահանջեն գործադուլի օրերուն վճարումը և նուազագոյն 100 ֆր. յաւելում։ Գաւառներու մէջ եւս կացութիւնը կը մնայ նոյնը։

Կացութիւնը Թուրքիոյ մէջ

«Բարեկարգիչ աղանդ»ի պարագլուխներէն մահուան դատապարտուած 12 հոգիի ժամապատիժը գործադրուած է 16 Օգոստոսի գիշերը, խորհրդարանին առջեւի հրապարակը։ Մահապարտներէն ոմանք վերագոյն վայրկեանին «կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը» պոռացած են Արապ Ասըմ մարած է. բայց երեսին չուր սրսչելով սթափեցուցած են. Զամպօ օղլու Թրիսթաքի շատ յուզուած վիճակ կը ներկայացնէ եղեր։ Կախաղաններ ցուցադրուած են մինչեւ ժամը 11։

—Խարբերդի դատարանը կը շարունակէ ամբաստանուած լրագրապետներու դատավարութիւնը։ Հարցաքննուած է Սէպիլ-իւլ-Րէշատի տ էր Եշրէֆ Էտիպ պէյ։

—Ֆրանսայի 14 փրօֆէսէօրներ հրաւիրուած են Պօլսոյ համալսարանին մէջ դասախօսելու համար։

Պոլսեցի փախչողներու գոյքերը

Ելմտական գործավարութեան կողմէ հաղորդուած է Պոլսոյ կուսակալութեան թէ ոեւէ կերպով Պոլսէն փախչող կամ անյայտացող անձերու գոյքերը պէտք է որ հաշուեյարդարութեան օրէնքին (թասֆիյէ գանունը) համաձայն յանձնուին։

ՏՕՔԹՕՐ

Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԻԹԵԱՆ

մասնագէտ
աչքի հիւանդութիւններու
120, Boulevard de Grenelle

Métro La-Motte Picquet.
Tél. Invalides 31-48

Երեք շ. Հինգշ. Շաբ. 4 — 5 *ուկեն կիրակի* 10-12 *եւ* 83, rue Lafayette [Métro Poissonnière *Երեք. Հինգշ. եւ Ուրբաթ* 1 *ուկեսէն* 3

ՅԱՌԱՋ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

St. Lazarie*ի կայարանը*
Cours de Rome*ի թիւ* 172 *քէօշկը*
St MICHEL Madame Allanche
Bd. St. Michel *Թիւ* 7*ի առջեւի կրպակը (քէօշք)։*
Սէն Միշել, Պ. ՊԵԼԼՕՇ *թիւ* 3*ին առջեւի (քէօշքը)։*
Rue Lafayette Պ. Արտաշէս Պաճճանի *մօտ,* 53 **Fbg. Montmartre.**
ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ (Փարիզ)
Librairie Gachet
19, Rue de Belleville Paris (19)
Restaurant International
Mr. P. Mavros
92, Rue Rébeval Paris (19)
(*Մուտքը* Rue de Belleville)
ՌԸՆՕի գործաւորներուն համար
Պր. Ա. Պօյաճեանի *մօտ*
43, Rue St. Cloud Billancourt
Հետզհետէ կը ծանուցանենք միւս տեղերը։

Լիեալ գոյներու աւարը

Գ. ՅԱՆԿ

Մախու հանուած են հետեւեալ Հայերու լքեալ կալուածները.—

ԻԶՄԻՐ.— Մկրտիչ Փափազեանի կնոջ Մարիամի տունը 2750 ոսկի, Զարուհի Զէնոբեանի տունը 1700, Պարայոն (?) Պետրոսի տունը 2600, Սարգիս Սիմոնեանի կնոջ Վերգինէի տունը 4338, Վարդան Պաղտասարեանի տունը, 350, Ինճէ Սեդրակի տունը 900, Մանուկ Էօզպէկեանի տունը 400, Մկրտիչեան Կիւլեառնէի տունը 500, Թագուհի Լաղարօֆի տունը 1900։

ՏՐԱԳԻԶՈՆ.— Զոլաք օղլու Պետրոսի տունի գետինը 100, Մակար օղլու Թադէոսի գետինը 800, Մինա օղլու Մկրտի գետինը 250, Զոլաք օղլու Սարգիսի և Գրիգորի գետինը 1020, տունը 2240, Զոլաք օղլու Սիմոնի ժառանգորդներուն զանազան կալուածները 4800, Քայլաքճի Ղասը Գրիգորի տունը 350, Քալփաքճի օղլու Յակոբի տունը 350, Թորլազեան Թորոսի տունը 350, Թոմաք օղլու Գէորգի տունը 350, Զուտար օղլու Արթինի տունը 75, Պարուխճի օղլու Բիւզանդի տունը 300, Արթինի կնոջ Մարիամի տունը 300, Քոչ օղլու Գրիգորի տունը 300, Շիվելի (?) Պողոսի և Պետրոսի 3 տունները 450, Սուճի Մինասի տունը 150, Լուիք (?) օղլու Փերուզի և Օհաննէսի տունը 150, Ակընցի Էմիր օղլու Խաչիկի տունը 150, Քարփուզ օղլու Էգնաի տունը 200, Առաղճագործ Առաքելի երկու տունները 300, Համաս Զորքայի (?) տունը 100 Նիկողոս օղլու Կիւլզարի տունը 100, Միքայել Մուլօֆի (?) տունը, 200, Ագշամ օղլու Մուրատի տունը 800։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՁԱՇԱՐԱՆ

«Ռընօ»ի գործարանին մօտ
28 Rue Nationale Billancourt.

Մաքրութիւն, արագ սպասարկութիւն և խնայողութիւն։

5—3

Կը փնտռուի քէօթահիացի Արտաշէս Պալեան, որ երկու երեք ամիս առաջ Մարսիլիայէն Փարիզ եկած էր, կը խնդրուի իմացնել թերթիս։

Փաստաբան ԼԵՒՈՆ ՐԷՄԶԻ

Կը տանձնէ Թուրքիոյ մէջ լքեալ գոյքեր ունեցողներու գործերը, կը խմբագրէ և կը թարգմանէ թուրք կառավարութեան, դեսպանատուներու և հիւպատոսարաններու տուելիք աղերսագիրներ, փոխանորդագիրներ, խնամակալութեան և ժառանգութեան իլամներ եւն. Համաձայն Թուրքիոյ հանրապետական օրէնքներուն։ Կ'իմացնէ իր հետապնդած գործերուն արդիւնքը։

Հասցէ 16, rue des Allouettes
Colombes (Seine) Paris.

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք Ֆրանսայի մեր թղթակիցներէն և աշխատակիցներէն.—

1. Կարելի եղածին չափ քիչ տեղ տալ տեղական վէճերու։

2. Փաստացի տեղեկութիւններ թիւեր և իրողութիւններ հաղորդել իւրաքանչիւր շրջանի հայկական կեանքի մասին, առանց խճողելու խորհրդածութիւններով

3. Ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ։

ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ԵՒ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑՔ

Կ. Պոլսէն նոր եկած ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի հայերէն լեզուի, հայ գրականութեան, հայ պատմութեան և հայ մշակոյթի դասեր տալու։

Պայմանները դիւրամատչելի։

Մանրամասնութեանց համար դիմել անձամբ կամ գրով au professeur arménien (*հայերէնի ուսուցչին*) 12 Rue Royer Collard Hôtel Luxembourg, Paris(5)

ՏՕՔԹ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre

(*Բ. յարկ. աջ կողմը առաջին դուռ*)
Ֆրանսայի կարող մասնագէտներու ընկերակցութեամբ կը գործանէ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄՈՐԹԱՑԻՆ ՔԻԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՈԿՈՐԴԻ
հիւանդութիւններ
Telph. Cantral 73.38
Metro Sentier *կամ* Halles
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 8.30—10 *և* 1.30—4

ՀԱՆՐԱՊԱՆՈՓ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍՓ"

15, Rue Lamartine **Métro: Cadet** *կամ* **le Peletier**

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ վարժարանի 2րջա. նաւարտ կամ՝ թե աւարտ աներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ կարեւոր ու անյետաձգելի խորհրդակցութեան մը, որ պիտի տեղի ունենայ Օգոստոս 30ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ։ Կը խնդրուի իրարու լուր տալ։

Բաժանորդներուն

Կարգ մը բաժանորդներէ գանգատներ կը ստանանք, թերթի յապաղման մասին։

Կը փութանք յայտարարել թէ՝ ամէն միջոց ձեռք առնուած է առաքումը կանոնաւորելու համար։ Հասցէներու տպագրութիւնը կ'աւարտի քանի մը օրէն, ինչ որ պիտի փութացնէ առաքումը։

Թերեւս աւելորդ չըլլար յիշեցնել թէ շատ մը յապաղումներ մեր կամքին անկախ են, առ այժմ։ «Ցառաջը» անախընթաց ընդունելութիւն գտնելով կը խնդրուի որ քիչ մը համբերութիւն ունենան մեր ընթերցողները, որպէսզի կարենանք լրացնել բոլոր թերհիդուարութիւնները։

ԴԵՐՁԱԿ-ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ

Ն. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ

3. Rue Cadet *բակին մէջ։* (Métro Cadet)

ճաշակաւոր հագուստներ

ԱՑՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱԼ, ՋԱՓԻ ՎՐԱՑ

Փորձեցէք և գոհ պիտի ձեզ թողուն կարուածքէն և թէ գիներէն։

5—3

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՄՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՑԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

126, rue du Fauboug St. Denis
Métro Gare de l'Est
Téléphone Nord: 84 04

Ընդունելութեան ժամեր, ամէն օր 4—7։
Կիրակի օրերը ժամը 9—12
Ուրիշ ատեն ժամադրութեամբ

Համալսարանական երիտասարդ մը տրամադրելի ժամեր ունի Ֆրանսերէնի, Անգլիերէնի և Հայերէնի մանաւորդներ տալու։ Դիմել Խմբագրութեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Օգոստոս 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին	103.45
Տոլար	21.30
Մարք (ոսկի)	5, 05
Թրքական Թղթ.	12.45
Թրք. ոսկի	92.50
Մէճիտիյէ	8. 90
Լէվա	14. 25
Տրախմի	33
Լիր	77.45
Պելժ. ֆրանք	96. 60
Զուից. ֆրանք	414. 65
Չերվոնեց	109. 90

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քրէտի Ֆոնսիէ I	1845 *ֆր.*
« « II	1240 «
« « III	1205 «
Ռումելի երկթ.	102. 75 «

Comptoir Parisien de Change et de Crédit
80, Rue Lafaye tte

Le Gérant : H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } 65, Rue Pascal, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թուրքիա եւ գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Չեք, մանդատոյր եւն. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ՕԳՈՍՏՈՍ
1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 11 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

ԱՐԻՍՏԱԳՈՍԸ

(Տպաւորութիւններ)

Քաղքենի թերթերը «Բաբելոն» կոչեցին աշխատաւորական Միջազգային Բ. Ընդհ. ժողովը, որ բացուեցաւ Մարսէյլի մէջ, Օգոստոս 22ին:

Զարամտօրէն արձակուած այդ ծաղրը պարագային կը յարմարէր, թերեւս լեզուական տեսակէտով: Արդարեւ, դժուար էր մէկ բարբառով վարել եւ լուսաբանել այդ բազմալեզու արիսպագոսը, որ համախմբուած էր չորս ծայրերէն, աշխարհի չարն ու բարին վճռելու համար: Եւ հաւասարապէս կը գործածէին երեք տիրապետող լեզուները, — անգլիերէն. ֆրանսերէն, գերմաներէն: Եթէ ճառը կամ տեղեկագիրը անգլիերէն էր, անմիջապէս կը թարգմանուէր ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի եթէ ֆրանսերէն ըլլար, անգլիերէնի եւ գերմաներէնի եւ փոխադարձաբար: Ահնպէս որ, իւրաքանչիւր ճառ կամ խօսք երեք անգամ կ'արտասանուէր, կազմ եւ պատրաստ թարգմանիներու շնորհիւ: Ո՛րքան ալ տաղտկալի թուէր այս ձեւը, միակ ելքն էր: Պատգամաւորներ կային որոնք երեք լեզուներէն երկուքը, նոյն իսկ երեքը մէկ կը հասկնային. բայց ուրիշներ ալ կարելի էր տեսնել որոնք շատ աղօտ գաղափար ունէին մէկին ու մէկի մասին...

Ու խօսեցան, երկա՛ր խօսեցան աշխատաւորական շարժման վարիչները, օրուան հոգերու մասին, որոնք իսկապէս բաբելոնական են: Ամէնէն զարհուրելի հանգոյցը, երէկ ինչպէս այսօր, խաղաղութեան խնդիրն է: Կապարի ծանրութիւն մը կը թանձրացնէր մթնոլորտը, ամէն անգամ որ սեղանի վրայ կուգար այդ չարաբաստիկ հարցը: Լեզուներ կային որ աւելի քաց կը խօսէին. ուրիշներ՝ հպելով կ'անցնէին: Բայց կարմիր թելի մը պէս աչքի կը զարնէր բոլորին մղձաւանջը,— խաղաղութիւնը պիտի ճնայ միշտ խախուտ, որքան ատեն որ չեն բարեփոխուիր 1919էն յետոյ կնքուած դաշնագիրները: Այս մասին ակնարկները ըրին Անգլիացիները, մանաւանդ բանաձեւ ներկայացուցին ռուս Սօցիալ-Դեմօկրատները, ձաղկելով պատերազմէն յետոյ կազմուած կամ ընդարձակուած պետութեանց նուաճողական ձգտումները (Լեհաստան, Ռումանիա եւն.):

* * *

Լեզուներու այլազանութեան չափ, ուշագրաւ էր տեսակէտներու եւ խառնուածքներու բազմազանութիւնը: Կիրքերը չեն մարած տակաւին, ժողովուրդէ ժողովուրդ: Մանաւոր ճիգեր կ'ընեն յաղթականն ու պարտեալը, աւելորդ խօսք մը չարտասանելու համար: Յատկանշական պարագայ մը,— ժողովին մէջ տիրական դիրք մը ունին Գերմանացիները, իրենց հասակով. լեզուով ու պատգամաւորներու թիւով: Չորս հարիւր պատգամաւորներէն 49ը Գերմանացի են, առանց հաշուելու 21 ուրիշ Գերմանացիներ, որոնք ներկայ են իբրեւ թղթակից կամ ունկնդիր. մինչդեռ Անգլիացիներուն թիւը 21ը չանցնիր, իսկ Ֆրանսացիները քիչ մը աւելի են, 34 հոգի: Կարելի է Գերմանացիներու հաշուին արձանագրել նաեւ Աւստրիան, իր 43 ներկայացուցիչներով, եւ սկանտինաւեան ազգերը, որոնցմէ միայն Շուէտ 21 պատգամաւոր ունի: Իսկ ամէնէն յատկանշականը, վայրկեաններ եղան ուր Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները իրար պիտի համբուրէին, ապահովութեան դաշինքի և ժրնեւի պայմանագրութեան առթիւ, որու մասին տարբեր տեսակէտ ունին Անգլիացիները: Այս համերաշխութեան հետ իրականներգաշնակութիւն մը կը կազմէր կարլ Մարքսի պատկերը՝ բեմին վրայ, ամպիոնին առջեւ, իսկ Ժօռէսի կիսանդրին՝ աւելի խորը:

* * *

Ակնարկ մը ընդարձակ ժողովասրահին վրայ որ հանդիստ հազար հոգի կ'առնէ, կամ մանաւանդ մանաւանդ որոնք, թնճուկները նօսրացնելու, քակելու պաշտօն ունին,— կը տանջէ միտքդ հազարումէկ մտմտուքներով: Ահաւասիկ մեծերը՝ ամուր եւ ինքնագոհ. եւ ահա խոնարհները, պարտուածները՝ անհամբեր նայուածքներով: Եւ պզտիկները աւելի անհնարող են իրարու հանդէպ: Իրենց անզօրութիւնն իսկ, փոխանակ մօտեցնելու, կը հեռացնէ իրարմէ: Այսպէս հակապօլշեւիկ Ռուսերը եւ Լեհերը, Սերպերը եւ Պուլկարները, Հայերը եւ Վրացիները,— բայց ո՛չ, անոնք տակաւին չարտայայտուեցան. անոնց անհասկացողութեան բուն գաղտնիքը այն է որ Վրացիները դատ չունին Թուրքիոյ հետ, — կամ այնպէս կը ձեւացնեն և այն կողմը կը հակին իրենց անկախութիւնը փրկելու համար, ու, ա՛յդ իսկ պատճառով առանց վերապահութեան կը պահանջեն որ ռուս զօրքը հեռանայ Վրաստանէն, իսկ մենք...

Ջահապարենք. ժողովը չէ վերջացած տակաւին:

Շ.

Մարսէյլ, 24 Օգոստոս

Սուրիոյ կացութիւնը մտահոգիչ

Դամասկոսէն «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ որ Ֆրանսացիներու կրաձ կորուստները շատ աւելի մեծ են քան պաշտօնական վեկոյցներու ցոյց տուած թիւերը: Զանազան աղբիւրներէ առնուած տեղեկութիւններու համաձայն Ֆրանսացիներուն կորուստն է 2000 հոգի, որոնց մէջ 23 Ֆրանսացի սպայ սպանեալ: Տիւրզիները գրաւած են 11 դաշտային թնդանօթ, 30 գնդացիր, մեծաքանակ ռումբ և փամփուշտ. անոնք նոյնպէս վար առած են շատ մը օդանաւեր: Դամասկոսի և Պէյրութի հիւանդանոցները վիրաւորներով լեցուն են: Ֆրանս. իշխանութիւնները կը մերժեն ոևէ բան ըսել: Ընդհանուր կարծիքն այն է որ եթէ Տիւրզիները Դամասկոսի մօտակայքը արշաւանք մը կատարեն, ամբողջ Սուրիոյ մէջ ընդհանուր ապստամբութիւն կրնայ ծագիլ:

Պէյրութ հասած են 5000 օգնական զինուորներ, յաւաջիկայ շաբաթ ալ 7000 զինուոր կը սպասուի: Պէյրութի և Դամասկոսի միջև երկաթուղիի երթեւեկը արգիլուած է քաղաքային բնակչութեան:

Վերապահութեամբ կը հաղորդենք անգլ. աղբիւրէ տրուած այս լուրերը:

Հիւսիս. Սուրիոյ կացութիւնը

«Թան»ի թղթակիցը Պէյրութէն հեռաւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Հալէպի հահանգին մէջ ծագած ըմբոստական շարժումին մասին.— Իսքէնտէրունի Հարաւ–Արեւելեան կողմը ձգելը Մուսայլի շրջանին մէջ տասնըհինգ օր առաջ գրգռութիւնը այն աստիճան սաստիկ եղած է որ Ֆրանսացիները ստիպուած են զինուոր ղրկել հոն: Հալէպի Հիւսիսային կողմը Ազազի և Նիալայի մէջ ևս դէպքեր տեղի ունեցած են: Հոմսի հիւսիսակողմը Փալմիրէն եկած հրոսախումբեր մինչև Համա և Րէսթան հասած են:

Ասոնք առանձնակի դէպքեր են և ինքնին շատ ծանր չեն, սակայն այս ժողովուրդներու հոգեկան մտահոգ վիճակը կը մատնանչեն: Պէյրութի մէջ Սուէտայի պահակազօրքին և ոչ ալ Տիւրզիներու հետ հաշտութեան բանակցութեանց մասին պաշտօնապէս ո՛չ մէկ զեկուցում կ'ընեն: Պէտք է գիտնալ որ Սուրիոյ և Լիբանանի ընդհանուր կացութիւնը մեծապէս կախում ունի ներկայիս ճէպելը Հաւրանի մէջ տեղի ունեցող դէպքերէն:

*** *Միւս կողմէ Ջօր. Սարայէ եկած նոր հեռագիր մը կը տեղեկացնէ որ Սուէտա պաշարուած է դեռ Տիւրզիներէն և թէ Ֆրանսացիները օդանաւով կը պարենաւորեն միջնաբերդի Ֆրանս. ուժերը: Գնդապետ Պէրտէլ Սուէտայի վերև օդանաւով քննութիւն կատարած առեն ապստամբները յաջողած են վար առնել զայն: Օդանաւը կրակ առած է, սակայն գնդապետը յաջողած է Ֆրանս. զինուորներուն միանալ:*

Դամասկոսի վրայ յարձակում

Երէկ իրիկուան թերթերը կը գրեն որ ճէպելը Տիւրզիէն եկած 1500 ապստամբներ Դամասկոսի վրայ յարձակած են: Ֆրանսական հեծելազօրքն ու օդանաւերը իրենց կարգին յարձակած են ապստամբներուն վրայ, որոնք կարեւոր կորուստներ կրելէ վերջ դեպի ճէպելը Տիւրզի ետ մղուած են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Նոր ձերբակալութիւններ

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը 20 Օգոստոսին կրկին ձերբակալած է «Արաբ Բարեսիրական Ընկ.»եան հիմնադիրներէն 14 հոգի, որոնց մէջ են դեղագործ Պէշիր Քէմալ, Չօճա Չաւիտ, Չօճա Նաիմի Հիճազզատէ Էօմէր, Էվին Էլղուրբէ, հազարապետ Ահմէտ, Հիճազզատէ Մուպհի, վաճառական Րահվանճիզատէ Արիֆ եւ Սաադէդ, արապ Հիւսէին, Ֆէրիտ Ապուտ պէյ եւայլն այս վերջինին հայրը, որ մեռած է, նախագահն է եղեր այս ընկերութեան: Հաստատուած է որ ընկ ը Թուրքիոյ դէմ քաղաքական նպատակներ հետապնդած է. ձեռք անցուած են օտար դեսպանատանց հետ անոնց կատարած թղթակցութիւնները: Ձերբակալուածները ըստ սովորութեան անկախութեան դատարան յանձնուելու համար Էնկիւրի պիտի ղրկուին:

Թրեացումի ջանքերը կը շարունակուին

Նոր ծրագրին համաձայն ոչ-թուրք նախակրթարաններու բոլոր կարգերը շաբաթական վեց պահ, իսկ երկրորդական վարժարաններու վեցերորդ և աւելի բարձր կարգերը շաբաթական չորս ժամ Թուրքերէն լեզուի դաս պիտի ունենան: Թուրք ուսուցիչներու դասագիրը 73 ղրշ.էն 100 ղրշ.ի պիտի բարձրանայ, և թուրք պատմութեան ու աշխարհագրութեան համար նոր դասագիրքեր պիտի պատրաստուին: Նկատելով որ այս որոշումին հետեւանքով պոլսոյ ազգ. վարժարանները նիւթական տագնապալի կացութեան պիտի մատնուին, Պատրիարքարանը դիմում կատարած է կրթական գործակատարութեան՝ անփոփոխ պահելու համար դասաժամերու թիւը, մանաւանդ որ ազգ. վարժարանները Թուրքերէնի մէջ գնահատելի յայտնութիւններ ձեռք բերած և կրթական քննիչներու շնորհաւորութեան արժանացած էին: Նոյնպէս խնդրած է որ նախակրթութեան տուրքէն բաժին մը յատկացուի թաղային վարժարաններուն: Նոյն դիմումը պիտի կատարեն նաեւ ազգ. վարժարաններու հիմնադիրները:

20 օգոստ.ին Պոլսոյ մէջ սկսած են քննել ոչ-իսլամ վարժարաններու տնօրէնները: Քննութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ 7 սեպտ. և Թուրքերէնի մէջ տկար եղողները պաշտօնանկ պիտի ըլլան: Օտար վարժարաններու Թուրք ուսուցիչներէն մօտ 200 հոգի անկարող կամ անկարգ եղած ըլլալով պիտի հրաժարեցուին եղեր:

Իզմիրի ծխուին լճեալ գոյքերը

Լքեալ գոյքերու տնօրէն Թահսին պէյ ըսած է թէ մինչեւ հիմա ոչ մէկ լքեալ գոյք աճուրդի ղրուած է: Թղթածրարները դասաւորելէ յետոյ յանձնաժողով մը պիտի կազմուի եւ վաճառումը անոր միջոցաւ պիտի կատարուի: Վաճառումը պիտի ծանուցուի թերթերով եւ ծախուելիք տուներուն վրայ ալ տախտակներ պիտի դրուին: Այժմ 5000 թղթածրարներ կան եղեր եւ կը յուսան առնուազն 10 հազար կալուած ծախել:

Աթէնքի Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը որոշած է պատուիրակութիւն մը ղրկել Ժրնեվ, Ազգերու Դաշնակցութեան յաւաջիկայ նիստին՝ ներկայացնելու համար Հայերուն Թուրքիա ձգած կալուածներուն խնդիրը: Պատուիրակութեան ծախքերը պիտի հոգացուին վիճակահանութիւնով մը, որմէ կը յուսացուի եղեր գոհացնել 30,000 տրախմի:

Իզմիրի թուզն ու չամիչը

Թուրք թերթերը կը գանգատին որ Աւստրալիա գործօն պրոպականտ կը մղէ Անգլիոյ և Ամերիկայի մէջ Իզմիրի թուզին և չամիչին դէմ, որպէսզի իր արտադրութիւնները քշէ յիշեալ երկիրներուն մէջ: Տօքթ- Քէսթ ատորագրութեամբ յօդուած մը հրատարակուած է «Տէյլի Մէյլ»ի մէջ, ուր կ'ըսուի թէ Թուրքերը շատ աղտոտ և հակառողջապահական եղանակով կը պատրաստեն զանոնք: Թուրք կառավարութիւնը այս առթիւ սինեմայի ֆիլմերով Եւրոպայի և Ամերիկայի ցոյց պիտի տայ եղեր այդ պտուղներու պատրաստութիւնը՝ այգեկութքէն մինչեւ տուփ դրուիլը:

Կովկասի եւ Թուրիոյ միջեւ դաշնագիր

Մէկ կողմէն Թուրքիոյ, միւս կողմէն Հայաստանի, Վրաստանի ու Ազրպէյճանի միջեւ երկաթուղիով փոխադրութեանց մասին կնքուած դաշնագիրը Ռուսիոյ կողմէ վաւերացուած ըլլալով գործադրութեան սկսած է: Նախապէս այս դաշնագիրը վաւերացուած էր արդէն Ազգ. Մեծ Ժողովէն:

Միւս կողմէ Թուրքևռուս առեւտրական դաշնագրի մը կնքման համար կատարուած բանակցութիւնները նպաստաւոր փուլի մը մէջ մտած են:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՀԱՅԵՐԸ ՊԵԼՃԻՈՅ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր թղթակիցէն)

Պրիւսել 24 Օգոստոս

Պելճիան մեկն է այն փոքրիկ երկիրներէն որոնց պատմութիւնը ամենէն աւելի նմանողութիւններ ունի մերինին հետ։ Կեսարէն մինչեւ Նաբոլէոն, ոտքի կոխան է եղած, փոխնիփոխ գերակըշռութիւն սաացող զանազան ազգութիւններու հակամարտութեանց բերմամբ։ 1831ին միայն սիրացած իր անկախութեան, վերջին պատերազմին իր ցոյց տուած հերոսական ընթացքով գրաւած բոլոր ժողովուրդներու հիացման ու համակրանքին արժանի։ Փայլուն ճարտարարուեստի մեր, խնայասէր ու աշխատասէր ժողովուրդը, լեզուական խնդիրն է որ չաճախ սուր տագնապի մը կը մատնէ և կը կազմէ մեծագոյն սպառնալիքը ազգային միութեան։

Ցեղագրական երկու գլխաւոր բաժանումներ կը տեսնենք.— Ֆլաման և Վալլօն։ Առաջինները որ մեծամասնութիւն կը կազմեն կը խօսին Ֆլամանեըրէնը (ազատագեալ գերմաներէնէն մը խառն անգլիերէնով), իսկ վերջինները կը խօսին ֆրանսերէն։ Ըստ այնմ ալ կը ենթակայ են այս երկու մեծ ազգերուն մշակութային ազդեցութեան։ Պատերազմէն ասդին գերմանական քարոզութիւնը տեղի տուած է ֆրանսականին։ Բայց չեզոք ու արդար դիտող մը չէր կրնար առանց համակրանքի նայիլ Ֆլամէնական-ներու վարած պայքարին ֆրանսական ներգործութեան դէմ՝ որուն տակ Վալլօններու տեղծելիք մշակոյթը դատապարտուած է միջակ ու խամրած մնալու։ Այնինչ Ֆլաման գեղարուեստը, իր բոլոր ճիւղերուն մէջ, (գրականութիւն ճարտարապետութիւն, նկարչութիւն և նոյն իսկ երաժշտութիւն), կը պարծի իր միջազգային համբաւ ունեցող վարպետներով։

Ներքին այս մտահոգութենէն զուրս պելճ ժողովուրդը կը ներկայանայ բարեհամբոյր, հաժեստ և ուրիշ ազգերու մէջ ամենէն աւելի քիչ այլամերժ։ Օտարականները որպէս հիւր կը նկատուին, բայց կառավարութիւնը ասոնց մուտքը խիստ արգելքներու է ենթարկած, պաշպանելու համար իր ժողովուրդի աշխատող բազմութիւններու շահերը։ Այս է պատճառը որ Հայերս բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներու քիչ հնք թիւով եւ դանդաղօրէն աւելնալու հետամուտ։

*
* *

Տակաւին շուրջ 20 տարի առաջ Պելճիոյ հայ գաղութը մատի վրայ համրուող քանի մը անդամներէ կը բաղկանայ միայն։ Այսօր Պրիւսելի և Անվերսի Հայերու միացեալ թիւը կը հասնի շուրջ 7—8 հազարի։ Շէն դիրքի տէր են և ընդհանրապէս կը զբաղին ծխախոտի, գորգի, ադամանդի և վանազաններու առեւտուրով։ Պատերազմի սկիզբը գերմանական խուժումին հետ, դեռ փոքրաթիւ այս գաղութը հազիւ կրցած է ճողոպրիլ Թրքական ճանկէն, շնորհիւ հեռատեսութեանը Պ. Վ. Խօրասանճեանի, որ ըլլալով մէկը ամենահիներէն, ամենէն աչքառու անձնաւորութիւնն է գաղութին, պետական թէ առևտրական բարձր շրջանակներու մէջ իր վայելած յարգանքի և հեղինակութեան ուժովը։

Տրուած ըլլալով մտաւորական տարրին պակասը, այս գաղութին մէջ, ազգ. կեանքը երկար առեն կը տեսնենք որ հազիւ թէ աղօտ գծագրութիւն մը կը ներկայացնէ նոյնիսկ պատերազմէն ետք, և շերտաւորուիլ կը սկսի վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին։ Առ այս մեծագոյն խթանը կազմեցին այն հայկ. համերգները, որոնք սարքուեցան մեծ շուքով ու յաջողութեամբ, ծագումով սերտ ազգացեալ Տիկ. Մելանի Խօրասանճեանի նախաձեռնութեամբ, և որոնք արդարև զարթնումի մը ազդանշանը տուին ամբողջ գաղութին համար։ Հետզհետէ կազմուեցան կարգ մը միութիւններ որոնց հետքն իսկ չկար նախապէս։ Անվերսի «Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը» որ համեստ բայց գովելի գործունէութեան մը մէջ է արդէն, Պրիւսելի «Հայ Տիկնանց Միութիւնը», նմանապէս «Հայ Ակումբը», որ մասնաւորներու իր ծառայէ միայն։ Վերջերս կազմուեցաւ նաև Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը. իսկ կ'իմանանք թէ սաղմնաւորուելու վրայ է նաև Պրիւսելի «Հայ Երիտասարդաց»ը։

Հակառակ Հ. Ը. Դաշնակցութեան վայելած համակրանքին, դիտելի է որ մինչեւ այսօր կուսակցական շարժում գոյութիւն չէ ունեցած այստեղ.։

Կուսակցութեան մը քանի մը շէֆերը, ուրիշ Հայաշատ կեդրոններու մէջ երեւելի և անհերքելի արկածախնդրութիւններէ ետք, մեկիկ մեկիկ ապաստանելու վրայ են այժմ, ցարդ ներքնապէս խաղաղ այս գաղութին ծոցը, և ըստ սովորութեան հետամուտ անօգուտ պայքարներու։ Ամենահին ներկայացուցիչը որ անոնք ունին այստեղ, բռնուած անկասկած մեծամոլական անբուժելի ախտէ մը, օգտուելով գաղութին ընդհանուր անտարբերութենէն, տարիներէ ի վեր յաջողած է քանի մը մարդիկներ հաւաքել իր շուրջը և ինքզինքը «Բուէզիտան» հըռչակել տալ գաղութի գլխին, չմոռնալով ինքնիրեն նուիրած այս մեծաշուքնդ տիտղոսը խոշոռատառ նշանակել այցեքարտին վրայ, և իբր այն հեռագիրներ արձակել Լօյտ Ճօրճին...

Ցաւալի է արդարեւ որ Պելճիոյ Հայերը այսքան երկար ժամանակ ղրած ըլլան արթնցնելու համար իրենց թմրութենէն, թոյլ տալով իրենք զիրենք գործիք դառնալու քանահաճ անձնասիրութեանց (1)։ Կը բաւէ միայն ակնարկ մը նետել այն կանոնագրին որ երկու տարի առաջ պատրաստուեցաւ մեր պարոն «բրէզիտան»ին կողմէ և որ կը յաւակնի վարել դաղութին Ազգային Կազմակերպութիւնը։ Լեցուն հակասութիւններով, ծիծաղելի ըլլալու աստիճան լեցուն մեղանչումներով մեր Ազգ. Սահմանադրութեան ոգւոյն իսկ դէմ, ողբալի գաղափար մըն է որ կուտայ առհասարակ գաղութի քաղաքացիական հասունութեան և մանաւորապէս յօրինողին մտայնութեան մասին։

*
* *

Զարմանալի չէ ուրեմն որ այս կանոնագրին հիման վրայ կազմուած «մասնախումբ»ը, որ առաջին տարին կոչուեցաւ «Գաղութին Ազգային գործերը վարելու», այս առաջադրութիւնը արդարացնող դրական աշխատանք մը կարողց եղած չըլլար բերել մեզի։ Ամենէն նշանաւոր գործը որ կատարեց, եղաւ նախ պատգամաւոր մը ղրկել Ժընեվ, Հայասէրներու Լիկային, որպէսզի անիկա երթայ իր մտքը թափէ այս վերջիններու հասցէին, եւ երկրորդ քանի մը մանաւորներու համար միայն գըտնել հաւաքատեղի մը որ ցարդ պարապրահէ մը աւելի արժէք չունեցաւ, իսկ այսօր ալ խաղատունի վերածուած է ամբողջապէս (2)։

Շուրջ 5 ամիս առաջ կատարուած «նոր մտանախումբի» ընտրութիւնը կը կազմէ այն ամենավերջին խեզկատակութիւնը որուն դերակատարները հանդիսացան, ձեռք ձեռքի տուած, կուսակցութեան մը շէֆերը և որ անխուսափելիօրէն կոչուած էր երկուքի բաժնելու Պելճիոյ Հայ Գաղութը։

(1) *Տակաւին մինչեւ այսօր ալ չեն պակիր իրողութիւնը չտեսնողներ եւ երկիցս զարմանալի է անհուշ որ ատոնց մէջ գտնուի նոյն ինքն Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցչին որդին, որուն ազնուութիւնը չարաչար շահագործուելու վրայ է ի հեռուկս իր հօր բարոյական շահերուն։*

(2) *Տ. Էնճիաքեան, բանի մը օր առաջ մեծամասնական գումար մը կորանցնելէ վերջ, վերադարձին կաթուածահար կ'իյնայ։ Նշանակելի պարագայ մը եւս, վարչութիւնը կը յանձնարարէ Պեյճ դոնապանին որ միայն գիւղի անդամներուն թոյլատրէ մուտքը։ Այս վերջինը աւելի քան յայտնի էր մեր խաղամոլներուն, կը պատասխանէ. Ի՛նչպէս կրնամ արգիլել միւս Հայերուն մուտքը, բանի որ «Foyer Arménien» կը կոչուի։*

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Կ'ԱՃԻ ԱՐԱԳՕՐԷՆ

Ճրանսայի ծնունդները կը պակսին

Վերջերս գերման կառավարութիւնը հրատարակեց Գերմանիոյ ամբողջական և վերջնական մարդահամարը։ Սորեր կուտանք կարգ մը հետաքրքրական թիւեր, բաղդատելով զանոնք ֆրանս. վիճակագրութեան հետ.

Տարի	Ծնունդ	Մահ	Ճաճուժ
1923	1,241,364	868,403	372,961
1924	1,268,542	759,604	508,938

Այս աղիւսակին մէջ ամենէն աւելի աչքի կը զարնէ մահերու անհաւասար լիութէն նուազումը Գերմանիոյ մէջ։ 1923ի հետ բաղդատելով 1924 տարւան ընթացքին 100,000 հոգի պակաս մեռած է։ Նոյնպէս յատկանշական է որ այս նուազումը աւելի շատ կը նըկատուի մանուկներու վրայ. Ասոնց թիւը 170,441էն 137,282ի իջած է 1924ին եթէ 1913ի թիւերուն հետ բաղդատենք, համեմատութիւնը 15,1 առհարիւրէն 10.8 առհարիւրի իջած կը գտնենք։ Գերման բժիշկները որ այս յաջողութիւնը ձեռք բերած են, չեն ուզեր գոհանալ այս չափով և կը պնդեն որ մինչեւ տասը տարի այս համեմատութիւնը 7 առհարիւրէն պակասի պիտի իջեցնեն։

Գալով Ֆրանսայի, 1924 տարուան ընթացքին ծնունդներու տարբերութիւնը 70000 միայն աւելի եղած է մահերէն ու կը վախցուի որ այս տարի այդքան ալ չպիտի ունենան։ *Ամբողջ Եւրոպայի մէջ Ֆրանսան է ամենեն քիչ ծնունդ ունեցող երկիրը*, իսկ մահերու համեմատութիւնն է 17 առհարիւր։

Գերմանիոյ բնակչութեան խտութիւնը և Ֆրանսայի մէջ ծնունդներու մտահոգիչ նուազութիւնը իրենց ուղղակի ազդեցութիւնը ունեցած են Ֆրանսայի ներքին կեանքին վրայ, մօտաւորապէս երեք միլիոն օտարականներու Ֆրանսա խուժումովը։

Փոքրիկ վիճակագրութիւն մը բաւական է ցոյց տալու համար թէ Ֆրանսա դէպի ո՞ր կ'երթայ։ Իզերի նահանգին մէջ այսօր 525,000 Ֆրանսացիներու կողքին 270 հազար օտարականներ կան, մինչդեռ պատերազմէն առաջ ասոնց թիւն էր 13 հազար։ Եթէ այս ճաճումը շարունակուի, քանի մը տարիէն Իզերի նահանգին մէջ օտարականներու թիւը պիտի հաւասարի Ֆրանսացիներուն։

«Մաթէն» կ'ըսէ թէ այս կացութեան առջեւ բոլորովին անկարելի կը դառնայ օտարականները ձուլելու հարցը։ Այս վիճակին առաջքն առնելու միակ միջոցն է, կ'ըսէ նոյն թերթը, «ծնունդի քաղաքականութիւն» մը հետապնդել անյապաղ, եթէ Ֆրանսա չուզեր օտարներու գաղթավայր մը դառնալ, կամ աշխարհի քարտէսէն ջնջուիլ օր մը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Ներիին հոգեր,— Համայնավարներն ու Ընկերվարականները.— Սօվիէթական բանակի անկազմակերպ վիճակը.— Էմիր Ֆէյսալ Լոնտոնի մէջ

(Մեր մասնաւոր թղթակիցէն)

Լոնտոն, Երեքշաբթի

Ինչպէս դիտել կուտայինք անցեալ օր, աւէն ժամանակէ աւելի շեշտուած է պետական ծախքերը սահմանափակելու անհրաժեշտութիւնը։ Վարչական ծախքերու քննութեան հետ, անմիջական ձեռնարկներ պիտի ըլլան կրճատելու համար ծովային և ցամաքային ուժերու պիւտճէները, անորոշ է տակաւին թէ ինչ փոփոխութիւններու պիտի ենթարկուի օդային ուժը որուն ընդարձակման մասին այնքան մտահոգ են օրուան վարիչները։ 1925—26 պիւտճէն է՝ 60 ուկէս միլիոն, ցամաքային 44ուկէս միլիոն իսկ օդայինը 15 ուկէս միլիոն անգլիական ոսկի։ Շատ բան կը սպասուի ելմտական նախարար Զրչիլէն։ Վարչական պիւտճէի կրճատումներէն հաւանական կը նկատուի նուազագոյն մէկ միլիոն ոսկի խնայողութիւն մը. իսկ պատերազմական նախարարութիւնը առայժմ կը նախատեսէ 250,000 ոսկիի թեթեւացում մը իր պիւտճէէն։ Այս թիւերը առայժմ հիմնուած են նախնական հաշիւներու վրայ և շատ աւելի կարեւոր գումարներ խնայելու յոյս կայ պետական շրջանակներու մէջ։ Տարեկան 799 միլիոն ոսկիի պիւտճէին միայն 373 միլիոնը պիտի ենթարկուի այս կերպով, վերաքննահատման, այս թիւին մէջ ըլլալով նաև մեր վերը յիշած պատերազմական ուժերու պիւտճէները։ Պահպանողական թերթ մը խօսելով այս երեւոյթին մասին, կը շեշտէ որ անգլիական ապրանքները աւելի քիչ կը սպառին այժմ օտար երկիրներու մէջ հոգալով անոնց ներմուծման վարձերը։ Ներկայ ծախքերով։

*
* *

Համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը նամակ մը ղրկած է աշխատաւորական կուսակցութեան քարտուղար Ա. Հէնտըրսընի որ ներքին գործերու նախարարն էր Մաքտոնալտի դահլիճին մէջ։ Այդ նամակով հրաւէր կ'ըլլայ Ընկերվարականներու որ «արթնցնեն» բանակը ղրաժտիրական վարահաս վտանգին առջեւ։ Բրօքականտի շեշտ ունեցող այս զրոյթիւնը մէկ ծայրէն միւսը կը ձգտի շփոթեցնելու միտքերը Աշխատաւորականներուն, որոնք ընդհանուր ժողովի կը պատրաստուին յառաջիկայ սեպտեմբերի 28ին համար։ Նամակագրին համոզումով, ղրամատիրութիւնը կ'աշխատի ամէն միջոցով ճզմելու աշխատաւոր դասակարգը առմէն անգամ որ այս վերջինը կը փորձէ ընդդիմանալ իր դիկտատորութեան, այս նպատակին համար անիկա միշտ պատրաստ ունի բանակը։ Բացի այդ, ղրամատէր Անգլիան, ապահովելու համար իր յաղթանակը, կ'աշխատի երկպառակութիւն ձգել բանուրական կազմակերպութիւններու միջեւ, որպէսզի անոնք չի կարենան պահել միացած ճակատ մը պահպանողականներուն դէմ։ Օրինակ մըն է ասիկա անգլիացի համայնավարներու գործունէութեան որ տարակոյս չկայ թէ դրդուած է Մոսկուայէն։ Դժուարութիւնը, ուրեմն անգլիական կուսակցութիւնը, ուրեմն անգլիական կերվարութիւնը ականջ տայ այս կարմիր քարոզութիւններուն, մանաւանդ որ դեռ շատ թարմ են իրենց լիտըրին յարձակումները պօլշեւիզմի դէմ։ Պէտք է ըսել որ Լէյպրիի աշակերտներուն թիւը խոշոր չէ այս երկրին մէջ և շատ հեռու են քաղաքական ազդ. ըլլալէ. 615 հոգինոց խորհրդրանին մէջ ունին «միայն մէկ» ներկայացուցիչ։

Անհրաժարելի երազ է կ'ըսեն Անգլիացիք, որ այդ անունին հարածը այս ժողովուրդին մէջ յաջողի օր մը իր ափին մէջ առնելու Աշխատաւորներու վիճակը, նոյնիսկ աչքի առնելով այս վերջիններուն կարգ մը չափազանցութիւնները. Պահպանողական և ազատական թերթերը յօդուածներ նուիրեցին վերը յիշուած նամակին, շեշտելով ձեռնարկին ծիծաղելիութիւնը։

*
* *

«Տէյլի Թելեկրաֆ»ի Րիկ. Թղթակիցը կը հեռագրէ Սովիթական բանակի ներկայ վիճակին մասին ռուսական մամուլի մէջ երեւցած գանգատները։ Համաձայն այդ տեղեկութեանց բանակը անկազմակերպ դրութեան մէջ է։ Գիւղերու Սովիէթները մէկ օժանդակութիւն կը բերեն զօրահաւաքի աշխատանքներուն այդ հողը յանձնուած ըլլալով։ Իւրաքանչիւր գաւառի տեղական ու քաղաքական իշխանութիւններուն։ Այսպիսով շատ մը պրիւնութիւններ կատարուած են փախստականներու թիւը հետզհետէ աճելու վրայ է։ Ազդու կերը կ'ըլլան Մոսկուայի կառավարութեան, որպէսզի մանաւանդ ուշադրութիւն դարձնէ բանակի կազմակերպութեան կնճռոտ հարցին։

«Վարպետ»ները բանակը ուժդանելու կ'աշխատին, իսկ «աշ» կերտները եղածը քանդելու փոկ'ընեն ըմբոստութիւն քարոզել։

*
* *

Զանազան մեկնութիւններ տեղի տուած է Ֆէյսալ թագաւորին այցելութիւնը, որուն շարժիքը, համաձայն տրուած հաստիքներուն, բոլորովին անձնական է։ Թագաւորին առողջական վիճակը մտահոգիչ ըլլալեկած է խնամուելու մանուգէներու կողմէ։ Աւէն պարագայ ուշագրաւ է զուգադիպութիւն իր հիւանդութեան և Միջագետքի հարցին ներկայ ծանրակշիռ դրութեան միջեւ։ Թէեւ բացայայտ որ քաղաքական պաշտօն մը չունի, սակայն անհաւանական չէ որ Լոնտոն քնակութուան ընթացքին պատեհութիւնը ունենայ արտայայտուելու «ի մէջ այլոց» իր սրտին մօտիկ եղող խնդիրներու մասին անգլիական կառավարութեան մօտ։ Ծանօթ ըլլալով իր անգլիասէր քաղաքականութիւնը, պէտք չէ զարմանալ երբ կ'ըսուի թէ Թագաւորը պիտի առաջարկէ որ երկարաձգուի բրիտանական հովանաւորութիւնը Միջագետքի վրայ քսան և հինգ տարի ևս,

ԱՐԱՄ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երբ, մեկ կողմէն կ'աշխատինք Մարսիլիոյ դպրոցին անցեալ բացը գոցելու, ու յառաջիկայ տարեշրջանին համար հիմնադրամ մը մեջտեղ բերելու. անհրաժեշտ է որ մոռանանք նաև թէ ինչ կը խորհինք դպրոցին կրթական մասին կարդակը բարձրացնելու, անոր ծրագիրը ընդլայնելու. կարճ խօսքով նիւթական զոհողութիւնները արժեցնելու մասին։

Ինչ խօսք որ առաւելապէս գաղութներու մէջ, օրուան հրատապ խնդիրն է նոր սերունդին փրկութիւնը։ Գաղութ մը, հայկական ոևէ համախմբում այնքան միայն կենսունակ, արթուն ու հեռատես է որքան ցանկալի լուծումը կուտայ այդ հոգին, *իրական պահանջ* մը գոհացնելու առաջադրութեամբ։ Նոր սերունդը փրկագործելու նուիրական աշխատանքը երբե՛ք չի վերջանար, մաս մը մանուկներ չորս պատերու մէջ թիթեղով և այբուբենը ուսուցանելով։ Ընդհակառակը՝ այդ նախաքայլէն յետոյ է որ կը սկսի դժուարին պատասխանատու աշխատանքը, իսկապէս փրկելու նոր սերունդը, ոչ միայն այբուբենը ուսուցանելով անոր, այլև զայն հաղորդակցութեան մէջ դնելով մշակոյթին հետ։

Նախակրթութիւնը կամ չորս հինգ դասարանով ծաղկոցը, տարրական կրթութիւն մը միայն կուտայ մանուկներուն, անոնց մտքին մէջ հազիւ ղրօշմելով Սահակ-Մեսրոպեան տառերուն տարտամ պատկերը։ Այս օտար միջավայրին մէջ, այդպիսի առանց խորքի պատկեր մը պիտի եղծուի առաջին իսկ հպումով, աւելի հզօր ազդեցութիւններու տակ։ Թէ ինչու անհրաժեշտ է մատնանշել չարիքը, առանց մանրամասնութիւններու մէջ իյնալու։

Տարրական կրթարանները միջոցներ չեն պայքարելու համար ուծացման դէմ որ կը սպառնայ փողոցներէն մինչեւ մեր տուները։ Մանկապարտէզին մէջ երեխան գրել կարդալ չպիտի սորվի. ու այն մանկապարտէզները որոնք գրել կարդալ սորվեցնելու ալ կը միտին, անոնք ամենէն քիչ հասկցած են իրենց դերը։

Մանկապարտէզները՝ ընտանիքն ու դպրոցը իրարու միացնող գիծեր են. կամ փոխանցման շրջան մը՝ անցնելու վարժարան։ Ասով մտքէս իսկ չանցնիր մանկապարտէզի դերը ստորագնահատել. ընդհակառակը, ընդգծելով հանդերձ թէ անոր կոչումէն դուրս է ուսում տալ, կը շեշտեմ որ այդ փոխանցման շրջանը, երեխային հոգեկան կազմութեան գործը հեշտացնելու տեսակէտէն խիստ կենսական է։ Մանկապարտէզներուն կոչումը, պիտի ըլլայ երեխան դէմ յանդիման դնել գեղեցիկին հետ, մարզել անոր բնական հետաքրքրութիւնը, մանկական նորաբիւթի հոգին ողողելու համար ազնիւ, գեղեցիկ ու բարի ներշնչումներով։ Պէտք կա՞յ ըսելու որ այս ազդեցութիւնը ձեռք բերելու է բնականութեամբ, առանց հարկադրելու մղելով միայն, մանկավարժական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, որ անտարակոյս աւելի բարձր ըլլալու է քան «ընտանիքը»։ Եթէ ուզենինք հարցնել թէ ներկայ պահանջներուն զոհացում կուտա՞յ մանկապարտէզը, պատասխանը դառն պիտի ըլլար։ Շատ անգամ տեսնուած է, որ հայկական մանկապարտէզները աւելի խճողուած, անմարսելի ծրագիր ունին քան նախակրթարանները. ու մեր մանուկները չամախ գամուած կը մնան իրենց նստարաններուն, յօրանջելով, ձանձրոյթ մատնելով քան թէ ոստոստելով, թռչկոտելով իրական թիթեռնիկներու պէս անհոգ, զուարթ ու գեղեցիկ։

Նախակրթարանին մէջն է որ պիտի սկսի մանուկը սորվիլ, գրել ու կարդալը։ Գրել կարդալու այս շրջանը, որ պիտի սկսի վարժարանին առաջին կարգէն, տեւելու է մինչեւ հինգերորդ դասարանը։ Հսենք որ գրել կարդալ սորվելու քառամեայ այս շրջանը աւելի մեքենական է քան ուսումնական։ Եթէ խիստ է այս գնահատութիւնը չանանք քիչ մը մեղմել։ Տղու մը կրթութեան գործը ամբողջացնելու համար, պէտք է հնգամեայ հիմնադրութեան շրջան մը, իսկ ամբողջ կառուցուածքի համար ութը տարուայ ուսումնական շրջան մը։

Վերը ըսինք որ առաջին հինգ տարիները աւելի մեքենական են։ Այն ժամանակ երբ հինգերորդ դասարաններէն յետոյ — պիտի սկսի « նոր սերունդի խեհաններուն, ձգտումներու խմորման շրջանը. այժմու մեր նախակրթարաններէն շատերը իրենց գործը վերջացած կը նկատեն ու կը բռնեն փողոցը կը նետեն տղաքը ձեռքերնին անարժէք թուղթ մը տալով իբր, վկայական։

Ահա այս է որ պիտի հասկնան գաղութները։ Պէտք է բոլոր նախակրթարանները վերածել ութնամեայ բարձրագոյն վարժարանի մը։ Ուսուցիչը, մանկավարժը հինգերորդ դասարանէն վերջն է միայն վեց, եօթը, ութերորդ դասարաններուն՝ որ պիտի կրնայ պատրաստել նոր սերունդը, համաձայն օրուան պահանջներուն. ու անկէ յետոյ է որ մենք պիտի կրնանք հաշուել թէ ուծացումէ, այլասերումէ հեռու և վերջ կը ճնայ երիտասարդութիւնը։

Մեր նպատակէն դուրս է այստեղ ծրագիր ներկայացնել, բայց պատկերը իտացնելու համար աւելցնենք որ, ազգային դաստիարակութիւն ըսելով պէտք չէ հասկնալ բնաւ այբուբենին, աշխարհացոյց քարտէսին, երկրագունդին կլորութեան, չորս գործողութեան կամ Աբայ գեղեցկին թուրքական ուսուցումը։ Որպէսզի կարենանք ըսել թէ նոր սերունդին ազգային կրթութիւն տրուած ենք, պէտք է անոր սորվեցնենք — գէթ համեստ չափով — Հայաստանի պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը, դիրքը, դերը, հայկական մտածողութիւնը, հին ու նոր մեր գրողներուն ձգտումները, կարճ՝ մեր ամբողջ մշակոյթը։ Որովհետեւ ասոնցմով միայն կրնանք ոգեւորել, սրտազինել գաղութներու մէջ մեր երիտասարդութիւնը։ Պիտի գիտնանք անվերջ խանդավառել, հայրենի արժէքներու անշէջ կրակով վառել մեր աղաքը, որպէսզի կարենանք հաւատալ թէ անոնք մեր վաղուան ստոյգ վերածնութեան լծակները պիտի դառնան։ Զուգահեռաբար տանելով այս աշխատանքին հետ, եւրոպական առողջ դաստիարակութեան պատուաստումը, անհրաժեշտ նախզգուշութիւններով Մարսիլիան ունի կորիզ մը։ Հաւատա՞նք որ այդ կորիզը զարգացնելու միջոցները պիտի գտնենք՝ ու մեր վարժարանը պիտի վերածենք ութնամեայ կրթարանի։

Մարսիլահայ ընթերցողը պիտի հարցընէ.— Լաւ, սակայն ունի՞նք այդ դասարանները կազմելու համար համապատասխան աշակերտներ ...

Պատասխանը կուտամ յաջորդով։

Մարսիլիա Մ. Ֆ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փոխրամասնութիւնները Հայաստանի մէջ

Վիճակագրութեան մը համաձայն, փոխրամասնութիւնները հետեւեալ համեմատութիւնը կը ներկայացնեն Հայաստանի մէջ.—

Առաջին տեղը կը բռնեն Թուրքերը, որոնց թիւն է 90,000, յետոյ կուգան Մալականները՝ 18,480, Եզիտիները (որոնց թիւը վերջնականապէս ճշտուած չէ) 13,800, Ասորիները՝ 2,161, Ցոյներ՝ 2554։

Ներկայիս կան 103 թուրք դպրոցներ 4000 աշակերտներով։ Մալականները ունին 24 դպրոց 2660 աշակերտներով։ Եզիտիները ունին 11 դպրոցներ 109 աշակերտներով։

90,000 Թուրքերուն մէջ միայն 132 հոգի Կոմիւնիստ կուսակցութեան անդամ են։

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔ

Ուրբերը Աւստօլուի մէջ

Կեսարիոյ առաջնորդական փոխանորդ Պուրմաեան քահ. խօսելով Կեսարիոյ Ս. Կարապետի ուրբերուն վրայ, կ'ըսէ թէ անոնց սնունդը կը սպառնայ պակսիլ, չունին ձերմակեղէն և զգեստ, անոնց մորթը արեւուն, փոշիին ու քրտինքին մէջ սեւցած ու կոշկոռ կապած է ճառերու վրայ երեսցած խորտուբորտ խաւերուն պէս։ Վերջերս Եօզկատէն Կեսարիա հասած են 8-12 տարեկան կարգ մը նոր ուրբեր ալ, որոնցմէ մեկ քանին այդ քաղաքի շուկաներուն մէջ կը մուրան եղեր։ Եօզղատ կը գտնուին դեռ 100-150 ուրբեր, որոնք անտիրական կը թափառին։ Առաջն. փոխանորդը կոչ կ'ուղղէ բոլոր Կեսարիոյ և Եօզղատի հայրենակիցներուն, հրաւիրելով զանոնք նիւթապէս աջակցիլ այդ ուրբերուն։

Ցունաստանի գաղութը

Աշխատանքի Միջազգային դիւանին շաբաթական տեղեկագիրը երկար տեղեկութիւններ կուտայ գաղթականներու տեղաւորման համար Ազգերու Դաշնակցութեան կատարած ձեռնարկներուն մասին։ Այս առթիւ հրատարակուած վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ թէ Ցունաստանի մէջ 7136 անգործ հայ գաղթականներ կան, բայց կը յուսացուի որ հետզհետէ կարելի պիտի ըլլայ գործ հայթայթել անոնց։

Վերջերս կարգ մը ցունարէն թերթեր քանի մը Հայերու անհատական գործերը մատի փաթթոց ընելով հակահայ հրատարակութիւններ ըրած էին։ Այս մասին բողոքելու համար Աթէնքի Ազգ. վարչութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացած է Հելլէն մամուլի դիւանի փոխ-տնօրէն Պ. Մօսքօփուլոսի, որ ցաւ յայտնելով եղած հրատարակութիւններուն համար, բացատրած է որ ատոնք հիմնաւոր բաներ չեն, այլ զաւեշտի ձեւով գրութիւններ, որոնց պէտք չէ շատ մեծ արժէք տալ։

«Կառավարութիւնը ոչ մէկ ատեն կը բաժնէ մտմուլի մէկ մասին այդ գրութիւնները, աւելցուցած է Պ. Մօսկոփուլօ, և եթէ կը փափաքիք, մաքերը հանդարտեցնող հերքումագիր մը ղրկեցէք, որպէսզի կարեւոր թերթերու մէջ հրատարակել տամ զայն։»

Թրակիոյ առաջնորդ Երուանդ Եպս. Փէրտահճեան ներքին նախարար Փանագեօփուլօսի ներկայացած է Սելանիկի մէջ և խօսած է հայերու հպատակութեան և տեղահանութեան մասին։ Նախարարը ըսած է թէ դժբախտաբար ներկայ կառավարութիւնը չկրնար նոր կարգադրութիւն մը ընել տեղահանութեան մասին, քանի որ այդ որոշումը կը պատկանի նախորդ կառավարութեան և իրենք ստիպուած են գործադրել։ Նախարարը խոստացած է Աթէնք վերադարձին զբաղիլ նաև հայերու հպատակութեան դիմումներուն հետեւանք տալու խնդրով։

Փարիզ

Տրապիզոնի նահանգի հայրենակցական Միութեան Օգոստ. 14ին գումարած ընդհ. ժողովին մէջ կարծիքներու փոխանակութենէ յետոյ ձեռնարկուեցաւ վարչական մարմնոյ ընտրութեան և ընտրուեցան հետեւեալները.—

Պ. Պ. Երուանդ Ցարութիւնեան, Սեդրաք Փաչաճեան, Տիկին Շողիկ Դերձակեան, Պ. Պ. Նազարէթ Սօմունճեան և Մինաս Շահրիկեան։

ԴՐՕՇԱԿ

ՕՐԳԱՆ Հ. Ց. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան բաժնեգին.— 20 Ֆրանք *Ամերիկա՝ 2 տոլար. Հատը 2 Ֆրանք*

Հասցէ.— S. DER-TOVMASSIAN. 6 Av. de Sully, Chaville (S. et O,) (France)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Պալքանեան նոր Դաշնակցութիւն մը

Վիրջին մեծ պատերազմը իր ահռելի աւերներով ա՛նքան սարսափեցուցած է ժողովուրդները, որ ամէն երկիր միջոցներ կը փնտռէ ապագայ նմանօրինակ նախճիրներէ խուսափելու համար։ Ֆրանքօ-գերմանական վտանգի կողքին կայ նաև յափրեենական Պալքանեան խնդիր մը և այս անգամ ալ այդ երկրի ժողովուրդներն են որ կ'ուզեն ապահովութեան դաշինք մը կնքել իրարու միջեւ։ Առաջարկը հրապարակ նետողն է Ցունաստանի արտաքին նախարար Պ. Ռէնտիս, որ արդէն իր ծրագիրը ներկայացուցած է Ռումանիոյ, Եուկոսլավիոյ և Թուրքիոյ կառավարութիւններուն։ Պուլկարիան ևս անտես չպիտի առնուի։ Ծրագրի հիմնական պայմաններն են՝ գործադրութեան մէջ եղող բոլոր դաշնագիրներու, Պալքանեան բոլոր երկիրներու հողային ամբողջութեան և անոնց ազգային գերիշխանութեան պահպանումը։ Այս դաշինքին յարակից պիտի կնքուին ուրիշ դաշնագիրներ ալ՝ որով պարտաւորիչ իրաւախոհութիւնը պիտի ընդունուի բոլոր անհամաձայնութիւններու համար։

Ռումանիա սկզբունքով ընդունած է այս առաջարկը, բայց իր վերջնական դիրքը պիտի ճշդէ Եուկոսլավիոյ տալիք պատասխանէն յետոյ։ Աթէնքի թուրք դեսպան ճէվատ պէյ այս մասին գրած է Էնկիւրիի կառավարութեան, որուն պատասխանին կը սպասուի այս օրերս։ Ցունաստան առաջարկած է որ Պալքանեան շահերու վերաբերեալ բոլոր խնդիրներու կարգադրութեան համար Պոլիսը նշանակուի իբրև կեդրոն պարբերական ժողովներու։

Փոքրիկ համաձայնութենէն վերջ Պալքանեան այս համաձայնութեան կազմուիլը միանգամ ընդ միշտ կը ձգտի պատուար մը ըլլալ համայնավարական շարժումին դէմ։ Երբոպա ծաւալումին դէմ։

*** Միւս կողմէ Ցունաստանի Վարչապետ Զօր. Բանկալօս Հելլէն-Պուլկար, և Հելլէն-Սերպ անհամաձայնութեանց կարգադրութեան առիթով հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.— Ցունաստանի արտաքին կացութիւնը գոհացուցիչ է։ Ազգ. ոյժերու կազմակերպութեան կ'աշխատուի փութով։ Պալքանեան բոլոր պետութիւններու մէջ ամենէն աւելի խաղաղասէր եղող Ցունաստան՝ չկրնար հանդուրժել որ իր արժանապատուութիւնը ոտնակոխ ըլլայ և ուղղակի կամ անուղղակի իրեն դէմ ոևէ սպառնալիք տեղի ունենայ, երբ բոլոր Պալքանեան երկիրներու ամէն դիւրութիւն կուտայ իրենց բարեկամական յարաբերութիւնը ամրապնդելու։ Ցունաստան իր ազգային ոյժերուն վրայ կատարեալ վստահութիւն ունի և կարող է ճնշել անոնք, որ կը յանդգնին անցնիլ իր սահմանը։ Ցունաստանի հողային ամբողջութիւնը խանգարել ուզողները, իրենց դէմ պիտի գտնեն հելլէն հողը պաշտպանող 600 հազար հոգիէ բաղկացեալ մեծ բանակ մը։

Տիւրքիոյ Սուրիոյ անկախութիւնը կը պահանջեն

«Ֆօսիշէ Ցայթունկ»ի մասնաւոր թղթակիցը Մէճէլի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է Տիւրքիոյ ապստամբական շարժման ղեկավար Սուլթան Աթրաշ փաշայի հետ, որ յայտարարած է թէ Ֆրանսացիներէն գրաւուած զէնքերը չպիտի վերադարձնէ և բացարձակապէս չպիտի դարմանէ ապստամբութեան երեսէն առաջ եկած, մասնաւորաբար ռեւտրականներուն կրած վնասները։

Սուլթան Աթրաշ չգոհանար Տիւրքիներուն տուուելիք ինքնավարութիւնով, այլ կը պահանջէ բովանդակ Սուրիոյ ամբողջական անկախութիւնը՝ իր խորհրդարանով, իր բանակով, իր ազգային կառավարութիւնով և իր թագաւորով կամ նախագահով։ Ֆրանսացիները պարզապէս խորհրդականի պաշտօն պիտի ունենան։

Տիւրքիներու պետը շատ վստահ է իրերու ներկայ կացութենէն՝ և կը յուսայ որ իր բարեկամներուն և դաշնակիցներուն միջոցով պիտի յաջողի համբողջ Սուրիոյ մէջ ընդհ. ապստամբութիւն առաջ բերել։

Եօթը Եգիպտացի կախուեցան

Անցեալ տարի Եգիպտոսի մէջ անդրադարձաւ սերտար Սըր Լի Սթէքը սպանողներէն եօթը հոգի կիրակի առաւօտ կախաղան հանուեցան Գահիրէի մէջ։ Մահապարտներէն Ապտէլ Ֆաթթահ Էմաեամի պատիժը ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի փոխուեցաւ, իր ցուցմունքներուն պատճառաւ։ Բոլոր մահապարտներն ալ քաջաբար դիմաւորեցին մահը, բացի Ֆօքդ. Շէֆիր Մանսուրէ որ ուժգին դիմադրութիւն ցոյց տուաւ և մինչեւ կախաղան քաշքշտուելով տարուեցաւ։

Վէհապիները Մէտինէի վրայ կը յարձակին

Երուսաղէմէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Վէհապիները Մէտինէի դէմ յարձակողականի ակսած են։ Ընդբախօսումը մեծ ինսաներ պատճառած է և մարգարէին գերեզմանը պարունակող մզկիթին շուրջերը ծանրապէս ինսասուած են։ Ուրիշ մզկիթ մը, որ Մուհամմէտի հօրեղբայր Համզայի երեզմանը կը պարփակէ, քանդուած է։

Օսմ. համայնավարներու դէմ հալածանք

Համայնավար կամ անիշխանական կուսակցութեանց պատկանող օտարականներու մասին ոստիկանական տեսչութիւնը կը շարունակէ քննութիւններ կատարել։ Առջի օր երկու Սպանիացի երկու Իտալացի և ինը Պուլկար հպատակներու վտարման որոշում որրեւեցաւ։ Քաղաքական գործունէութիւն ունեցող ուրիշ «անբաղձալի»ներու մասին ալ մօտ օրէն նմանօրինակ որոշումներ պիտի տրուին։

Անցած օր ժողովէ ելած ոստիկանին ձերբակալուած 22 վրացի հպատակները ազատ թողուեցան, հաստատուած ըլլալով որ անոնց հաւաքուելուն նպատակն էր ողջերթ մաղթել իրենց 10 ընկերներուն, որոնք Վրաստան պիտի մեկնէին։ Ցիշեալ 10 հոգին արդէն մեկնած են Գերմանիոյ ճամբով։

Պոլիս Գերման օդանաւերու կ'ուղղուն

Գերման օդանաւեր քանի մը օր առաջ Սերպիոյ և Ռումանիոյ ճամբով Թուրքիա գացած են, հակառակ վերապայմանի դաշնագրին տրամադրութեանց։ Գերմանները ներկայիս զբաղած են Պալքաններու և Թուրքիոյ մէջ օդակայաններ հաստատելու, սկսեալ Ալպանիայէն, ուր արդէն սպասարկութիւն մը հաստատած են Կորիցայի և Թիրանայի միջեւ։ Երեք նոր գիծեր կան արդէն ներկայիս, և մօտ օրէն անոնք պիտի երկարին մինչեւ Սելանիկ և Պոլիս։

Գերման օդանաւային սպասարկութեանց կեդրոնը պիտի ըլլայ Պոլիսը, ուսկից երթեւեկները պիտի կազմակերպուին Օտէսայի, Պաքուի, Թիֆլիզի, Էնկիւրիի և Իզմիրի հետ։

Այս ընդարձակ ձեռնարկը իրագործանացնելէք դրամագլուխ ձեռք բերելու համար ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին Պերլինի մէջ։ Ցունաստանի կողմերու մէջ կան բազմաթիւ գերման զինուորական և քաղաքային օդանաւորդներ։

Քրէտի Ֆօնսիէի ետեւող թիւերը

Օգոստոս 15ին տեղի ունեցած վճռակահանութեան մէջ 50000 ական ֆր. պարգեւ շահած են հետեւեալ թիւերը.— 1886ի շրջաբերութենէն՝ թիւ 306,692, 1903էն՝ 540,214, 1911էն՝ 254,296։

Ջարդարարներու վարձատրութիւնը

Մարաշ քաղաքը Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովէն՝ իր հերոսական պայքարին համար իբր վարձատրութիւն՝ ստացած է կարմիր ժապաւէնով «Անկախութեան շքանշան» մը, որ անցած շաբաթ մեծ հանդիսաւորութեամբ և հազարբուր ժողոովուրդի ներկայութեան կախուած է քաղաքի ժիջնաբերդին դրօշակին վրայ։ Ամէն կողմ դրօշազարդուած է, խանութները փակուած են, ուրախութեան ցոյցեր կատարուած և ճառեր խօսուած են։ Այս այն Մարաշն է,ուր ժիլլիճի թուրքերը 13,000 հայ ջարդեցին 1920ի Յունուարին, երբ ֆրանսական գրաւման բանակը զիշերանց պարպեց քաղաքը և Ատանա քաշուեցաւ։ Միլլիճիներու առաջին յայողութիւնը կը սկսի այդ թուականէն։ Էնկիւրիի վարձատրութիւնը շատ ուշ մնացած է։

Հայերու «կացինը»

Քրտական շարժման հետեւանքով սկսած դատավարութեանց շարքը դեռ չէ վերջացած։ Այդ ապստամբութեան մասնակից բոլոր գիւղերու աչքառու բնակիչները Անկախութեան դատարաններու հաւատաքննական բովէն կ՚անցնին։ Բերթիշ գիւղի բնակիչներէն 8 հոգի, որոնք ազատ արձակուած են եւ այս ուրախալի առթիւ մաղթանքներ ըրած են Էնկիւրիի կառավարութեան հասցէին, որ զիրենք ազատելով «Հայերու կացիններէն եւ Ռուսերու լուծէն», իրենց լծկանները ապահոված և սերմնցու տուած էր։

Խանէքիի դէպքին մասնակցող 13 հոգիի դատավարութիւնը դեռ չէ վերջացած։ Նոյնպէս կը շարունակուի լրագրապահներու հարցաքննութիւնը։

Թուրք օդանաւային պատուիրակութեան ի պատիւ

Գրած էինք թէ թուրք օդանաւային պատուիրակութիւն մը եկած է Ֆրանսա և այցելած է Պուռժէի օդակայանը։ Պատուիրակութեան նախագահն է ձէվատ Ապպաս պէյ, անդամներն են՝ հրամանատար Իսքէնտէր պէյ, օդանաւորդ Վիճիհի, Շաքիր Հաշիմ և Սիւլէյման պէյերը, որոնց կ՚ընկերանայ հարիւրապետ Պարլըթէն, թուրքիոյ Ֆրանս. օդանաւային կցորդը։ Առջի օր Աէօրօ-Գլիւպի սրահներուն մէջ այս պատուիրակութեան ի պատիւ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ. ներկայ էին օդանաւորդային սպասարկութեան փոխնախարար պ. Լօրան Էյնաք, իր գրասենեակի տնօրէնը գնդապետ Կուա և բազմաթիւ այլ պաշտօնական անձնաւորութիւններ։ Աէօրօ-Գլիւպի փոխ. նախագահ պ. Ռոտոլֆ Սօրօ բարի գալուստ մաղթեց հիւրերուն, որմէ վերջ Միջազգ. օդանաւ. դաշնակցութեան նախագահ պ. Հանրի տը Վօ գովեց Յանքերը թուրք օդան. դաշնակցութեան, որուն նախագահը ձէվատ Ապպաս պէյ մինչեւ անցեալ փետրուար 40 միլիոն ֆրանք ստացած է և մինչեւ տարուայ վերջը կը յուսայ կրկնապատկել այս գումարը՝ դործածելու համար օդանաւերու գնման։ Թրքական այս դաշնակցութիւնը 400 գրասենեակներ ունի Թուրքիոյ մէջ և հանգանակութիւնները փութով առաջ կը տարուին։

Պ. Լօրան Էյնաք ճառ մը խօսելով մաղթեց որ Ֆրանսա և Թուրքիա սերտօրէն աշխատակցին և թէ երկու հանրապետութեանց միջեւ յարաբերութիւնները բարւոքին։

Ձէվատ Ապպաս պէյ շնորհակալութիւն յայտնեց կառավարութեան և օդանաւային ընկերութեանց ներկայացուցիչներուն և յատնեց որ իրենք քաղաքային օդանաւորդութեան արդի վիճակին մասին Եւրոպայի մէջ քննութիւն կը կատարեն և գտած են որ Ֆրանսա առաջին շարքին վրայ կուգայ։

Թրքական օդանաւային դաշնակցութիւնը մօտ օրէն պիտի ընդունուի միջազգային լիկային մէջ։

Պոլշեւիկ գործիչին դատաճանութիւնը

Մէչիլավ Եարօսլավսքի անուն Պոլշեւիկ մը, որ Վիեննայի սօվիեթական դեսպանատան խորհրդականի տիտղոսը ունէր, իրականին մէջ Զինովիէվի կողմէ պաշտօն ստանձնած էր Վիեննայի մէջ հաստատել մահնավարական քարոզութեանց կեդրոն մը ստեղծելու, արեւմտեան Եւրոպայի և մասնաւորապէս պալքաններու մէջ յեղափոխական շարժում առաջ բերելու համար։ Այս անձը 1918էն իվեր ղեկավար դեր կը կատարէր Գ. Միջազգայնականի մէջ և կ՚աշխատակցէր Փրավտա եւ Իզվէսթիա պաշտօնաթերթերուն։

Ժամանակ մը իվեր խորհրդային ղեկավարները կը նշմարէին որ Մոսկուայէն զանազան տէրութեանց համար տրուած գաղտնի հրահանգները շահագրգռուող պետութեանց կողմէ կ՚իմացուին զարմանալի արագութեամբ մը և միջոցներ ձեռք կ՚առնուին անոնց կողմէ չնչերը ձգելու համար այդ հրահանգներու գործադրութիւնը։ Այս մասին լուրջ կասկածներ ծանրացան յիշեալ Մէչիլավ Եարօսլավսքիի վրայ, որ յանկարծ հրաման ստացաւ Զինովիէվէն Մոսկուա դառնալու և բացատրութիւններ տալու համար։ Ասոր վրայ պոլշեւիկ գործիչը դեսպանատան բոլոր կարեւոր վաւերաթուղթերը հետը առնելով փախուստ տուած է Վիեննայէն եւ կ՚ըսուի թէ ապաստանած է օտար տէրութեան մը հողը, որուն յանձնած է պոլշեւեկեան պրոպականդին վրայ խիստ զգայացունց յայտնութիւններ պարունակող թուղթեր։

Դրամատուներու գործադուլը

Աժիսը վերջացաւ եւ տակաւին դրամատուներու գործադուլը կը շարունակուի։ Յիշենք որ գործադուլի ազդանշանը տրուեցաւ նախ Մարսիլիայէն 21 Յուլիսին եւ երեք օր վերջ Փարիզի մէջ արձագանգ գտաւ։ Հիմա արդէն հինգերորդ շաբաթը մտած ենք եւ բանթողնեւրու թիւը 30,000ի հասած է, անոնց միացած ըլլալով արձակուրդէ վերադարձող բազմաթիւ պաշտօնեաներ։

Բանակցութիւնները կը շարունակուին դեռ։ Դրամատան տնօրէնները առջի օր ներկայացան Աշխատանքի նախարարին, առանց ոեւէ արդիւնքի յանգելու։ Պօրտոյի քաղաքապետ երեսփոխան պ. Մարքէ մեծ քաղաքներու իր պաշտօնակիցներուն նամակ մը ղրկելով կը թելադրէ որ իրեն միանան խնդրելու համար վարչապետ պ. Փէնլվէէն, որ իրաւարարի դեր կատարէ գործադուլին վերջ տալու համար։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Մուսթաֆա Քէմալ փաշա կը ճամբորդէ Սեւ Ծովու եզերքը Գուսթէմունիէն մինչեւ Ինէպոլու։

— Ատանայի մէջ սեպտ.ի կիսուն բամպակի համաժողով մը պիտի գումարուի, որուն ներկայ պիտի ըլլան Մ. Քէմալ եւ նախարարները։ Այս տարի բամպակի բերքը խիստ առատ է և կարելի պիտի ըլլայ եղեր 150 հազար հակ արտածել։

— Պոլսոյ Շիրքէթի գործաւորները գործադուլ յայտարարած են 19 օգոստոսին, սակայն ծովային գինուորներ անմիջապէս բռնած են անոնց տեղը, որով շոգենաւի երթեւեկը չէ դադրած։

— Թրիէսթէն Պոլիս եկող Գլէօբաթրա շոգենաւէն 22,200 պրակ մաքսանենգուած սիկառի թուղթ գրաւուած է։

Լճեալ գոյքերու աւարը

Դ. ՅԱՆԿ

Վերջին անգամ ծախուած են հօտեւեալ հայերու լճեալ գոյքերը.— Էնկիւրիւ։

Հաճի Մարթա օղլու Գէորգի տունը 500, Պալըը Պետրոս օղլու Օննիկի տունը 100, Մազլում օղլու Օննիկի տունը 300, Փափազ օղլու Յովսէփի այգին 40, Զաքին օղլու Պետրոսի արտը 50, Մաքսուտ օղլու Քեթրոյի արտը 40, Սէֆերչահ օղլու Վիչէնի այգին 150, Գեղանուշի դուստր Մարիքայի այգին 35, Պինեաս օղլու Գէորգի արտը 30, Օտապաշը օղլու Քամիսի, արտը 30 Կաթոլիկ Գրիգորի արտը 25, Փոսպըյըգ օղլու Պետրոսի արտը 30, Ուզումանի դուստր Մաննիկի տունը 250, Ուզուման օղլու Օննիկի արտը 150, Հաճի Մարթա օղլու Օննիկի այգին 50, Ուզուման օղլու Օհաննէսի կնոջ այգին 20 ոսկի։

ՔԷՍՔԻՆ. — Հաճի Յակոբ օղլու Աւետիսի տունը 500 ոսկի, Ուլագեան Սարգիսի և Ռուբէնի տունը 400, Մինաս օղլու Յակոբի տունը 100 ոսկի, Ապաճի օղլու Հաճիի տունը 600, Թէրէզեան Օհաննէսի տունը 200, Սահակեան Սահակի տունը 50, Զիլինկիրեան դերձակ Դաբրիէլի տունը 150, Պահատիրեան Յակոբի տունը 200, Նահակ օղլու Թորոսի տունը 700, Հալաճեան Նշանի 8 խանութները 2050 ոսկի։

ՍԱՐՈՒԽԱՆ. — Իզմիրցի Սիմոն Սիմոնեանի տունը 22500 ոսկի, Սափրիչ Յարութիւնի տունը 5685, Քէօլէհան Յարութիւնի տունը 5876, Մանիսացի Փափազ օղլու Յակոբի 2 այգիները 1800, Թէրզի քըզը Մկքայէլի այգին 1422, Երմէնի Պալապան Յակոբի այգին 340, Հաճի Բարղիկի այգին 1610, Ուաճի Օննիկի այգին 700, Միսաքի այգին 515, Թահմիս Յակոբի այգին 1350, Աւետիսի այգին 2700, Ունճի Արթինի այգին 470, «Սահաթճի Երմէնի»ի այգին 600, Դերձակ Արսլանի 2 այգիները 5880, Առաղճապոր Հաճի Յակոբի այգին 300, Գինեպան Հաճի Յակոբի այգին 655, Երկաթագործ Գարագաշի այգին 1320, Գարա Քէհեայի այգին 700, Երկաթագործ Գրիգորի այգին 400 ոսկի։

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք Ֆրանսայի մեր թղթակիցներէն և աշխատակիցներէն.—

1. Կարելի եղածին չափ քիչ տեղ տալ տեղական վէճերու։

2. Փաստացի տեղեկութիւններ թիւեր և իրողութիւններ հաղորդել իւրաքանչիւր շրջանի հայկական կեանքի մասին, առանց խճողելու խորհրդածութիւններով

3. Ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. «Կայծակ» թաղային խումբի բոլոր ընկերները անյապաղ ժողովի կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար 29 Օգոստոս Հաբաթ երեկոյ, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Ց. Դ. Փարիզի Քազաքային կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Պիյանքուրի և շրջակայի Դաշնակցական բոլոր ընկերները՝ յառաջիկայ Շաբաթ 29 Օգոստոս ժամը 9ին՝ 41 Rue de St Cloud Billancourt։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ վարժարանի շրջանաւարտ կամ թերաւարտ սաներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ կարեւոր ու անյետաձգելի խորհրդակցութեան մը, որ պիտի տեղի ունենայ Օգոստոս 30ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ։ Կը խնդրուի իրարու լուր տալ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ժասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ շաբաթ երեկոյ 29 օգոստ. ժամը 8ուկէսին 130 rue du Bac,— metro Sèvres Babylone.

Հ. Ց. Դ. Արմէն-Գարօ թաղային կոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ յառաջիկայ 29 օգոստ. շաբաթ գիշեր, 95 Bld. St. Germain Metro Odéon։

«ԲԱՐԶՐ ՀԱՅՔ»Ի ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ.— «Բարձր Հայք»ի խումբ մը հայրենակիցներ հայրենակցական միութիւն մը հիմնած են. այս առթիւ կրկին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ միութեան յառաջիկայ ընդհ. ժողովին՝ որ տեղի պիտի ունենայ 30 օգոստ. կիրակի օր ժամը 3ին, 21 Rue de Faubourg de Temple, metro Belle-Ville։

GRAND LOCAUX INDUSTRIELS à vendre. — Matériel d'Usiue, matériel d'Imprimerie. Ecrire pour rendez-vous à **M. Teurnier** 24, Rue des Faussés St-Jacques Paris.
Tél. **Gobelins 43-12.**

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Ստացանք «Հառաչներ և Շողեր» (Քերթուածներ), հեղինակ՝ Սարգիս Բարսեղեան, Փարիզ, 1925, տպագր. Ներսէս, 43 էջ, գին 3 ֆրանք։

Փարիզի նորաձեւութիւններու դերձակ

ԱԴԱՄ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

որու մօտ պիտի գտնէք անգլ.և ֆրնս. ընտիր և ճաշակաւոր կերպասներ։
Հասցէն 19 Rue Bergère Paris 9e
(Պանք Քոմերսիալ տ՚Օրիանի քով)
Դիմեցէք հոն և պիտի գտնէք չափաւոր գիներ. բոլորովին արդիական մեթոտ մը։ Հոն ձեր պահանջները նկատի պիտի առնուին այնքանով-նամովորձեր ձեայուն դերձակը պիտի ունենաք անմիջապէս։ Կիրակի օրերը ժամը 10–12 ժամադրութեամբ։

Կարդացէք եւ տարածեցէք

“ՅԱՌԱՋ,,Ը

ՀԱՆՐԱՇԱՀՈՒՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

“ՊԱԹԻՍՔ”

15, Rue Lamartine Métro: Cadet կամ le Peletier

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

Կը փնտռուի քէօթահիացի Արտաշէս Պալեան, որ երկու երեք ամիս առաջ Մարսիլիայէն փարիզ եկած էր, կը խնդրուի իմացնել թերթիս։

Հաժանորդներուն

Կարգ մը բաժանորդներէ գանգատներ կը ստանանք, թերթի յապաղման առթիւ։

Կը փութանք յայտարարել թէ՝ ամէն միջոց ձեռք առնուած է առաքումը կանոնաւորելու համար։ Հասցէներու տպագրութիւնը կ՚ուշանայ քանի մը օրէն, ինչ որ պիտի փութացնէ առաքումը։

Թերեւս աւելորդ ջլլալ յիշեցնել թէ շատ մը յապաղումներ մեր կամքին անկախ են, առ այժմ։ «Ցառաջը» ամէն նախընթաց ընդունելութիւն գտած ըլլալով կը խնդրուի որ քիչ մը համբերութիւն ունենան մեր ընթերցողները, որպէսզի կարենանք լրացնել բոլոր թերի դժուարութիւնները։

ՑԱՌԱՋ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

ՕՏԷՈՆ Mr. Bortzmeyerի քէօշքը, 5 Carrefour de l'Odéon.

St. Lazareի *կայարանը* Cours de Romeի *թիւ* 172 *քէօշկը*

St MICHEL Madame Allanche

Bd. St. Michel *թիւ* 7ի *առջեւ կրպակը (քէօշք)։*

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ, Պ. ՊԵԼԼՕԶ *թիւ* 3ին առջեւ (քէօշքը)։

Rue Lafayette Պ. Արտաշէս Պաս. *մաճեանի մօտ*, 53 **Fbg. Montmartre**։

ՊԵԼՎԻԼԻ ՄԷՋ (*Փարիզ*)

Librairie Gachet

19, Rue de Belleville Paris (19)

Restaurant International

Mr. P. Mavros

92, Rue Rébeval Paris (19)

(*մուտքը* Rue de Belleville)

Belleville Արեւելեան նպարավաճառ պր. Յարութիւնեանի խանութը 18 bis Rue Jouye-Rouve.

ՌԸՆՕի գործաւորներուն համար

Պր. Ա. Պօյաճեանի *մօտ*

43, Rue St. Cloud Billancourt

Հեռցհեռ կը ծանուցանենք միւս տեղերը։

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Օգոստոս 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին	103.05
Տոլար	21.18
Մարք (ոսկի)	5, 04
Թրքական Թղթ.	12.20
Թրք. ոսկի	93.—
Մէճիտիէ	10.—
Լէվա	15.50
Տրախմի	34
Լիր	79.10
Պելժ. ֆրանք	96.45
Զուից. ֆրանք	411.—
Զերվոնեց	108.—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քրէտի Փոնսիէ	I	1845 *ֆր.*
«	« II	1240 «
«	« III	1205 «
Ռուժելի երկթ.		102.75 «

Comptoir Parisien de Change et de Crédit
80, Rue Lafaye tte

Հայերէն կը խօսուի

Le Gérant: H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն { 65, Rue Pascal. PARIS (13)

ԹՈՒԺՆԵՐ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թուրքիա եւ գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Չեք. մանուափոսք եւն. գրել Sch. Missakianի անունով

ՈՒՐԲԱԹ
28
ՕԳՈՍՏՈՍ
1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 12 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓԱՐԻԶ-ԼՈՆՏՈՆ-ՊՐԻՒՍԵԼ

Մեր թղթակիցներն ու աշխատակիցները հետզհետէ նիւթեր կը հայթայթեն «Յառաջ»ի, իրենց շրջաններու հայկական կեանքի մասին։

Տակաւին անկատար են տեղեկութիւնները։ Շրջաններ կան որոնց պատկերը ծանօթ չէ։ Մոռցուած անկիւններն ալ շատ են։ Տակաւին երէկ նամակ մը ստացանք բարեկամէ մը, որ կը պատմէ թէ բաւական թուով հայրենակիցներ կը գտնուին Լա Սիկալիէր Լառժանթիէռի, Օսնասի, Վալ-է-Պէնի մէջ (Արտէշի գաւառ), ամէնքն ալ քիչ շատ աշխատանք ճարած, բայց զուրկ հաւաքական կեանքէ։ Միայն երկու մանրահիներու մէջ կ'աշխատին 40-50 կիներ ու աղջիկներ, իսկ բազմաթիւ մանուկներ ֆրանսական դրպրոց կը յաճախեն կամ կը թափառին, մոռնալով ամէն բան։

Պատմութիւնը նոյնն է ամէն տեղի համար։ Պէտք է շարունակել պրպտումները, որպէսզի կարելի ըլլայ ամբողջական գաղափար մը կազմել։ Իսկ մինչեւ այդ, պէտք է գործել հոն ուր կացութիւնը պարզ է, և մարդիկ ու միջոցներ կան։ Բոլոր արգելքները անյաղթելի չեն, կը բաւէ որ ընդունինք թէ՝ օրուան վաստակէն յետոյ, ուրիշ գործեր ալ կան որ աշխատանքի կը կանչեն մեզ։ Եթէ միայն գործարանին սուլիչը պիտի շարժէ մեզ, կը հետեւի թէ չենք հասկնար գալիք վտանգը։ Ժամանակի մասին չենք խօսիր, որովհետեւ միշտ կարելի է շաբաթը քանի մը ժամ լնցնել, սրճարանի և թղթախաղի պահերէն կամ գիշերային թափառումներէն։

Շատ մը վայրեր երեսի վրայ մնացած են, քանի որ կեդրոններն իսկ դեռ նոր կը կազմակերպուին։ Փարիզը սաղմնային վիճակի մէջ է։ Մարմիններ ստեղծուեցան, ծրագիրներ կան սեղանի վրայ, բայց մայրաքաղաքը տակաւին ինքզինքը կառավարել չէ սկսած, որպէս զի կարենայ հանդիլ գաւառներուն, եւ իւրաքանչիւր գաւառի հայաշատ աւանին։ Գեղեցիկ առաջադրութիւններ կան Մարսիլիոյ համար ալ, ինչպէս կը հասկցուի այս օրուան թղթակցութենէն։ Միայն թէ, ինչպէս Փարիզի մէջ, այստեղ ալ աւելի շատ կաթող. պատուիրակին հաւաստիքներն են որ կը լսուին, քան իրական գործեր։ Հոգեւոր հովիւը անդադար կը խօսի ու կը ծրագրէ, կը պտտի եւ աւետիսներ կուտայ։ Ժամանակը պիտի ցուցնէ այդ հաւաստիքներուն իրական արժէքը։

Սպասելով այդ օրուան, հաճոյքով կ'արձանագրենք այն հաւաստիքը թէ միայն եկեղեցին պիտի պահէ դաւանանքի տարբերութիւնը, իսկ հանրային կեանքի մէջ, ազգային կազմակերպութեան համար, բոլոր Հայերը պիտի մասնակցին առանց խտրութեան։ Անշուշտ Պալաքեան եպսկ. ինքնաբերաբար չէ ըրած այս յայտարարութիւնը, եւ Թեմական Ադիմադրեալ Վարչութիւնը ամբողջովին կ'իւրացնէ զայն։ Արդէն շատ ուշ մնացած ենք այս ճամբուն վրայ, եւ ողբալի պիտի ըլլայ արդիւնքը, եթէ նորէն ձգձգուի։ Ո՛չ ակադեմական վէճերու պէտք կայ, ոչ ալ աւելորդ մտաւախութեանց, այս տարբական պահանջը լրացնելու համար։

Բայց մենք ուրիշ կէտի մը մասին պիտի խօսէինք։

Ֆրանսայի հետ բաղգատելով, երկրորդական են Անգլիոյ եւ Պելժիոյ գաղութները, բայց այդ չի նշանակեր թէ անոնք իրաւունք ունին յօրանջելու եւ ամէն բան բախտին ձգելու։ Պրիւսէլ եւ Անվէրս, ուր կեդրոնացած են մեր հայրենակիցները, աւելի ամիսի են քան Փարիզը։ Մանչեսթրը շատ մը յարմարութիւններ ունի։ Լիոնի վրայ, իրօք, հին եւ հաստատուն գաղութ. իսկ Լոնտոնը եթէ ցրուած է, գոնէ թշուառ չէ։ Ո՛ր օրուան կը սպասեն այս կեդրոնները, կենդանութիւն եւ շարժում ստեղծելու համար իրենց բոլորտիքը։ Օտարացման որդը անդադար կը կրծէ եւ կը քամէ այդ գաղութներուն կենսական հիւթերը։ Տարին քանի մը հանդէսով կամ պատահական ողորմութիւններով ոչ հայկական մշակոյթը կը զարգանայ, ոչ ալ կը լրանայ մեր պարտականութիւնը Հայաստանի հանդէպ։ Որքան լայն եւ ամուր կազմակերպուած ըլլայ գաղութ մը ինքն իր մէջ, այնքան աւելի արդիւնաւոր գործ կ'արտադրէ թէ ինքն իրեն եւ թէ ընդհանուրին համար։ Փարիզ, Լոնտոն և Պրիւսէլ պատահական կայանները չեն այլեւս։ Ոչ մէկու մտքէն կ'անցնի թեւ. լաքրել որ բոլորը տուն տեղ ըլլան այդ օտար ափերուն վրայ, բայց քանի որ հարկադրուած են խարիսխ նետել այս ու այն կողմ, պարտաւոր են առաւելագոյն օգուտը քաղել տեղին վրայ, այսօրուան եւ վաղուան համար։

Լուրջ եւ սրտցաւ աշխատանքով մը, Լոնտոն, Փարիզ եւ Պրիւսէլ պիտի փրկեն ոչ միայն իրենք զիրենք այլ եւ իրենց եղբայրակցութեան բազուկը պիտի երկարեն անբախտներուն, եւ աւելի հեռուները։

ՏՈՄՍԵՐ

Ո՞Վ ՄԵԾԱՍՔԱՆՉ ԴՈՒ ԼԵՋՈՒ ...

—Պօն ժուր, փըթիթ մամա...

—Պօնճուր, պուռեթիկս...

—Փըթիթ մամա, այս եղեկոյ թատրոն պիտի չ'երթա՞ՆՔ...

—Չէ աղջիկս, այսօր գործ ունիմ։

—Է՛ գործ ունիմ, գործ ունիմ, մէ՛ւանք մամա, ես սպիւէ կ'ըլլամ կոր... է՛ մամա էթղանճէ ես չես նասկցար կոր պնող նամադ չես եղթար կոր...

—Եկո՛ւր նաշէ, տղաս։

—Ուտեմ չէ, մամա, ժէ քա ֆէճ... ես էկլիզ պիտի եղթամ բաբայիս նէտ, նէսթա՞ բաբա։

—Էրկիսը ի՞նչ է տղաս։

—Էկլի՞զ, ուղէ նոն փղէթըր կայ, մօնսէնյէօր կայ, ժէզիւ-ռուխըթ կայ, տիէօ կայ, ուղէ փղիէղ կ'ըճեճ նոճ...

—Կնիկ, եկուր սրվոր յեզուն նասկցիր, ի՞նչ կ'ուզէ։

—Ճաճըմ ժամ երթաճ կ'ըսէ չէ՞ս նասկնար։

—Մամա, էթղանճէնեղը սա՞լ կ'ըլլաճ... մամա մենճ թո՞ղ եճի, էօլ ինձի թուղ կ'ըսեճ կոր։

—Հայ եճ զաւակս

—Ադմենիէճ չէ՞ճ մամա, է՛ ինչո՞ւ թուղ կ'ըսեճ կոր։

—Եկուր տղաս, ժրանսիէրճ մը խօսէ որ, նօրմոյդ լսէ։

—Մամա, նօրմուդ մի ըսեղ, ամօթ է, թանճ ըսէ, էթղանճէնեղը կ'ըսեճ նօղմուդ... բաբա, այսող բոլի ադի իսթուադէս, վաղը մասէօղլս, աղտղ հաւօ մը պիտի տայ ինձի։ Այս էֆգամէճէճ վեղջ, բղըմիէղ պիտի ացցնիմ...

—

«Ազգերնիս կը յառաջդիմէ կոր» երջանի՛կ եմ։

Եւ փա՛ռք տալու է, եթէ, հինգ-տասը տարի յետոյ, բանի մը հայերէն բառ մնացած ըլլայ հայ մանուկի բերնին մէջ։

Կ. ՊԵՏՈՒՆ

ԿՈՇԿՈՌ Է ԿԱՊԵՐ ...

— Ինչու այդքան ուշադիր կը նայիս սա ձիուն։

— Շատ եմ տեսեր մրցումի համար խնամուած, մնուցուած ձիեր, մանաւանդ հոս Փարիզի մէջ։ Զիս յափշտակողը ձիէն աւելի իր վրայ նետուած սա թանկարժէք բուրդէ ծածկոցն է։ Մե՛ղք որ ձեւել կարել չեմ գիտեր. հազար կոմ դարձուցի մտքիս մէջ, չափել ձեւելով սա խոշոր կտորը, որպ կերպով գիտնալու համար թէ անկէ քանի՛ վերարկու կարելի է հանել կեսարիոյ խեզճ որբուկներուն համար.— *Բայց անոնց կաշին կարծրացեր է այդեւս, արեւին, անձրեւին կոշկոռ է կապեր վայրի կենդանիներու մորթին պէս.* իսկ այս ձին ապնիւ ցեղ է, փափուկ է, դիւրազգած մորթ ունի և չի կրնար դիմանալ անձրեւին արեւին... Եթէ հիւանդանայ ձեհրաւնը, վա՛յ է եկեր հայ ազգին գլխուն։

— Նորէն ի՞նչ սեւեռեր ես նայուածքդ սա տիկնոջ դէմքին։ Գեղուհի չե՞ս տեսած Փարիզի մէջ...

— Շա՛տ են գեղուհիները Փարիզի մէջ. բայց սա մէկը ուրիշ է, հայ է... Իսկ ես ուրիշ բան կը դիտեմ. տես վրայ-գլուխը կը նայիմ, կը հաշուեմ, կը գնահատեմ հագուստը, վերարկուն, մուշտակը. մարգարիտէ մանեակը. ադամանդները ու նոյն իսկ կօշիկը որուն համար 1000 ֆրանք է վճարեր, կ'ըսեն։ Ու այս բոլորը ծախելով կը գնեմ հասարակ ամերիկեան կառ, շապիկ կարելու համար կեսարիոյ որբերուն որոնց կաշին կոշկոռ է կապեր մերկ ու բոպիկ պտտելեն, անձրեւին, արեւին տակ։

— Կամաց, լսեն, թերեւս կեսարացի են, կը նայիս տիկինը կը յուզուի և հարիւր Հազարնոց մանեակը կը նետէ ձեռքերուդ մէջ։

— Մի՛ վախնար, ասոնց ալ *սիրտերը կոշկոռ է կապեր Փարիզի արեւին ու անձրեւին...*

ՈՐՏԵՄԻՈ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ե՞րբ պիտի փոխադրուին Հայաստան

Յունահայ թերթերէն կ'իմանանք թէ Պ. Դ. Շահվերտեան Յունաստանի մէջ ներկայիս կը զբաղի հայ գաղթականները Հայաստան փոխադրելու խնդրով։ Աթէնքի Հ. կարմիր Խաչի մասնաճիւղը Ամերիկայի Հ. Կ. Խաչի կեդրոնական վարչութենէն ղրկուած 1000 տոլարը յանձներ է Պ. Շահվէրտեանի, ներգաղթի յատկացուելու համար։ Այս առթիւ պիտի դիմեն Ամերիկա, որպէսզի նոր գումարներ ղրկեն։

«Նոր Օր» կը գրէ թէ քանի մը տասնեակ գաղթականներ հաւաքուած են Պ Շահվէրտեանի իջեւանած «Կրանս Պոդթանեը» պանդոկին առջեւ և ուզած են տեսնուիլ. Հայաստան երթալու համար։ Պանդոկին դռնապանը արգիլած ըլլալով անոնց մուտքը, գաղթականները ադմկած են, դժգոհութեան բացագանչութիւններով։ Ուրիշ գաղթականներ բան գործ ձգած երկու օր շարունակ առտուընէ մինչեւ իրիկուն ի զուր սպասած են եկեղեցիին բակը՝ արձանագրուելու համար, ոչ Պ.Շահվէրտեան և ոչ ալ արձանագրող պաշտօնեան երեւցած են։ Կայաններուն մէջ ղազգրկութիւն կը տիրէ, ներգաղթի մասին դրուած սահմանափակութիւններուն դէմ։

Ֆիքսի 20Կ ի մասնաճիւղը խնդրագիր մը տուած է ի պատիւ Պ. Շահվէրտեանի։ Վարչութիւնը իր տեղեկագրին մէջ յայտնած է որ ընդդիմադիրներու և տեղական մամուլի պայքարին պատճառաւ 20Կը ձախողած է իր նպատակին մէջ։ Պ. Շահվէրտեան յայտարարած է թէ 20Կերը բացարձակապէս հեռու պէտք է մնան ներգաղթի գործերէն և իրենց գործունէութիւնը կեդրոնացնեն միայն վերաշինական աշխատանքներու շուրջ։

Խօսելով տօքթ. Նանսէնի ծրագրին եւ անոր կոմմէ իբրեւ պահանջ ներկայացուելիք 9 միլիոն րուպլիի մասին, Պ. Շահվէրտեան յայտարարած է թէ Հայաստանի կառավարութիւնը ոչ մէկ յոյս ղրած է Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ եւ աւելցուցած է թէ գաղութահայերը պէտք է նիւթական միջոցներ տրամադրեն, որպէսզի հողերը ոռոգելով կարելի ըլլայ տեղ պատրաստել։

Պ. Շահվէրտեան Հայաստան մեկնելու համար իրեն ներկայացող ոչ բանւոր և մասնագէտ անձերու յայտնած է թէ «ներկայիս Հայաստանի մէջ կեանքի պայմանները բաւական ծանր են և հոն գացողները պէտք է իրենց ապագան կապեն հողին ու ջուրին։ Ներկայիս Հայաստան պէտք է փոխադրուին տաճկահայ դիւղացիութիւնն ու աշխատաւորութիւնը, որոնք արդէն վարժուած են չարքաշ կեանքի։» Փոխադրուելիք 1200 հոգիին հազարը Թրակիա-Մակեդոնիայէն, 200ը հին Յունաստանէն պիտի առնուին։

Պրուսացի և Մանիսացի 40 ընտանիքներու անունով Պ. Շահվէրտեանի ներկայացած է մետաքսագործ Պ. Դէորգ Չաքրեան, յայտնելով թէ բոլորն ալ վարժ մետաքսագործ և մանիսայագործներ են, որոնք իրենց հետ պիտի տանին իրենց տեզկեահները և բաւականաչափ դրամագլուխ՝ կառավարութեան բեռ չըլլալու համար։ Պ. Շահվէրտեան յայտնած է թէ այժմ չի կրնար ընդառաջ երթալ այդ ցանկութեան, այլ պէտք է սպասել երկրորդ կարաւանին։

Պ. Շահվէրտեան այցելած է Ֆիքսի գաղթականքը և հայ արիներու սենեակը, ուր կախուած հայկական եռագոյնը տեսնելով բսած է. «տակաւին կը գործածէ՞ք այդ դրօշակը». սկաուտապետ մը պատասխանած է թէ գաղութներու մէջ հայրենիքի խորհրդանշանը միայն այդ է։

Նոր ծրագիր պարտերու վճարման համար

Տարիներով քաշքշելէ և դառն խօսքեր փոխանակելէ յետոյ, երեւի պիտի համաձայնին Անգլիա և Ֆրանսա, պարտքերու վճարման համար։ Պ. Քայէօ վերադարձաւ Լոնտոնէն, միասին բերելով Անգլիոյ նոր առաջարկը։

Ինչպէս կը յիշուի, Անգլիա կը պահանջէր 62 տարիէն հատուցանել պարտքերը, տարեկան 20 միլիոն ոսկերին վճարելով։ Այս առաջարկը անընդունելի դատուեցաւ Ֆրանսական պատուիրակութեան կողմէ, որ Լոնտոնէն դարձաւ առանց բանակցութիւնները խզելու։ Ելմտական նախարարին հետ վէճը շարունակուեցաւ նոյն գետնին վրայ, Անգլիա տարեվճարը ղեղչած էր 16 միլիոնի, Ֆրանսա կը պնդէր տասնի վրայ։ Վերջին պահուն, Լոնտոն առաջարկեց 12,300,000 միլիոն, և լոյս կայ որ ընդունուի։ Պ. Քայէօ վերադարձած է իր պաշտօնակիցներուն հետ խորհրդակցելու և վերջնական հաւաձայնութեան ծրագիրը մշակելու համար։

Տարեվճարին մաս մը գերմանական հատուցումներէն պիտի առնուի, բայց երաշխաւորը Ֆրանսան է։

Որբերու համար արհեստանոց

ՀՕԿ.ի կեդր վարչութիւնը որոշած է Սուրիայէն Հայաստան փոխադրուած որբերուն համար Երեւանի մէջ դարբնոց-մետաղագործարան մը բանալ։ Կառավարութիւնը 10 հանուէթ յատկացուցած է այս նպատակով, մնացած ծախքերը պիտի հոգայ ՀՕԿ.ը։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԻՈՆԱԿԱՆ ՆԵՐՈՒԻ 14ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հակահրէական մեծ ցոյցեր եւ Ընդհարումներ Վիեննայի մէջ

(Մեր մասնաւոր թղթակիցէն)

Վիեննա 28 օգոստոս

Այս վերջին օրերս Վիեննան կ'ապրի ջղային օրեր։ Ժողովուրդի անդորրութիւնը խանգարուած է եւ տրամադրութիւնները՝ լիակած։

Գերման ազգայնականները, իրենց միապետական կազմակերպութիւններով Վիեննայի համար դարձեր են կատարեալ պատուհաս մը. ժողովուրդին տականքներուն հակահրեայ եւ հակաընկերվարական արտայայտութիւնները կը շահագործուին անոնց կողմէ։ Նախորդ թղթակցութեանս մէջ յիշած էի որ Վիեննայի մէջ պիտի գումարուի Սիոնական 14րդ համագումարը. այս առթիւ միապետականները չքաշուեցան հրապարակաւ յայտարարելու, որ հրէական բնոյթ կրող այդպիսի համագումարներ չեն կրնար տեղի ունենալ Վիեննայի մէջ։ Հակառակ ասոր, Հրեաները որոշեցին չհրաժարիլ նախկին որոշումէն եւ արհամարհել գերման ազգայնականներուն պոռչտուքները։ Գերմանական ամբողջ մամուլը կը զբաղէր այդ խնդրով։ Կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն տուաւ նկատի ունենալով այդ համագումարին միջազգային բնոյթը։ Վարչապետ Տօքթ. Ոամէկը բացորոշ յայտարարեց ժամուլին, որ չէր կրնար նման ժողովի մը Վիեննայի մէջ գումարուիլը չթոյլատրել, որովհետեւ, հրէական շարժումը, ինչպէս եւ ինքը հըրեայ ժողովուրդը Ազգերու Դաշնակցութեան խնամքին տակ կը գտնուին, հետեւաբար Աւստրիան իբրեւ անոր մէկ անդամը, ընդառաջ պիտի երթար բոլոր դիմումներուն։ Անշուշտ վարչապետը կը զգայ, որ Աւստրիոյ տնտեսական կացութիւնը բարելաւելու համար շատ բան է կախուած հրեայ դրամատերերէն, որոնք այս օր սիրուած են դրամատիրական երկիրներու մէջ եւ մեծ կշիռ ունին, որպէս քաղաքական ու տնտեսական ազդակ։ Վարչապետը մըտքերը խաղաղեցնելու համար, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը եւ գերման ժողովուրդը շատ լաւ են տրամադրուած դէպի հրեայ ժողովուրդը, միայն վախ ունի որ համագումարի առթիւ վերջին շաբաթ արեւելեան երկիրներէն Վիեննա եկած մօտ 30,000 Հրեաներ Վիեննա հաստատուելով, պիտի աւելցնեն անգործներու թիւը։

Հակառակ ձեռք առնուած բոլոր միջոցներուն, ոտիկանութիւնը չկրցաւ առաջքն առնել հակահրեայ շարժումներուն որոնք սկսան ամսոյս 17ի գիշերը։ Նոյն օրը համագումարի բացումն էր եւ պիտի մասնակցէին մօտ 2000 պատգամաւորներ։ Միապետականները թոյլտուութիւն խնդրած էին ցոյց կազմակերպելու, այն ալ երեկոյեան ժամը 7ին։ Ոտիկանութիւնը չթոյլատրեց, յայտարարելով, որ այդ ժամը շատ անյարմար ժամանակ է, եւ տականքները Վիեննայի մթութենէն օգտուելով կրնան խժդժութիւններ գործ դնել։ Բայց ամբարտաւան ազգայնականները, որոնց համար Հրեան սատանայ է, չհնազանդին այս արգելքին եւ ապօրինի ցոյցեր կատարեցին, որոնք վերջացան արիւնահեղութեամբ։ 17ի եւ 18ի գիշերները Վիեննայի ժողովուրդը ականատես էր դէպքերու, որոնք եթէ ժամանակին չզսպուէին, ահաւոր պիտի բլլար պատկերը։ Միապետականները, նախօրօք պատրաստուած ծրագիրով, կ'ուզէին մնտել հրէական թաղը եւ համագումարի շէնքը. սակայն ոտիկանութիւնը բըռնած էր այն բոլոր ճամբաները, որոնք կը տանէին դէպի Վիեննայի 2րդ թաղամասը՝ Լէոփոլդշթատը, և Վիեննայի համերգային մեծ սրահի շէնքը։ Խըժդժութիւնները սկսան համալսարանի շէնքէն և տարածուեցան մինչեւ գլխաւոր փողոցները։ Գիշերային մթութեան մէջ, ցուցարարները կը գոռային. «Ակնկի՛ Սիօնական ժողովը», «Ակնկի՛ հրէութիւնը», «Կեցցէ՛ Փոկրոմը» (թալան և ջարդ). ցուցարարները զինուած էին։ Ոտիկանական ջոկատները պահ մը հնարաւորութիւն չտուին զսպելու ամբոխը, յատկապէս միապետական երիտասարդութիւնը, որոնք գոռում գոչիւններով, սկսան քարերով տուներու ապակիները կոտրել, յարձակիլ թրամուէյին վրայ, անհանգստացնել ժողովուրդը, ներս խուժել բոլոր այն պանդոկները, ուր Հրեաներ կը գտնուէին։ Ոստիկանութիւնը ստիպուած եղաւ դիմել դէնքի և մորակներու։ Ոստիկանութեան ձիերու ոտքերուն տակ կոխկռտուեցան ցոյցին մասնակցողներուն հետ միասին շատ մը խաղաղ անհատներ ալ։ Կանանց ճիչերը աւելի կը գրգռէին ամբոխը և ոստիկանութիւնը։ Կացութիւնը կը լրջանար. ամբոխը չէր խնայած ոչ ոքի, օտարականները անոնց աչքին փուշ էին. փակուեցան բոլոր սրճարանները, հիւրանոցները. տուներու մէջ լոյսերը մարեցին. և հաղորդակցութիւնը կանգ առաւ։ Ոստիկանները ստանալով նոր ջոկատներ հազիւ կարողացան ցրուել իրիկուան ժամը 5ին սկսուած և մինչեւ կէս գիշեր տեւող ցոյցը։

Երկու գիշերուան մէջ ձերբակալուեցան 132 հոգի, վիրաւորուեցան 39 ցուցարար և շատ մը ոստիկաններ։ Ցուցարարները չջողեցան հասնիլ մինչեւ համագումարի նստավայրը և հրէական թաղամասի սահմանները։

Ցուցարարները ցրուելով փոքրիկ խումբեր կազմեցին, որպէսզի նիստէն տուն դարձող պատգամաւորները անհանգստացնեն։ Ցուցարարներու հասցուցած վնասները կը հասնին միլիոններու։ Այս բոլորին հանդէպ, բոլորովին սուտն ու անտարբեր են Սիոնական պատգամաւորները, իրենց ազգային տարազով կը հասնին նիստի վայրը և շատ հանդիսաւորութեամբ կը բանան նիստը։ Ներկայ են հրէական շարժման ամենակարկառուն դէմքերը, խոշոր դրամատերերէն սկսած մինչեւ վերջին հոգեւորականը։ Համագումարը արժէքաւոր է եւ անով որ բացման նիստին ողջոյնի ճառեր արտասանեցին Անգլիոյ, Ամերիկայի, Ֆրանսայի և Գերմանիոյ և բոլոր պետութիւններու ներկայացուցիչները, ինչպէս և Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Տօքթ. Ցիմմեռմանը։ Աւստրիական կառավարութիւնը ղրկած էր նախարարներէն մէկը, որուն ճառը ընդունուեցաւ բուռն ծափահարութիւններով։ Ճառերը կը խօսուին անգլիերէն լեզուով։

Համագումարը աւելի շատ պիտի զբաղէր ներգաղթի և Պաղեստինի վերաշինութեան խնդիրներով։ Առաջին նիստին իսկ, ողջոյնի ճառերուն մէջ, շօշափուեցաւ արաբ-հրէական յարաբերութիւններու խնդիրը, որ առանցքը կը կազմէ այս համագումարին. միջոցներ կը խորհին ազգամիջեան կռիւները խոյս տալու համար։

Բոլոր պատգամաւորները շեշտեցին որ Պաղեստինը սեփականութիւնը չէ միայն այն 160,000 Հրեաներուն, որոնք ներկայիս կը գտնուին այդտեղ, այլ ամբողջ հրէութեան։ Պատգամաւորները բուռն կերպով պիտի պայքարէին, Պաղեստինի դրամատիրական պետութիւններու կողմէ գաղութ դառնալուն դէմ Ինչ խօսք որ քար կը նետեն Անգլիոյ և կը զգուշացնեն զայն որ Հրեաները փորձառու և դիւանագէտ ժողովուրդ են և չեն դառնար դիւանագէտներու խաղալիքը։ և հետեւապէս ազգերու ինքնորոշման սկզբունքը պէտք չէ ազատուի։

Առաջին նիստին իսկ ընկերվարական պատգամաւորներու ճառերը սուլոյմներով լսուեցան։ Համագումարը կը դեմ է այն բոլոր ծայրայեղ միջոցներուն, որոնք կրնան վտանգել Լոնտոնի գաղութը չունի սիոնական կեանք մը ազգային տեսակէտէն։ Մեծ է թիւը այն հայրենակիցներուն, որոնք ընդվզեցնող անհոգութիւն մը ունին այս ժողովուրդին ցաւերուն հանդէպ։ Առանց չափազանցելու կրնանք ըսել որ եթէ գաղութին նիւթական կացութիւնը թոյլ չտար իրեն տարին քանի մը հարիւր ստերլին նուիրելու ազգային հիմնարկութիւններուն, իր գոյութիւնն անգամ պիտի մոռցուէր հեռաւոր տեղերէն։ Արդար ըլլալու համար պէտք է ցոյց տանք գլխաւոր պատճառ մը։ Գաղութին մեծամասնութիւնը առեւտրականներէ կազմուած է և մասի վրայ կը համրուին ուրիշ ասպարէզներու հետեւողներ։ Առեւտրականը որքան ալ լաւ տրամադրութիւններ ունենայ, անընդունակ է, իր զբաղումներուն բերումով, տրամադրելու իր աշխատանքը ազգային գործերուն։ Մտաւորականութիւնն է ջիղը հանրային գործունէութեան, իսկ այդ ազդակը չկայ այստեղ։ Հոգ է մեր ցաւը։

Գաղութային հաւաքոյներ չունինք, ժողովներ չունինք, գեղարուեստական վայելքի պահեր չունինք և իրարու կը հանդիպինք կամ եկեղեցին դուռը կամ արեւելեան ճաշարանի մը անկիւնը։

Փորձեր եղան անցեալ տարի ընդհանուր կազմակերպութիւն մը ստեղծելու առաջադրութեամբ, սակայն ցաւալի է ըսել որ ծանօթ խմբակ մը որ հետզհետէ կը կորսնցնէ գաղութին համակրութիւնը, զգուելի միջոցներով արգիլեց ձեռնարկին յաջողութիւնը։ Այժմ մեծ յոյսեր դրուած են կաթողիկոսական պատուիրակին իրաւասութիւններուն վրայ և կարծողներ կան որ հրաշք պիտի գործուի Լոնտոնի մէջ։ Բաղձալի է որ իրագործուին այդ յոյսերը, բայց կը շեշտենք որ լիազօրը պէտք է խուսափի ամուլ փառամոլութիւններ ցոյելու վտանգէն։ Գործունեայ բայց շուքի մէջ մնացած Հայեր կան այս տեղ, որոնք օգտակար կրնան ըլլալ, եթէ պատեհութիւն տրուի իրենց։

Երիտասարդներու միութիւն մը մեծ դեր ունի կատարելիք այստեղ։ Անհրաժեշտ է միայն կազմակերպուիլ թօթափելով անտեղի յաւակնութիւններ։ Անգլիախօս հայուհիներու ակումբը եթէ չանայ հայկական շունչ տալ իր գործունէութեան, կը յաջողի լաւագոյն արդիւնքներ ձեռք բերել, թէ նիւթական և թէ բարոյական։

Աւելի կենսական պահանջ մըն է *դպրոցի* խնդիրը։ Հոգեւոր հովիւը հայերէնի, պատմութեան և *կրօնքի* դասեր պիտի տայ երախաներուն՝ Առաջնորդարանին մէջ։ Ձեռնարկը գովելի է անշուշտ, բայց գործնական չէ։ Լոնտոնի պէս հսկայ քաղաքի մը մէջ ուր Հայերը ցրուած են և համախմբում չկայ ոչ մէկ թաղի մէջ, չափազանց դժուար պիտի բլլայ առաջնորդարան հաւաքել 8-15 տարեկան երախաներ, շաբաթը մէկ կամ երկու անգամ։ Տեղական պայմանները պէտք է նկատի առնուին այս տեսակ լուրջ ծրագրի մը կազմարեն հրեայ կարկառուն դէմքեր՝ Վայցման և Սոքոլով։ Համագումարը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած է Վիեննայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ։ Նիստերու ընթացքին հազարաւոր ժողովուրդ կը խռնուի շէնքին դուռներուն մօտ։

Ոստիկանական ձիաւոր ջոկատները կը պաշտպանեն շէնքը. առանց արտոնագրի ոչ ոք իրաւունք ունի մտնել այդ շրջանակը։

Հրեաներէն 1500 հոգի նաւով դէպի Լոնտոն եկած էին համագումարին մասնակցելու համար։ Թերեւս լաւագոյն է Լոնտոն բերել մէկ երկու ուսուցչուհի, որոնք կրնան տրամադրել իրենց ամբողջ ժամանակը, այցելելով տուները և դասեր տալով հայերէնի և պատմութեան (կրօնքը արդէն կ'ուսուցուի անգլ. վարժարանին մէջ, ուր կը յաճախէ հայ մանուկը)։ Այս կարգադրութիւնը փոխանցման շրջանին համար՝ մինչեւ որ կանոնաւոր դպրոց մը ունենանք։

Փակուած են եկեղեցիի վէմերը, որոնցմով այնքան լարուած էր գաղութը երկու տարի առաջ։ Մատակարարութեան հոգը ստանձնած է Պ. Գ. Կիւլպէնկեան, իսկ ներքին կազմակերպութիւնը կը վարէ խնամակալութիւնը։ Երբեմն անիմաստ քայլեր կ'առնուին։ Օրինակ, արգիլուած է պնակ պտտցնել նոյն իսկ որբերու կամ գաղթականներու օգտին, լաւ. բայց ի՞նչ տրամաբանութիւնով հանգանակութիւն կատարուեցաւ ասկէ քանի մը կիրակի առաջ, *ի նպաստ Անգլիական հիւանդանոցներու*։

* * *

«Թայմզ»ի հոսմի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ Իտալիա մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւի Դաշինքի բանակցութիւններուն։ Տակաւին յայտնի չէ թէ Մուսոլինի ինչ դիրք պիտի բռնէ սակայն կը թուի թէ միշտ պիտի խուսափի անտեղի կաշկանդումներէ։ Միւս կողմէ Հռոմի վարիչները շահագրգռուած են Պալքանեան դաշինքով որ իբրեւ թէ պիտի կնքուի Ցուսլաւիոյ, Սերպիոյ, Ռումանիոյ և Թուրքիոյ միջեւ։ Այդ երկուքէն ալ հեռու Պալտուն հետեւանքները ծանօթ են Իտալիոյ վարչապետին։ Այդ պատճառաւ կը փորձէ քաղաքական և տնտեսական համաձայնութիւն մը մշակել Խորհրդային Ռուսաստանի հետ որ միակ նպաստաւոր հողն է այժմ իտալական քաղաքականութեան տեսակէտէն, մանաւանդ որ տեսակ մը ցրտութիւն յառաջ եկած է Թուրքիոյ հետ։ Իտալական և Ամերիկեան դրամատուներ կ'աշխատին մեծ ձեռնարկներ կատարել Ռուսիոյ մէջ։ Իտալիա պիտի օգտուի այս առիթէն, կ'ըսէ թղթակիցը, Ամերիկայի վճարելիք իր գումարները ուղղակի Ռուսաստան փոխադրելով։

* * *

«Սընտէյ Թայմզ»ի խմբագիրը տեսակցութիւններ ունեցած է Աշխատաւորական կուսակցութեան խորհրդարանի վարիչ Քլայնսի և Արհեստակցական Միութիւններու ընդհանուր քարտուղար Պրէմլիի հետ։ Տեսակցութեան պատեհութիւնը ստեղծած է համայնավարներու վերջին կոչը, որով ըմբոստութեան կը հրաւիրէին բանակը և նաւատորմը։

Շահեկան են երկուքին ալ յայտարարութիւնները համայնավարներու հասցէին։

— Համայնավարութիւնը, կ'ըսէ Քլայնս, այլեւս անկարող է ձեռնհասելու այս երկրին աշխատաւորութեան և ուժի անտեղի վատնում է։ Քանի իրենց հըմայքը կը նուազի այնքան աւելի կը խօսին յեղափոխութեան մասին։ Բոլորովին սխալ է իրենց հասկացողութիւնը աշխատաւոր դասակարգի մասին։ Ոչ շեփոր վարիչներուն գլխաւոր նպատակն էր սարսափեցնել դրամատէր դասակարգը և անոնք որ կ'ուզեն գործնական միջոցներով օգնել երկրին տնտեսական վերաշինութեան, զգուանքով կը հեռանան այդ կուսակցութենէն։ Պոլշեւիկ պետերը պէտք է գիտնան որ իրենց դասակարգային կռիւ ի կամ յեղափոխութեան քարոզութիւնները մեծապէս կը վնասեն երկրին տնտեսական դրութեան։

Պրէմլիի համոզումով անգլիացի պոլշեւիկներու սխալը հոն է որ անոնք կ'երեւակային թէ Ռուսիոյ մէջ գործադրուած միջոցները կարելի է գործադրել նաև այս երկրին մէջ։ «Եթէ ռուս աշխատաւորին տրուած քաղաքական իրաւունքները և ազատութիւնը նմանները մեր այստեղ վայելածին, այդ երկրին պատմութիւնը բոլորովին տարբեր պիտի ըլլար հիմա»։

* * *

Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը ծրագիր մը կը մշակէ, որուն համաձայն թոյլ պիտի տրուի որ օդանաւորդական ակումբներ հաստատուին։ Այս կերպով պիտի աշխատին ժողովրդականացնել օդանաւի գործածութիւնը, որքան կարելի է։ Կ'ենթադրուի որ եթէ ծրագիրը իրականանայ, շուտով պիտի ածանցուին մեքենաները, ինչպէս եղաւ հեծանիւներուն համար։ Կառավարութիւնը ամէն միջոցի կը դիմէ զարկ տալու համար օդային երթեւեկի յառաջդիմութեան, սակայն վերջին վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ թէ եւրոպական պետութիւններուն մէջ օդանաւերը աւելի շատ մարդ փոխադրած են քան անգլիականները։

* * *

Պատկառելի գումար մը և նոյնքան պատկառելի զրահաւոր մը տրամադրուած է գահաժառանգին որ ծովերէ ծով կը ճամբորդէ, ամէնուրեք ի վեր, տեսնելու համար այն երկիրները որոնց վրայ պիտի իշխէ օր մը։ Վեհապետները ժողովրդականացնելու աւանդական սովորութիւն մըն է այս՝ Անգլիոյ համար։ Գահաժառանգը քաղաքական դէմք չէ, բայց իր անձը կրնայ կապ մը ըստեղծել, գէթ բարոյական, մայր երկրին և գաղութներուն միջեւ, կը տրամաբանեն Անգլիացիները։ Ընկերվարականները ի զուր կը փորձեն վերջ տալու այդ «աննպատակ մսխումներուն». պահպանողական Անգլիան գիտէ իր ընելիքը և բարոյական արդիւնքին հետ դրամական ալ կ'ապահովէ։

Հարաւային Ափրիկէէն հարաւային Ամերիկա անցյս իշխանը հինգ տարի առաջ և հեռագիրները կը հաղորդեն որ Արժանտինի կառավարութիւնը, որուն հիւրն է ինք այժմ, որոշած է *մայրաքաղաքին ոստերկրեայ երկաթուղիները ևս միջոց գնել Անգլիացիներու, մօտ հինգ միլիոն ոսկի արժողութեամբ։*

ԱՐԱՄ

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

Պէլվիլը չմոռցաք

Ցառաջի մէջ յօդուած մը կար «Foyer Fraçais»ի կազմակերպած ֆրանսերէն դասերու մասին։ Այս առթիւ կ'ըսուէր թէ իբր յարմար վայր ընտրած են Սէն Միշելի հայաշատ թաղը։

Կարելի չէ՞ որ յիշեալ ընկերութիւնը մասնաճիւղ մըն ալ բանայ Պէլվիլի թաղամասին մէջ, որ Փարիզի ամէնէն հայաշատ կեդրոններէն մէկն է և ուր ա՛նքան զգալի է պակասը այդ տեսակ հաստատութեան մը։

Պէլվիլի Հայերը սիրով պիտի հետեւին այդ դասերուն. արդէն այդ թաղի երիտասարդութիւնը իր կենսունակութեան ապացոյցը տուաւ, բանալով Գրադարան-Ընթերցարան մը։

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսիլիոյ մեր թղթակիցը կարգ մը հարցումներ ուղղելով կաթ. պատրիարք Պալաճեան եպիսկոպոսի, հետեւեալ տեղեկութիւնները ստացած է.

Յարաբերական խտրութիւնը պիտի վերնա՞յ

=Եւրոպայի հայ գաղթականութեանց մէջ, Փարիզէն վերջը երկրորդ կարեւոր տեղը կը գրաւէ Մարսիլիոյ հայ գաղութը, որ լաւ տպաւորութիւն ձգից, իր հայրենասիրութեամբ ու կենսունակութեամբ. ջերմագէս գնահատելի Ազգ. Միութեան նախաձեռնութիւնը եկեղեցիի ու դպրոցի հաստատման համար։

12 օրուայ մէր ուսումնասիրութեան ու քննութեան արդիւնքը բերին մեզ սա համոզման թէ՝ որչափ հին գաղութին կանոնագիրը անբաւարար է ներկայ հոծ գաղութին պայմաններուն, նոյնքան լաւոր պատրաստած կանոնագիրը հետու է աւելի քան 13 հազար հայ գաղութի մը բազմապահանջ պէտքերուն. ուստի անհրաժեշտ կը նկատենք նոր կանոնագիր մը, որուն պատրաստութենէն յետոյ պիտի վերակազմենք Մարսիլիոյ հայ գաղութը։ Մեր սկզբունքն է որ յառաջիկայ բոլոր ընտրութեանց մէջ հայ գաղութը բերէ իր մասնակցութիւնը, առանց դասակարգի և կուսակցական խտրութեանց։ Իսկ մինչեւ այդ, ներկայ կազմակերպութիւնները բնականաբար պիտի պահեն իրենց պաշտօնէութեանց մէջ, *միայն եկեղեցին ու որ պիտի պահեն իր յարաբերական գոյնը* իսկ ժողովներու ընտրութեանց լայնօրէն պիտի մասնակցին նաեւ միւս յարանուանութիւնները։ Մարսիլիոյ հայ գաղութը գրաւելով երկրորդ կարեւոր տեղը Եւրոպայի թեմին կազմակերպութեան մէջ. պիտի ունենայ իր հոգեւոր հովիւը մօտերս ձեռնադրելի համալսարանական եկեղեցականներէն յարմարագոյնին ընտրութիւնը պիտի ձգեմ Մարսիլիոյ հայ գաղութին իրաւասու ժողովներուն։

Ներկայիս Մարսիլիոյ ամբողջ կազմակերպութենէն վերջը, հոգաբարձութ. գլխաւոր պատասխանութիւնը պիտի ըլլայ մատակարարութիւնը եկեղեցւոյ և վարժարանի։

Որովհետեւ, շատ ներքին բարդութիւններ կրնան ստեղծուիլ, երբ եկեղեցին և իր հաստատները հոգաբարձութեան ձեռքը գտնուին, իսկ դպրոցն ու իր ծախքերը՝ տարբեր մարմնի մը ձեռքը, Ազգ. Միութիւնն ալ համաձայն գտնուեցաւ որ դպրոցի մատակարարութեան հոգը ստանձնէ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, քանի որ հաստատները իր ձեռքն են։

Ազգային խորհուրդ ոչ թէ Միութիւն

Գալով Ազգ. Միութեան, որուն պիտի անդամակցին միւս յարանուանութիւնները ալ, նոր կանոնագրով պիտի կոչուի Ազգ. Խորհուրդ, (Conseil National Arménien) և ոչ թէ Union NationaleArménienne. Ընդհակառակն յետոյ, ամէն տեղ Ազգ. Միութիւններ կազմուեցան քաղաքական նպատակներով։ Մեր հոգեւոր-վարչական պաշտօնէն բացարձակապէս դուրս կը գտնուի քաղաքական ամէն գործունէութիւն։ Այս իսկ պատճառով այսուհետեւ Եւրոպայի հայ գաղութներու Ազգային բոլոր Միութիւնները Ազգ. Խորհուրդ անունը պիտի կրեն։ Ասոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ, օրինակ, Մարսէյլի մէջ Միութեան կապ դառնալ Մարսիլիոյ քաղաքին շրջակայ և հայաշատ կեդրոններէն Կարտանի, Լասէյն-Թուլօնի, Մարթիգէ, Նիսի, Թուլուզի, Գասթել-Սարազենի, Ավեյրոնի միջև։ Ազգային խորհուրդին գործն է այս բոլոր շրջանի վարչական ու խնամատարական հոգերը տանիլ և օժանդակ մարմիններ ստեղծել։

Իսկ Մարսիլիոյ Ազգ. խորհուրդին (այժմու Ազգ. Միութեան) և Փարիզի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, ինչպէս նաև հոգաբարձութեան իրաւասութիւնները կարելի պիտի ըլլայ ճշդել երբ Եւրոպայի Հայոց պատգ. ժողովը գումարուելով, մշակէ Ազգ. Ներմանադրութիւնը։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ գաղթային կայանը

Վերջերս եղած դիմումներու վրայ, խոստացուած է առ այժմ չփակել Camp Oddoի կայանը, որպէս զի գաղթականները կարենան հեռագրեր դուրս ելլել։ Սակայն, նկատելով որ իրենց ազգային նկարագրի պահպանութեան համար անհրաժեշտ է կեդրոնացած պահել զանոնք, այս շաբթուան ընթացքին Նովեմբերի մօտ, քաղաքէն քիչ հեռու ընդարձակ հողեր տեսնելու պիտի երթանք, կայանի վարչութեան հետ համախորհուրդ, վարձելու համար 10-15 տարուան պայմանաժամով յարմարագոյն գեղին մը։ Հեռագրեր այս տեղ պիտի փոխադրուին գաղթականները, ունենալով իրենց յատուկ մատուռն ու դպրոցը։ Վարչութիւնը պիտի ընտրուի ուղղակի կայանի ժողովուրդէն, ենթարկուելով մօտերս ընտրուելիք Ազգ. Խորհուրդին։ Ազգային Միութեան հետ համախորհուրդ որոշած ենք անմիջապէս ձեռնարկել արդի մատրան ու դպրոցին շէնքերուն գնման։ Ուրախ ենք որ ոգեւորութիւն ստեղծած է այս ձեռնարկը և սեփականատէրն ալ պատրաստ է արդէն վաճառելու ամենանպաստաւոր պայմաններով։ Այս շէնքերուն գնման համար արդէն ձեռնարկած ենք անձնապէս 100 հազար ֆրանք անմիջապէս հանգանակելու և գոհ ենք որ մեր պիտումները արդէն կը յաջողին։ Քանի մը հայրենակիցներ ժամադիմեալ տոմարին մէջ արձանագրուեցան 10 հազարական և 5 հազարական ֆրանք։ Այս առթիւ, հարկ է դիտել տալ թէ գաղութի ներկայ պահանջներուն անբաւարար է 150 աշակերտով դպրոց մը։ Ասոր համար անհրաժեշտ է գնել ընդարձակ շէնքը։ Կը յուսանք մինչեւ 500ի հասցնել երկտեղ աշակերտներուն թիւը։ Իմ ամբողջ գործունէութեանս առանցքը պիտի ըլլայ մատրան և դպրոցի շէնքերուն գնումը և նոր կայանի մը հողին վարձումը։ Եթէ այս նպատակներուն գործադրութեան համար Մարսիլիոյ հայ գաղութը չկրնայ ամբողջացնել պէտք եղած գումարը, պակասը պիտի լրացնենք անձնապէս դիմումէ ընելով հարուստ գաղութներուն։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր գործակալներէն և բաժանորդներէն մեզի ղրկել իրենց թերթերուն գօտին (պանտ), մեկնումի և ժամանումի թուականները ցուցնող կնիքներով, երբ ուշ կը հասնի թերթը։ Հակառակ մեր բոլոր ջանքերուն, այնպիսի չպատահիներ կը պատահին որոնք անհասկնալի են։ Այսպէս, Օգոստոս 16ին *Փարիզի կեդրոնական հաւատացումնեն կնիքուած եւ ղրկուած թերթը Լոնտոն հասած է 19ին, Օգոստոս 21ի թերթը, որ գիշերուընե ձգուած եւ դարձեալ կեդր. հաւատացումնեն կնիքուած եւ ղրկուած էր նոյն օրուան թուականով, Մարսէյլ հասած է 25ին, եւայլն։* Սոսկալաբար պէտք ունինք այս կարգի պահանջներուն, նոր և փաստացի բողոք մը ներկայացնելու համար Թղթատարական վարչութեան։ Այս առթիւ գործակալներէն կը խնդրենք միմել նաև տեղական նամակատուներուն։

Կարդացէք եւ տարածեցէք

“ՅԱՌԱՋ,,Ը

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Սուրիոյ կացութիւնը
Կռիւներ Դամասկոսի շուրջ

Առջի օր գրած էինք թէ 1500 Տիւրզիներ յարձակած են Դամասկոսի վրայ։ Այս լուրը կը հաստատուի Ջօր. Սարայլի կողմէ, որ միեւնոյն առեն կը տեղեկացնէ թէ Սուէտայի մէջ պաշարուած Ֆրանսայիներու կիներն ու մանկտները կարելի եղած է փոխադրել ապահով վայրեր։

Գահիրէէն «Թայմզ»ի ստացած լուրերուն նայելով, ամբողջ Սուրիոյ, մանաւանդ Դամասկոսի մէջ խիստ անհանդարտ վիճակ կը տիրէ։ Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է որ ապրիլ. ամբոխներուն կողմէ ձեռք բերուելիք նոր յաջողութիւնները անխուսափելիօրէն պիտի փութացնեն ընդարձակ ապստամբութիւն մը դժգոհ տարրերուն մէջ, որոնք Հաւրանի ֆրանսական ձախողութիւններէն ի վեր խիստ մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան։

Երուսաղէմէն «Ռիւթէր»ի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Դամասկոսի կռիւներուն մասին.— 24 Օգոստոսին Ֆրանսացի զինուորներու և Տիւրզիներու միջև տեղի ունեցած կռիւները շատ ուժգին եղած են. Տիւրզիները գրաւած են Խըրպէթ Էլ Կաղը։

Ապստամբները կարեւոր կորուստներ կրած են։ Միայն օդանաւէ նետուած ռումբէ մը քառասուն հոգի վիրաւորած կամ սպանած են։ Նոյն օդանաւը նկատած է որ իւրաքանչիւրը երեսուն ուղտէ բաղկացած երկու կարաւան մեւեալներ ու վիրաւորներ կը փոխադրէին դէպի ձէպելը Տիւրզի։

Օգոստոս 24էն 25 լուսնալիք գիշերը թշնամի ուժերու մեծագոյնները դէպի հարաւ քշուած են։ 25 Օգոստոսի գիշերը Դամասկոսի մէջ շրջած զրոյցի մը համաձայն քաղաքին վրայ արշաւանք կատարող ապստամբները արւարձաններուն վրայ յարձակած են։ Ժողովուրդին յուզումը հանդարտած է շուտով և այդ օրը ուրիշ դէպք չէ պատահած։

25 Օգոստոսի իրիկունը նոր կռիւ մը սկսած է Էզրաայի մօտ։ Միեւնոյն ժամուն Տիւրզիները յարձակած են Դամասկոսէն երկու մղոն դէպի հարաւ, Կօթա ըսուած տեղւոյն Ֆրանսացի ռազմիկան զինուորներուն վրայ։

Առանձին թրքական աղբիւրէ առնուած լուրերու համաձայն, Տիւրզիները անգլիական դրօշ կը քաշեն և խոյսն կը սպանեն իրենց դէմ եղած ֆրանսական զինուորները։ Կառավարութեան պաշտօնեաներուն հետ անողոք կը վարուին։ Ֆրանսացիները օրը 10—12 կառախումբով զինուորական փոխադրութիւններ կը կատարեն, ու վիրաւորները կէս գիշերին Պէյրութ կը փոխադրեն։ Դամասկոս գտնուղ սպաներու ընտանիքները Պէյրութ կը փոխադրուին։ Ֆրանսացիները եւս կանչած են շրջականերու բնիկ ռազմիկան զինուորները։ Ոչ-զինուորական փոխադրութիւնները դադրեցուցած են այդ կողմերը։ Հաւրան երթալու ստիպողութեան մէջ գտնուղները մանաւանդ արտօնագիր առանալու են։ Հալէպի և Դամասկոսի, Պէյրութի եւ Դամասկոսի միջեւ առեւտրական փոխադրութիւնները դադրած են, որովհետեւ այդ երկաթուղագիծը զինուորական փոխադրութեանց յատկացուած է։

Ֆրանսայի պարտքը Անգլիոյ

Օրուան կարեւոր խնդիրն է միջդաշնակցային պարտքերու կարգադրութիւնը։ Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիա տարին 37 միլիոն ոսկի կը վերադարձնէ Ամերիկայի փոխարէն ստանալով միայն 12 միլիոն ոսկի գերմանական հատուցումներէն. իսկ Անգլիա կը պահանջէր նուազագոյն քսան միլիոն ոսկի։ Խնդիրը այդ փուլին մէջ էր երբ կարեւոր նկատուեցաւ երկու նախարարներու անձնական տեսակցութիւնը։

Յօսելով այս հարցի մասին, «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի աշխատակիցը կը գտնէ որ անտեսի է Անգլիոյ ահագարանքը պարտքերու կարգադրութեան հարցին մէջ.— *Մանաւանդ Ֆրանսայի հետ որուն ներկայ քազաքական ու զինուորական ծանր կացութիւնը պատճառ պիտի ստեղծեն իրեն համար ստանալու դիւրին պայմաններ ու մասնավճարներ։ Լաւագոյն է որ առայժմ փոքրիկ մասնավճարներ ընդունինք քանի մը տարուան համար, բայց խնամքին վերջնական կարգադրութենէ։ Ամէն անկախաբար պէտք է սպասել տեսնելու համար թէ Ամերիկա ինչ պայմաններ պիտի առաջարկէ Ֆրանսայի։*

Երեւանի աղէտին առթիւ

Համեստ աշխատաւոր մը, Աւետիս Փայլակեան, 20 ֆրանք, իսկ Ազատ Խանճեան տասը ֆրանք ղրկած են մեզ, Երեւանի վերջին ողողումներուն առթիւ։

Կը խնդրենք «Հօկ»ի վարչութենէն ստանալ համապատասխան ընկալագրով։

ՀԱՅԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷ ։

Հայ Գաղթականները Նիսի մէջ

Նիսէն 26 Օգոստոս թուականով կը գրեն մեզ.—

Նիսի մէջ մօտաւորապէս 250 Հայեր կան, որոնք բոլորն ալ կ'աշխատին և գոհ են։ Երեսուն հայ ընտանիքներ հոդ գնած են Մաուլէն ըսուած տեղը և հետզհետէ տուներ կը շինեն։ Հողատերը Հօվէն անուն ուս մըն է, որ ձրի հող կը տրամադրէ հայ գաղութին՝ եկեղեցիի մը շինութեան համար։ Մտադիր ենք եկեղեցի և քովն ալ վարժարան մը շինել։

Տեղւոյս ուսուցիչ հարուստներէն Պ. Նահապետեան ձեռնարկներ կատարած է Նիսի հայ հարուստներուն մօտ, որպէսզի հիմնադրամ մը կազմուի և այդ դրամով հոդ գնուի գաղթական Հայերուն, որոնք առաջիկային մաս առ մաս պիտի վճարեն իրենց պարտքը։ Դժբախտաբար այս ձեռնարկը չէ յաջողած առ այժմ. սակայն մտադրութիւն կայ կրկնել այս փորձը Նիսի առաջիկայ «սեզոն»ին։

Մարսիլիոյ կարմիր խաչը

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.— Կարմիր Խաչի տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Ազգ. վարժարանին մէջ։

Տիկին Լևոն Շանթ վարչութեան գործունէութեան զեկուցումը ըրաւ։

Այս տարի ևս Կարմիր Խաչը հատատան ղրկած է դեղեր և 1000 ֆր. վերջին ազէտին առթիւ։ Նիւթապէս և բարոյապէս օգնած է այն բոլոր որբերուն որոնք դիմած են վարչութեան և անոնց հետ բարոյական կապ պահած է, ղրկելով հայերէն թերթեր և գրքեր։ Սահմանած է քանի աննեցուկ հիւանդներու տարեկան հոգը, հայթայթելով բժշկական խնամք և դեղեր։ Բացած է ընդունարան մը ուր կը խնամուին մօտաւորապէս 70-80 երախաներ, տալով դեղերը, օճառ, կաթ, ֆոսֆաթին և այլն։ Բժշկական հոգը ստանձնած է բժիշկ Ս. Մելքոնեան առանց ոևէ ակնկալութեան։

Նոր վարչութիւնը իր ղեկանը կազմեց հետեւեալ կերպով.— Առենապետ Տիկին Քիւպրիթճեան, առենադպիր պ. Շաւարշ Թաշճեան, գանձապահ Տիկին Անժել Ժամկոչեան, անդամներ օր. Խոսրովի Շահլամեան, տօքթ. Արմենակ Շահպազեան։

Հայաստանի Բնակչութիւնը

Հայաստանի եօթը քաղաքներու բնակչութեան թիւը հետեւեալն է, ըստ 1923ի քաղաքային վիճակագրութեան.—

Երեւան	47,524
Լէնինական	48,086
Նոր Բայազիդ	8,882
Վաղարշապատ	7,277
Ղարաքիլիսա	6,283
Դիլիջան	4,155
Գորիս	2,304

Ըստ Կեդրոնական Վիճակագրական Վարչութեան, Հայաստանի ադգաբնակչութիւնը հետեւեալ թուական աճումը ունեցած է երեք տարուայ ընթացքին.—

1922ին	բնակչութիւնն էր		781,111
1923ին	»	»	841,043
1124ին	»	»	907,755

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Նոր Եղանակը

Այս կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. և պահեստի խումբերը կրսկսին, 925-26 եղանակը, A. F. Gar. Colombesի (division d'Honneur)էն Ա. և պահեստի խումբերուն դէմ մրցելով. նախապէս որոշուած էր C. A. Montreuilի դէմ խաղալ բայց CAM Հինգշաբթի առաւօտ «ֆուֆէ» ըրած է մրցումը չեղարձելով 20 Սեպտ.ին։

Ա. Բ.Գ. խումբերու բոլոր հաղայողները ըը Հրաւիրուին Gare Saint Lazare, cour de Rome ժամը 12ին ճիշտ մեկնում 12.25 շոգեկառքով։

—Սեպտ. 6ին Ա. խումբը պիտի երթայ գաւառ, 13 Սեպտ. Փարիզ մէջ Gallia Clubի դէմ ի նպաստ «Հովի» ի որբանոցներուն, 20 Սեպտ. CAMի դէմ, և 27 Սեպտ.ին Թրուա քաղաքը Փարիզէն 170 քլմ. հեռու։

Տիւրքիները ազատ կը ձգեն 40 Հայ գերիներ

Նիւ Եօրք Հերալտ»ի Պէյրութէն և Դահիրէէն ստացած տեղեկութիւններուն համաձայն ձեպելը Տիւրգիի շրջանին մէջ զինուորական կացութիւնը շատ գէշ է։ Երկուշաբթի օրուան կռիւներու ընթացքին բազմաթիւ ֆրանսացիներ վիրաւորուած են, ի մէջ այլոց ալժերիական հեծելազօրքի հրամանատարը։ Տիւրգիներու պետ Թէվֆիք-էլ-Աթրաշի հրամանով ազատ արձակուած են 40 գերիներ, որոնց եօթը կիներ, ինչպէս նաեւ 40 Հայեր։

Դամասկոս գտնուող Թրքական բանակի հրամանատարին սպաներ միացած են Տիւրգիներուն, որոնք պէտէվիներու ակակցութեամբ փորձած են կտրել ֆրանսական հաղորդակցութիւնները։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Մեր վերջին թիւով գրած էինք թէ ձերբակալուած են «Արաբ Բարեգործական Միութեան» անդամները։ Ձերբակալուածներուն մէջ կը գտնուի նաեւ կաթոլիկ արաբ մը՝ Իպրահիմ Սուսա պէյ, նախկին Թղթատարական նախարար։ Բոլորն ալ Էնկիւրի հասած են և շուտով կը սկսի դատավարութիւնը։

Քրդական ապստամբութեան հաշուեյարդարը դեռ չէ վերջացած։ Պարագլուխներու և ուղղակի կամ անուղղակի գրգռիչներու դէմ ձեռք առնուած կտրուկ միջոցներէն յետոյ, այս անգամ ալ պիտի պատժուին բոլոր այն զինուորցուները, որոնք Գ. զօրաբանակի սահմաններուն մէջ գտնուելով չեն պատասխանած քրդական շարժման առթիւ յայտարարուած զօրակոչին։ Այդպիսիները իրենց տարեկիցներէն երկու անգամ աւելի տեւողութեամբ զինուորական ծառայութիւն պիտի կատարեն։

Շինարարական Աշխատանք...

Էնկիւրիի կառավարութիւնը սկսած է զբաղիլ շինարարական գործով։ Նոր պիւտճէին մէջ 30 միլիոն պիտի տրամադրուի Հանրապետութեան շինութեան գործավարութեան՝ Էնկիւրի-Սվազ երկաթուղիին և Անատոլուի զանազան մասերուն մէջ նոր երկաթուղագծերու շինութեան համար։ Նոյնպէս Զուկէս միլիոն յատկացուած է ճամբաներու շինութեան։ Երկրագործական գործավարութեան պիւտճէն 7 միլիոն ոսկիէ կը բաղկանայ։

Էնկիւրիէն դարձող Քրանսական օդանաւը խորտակուած

Առենէ մը իվեր Ֆրանսական և գերմանական օդանաւերը իրարու հետ կը մրցին՝ գրաւելու համար Թուրքիոյ հրապարակը։ Մինչեւ հիմա գերմանները աւելի տիրապետող համբաւ ունին Թուրքիոյ մէջ, մանաւանդ իրենց միակ երկիրը որ մետաղեայ թեթեւ օդանաւեր կ'արտադրէ, մինչ Ֆրանսականները առհասարակ փայտաշէն են։ Այս տպաւորութիւնը փարատելու և ցոյց տալու համար որ Ֆրանսան ալ մետաղեայ օդանաւեր կրնայ շինել, անցեալ շաբաթ, ինչպէս գրեցինք, այսպիսի օդանաւ մը մեկնեցաւ Էնկիւրի՝ հարիւրապետ Վէյսի ղեկավարութեամբ։

Սերպիայէն հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ այս օդանաւը Էնկիւրիէն վերադարձին Պելկրատի մօտ Փանսըվոյի կայանը իջած էր և հարիւրապետը չուաններով զայն հողին կը կապէր, երբ ուրական մը շրջած է թէ գինք և թէ օդանաւը, որ քանդուած է և անգործածելի վիճակի ենթարկուած։ Վէյս և ընկերը Վանքօտէնպէրկ երկաթուղիով Փարիզ պիտի դառնան։

Դրամատուներու գործադուլը

Այսօր գործադուլի 36րորդ օրն է և տակաւին կացութեան մէջ փոփոխութիւն չկայ։ Ընդհակառակն շարժումը հակամէտ է աւելի եւս ծաւալելու։ Բոլոր բանւորական սէնտիքաները համակիր են բանթողներուն և հանգանակութիւններ կը կատարուին անոնց օժանդակելու համար։ Ամիսը վերջանալու վրայ է եւ գործադուլին մասնակցող պաշտօնեաները նիւթական ծանր վիճակի մէջ են։ Գործադուլի յանձնաժողովը օրական 10000 ֆրանքէն աւելի նպաստ կը բաշխէ բանթողներուն, իսկ ամսոյն վերջը անոնցմէ իւրաքանչիւրը պիտի ստանայ կարեւոր գումար մը։ Մանաւանդ Մարսիլիոյ մէջ լաւ կազմակերպուած է հանգանակութեան խնդիրը և գոհացուցիչ արդիւնք կուտայ։ Նիւթական այս ապահովութիւնը ուժ կուտայ բանթողներուն, որոնք աւելի քան երբեք կը պնդեն իրենց արդար պահանջներուն վրայ։

Ամէնօրեայ միթինկները կանոնաւորաբար տեղի կ'ունենան։ Վերջին անգամ մեծաքանակութեամբ քուէարկուած օրակարգին մէջ կ'ըսեն, «ինչպէս առաջին օրը, մեր նշանաբանը կը մնայ «բոլորը մէկի համար, մէկը բոլորին համար» և ինչ որ ալ պատահի այս բանաձեւէն չպիտի հրաժարինք»։

Միթինկի պահուն կարդացուեցաւ համառուսական պաշտօնեաներու դաշնակցութեան մէկ հեռագիրը, որով իրենց համակրութիւնը յայտնելով բանթողներուն, կը տեղեկացնէին 3000 րուբլիի առաքումը։

Պանք տը Ֆրանսի պաշտօնեաները ևս կը պատրաստուին մասնակցիլ գործադուլին։ Վերջին անգամ պատուիրակութիւն մը եւս ղրկած են պանքային տնօրէնին՝ պահանջելով որ 1 Յուլիսէն սկսեալ իրենց ամսականին վրայ 100 ֆրանքի յաւելում մը ըլլայ։ Եթէ մինչեւ վաղը հաստատական պատասխան չտանան, անոնք ալ գործադուլ պիտի յայտարարեն։

Առջի օր մեծ ցոյց մը կատարեցին Օբերայի հրապարակին վրայ և մէկ ժամու չափ խանգարեցին երթեւեկը։ Ոստիկանները միջամտեցին՝ զսպելով ցուցարարները։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

Ե. Ցանկ

Ռոտոսթոյի տէվթերտարութեանը կը ծանուցանէ թէ Հայերու պատկանող հեռեւեալ չրեալ կալուածները ծախու հանուած են։

ՌՈՏՈՍԹՕ.— Հաճի Կարապետի զուսար Եղիսաբէթի տունը (Քէչտիմալճի թաղ) 500 ոսկի, Պէզիրճի Կարապետ օղլու Պօղոսի տունը (Լաթին Քիլիսա) 850, Միսքճեան Կարապետի կնոջ տունը (Լաթին Քիլիսա) 650, Հաճի Թագուորի կնոջ՝ Հաճի Թագուհիի տունը (Զէյտիրէ Պայիրի) 450, Մահմուրը Կարապետի որդի Թագուորի տունը (Զէյտիրէ Պայիրի) 400, Նէվրուզեան Կարապետի, Ածէմեան Գրիգորի և Փափազեան Սահակի քարուկիր խանութը (Մուսալա ճամասէսի) 300, Քիւրօղլու Կարապետի և աղջկան Անթառամի տունը (Քէչտիմալճը) 600, Սագըզլը Յովհաննէսի կնոջ՝ Սրբուհիի տունը (Քէչտիմալճը) 650, Փապուչճը Իբրանոսի տղան պաղալ Յովհի տունը (Գուրթալի) 600, Սուլթանեան Նիկողոսի տղան Յովհաննէսի տունը (Թիլիքիի Բունարը) 1500, Ֆէսլի Գրիգորի տղան Մինքայէլի տունը (Թիլիքիի Բունարը) 1500, Փաստաբան Թոմաս Էֆէնտիի տունը 1200, Կարապետի որդի Կարապետի և զուսարը Տիւրիկի տունը 900, Նօթարեան Կարապետ, Ածէմեան Գրիգոր և Փափազեան Սահակի խանութը 1200, Սահակ Յակոբի որդի Սարգիսի տունը՝ 200, Զաքար Յովհաննէսի որդի Լևոնի կնոջ տունը 1100, Զաքար Յովհ.ի որդի Գրիգորի և Մկրտիչի տունը՝ 1100, Գալճեան Յակոբի կնոջ Աննիցայի տունը 800 Հաճի Յակոբ աղայի որդի Պօղոսի տունը՝ 900, Գալուստ Պօղոսի որդի Հաճի Յակոբ աղայի տունը՝ 1400, Մարիքան և Յակոբի կնոջ Թագուհիի տունը՝ 900, Գրիգորի որդի Ալիքսանեանի տունը՝ 2700, Տօքթ. Մովսէսի տունը՝ 1400, Եամալը Կարապետի որդի Մարտիրոսի տունը՝ 500, դերձակ Թորոսի զուսար Հռիփսիմէի տունը՝ 600 Լեւոնի կնոջ՝ Քամէլիայի տունը՝ 650 Կարապետի կնոջ՝ Խոկուհիի տունը՝ 400, Պզտիկ Պապայի զուսար Աղաւնիի տունը 450, Կիրակոսի որդի Յովհաննէսի տունը՝ 800, Գրիգորի որդի Յակոբի տունը՝ 1000, Յակոբի կնոջ Աղաւնիի տունը՝ 1200, Փռասան Սուքիասի զաւակներուն գետինը՝ 130, Տօքթ. Էմիրեան Պետրոս Էֆէնտիի տունը՝ 3000։

Կալուածներուն արժէքը տարուէ տարի որոշ մասնավճարներով պիտի վճարուին։ Առաջին մասնավճարը միակ վճարուի, իսկ մնացեալները 4էն 8 տարուան ընթացքին պիտի վճարուին։

ՍԱԿԱՐԱՆ

27 Օգոստոս 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին	103.25
Տոլար	21.29
Մարք (ոսկի)	5, 04
Թրքական Թղթ.	12.10
Թրք. ոսկի	94.—
Մէճիտիյէ	8.60
Լէվա	15.60
Տրախմի	32.75
Լիր	79.50
Պելժ. ֆրանք	96.10
Զուից. ֆրանք	411.—
Զերվոնեց	108.95

ԱՐԾԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քրէտի ֆոնսիէ I	1520 ֆր.
« « II	1295 «
« « III	1120 «
Ռուժելի երկիթ.	104. «

Comptoir Parisien de Change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Հայերէն կը խօսուի

Le Gérant: H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris

ՅՈՒՅԱՏԵՏՐ

Հ. Ը. Դ. «Կայծակ» թաղային խումբի բոլոր ընկերները անյապաղ ժողովի կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար վաղը շաբաթ երեկոյ, ճաշօթ հաւաքատեղին։

Հ. Ը. Դ. Փարիզի Քազաքային կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Պիյանքուրի և շրջակայի Դաշնակցական բոլոր ընկերները՝ վաղը 9ին 41 Rue de St Cloud Billancourt։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ վարժարանի շրջանաւարտ կամ թեւաւարտ սաներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ կարեւոր ու անյետաձգելի խորհրդակցութեան մը, որ պիտի տեղի ունենայ Օգոստոս 30ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ։ Կը խնդրուի իրարու լուր տալ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8ուկէսին 130 rue du Bac,— metro Sèvres Babylone.

Հ. Ը. Դ. Արմէն-Գարօ թաղային կոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը շաբաթ գիշեր, 95 Bld. St. Germain Metro Odéon։

«ԲԱՐԶՐ ՀԱՅՔ»Ի ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ.— «Բարձր Հայք»ի խումբ մը հայրենակիցներ հայրենակցական միութիւն մը հիմնած են. այս առթիւ կրկին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ միութեան յառաջիկայ ընդհ. ժողովին՝ որ տեղի պիտի ունենայ 30 օգոստ. կիրակի օր ժամը 3ին, 21 Rue de Faubourg de Temple, metro Belle-Ville։

GRANDS LOCAUX INDUSTRIELS à vendre. — Matériel d'Usine, matériel d'Imprimerie. Ecrire pour rendez-vous à **M-Teurnier** 24, Rue des Fossés St-Jacques Paris V.
Tél. **Gobelins 43-12.**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՋՈՇԱՐԱՆ

«Ռընօ»ի գործարանին մօտ
28 Rue Nationale-Billancourt.

Մաքրութիւն, արագ սպասարկութիւն և խնայողութիւն։

5—3

ՏՕՔԹ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ
48 Rue Montmartre
(Բ.յարկ. աջ կողմը առաջին դուռ)
Ֆրանսայի կարող մասնագէտներու ընկերակցութեամբ կը դարմանէ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄՈՐԹՈՑԻՆ ՔԻԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՈԿՈՐԴԻ
հիւանդութիւններ
Telph. Cantral 73.38
Metro Sentier կամ Halles
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 8.30—10 և 1.30—8

Տիար Խաչիկ Պետրոսեան իր խորհրդակցութիւնները կը յայտնէ Լիոնահայ համայնքին և ամէն անոնց որոնց անձամբ ներկայ գտնուեցան, իր շնորհակալ տիրկնոջ, ՏԻԿԻՆ ՊԱՑՅՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, յուղարկաւորութեան տեղի և իրենց ցաւակցութիւնները յայտնելէ այս տխուր առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՓ

Պրուսէլ, Զեզոֆիճ.— Նոյնութեամբ կը տպուի պայմանաւ որ սա բազրէք։

Ռօման, Ս. Պ.— Առաջինը տպուած է։ Երկրորդը՝ (Վալանս) չի տպուիր։ տեղեկութիւններ գրեցէք։ Հայերը առանձին։

Վիլֆրանշ Ե. Թ. Տասանք եսեան, թերթը կը ղրկուի Օգոստ. 20ին։

Քարիզ Ղ. Փ.— Տասանք բաժնեգիրը, թերթը կը ղրկուի Օգոստ. 26էն։

Գրէօզօ Ա. Փ.— Տասանք տասփոսթը, հաշիւներու մանրամասնութիւնները ղրկուեցան շաբաթ։

Լը Բիւի Ա. Թագ.— Թերթը կը շարունակենք. Ճշդեցէք ձեր խնդրոյ տեղեկութիւնները։

Վաշանս.— Ն. Մ. ձեր թերթը կանոնաւոր կերպով կը ղրկուի։

Սարսէլ.— Բ. Ա.— Ծախեցէք կամ վերադարձուցէք.

Պուա Գօլօմպ Ե. Հ. — Խոստացեր փոխեցիք նախորդ նամակատուփը պատասխանած էինք թէ ղրկուած գրութիւնը չենք ստացած։

Փարիզ Թ. Մ. — Տասանք բաժնեգինը։

Քասթիլսարազեն. Տ. Օ.— Վճարադարձուցէք։

Պուա Գօլօմպ Գ. Ե.— Տասանք երկու բաժնեգինները նախորդ նամակով չենք առած, Գ.ի թերթը սկսանք Թիւ 12էն։

ԿՈՉ

Տրապզոնի ճեմարանի հայրենակիցներուն

Կը փութանք յայտնել մեր թափառական հայրենակիցներուն և սրտացաւ ազգակիցներուն որ Փարիզի մէջ խումբ մը Տրապզոնցիներու ջանքերով կազմուած է «Տրապզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութիւն» մը (Տրապզոն, Թրէպիզոնտ, Սամսոն, Կիրասոն, Օրտու, Եայլն)՝ նպատակ ունենալով օգնել իր տարաբախտ որբերուն և կարօտ հայրենակիցներուն՝ իր նիւթական հնարաւորութիւններուն սահմաններուն մէջ, ուր որ ալ ըլլան անոնք, Եւրոպայի, Ամերիկայի թէ Խորհրդային երկիրներու մէջ։

Միութիւնս պիտի աշխատի իր բոլոր միջոցներով ըլլալ կեդրոնական կապը աշխարհի չորս հովերուն ցրուած հայրենակիցներուն միջեւ։ Կը սիրենք յուսալ թէ բոլոր հայրենակիցները ըմբռնելով առաջ պիտի երթան Միութեանս գործունէութեան և չպիտի խնայեն իրենց նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը այս գործի յաջողութեան համար։

Նամակներ եւ նուէրներ ղրկել հետեւեալ հասցէով։— Պ. Երուանդ Ծարուքեան 21 Rue Cambon Paris (1er).

Ծան.— Կը խնդրուի բոլոր թերթերն արտատպել այս կոչը։

ՀԱՆՐԱՇԱՀՈՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍՔ"

15, Rue Lamartine **Métro: Cadet** կամ **le Peletier**

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Réaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } 65, Rue Pascal, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թրանսա եւ գաղութներ	16 ֆր.	33 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Չեխ. մանուսքրոսք եւն. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ 1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 13 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՏԱԿԱՒԻՆ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ՞Ք,,

— «Տակաւին կը գործածէ՞ք այս դրօշակը», հարցուցեր է Անդրկովկասի հայ առեւտրական ներկայացուցիչը Յունաստանի մէջ, գաղթականներու կայան մը պտտած ատեն:

— «Գաղութներու մէջ ա՛յս է միայն հայրենիքի խորհրդանշանը», պատասխաներ է հայ արիներու վարիչը:

Պ. Շահվերտեան խելօք մարդ է — այս բառին թրքահայերէն իմաստով: Տասը կը հաշուէ, մէկ բառ արտասանելու համար: Արդ պէս որ զարմացանք թէ ինչպէս խելք ըրեր է քերան առնել այս չափազանց անխելք հարցումը.— « Տակաւին կը գործածէ՞ք»...

«Տակաւին կ'ապրի՞ք», ըսել կ'ուզէ. անշուշտ: Ինք Յունաստան գնաց 1200 գաղթականներու փոխադրութեան գործը կարգադրելու համար: Աչքերով իր տեսաւ համատարած թշուառութիւնը, և իր ականջներով լսեց թախանձագին դիմումները, նոյն իսկ դժգոհութեան ցոյցերը, ներգաղթի դէմ դրուած արգելքներուն առթիւ: Բայց երեւի այս բոլորը այնքան չեն ազդած իր վրայ, որքան սա չարաբաստիկ եռագոյնը, — կարմիր, կապոյտ, և նարնջագոյն. երեք խորհուրդներ, որոնք սեւ երազի մը պէս կը խանգարեն իր եւ իրեններուն քունը:

Ինչո՞ւ այս ցաւագար ատելութիւնը խորհրդանշանի մը հանդէպ, որ չարաչար խաբուած ժողովուրդի մը վերջին մնասունքն է՝ ընդհանուր փլուզումէն յետոյ: Դաշնակցութի՛ւնը կը յիշեցնէ եռագոյնը — բայց Դաշնակցութիւնը ունի արգէն իր խորհրդանշանը, որ բոլորովին տարբեր բան է, կուսակցական ազգանշան մը, ինչպէս միւսը, պոռոտ կարմիրը: Ի՞նչ կուզեն սա թշուառ գաղթականներէն եւ որբերէն, որոնք գուրգուրանքով պահեր են զայն իրենց լացիկին մէջ, ինչպէս մինչեւ վերջերս կը պահէին նոյն իսկ Հայաստան, ամերիկեան որբանոցներու մէջ:

Դժուար թէ այսքան մանրանայր գեհկանար պետական վարիչ մը, ուրիշ ժողովուրդներու մէջ. այն ալ բունաւեր, ցիրուցան բազմութիւններու, իր հարազատներուն առջեւ: Ամէն ժողովուրդ ալ ունի իր խտեալը, եւ ազգային խորհրդանշան մը — անկախ կուսակցական-կազմակերպականէն: Հայկական եռագոյնն ալ խտացումն է ամբողջ շրջանի մը պատմութեան, հայ ժողովուրդի մարտնչումներուն եւ յաղթանակներուն, թրծուած՝ քրտինքով եւ արիւնով: կարմիր-կապոյտ-նարնջագոյնը երգ մը, խորհուրդ մըն է այլեւս. հայ ժողովուրդին համար, անկախ ո՛ր եւ է վարչաձեւէ,— եւ պիտի պահուի ու ծածանի հակառակ բոլոր ձախողանքներուն եւ հրովարտակներուն:

Բայց աւելորդ է պաշտպանել դատ մը որ, անվիճաբանելի է, եւ լայն ու խոր արմատ բռնած: կեանքը լինք շատոնց տուեր է զարմացողներուն պատասխանը. եւ լաւ կ'ըլլայ որ վերջ գտնեն ջուրը պատէն վեր հանելու փորձերը: Հերիք է որքան ցամքեցուցին սիրտերն ու միտքերը, փետրաթափ անծեղներու վերածելով ամբողջ սերունդ մը:

ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Հինգշաբթի գիշեր վերջացաւ Աշխատաւորական Միջազգայինի ընդհ. ժողովը, որ կը գումարուէր Մարսէյլի մէջ, Օգոստ. 22էն ի վեր:

Խոշոր բառեր չկան տրուած որոշումներուն մէջ: Սկիզբէն մինչեւ վերջը, ժողովը կը հեւար ծանր մղձաւանջի մը տակ,— պատերազմ, երէկուանը եւ վաղուանը: Օրուան հոգեորները կարգով կ'արտասանէին այդ չարաշուք բառը, la guerre, աշխարհի բոլոր լեզուներով: Ամէնէն մտացրիւ ունկնդիրն ալ կը զգար թէ աւելի շատ քաղաքագէտներ էին որ կը խօսէին ու կը բանաձեւէին ոչ թէ նոր նշանախօսքեր առաջարկելու, այլ գալիք փոթորիկին շանթարգելը գտնելու մտահոգութեամբ:

Եւ, այս գետնին վրայ, բոլոր ծրագիրներն ու առաջարկները եկան յանգեցան շատ համեստ որոշումներու,— Ընդհանրացնել եւ ժողովրդականացնել Ազգերու Դաշնակցութիւնը, պլսբտաւորիչ իրաւարարութեամբ լուծել բոլոր վէճերը, չթոյլատրել ո՛ր եւ է թշնամական գործողութիւն Խորհրդային Միութեան դէմ, ձգտելով որ այս վերջինը ժողովրդավար դառնայ եւ վերահաստատէ քաղաքական ազատութիւնը, ինքնորոշման իրաւունք տալ այն ժողովուրդներուն որոնք կը ճնշուին 1918էն ի վեր կնքուած դաշնագիրներուն հետեւանքով, «ինչպէս եւ այն ժողովուրդներուն, որոնք անկախութեան հասեր էին յեղափոխութեան շրջանին, ինչպէս Հայաստան, Վրաստան, Ուկրաինա եւն:

Որոշումները տրուած են: կը մնայ սպասել անոնց գործադրութեան, որ այնքան արդիւնաւոր կլինայ ըլլալ, որքան աշխատաւորական վարիչները խուսափին գրասենեակի եւ դահլիճի փորձութիւններէն:

Շ.

ՏՈՄՍԵՐ

ՈԻՏԵՄ ՉԵՄ . . .

— *Ժեռա՛ր, Ռոպէ՛ր, ալթանլօն ըրէ՛, վուաթիւռ կայ:*

Եղբ կիլիկեցի մայրիկն է որ կցկտուր փրանսերէնով մը կ'աշխատի բան հասկցնել իր երախաներուն, որոնք շատոնց կորսնցուցեր են իրենց թորմած բանի մը բառ հայերէնը:

Կը պատրաստուիմ հարցումնեռովս նեղել իմ տիկին մայրիկը, երբ երախաներէն պզտիկ Ռոպէրը (հասկցած անշուշտ որ Ռուբեն է բնագիրը, ինչպես Ժեռարը՝ Ժիրայր) ետ խոց մը կ'աւերցնէ ստիպ վրայ: Այս անգամ պզտիկն է որ կը ջանայ հասկնալի ըլլալ իր մայրիկին.

— *Նո՛ մամա՛, օռանիժ ուտեմ չեմ, սրտիկ ուզեմ:*

— *Քանի՞ տարի է Փարիզ ես, տիկին:*

— *Հինգ տարիէ ղրացաւ, օրուան մեծ մասը դպրոցը կ'անցընեն: Քանի մը ժամ կը խաղան իրենց փրանսացի ընկերներուն հետ, ու հազիւ բանի մը վայրկեան կը ղսեն մեր հայերէնը, երբ արդէն ճաճանչու կը պատրաստուին:*

— *Ձը՞ պիտի ուզէիր որ անոնք չմոռնան իրենց մայրենի լեզուն,— միակ աւանդը որ մնասին թեռած ենք մեր աւերակ երկրէն մնացեր այս շրեղ ափերը:*

— *Ի հարկէ, բայց ո՞վ պիտի զգաղի. գործի տէր մարդիկ ենք. հայերենին ամբողջ օրը յանախորդներով զբաղած ես, իսկ ես խոհանոցով կամ գրկիս երախայով:*

Եւ այս՝ թախտաւոր ընտանիքի մըն է, որ ամէն միջոց ունի Ժիրայրը Ժեռար եւ Ռուբէնը Ռոպէր չդարձնելու: Հապա միւսնե՞րը, անոնք որ պարզ աշխատաւորներ են եւ օրն ի բուն կը տճնին ծուխին ու մուրին մէջ, եւ իրիկունը տուն կը դառնան յոգնաբեկ, անմիջապէս անկողին նետուելու եւ առտուն հինգին արթննալու համար...

Եւ տակաւին փրանսացի խմբագիրներ կան որոնք անվերջ կը տրտնջան թէ օտարականները չեն ձուլուիր: Ինչ չաւ որ անոնք իրենց գլուխը սակի ամգամ մը ետեւս չեն երկարած մեր տուներուն:

ԱՐՏԵՄԻՍ

Հայ Քահիրը եւ Քարփանթիէ

Հայ փաքիր Թահրա պէյ երեսփոխան Պ. Գօրնիւշէյի հրաւէրով անցեալ շաբաթ Տօվիլ մեկնեցաւ՝ ներկայացումներ տալու համար Ծովափնայութեան մէջ գտնուող ամենազգի հարուստներուն: Ներկայացումները կլկնուէցան չորս հինգ անգամ:

Առաջին երեկոյթը տրուեցաւ ի նպաստ Մարոքի զինուորներուն եւ այս առթիւ յուռութքները ծախուեցան հարիւրական փրանքի, իսկ տոմսակներ՝ մինչեւ հազար փրանքի: Երբ փաքիրը սկսաւ մոլթին և այտերուն գըլխարկի խոշոր ասեղներ խօթել, միայն երեք չորս հոգի մեկնեցան սրահէն, որոնց առաջինը եղաւ նշանաւոր կըռփամարտիկ Քարփանթիէն:

«Փարի Սուար» կը պատմէ թէ երբ հարցուցին որինչո՞ւ դուրս կ'ելլէր, Քարփանթիէ պատասխանեց .

— Արիւնէն կը սոսկամ. երբ տեսնեմ որ փողոցին մէջ երկու հոգի կը ծեծկուին, միտս կը հեռանամ, սիրտս չի դիմանար: Կռփամարտի տեսարաններուն կարելի եղածին չափ քիչ ներկայ կ'ըլլամ Բիրտ ուժը շատ գէշ կ'ազդէ վրաս: Ես քաղցրաբարոյ մարդ մըն եմ...

Փաքիրը, որ 70 80 հազար փրանք շահած էր այս պոյտէն, Փարիզ դարձած և 20.000 փրանքի ինքնաշարժ մը գնած է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Գահիրեէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Կ'ըսուի թէ Տէր-Զօրի մօտերը գտնուող ապստամբներ գրաւած են յիշեալ քաղաքը, գերի բռնելով Ֆրանս. պահակազօրքը: Տէր-Զօր կը գտնուի Եփրատի վրայ և ճէպելը Տրիւզէն 300 մղոնի չափ հեռու է: Էյմօգաթրամ կ'ըսէ թէ ճէպելը Տրիւզի մէջ երկու կողմերն ալ բուռն կռիւի կը պատրաստուին. նոյնպէս կը հաստատէ թէ բազմաթիւ Պէտէվիներ Անդրյորդանանէն անցնելով միացած են Տիւրզիներուն: Կ'ըսուի թէ Սուրիոյ հիւսիսակողմը լուրջ դէպքեր տեղի ունեցած են: Հալէպի և Հոմսի շարժումներուն մասին գանազան շրջուկներ կը շրջին, սակայն դեռ չեն հաստատուած:

Դամասկոսի վրայ կատարուած վերջին յարձակումին առեն Տիւրզիները գրաւած են թանք մը և վար առած են օդանաւ մը: Ֆրանսացիները պարպած են Խըրպէթէ էլ Կազալան և կարեւոր պարտութիւն մը կրած են էզրաայի մէջ:

Հավասի գործակալութիւնը երկար զեկոյց մը կը հրատարակէ Սուրիոյ դէպքերուն մասին, որմէ կը քաղենք հետեւեալը.— Սխալ է թէ Տիւրզիները 60000 հոգի ունին. կիներն ու մանուկներն ալ հաշուած՝ 40000ը չեն անցնիր: Ունին 10000 հրացան. որոնց վրայ աւելցած է Ֆրանս. կարաբանէն իրենց գրաւած 2000 հրացանը: Անոնք սուրիական լեգէոնի և Մալկաշներու խուճապին միջոցին կրցան գրաւել նաև 65նոց լեռնային հրետանիի մարտկոց մը, 12 գնդացիր, սակայն գնդոնք գործածող չունին, որովհետև բոլորն ալ հեծելազօրք են և մէջերնին օտար տարր չկայ: Անոնք կը կռուին վերին աստիճանի քաջութեամբ, և մինչև իսկ զէնք կը պարպեն գնդացիրներուն դէմ:

Էնկիւրիի մասը...

Հավասի թղթակիցը կ'ըսէ թէ Սուրիոյ մէջ երեք պետութիւններ փրոպականտ կը մղեն ապստամբութիւն առաջ բերելու համար. ասոնք են Մոսկուա, Էնկիւրի և Անդրյորդանան: Նկատի առնելով Սուրիոյ ընդարձակ տարածութիւնը, շատ քիչ է հոն գտնուող Ֆրանսացի զինուորներու թիւը: 10000 հոգին բաւական չեն զսպելու ամէն վայրկեան սպառնացող շարժումները: Փորձը ցոյց տուաւ որ տեղացիներ զինուորագրելը հոգատար պետութեան համար առաւելութիւն մը չէ, այլ նոր վտանգ մը: Անգլիա անկախ յայտարարեց Միջագետքը և անհրաժեշտ նկատեց իր վրայ առնել զինուորական կազմակերպութեան հոգը, բանակին ամբողջ ծախքերը Իրագցիներու հաշուոյն անցուննելու պայմանով: կարելի էր օրինակ առնել ասկէ:

Նոր ըսուկներ Դամասկոսի մասին

Էմօ տը Փարիզ Լոնտոնի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ անգլ. շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Սուրիոյ դէպքերուն: Դեռ չէ հաստատուած այն լուրը թէ Տիւրզիներն ու Պէտէվիները 27 Օգոստին գրաւած են Դամասկոսը: Ֆրանսացիներու կորուստն է եղեր 4000 հոգի: Ականատես վկաներու պատմածին նայելով, քանի մը օրէ ի վեր Ֆրանսացի սպաներ Դամասկոսի փողոցներուն մէջ բացէ ի բաց կ'անարգուին և կը նախատուին:

Ոսկի փոխադրող կառուցած մը կողոպտուած

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Պարսիկ կայս. դրամատան հաշուոյն Պաղտատէն Սուրիա ինքնաշարժերով մեծաքանակ ոսկի փոխադրող կարաւան մը Պաղտատէն 55 քիլոմեդր դէպի Պէյրութ, անապատին մէջ յարձակում կրած և կողոպտուած է ճէպելը Տրիւզի աւազակներէն: կարաւանին ընկերացող երեք Անգլիացիներ, որոնցմէ մէկը կին, յարձակման պահուն վիրաւորուելով Պաղտատ փոխադրուած են: Ոսկին ապահովագրուած էր: Ֆրանսացիները ուղտապետներ և օդանաւեր ղրկած են դէպքին վայրը: Անապատի մէջ երթեւեկը դադրած է մինչեւ ապահովութեան վերահաստատումը:

Ձերբակալութիւններ Դասասկոսի մէջ

Հաստատուած ըլլալով որ արաբ ազգայնականներու Դամասկոսի ժողովրդական կուսակցութիւնը կը գործակցի Տիւրզիներուն, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են: Գահիրէի Սուրիացիները մեծապէս յուզուած են, իմանալով որ այդ կուսակցութեան նախագահ Տօքթ. Ապտիւրրահման Շահպէնտէր Ֆրանսացիներուն կողմէ ձերբակալուելով Ռիւատ կզզին աքսորուած է: վերջին լուրերու համաձայն Շահպէնտէր յայտնած է փախչիլ:

Սուրիա-Պաղեստինեան համաժողովին գործադիր մարմինը որոշած է Գահիրէէն պատուիրակութիւն մը ղրկել Ժընեւ, իր պահանջները ներկայացնելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԵՏ ՉՂՊՏՈՒԹԵԼԻՔ

Ի-ՉՏ ՍՐԸՆԵ

ՓՈՒՂԻՑ ՀՍՓՈՂ ՀԱՅՈՑ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑԻՆ ՂԱՎԱՓԱԽՍԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԺՈՂ

— Ես ինչպե՞ս կարող եմ հանգիստ լինել, երբ իմ ընկերները ինձ ասում են, որ ես ոչ մի բանի պետք չեմ գալիս, որ ես ոչ մի օգուտ չեմ տալիս ընդհանուր գործին։ Ես ինչպե՞ս կարող եմ հանգիստ լինել, երբ ինձ ասում են, որ ես ոչ մի ուժ չունեմ, որ ես ոչ մի նշանակություն չունեմ։ Ես ինչպե՞ս կարող եմ հանգիստ լինել, երբ ինձ ասում են, որ ես ոչ մի ուժ չունեմ, որ ես ոչ մի նշանակություն չունեմ։ Ես ինչպե՞ս կարող եմ հանգիստ լինել, երբ ինձ ասում են, որ ես ոչ մի ուժ չունեմ, որ ես ոչ մի նշանակություն չունեմ։

Մարդկանց ամբոխը ծիծաղում է։ Ծիծաղում է նաև Ռուբենը։ Ծիծաղում է նաև Ռուբենի ընկերը։ Ծիծաղում է նաև Ռուբենի ընկերը։ Ծիծաղում է նաև Ռուբենի ընկեր

— Թողէք որ յիշեմ...

— Գացէք տեսէք անգամ մը։

Գացի... տեսայ։ Պառկած էր իր պզտիկ անկողնին վրայ ու կուլար, թըշ-ւառը, բոլոր ուժովը։

— Լիզէթ... ակսայ։

— Ո՛հ, մա՛յր, գնա՛ կանչէ պահա-պանը որպէսզի սպաննէ այս մարդը, ա-ղազակեց աղջնակը։

Ցաւուշ կարեցայ։

— Առէք ձեր սոսկալի շարաղրու-թիւնը, ծաղր ու ծանակ դարձուց աղջիկս ամբողջ լիսեին առջեւ և պատճառ ե-ղաւ որ իր առաջին ղէրօն առնէ... ա-ռէք տարէք...

Զգուշօրէն առի պրածս, դրի գըր-պանս և հեռացայ։ Կը թուէր թէ միա-սին կը տանէի Ալանտեան Ովկիանոսը իր բոլոր գաղտնիքներովը։

Ցուն հասնելէ վերջ նորէն կար-ղացի...

Դուք ալ կարդացէք։

(Մնացեալը յաջորդ թիւով)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

Հայերը Արեւելքի շրջանին մէջ

Լա Սիկալիճո Լառժանիճոռեն կը գրեն մեզի.—

Այստեղ մեծ ու պզտիկ մօտաւոր-պէս 100—120 Հայ կայ, որոնցմէ կի-ները և աղջիկները մինչև 13 տարեկա-նէն վեր, կ'աշխատին մետաքսի մա-նարաններու մէջ, իսկ 13 տարեկանէն պզտիկները, կերթան ֆրանսական դըպ-րոց։ Թէև խորհեցանք հայերէնի համար կարգագրութիւն մը ընել, սակայն շատ դժուար է, որովհետև հակառակ ամէն կերպով հանգիստ ըլլալուն, բանւորները կը սպասեն իրենց մէկ տարուան պայ-մանագրութեանց վերջանալուն, մեծ քաղաքներ երթալու համար։

Այդերու համար գործ կը պակսի, թէև մինչեւ այսօր պարապ մնացած չեն, ճամբաներու շինութեանց աշխատելով (օրական 20 ֆրանք, սակայն անձրեւ օրերը չեին կրնար աշխատիլ)։ Հիմա ամանք ղրկուած են Վալս-լէ-պէն հան-քային ջուրերը, որ 25 քիլօմէթր հեռու է կը տանան օրական 16—19 ֆրանք և տեւական գործ։ Կարծեմ այստեղի Հայերը Փարիզի գործարանները աշ-խատողներէն աւելի հանգիստ են, որով-հետև ոչ տան վարձք ունին, ոչ ածու-խի և ոչ ալ ելեքտրականութեան ծախք. գործատէրը ձրի կը տրամադրէ այս բոլորը, ինչպէս նաև մաշճակալ, անկո-ղին, սաւան եւն. Վերջերս գործատուու-հիներուն համար մասնաւորապէս շին-ւեցաւ տաք և պաղ ջուրի տուշ։ Կի-ներուն համար ամենէն հանգիստ և ապահով տեղն է, բայց կրկին գոյ չեն և մեծ *ֆաղաճներ* մեկնիլ կը պատ-րաստուին։ Մէկ տարուայ մէջ, մէկ հարնիք և 8 ծնունդ տեղի ունեցաւ։ Դեռ կը սպասենք քանի մը հարնիք-ներու և շատ մը ծնունդներու։ Վա-լանսէն հայ երիտասարդներ եկան և նշանուած են հոս։

Ամէն բան կայ, սակայն հաւաքա-կան կեանք չի կայ, որովհետև բոլորն ալ գործի են։ Մեր հայրենակիցները ընդհանրապէս Պրուսայի եէնիձէյէն, Ճէրահէն և քանի մը ընտանիքներ ալ Նալըխանէն են։

Ջեռուցայն կը դառնայ

Ռուս առեւտրական պատուի-րակութիւնը որ Լոնտոն գացած էր հինգ միլիոն ստերլին արժէ-քով հիւսուածեղէնի մեքենաներ գնելու, համաձայնեցաւ գործա-րաններու հետ, որովհետեւ բոլո-րովին անընդունելի պայմաններ առաջարկուած են վճարման ե-ղանակներու մասին։ Երկու շա-բաթ պատելէ ետք Ռուսերը գը-նած են միայն 60 հազար ստեր-լինի ապրանք։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հացի պակասը

Պաշտօնական տեղեկագրի մը հա-մաձայն, 1925-26 շրջանին համար Անդրկովկասի հացի պակաս է 16 միլիոն փութ, որուն 14 միլիոնը պիտի հայթայթէ պետութիւնը, մէկ միլիոնը՝ մասնաւոր անձեր, իսկ մնացածը պիտի ճարուի տեղին վրայ։

Զօրանոցներու նորոգում

Որոշուած է նորոգել Հայաստանի բոլոր զօրանոցները. Այս նպատակով 48 միլիոն րուպլի սահմանուած է։

Ճահճաեեղը եւ չխաուրութիւնը Իջեւանի մէջ

Հին ժամանակներէ ի վեր ճահճա-տեղը բոյն դրած է այս գաւառին մէջ։ Շամշատինի, Իջեւանի և Բարանայի գաւառակներուն 43 գիւղերէն 24ը վա-րակուած են ճահճատենդով։

Հացի և առհասարակ աշխատանքի պակասը պատուհաս դարձած է Իջեւանի չքաւոր գիւղացիներուն համար։ Հազա-րաւոր և մասնաւոր հազարաւոր գիւղա-ցիներ Արտպէճան կ'երթան և առաւօ-ւեն մինչեւ իրիկունը ուշ ատեն դաշտի կիզիչ արեւուն տակ կ'աշխատին կէս կուշտ կէս անօթի, և ճահճատենդէ կը բռնուին։ 1924 Յուլիս 20էն, ճահճա-տենդի հիւանդանոցին հաստատման թուականէն մինչեւ նոյն տարուան Հոկ-տեմբերը արձանագրուած են 14,495 հիւանդներ. իսկ միայն Իջեւանի մէջ՝ 11,634 հոգի (1924 Նոյ.— 1925 Մարտ)։ Բուժարաններէն անցած հի-ւանդներուն 45 առհարիւրը բժշկուած են։

Այս չարիքը անշուշտ պէշ հետե-ւանքներ կ'ունենայ նաև ծնունդներու վրայ, որոնք կը նուազին, միեւնոյն ատեն աւելցնելով մահերու քանակը։ Որոշուած է լեռնային շրջաններ փո-խադրել ջրոս գիւղերու բնակիչները։ Կը խորհուի բնակուածարան մըն ալ հաստա-տել, որպէսզի կարելի ըլլայ քննել թուքը և արիւնը, և չորցնել ճահիճ-ները։

Հիւսիսային Կովկասի մէջ

Մանկավարժական ժողովի մը առ-թիւ, որ տեղի ունեցաւ նոր Նախի-ջեւանի մէջ, պատգամաւորները հետա-քրքրիր տեղեկութիւններ հաղորդեցին։ Հաստատուեցաւ որ Սոչիի կրթական գործը մխիթարական չէ, իբրև հետե-ւանք ժողովուրդին աշխատութեան։ Բայց և այնպէս, շրջանի 101 դպրոցներէն 69ը հայկական են։ Անոնց 25ը կը պահէ Սոչիի հայութիւնը, իր սեփական մի-ջոցներով։ Մեծ պահանջ կայ միջնա-կարգ դպրոցներու և պատրաստուած ուսուցիչներու։ Կացութիւնը աւելի նպաստաւոր կ'երեւայ Արմաւիրի կարգ մը շրջաններուն մէջ։ Նոր Նախիջեւանի դպրոցներու աշակերտներուն թիւն է 613, ուսուցիչները՝ 25։ Պահանջ կայ հայերէն և թարգմանածոյ գրքերու. Ծրագրուած է հայ ուսանողներու համար գիտական ճիւղ մը հաստատել Ռոստովի համալսարանին մէջ, բանալ քանի մը գիտական և արհեստական դպրոցներ, ինչպէս և հրատարակել հայերէն թերթ մը՝ Հիւս. Կովկասի համար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Նախապատերազմեան վարչական բաժանմունքներէն ներկայ Հայաստանի սահմաններուն մէջ կը մտնեն հետեւեալ շրջանները։ Երեւան նահանգէն 2,533 քառ. վերստ. Ալէքսանդրապոլէն երեք հազար երկու հարիւր չորս քառ. վր. Նոր Բայազիտէն 5,375, Շարուր Դա-լարագեղէն 1,874, Էջմիածնէն 3,398, Նախիջեւանէն 167, Ղազախէն 2,687, Ջիվանշիրէն 127, Զանգեզուրէն 3,919, Կարսէն 578, Բորչալուէն 2418 քառ. վ.։ Հայաստանի տարածութիւնն է ուրեմն նոյն թուականին, 26,358 քառ. վերստ։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Պարտքերու խնդիրը

(Լոնտոնի մեր թղթակցէն)

Մանուածապատ հաշիւներով լեցուն են տեղական թերթերը, պարտքերու խնդրին առթիւ։ Դժ-գոհութեան ձայներ ալ պակաս չեն, Ֆրանսայի եղած զիջումին համար։

«Տէյլի Թելէկրաֆ» դիտել կու-տայ թէ Անգլիա իրաւունք ունի պահանջելու տարեկան համագու-մար 100 միլիոն, իր բոլոր պար-տատէրերէն։ Հիմա երբ այնքան վճհանձնօրէն կը պահանջուի 25 կամ 26 միլիոն, ոչ մէկ լուրջ պատճառ կայ զանգատելու։ Այդ գումարին 18—20 միլիոնը զոր նկատի ունէր Զրչիլ, պէտք է գանձուի Ֆրանսայէն։

Համաձայն թերթին տեղեկու-թիւններուն, Ֆրանսա ազգային հարստութեան տեսակէտէն կը գրաւէ 2րդ տեղը՝ առաջինը ըլլա-լով Անգլիա։ Այսպէս.— Մեծն Բրիտանիա 70 միլիառ տոլար, Ֆրանսա 57 միլիառ տոլար, Ի-տալիա 21մէկ քառորդ միլ. տոլար։

Իսկ ազգային եկամուտը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատ-կերը.— Մեծն Բրիտանիա 10 մի-լիառ տոլար, Ֆրանսա 7 միլիառ տոլար, Իտալիա 3ուկէս միլիառ տոլար։

Ֆրանսա տրամադիր է բար-ձրացնելու իր տարեվճարներուն գումարը, պայմանաւ որ մեծա-գոյն մասը մարքով վճարուի։ Անգլիոյ համար, շատ աւելի ձե-ռընտու է սպասելին գանձել քան գերմանական մարք։ Այս սկզբուն-քին համաձայն է որ թերթերը կ'առաջարկեն 18 կամ 15 միլիո-նի հիման վրայ ընդունիլ միայն 6 միլիոն մարք։

«Յեղափոխութիւն իներ ամիսէն»

Ինչպէս յայտնի է, հանքերու վերջին գործադուլին առջեւը առ-նելու համար, անգլիական կա-ռավարութիւնը տրամադրեց 10 միլիոն ոսկիի նպաստ մը։ Չարցը չի փակուեցաւ, սակայն առժամ-եայ կարդադրութիւն մըն է այս, «գինադադար», ինչպէս կը կոչեն թերթերը։ Այս կարգադրութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ յառաջիկայ մայիս, երբ պիտի մտածեն նոր պայմաններու մասին։ Որոշ գո-հացում ստացան շահակից կող-մերը, բացի հանքագործներու դաշնակցութեան քարտուղարէն որ բուռն պայքար կը մղէ հիմա, որովհետեւ որոշումը վաւերացը-նող յանձնաժողովը ընտրուեցաւ միայն չէզոք անձերէ և հանքա-գործները չունեցան իրենց պատ-գամաւորը։ Քարտուղար Քուք շատ սանձարձակ լեզու կը գոր-ծածէ։ Իր գուշակութեան համա-ձայն նպաստին պայմանաժամը աւարտելուն պէս, ուրեմն Մայի-սին, յեղափոխութիւն մը պիտի ծագի Անգլիոյ աշխատաւորու-թեան մէջ եւ ինք պիտի ըլլայ շարժումին ջահակիրը. դրամա-տիրութիւնը պիտի քայքայուի և բոնակը և նաւատորմը պիտի անցնին ընկերվարական կառա-վարութեան մը ձեռքը։

Կարդացէք եւ տարածեցէք

“ ՅԱՌԱՋ ,, Ը

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔ

Սթօքհոլմի ժողովը

Սթօքհոլմէն կը գրեն մեզի.— Օգոստ. 24ին բացուեցաւ մօտա-ւոր Արեւելքի Միջազգային Ըն-կերակցութեան ժողովը։ Ներկայ էին Ամերիկայի, Անգլիոյ, Ֆրան-սայի, Զուիցերիոյ, Պելժիոյ, Գեր-մանիոյ, Շուէտի եւն. պատուի-րակները։ Հայերուն կողմէ՝ Պ. Պ. Ա. Խատիսեան և Աղաթօն որդի։ Զեկուցումը կարդաց ընդհ. քար-տուղար Պ. Պէրրի։ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի ընդհ. քար-տուղար Պ. Վիքրիի տեղեկագրէն կ'երեւայ թէ ընկերակցութիւնը 1924ին հասոյթ ունեցած է չորս միլիոն տոլար, իսկ ծախք՝ երեք միլիոն։ Այժմ նպաստամատոյցի որբանոցներուն մէջ կան 43 հա-զար որբեր։ Տօքթ. Նանսէն իր տեղեկագիրը Ազգերու Դաշնակ-ցութեան ընդհ. ժողովին վերա-պահած ըլլալով. անպաշտօն զե-կուցում մը միայն եղաւ իր ա-ռաքելութեան մասին։ Հայ գաղ-թականներու կացութեան մասին տեղեկագիրները կարդացին Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացու-ցիչը և Պ Քրաֆթ-Պօնար։

Ինչպէս յայտնի է միեւնոյն ատեն Սթօքհոլմի մէջ տեղի ու-նեցաւ քրիստոնէական եկեղեցի-ներու ընդհանուր ժողովը։

Օգոստոս 25ին հացկերոյթ մը տրուեցաւ, որուն ներկայ էին 620 կոչնականներ։

Հայերու լեռնային գոյքերը

Հայ փախստականներու լքեալ գոյ-քերուն մասին ներքին և ելմտական գործավարութիւնները կը բանակցին եղեր վերջնական կարգադրութեան մը յանգելու համար։ Ելմտական գործավա-րութիւնը մտադիր է եղեր գնել լքեալ կալուածները՝ անոնց մէկ մասը նորեկ թուրք գաղթականներուն, մնացեալն ալ պատերազմին և հրդեհէն ջնասուած ան-ձերու տալու համար։

Պր. Ե. Պեղեան յանկարծամահ

Լոնտոնեն կը գրեն մեզի.— Առջի օր յանկարծամահ եղաւ գաղութին ծա-նօթ դէմքերէն Պ. Եղբոս Պէնլեան, որ վերջերս 20,000 ֆր. ղրկեց Փարիզ, գանազան ձեռնարկներու համար։ Հան-գուցեալը կը սիրէր հետաքրքրուիլ ազգային գործերով, նոյնպէս ալ կ'օգ-նէր։ Ցիշուած 20,000 ֆր.ի գումարէն 10,000ը պիտի յատկացուի իր անու-նով մանկապարտէզ մը բանալու Փա-րիզի մէջ։

Տօքթ. Յովհաննէս Արշակունի

Ամերիկահայ թերթերը կը հաղոր-դեն մահը, Տօքթ. Յովհաննէս Արշակու-նիի, որ յանկարծամահ եղած է ճաշէն անմիջապէս յետոյ։

Բնիկ Պոլսեցի և շրջանաւարտ Շահնազարեան վարժարանէն, այս եռ-թանասնամեայ գիտնականը մասնակցած է ազգային գործերու իբրեւ երեսփոխան և վարիչ։ 1902ին ատենապետն էր Ա-մերիկահայ պատգամաւոր. ժողովին, որ վաւերացուց Սահմանադրութիւնը։ Օամ. Սահմանադրութեան ատեն Պոլիս էր, 1912ին նորէն կը դառնայ Ամերիկա։ Մասնաւոր մոլութիւն մը ունէր ազե-հարցական գիտութիւններու։ Բոլոր գոյ-քերը ձգած է Բարեգործականին։ Իր կտակին համաձայն, մարմինը հրկիզ-ուած է։

Կարդալ Դ. Էջ

Մարզական կեանք

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

Ահաւասիկ ուրիշ մը

Հիւանդ մը որ, երկու ամիսէ ի վեր կը տառապէր հիւանդանոցին մէջ, վեր-ջապէս մեռաւ, Օգոս. 17ին։ Օգոստ. 20ին պիտի թաղուէր, գացինք մեր եկե-ղեցին լուր տուինք։ Քահանան խօսք տուաւ գերեզմանատուն գտնուիլ։ Մե-ռելը տարինք գերեզմանատունը, բայց տէրտէրը չեկաւ ու չեկաւ։ Գերեզմա-նատունը ուուս տէրտէր մը կար, գա-ցինք ալաչեցինք, եկաւ երկու աղօթք կարդաց և մեռելը թաղեցինք։ Ինչո՞ւ չեկաւ մեր քահանան, խայտառակելով մեզ օտարներու առջեւ։

ԳՐԻԳՈՐ ՄԻՒՔԱՅԵԼԵԱՆ

Քահանաներն ալ

. . . Խմբագիր

Ես ալ կը ձայնակցիմ այն արդար կշտամբանքներուն, որոնք «Յառաջ»ի Ազատ բեմէն ուղղուեցան մեր թըք-մոլիկ հայրենակիցներուն։ Արդարև ու-նինք երեւոտարդութիւն մը որուն մօտ ո՛չ միայն թուրքերէն խօսելու, այլև վիրաւ թրքական անուններով յորջորջե-լու սովորութիւնը ախտի մը համեմա-տութիւնները առած է։

Նողկալի ունակութիւն...

Բայց ի՞նչպէս որակել ընթացքը այն հայ քահանաներուն, որոնք Սէն Միշելի հրապարակին վրայ, աւելի ախորժով կը շաղփաղփեն Հաճի-Այվասին բարբառը, քան Շնորհալիին սրբաշնորհ երգերը եկեղեցիին մէջ։

Բարձրէն տրուած այս կարգի յուշ օրինակները նշաւակելու համար է որ Սալնոյ Զորի հայ մաճկալը կը հա-ռաչէ.

«Զոջ ակօսը ջոջ եղան չանցանքովն է որ ծուռ է...»

ԵԴՈՒԱՐԴ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Գողը Գողէն Գողացաւ. . .

Ամասիայեն կը գրեն Պոլսոյ «ՎԱԳՐԹ», շաբաթաթերթին.—

Ցունի տագնապը ո՛չ Իզմիրի մէջ կը տեսնուի, և ոչ ալ Էնկիւրիի մէջ։ Ամասիա եկողներ մեծ մասով մէկուկէս ամիս առն կը փնտռեն, ուր վերջոյ հին և արեւազուրկ տնակի մը մէջ կը հաս-տատուին։

*Հիմա ետկոհն մեկնողներուն սեփական տախտակի փղփղած կոյտերն ալ կը ծախուին, Սակայն, ժողովուրդը բնաւ չօգտուիր առկէ։ Երկիրը եշրաֆ կոչուած հինգ-տասը Հարուստներու մե-նատիրութեան ենթարկուած է։ Այդմար-դիկը պաշտօնեայի մը կամ ժողովուրդէն մեկուն հանդէպ գտնուած ատեն, հարիւր ոսկի արժող մէկ սենեակնոց տունը 900 ոսկիի կը բարձրացնեն։ Չափազանցութիւն չկայ ըսածներուս մէջ։ Տարապայման գնով ձեռք անցուած այն սեփականու-թիւնները ուրիշներու կը փոխանցեն շահով։ Այդ մարդոց միակ բաղձանքն է առեւտրական ձեւ մը տալ կալուածներու վաճառումին։ Ամասիայի կալուածները մեծավաճառի ենթարկող այդ անձերը վաղը տուներուն վարձքերը պիտի բարձ-րացնեն, իրենց ջնասները հանելու հա-մար։ Այսօր սուղ կը նկատենք անծեփ ու անարև եղող երկու սենեակնոց տու-ներու տրուած երկու ոսկի վարձքը։ Վաղը տասը, թերեւս քսան ոսկիի պիտի բարձրացնեն վարձքը, վեց ամսուանը կանխիկ ըլլալու պայմանով։ Մենք պաշ-տօնեաները որ օրը օրին կ'ապրինք մեր թոշակով, *ասոնց գէրհի պիտի ըլլանք։* Մենք վստահ ենք թէ հանրապետու-թիւնը, որ այս պահուս բնաջինջ կ'ընէ աւատապետութիւնը, մեր վրայ պիտի խորհի։ Անշուշտ չի փափաքիր որ ան-տուն և անապաստան մնանք։

Նոր յայտնութիւններ Սուրիոյ ապստամբութեան մասին

Էռ Նուվել վաւերական ազբիւր է մը քաղելով կը գրէ թէ ապստամբական շարժումը կը պատրաստուէր գարունէն ի վեր։ Պէյրութի, Հոմսի և Համայի կեդրոններէն լայն պրոպականտ մղուած է ընդդէմ Ֆրանս. տիրապետութեան և ի նպաստ Սուրիոյ ու Լիբանանի անկախութեան։ Բազմաթիւ իսլամական կազմակերպութիւններ, Դ. Մի. ջազգայինի գործակալներ, և այս շրջանին մէջ տնտեսական շահեր ունեցող գերման բնակութիւնները անմիջապէս ուժ տուած են այս գրգռութեանց։ Երուսաղէմի նախկին գերման փոխ հիւպատոսը Հէրման, որ Եաֆա կը բնակէր, անցեալ Ապրիլին Պէյրութ և ներքին գաւառները գացած է։ Երկար տեւն այս երկիրները ապրած ըլլալով, տահուն արաբերէն կը խօսի և ծանօթ դէմք մըն է իսլամական և գերմանական զանազան շրջանակներու մէջ։ Այս կազմակերպութիւնները կարեւոր դեր կատարած են Տիւրզիներու և ուրիշ ցեղախումբերու զինման մէջ։ Մայիսին Պէյրինի սուրիական քօմիթէն Սուրիա ղրկած է Ապտիւլ Կավաշը՝ քննական պտոյտ կատարելու և կապ հաստատելու համար Դամասկոսի շրջանին և Միջերկրականի եզերքին ազգայնական և իսլամական զանազան կազմակերպութեանց միջեւ։ Ապստամբութիւնը չսկսած Գ. Միջազգայինը յարաբերութիւն ունէր ձէպէլը Տրիւզի հետ։ Ներկայիս Սուլթան Աթրաշի մօտ կը գտնուի իր պատուիրակներէն ռուս իսլամ Զէքէրօֆը (հաւանաբար Զէքի փաշա էլ Զէրքէզի, ծանօթ պրօպականտիստ և անդամ Կոմինտերնի Արեւելեան բաժնի) և մեծ ազդեցութիւն ունի անոր վրայ։ Իր մօտ գացած է նոյնպէս արաբ անկախութեան պետերէն Հալեպցի Էշրէֆ, որ Համայի մէջ կը գործէ այժմ։

Ի՞նչ կը պահանջեն ապստամբները

Ներկայ շարժումը երեք նպատակի կը ձգտի. 1. Տիւրզիները կը պահանջեն ֆրանս. հոգատարութեան տակ դրուած հողերու անկախութիւնը, ամէն ազգ. Սուրիացի, Տիւրզի, Լիբանանցի, եւն. ազգային վարչութիւն մը պիտի ունենայ։ 2. Սուրիա Պաղեստինական ազգայնականները կ'ուզեն ստեղծել այդ հողամասերու բոլոր ազգերու Համադաշնակցութիւն մը, իբրեւ անկախ պետութիւն։ 3. Գերման շահագրգիռ շրջանակները կը ջատագովեն Սուրիոյ եւ Լիբանանի ազատագրումը եւ թրքական գերիշխանութեան վերադարձը։

Բոլոր այս տարրերը համաձայն են մէկ կէտի վրայ, Սուրիոյ և Լիբանանի անկախութիւնը։ Այդ է պատճառը որ ապստամբական շարժումը այսքան շուտ ծաւալեցաւ։ Իսլամներն ու ազգայնականները շատ վստահ չեն Տիւրզիներէն, անոր համար մինչեւ Դամասկոսի գրաւումը գործօն մասնակցութիւն չպիտի ունենան։ Միեւնոյն պատճառով Տիւրզիները միշտ Դամասկոսի վրայ յառած են իրենց աչքերը։ Եթէ ծրագիրը յաջողի, ընդհանուր զինեալ ապստամբութիւնը պիտի սկսի անոր գրաւումէն վերջ և անմիջապէս պիտի գրաւուի Հոմսը, երկաթուղիի գիծերու կեդրոնը, որպէսզի խանգարուին ֆրանս. բանակին շարժուձեւերը։

Պէտվիները ապստամբեցնելու պաշտօնը ստանձնած է մեծահարուստ ազգայնական Պաղեստինցի Ալի Էլ Նիզամի, որ արդէն իր կողմը շահած է 5—6 ցեղապետներ և անոնց զէնք, ռազմանիւթ եւ դրամ տուած է։ Այս դէպքէն վերջ Անգլիացիները զինքը Միջագետք աքսորած են։ Թէ Տիւրզիները եւ թէ Իսլամ ու ազգայնական միւս տարրերը մեծաքանակ զէնք ու ռազմանիւթ ունին, մէկ մասը նորէնքն Սուրիայէն գնուած, միւս մասը Պաղեստինէն եւ Թուրքիայէն ներածուած։ Եաֆայի առեւտրական տուներէն ծագ Պարոն. քաս Անդրյորդանանի մէջ զէնք գնելով Սուրիա փոխադրած է։ Այս տունը Պերլին Մէհմէտ Էֆ. Պապուճըը զատէ անուն մէկուն հետ կը կարգադրէ իր հաշիւները։

Աշխ. Ընկ. Ընդհ. Ժողովը եւ Արեւելք

Աշխատաւորական Միջազգայինի ընդհանուր ժողովին մէջ, որ վերջացաւ օգոստ 27ին, մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ Օթթօ Պաուէրի (Աւստրիա) բանաձեւը՝ Սորհրդային Միութեան, Արեւելքի և ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքի մասին։ Փոքրամասնութեան կողմէ վերապահումներ բրաւ քաղաքացի Տը Պրուքէր, Ֆրանսայի, Լեհաստանի, Հայաստանի, Վրաստանի, Էսթոնիոյ, Լիթուանիոյ, Եուկօ-Սլաւիոյ, Պուլկարիոյ, Ֆինլանտայի, Պելժիոյ եւ Շուէտի անունով, բայց միացաւ մեծամասնութեան, քանի որ բանաձեւը կ'ընդունի ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը։

Տեղի անձկութեան պատճառով, յաջորդ համարին կը յետաձգենք բանաձեւերուն հրատարակութիւնը։

Մուսուլի ճակատին վրայ...

Էնկլիւբիէն և Պոլիսէն ստացուած հեռագիրներ կ'ըսեն թէ Էէքքեւրիէն եւ Ռավանտուզէն եկած 300 անգլիացի կանոնաւոր զինուորներ (ուրիշ հեռագրի մը համաձայն աւազակներ) Մուսուլի չէզոք գօտին անցնելով յարձակած են Շաֆաթանի Թրքական պահականոցին վրայ եւ ետ մղուած են։ Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակները կը հերքեն այս լուրը և կ'ըսեն թէ Թուրքիա այս տեսակ սուտ լուրեր հրապարակ նետելով, կ'ուզէ ազդել Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ, որ մօտ օրէն պիտի զբաղի այս խնդրով։

Համայնավարներու ցոյցը

Անցեալ շաբաթ Լեհ կառավարութիւնը մահապատիժի ենթարկեց երեք երիտասարդ համայնավարներ։ Քանի մը օր առաջ Փարիզի Լեհ դեսպանատան առջեւ անյաջող ցոյց մը ընելէ յետոյ, համայնավարները մեծ ցոյց մը կազմակերպեցին առջի իրիկուն՝ մասնաւորապէս «Լիպէոմէ», «Էքօ տը Փարի», «Աքսիօն Ֆրանսէզ», «Էքլէր», «Փըթի Ժուռնալ» թերթերու խմբագրատուներուն առջեւ։ Ոստիկանութիւնը կարեւոր ուժերով կը պաշտպանէր յիշեալ շէնքերը եւ կարգ մը հրապարակներ։ Այս առթիւ ընդհարումներ տեղի ունեցան Օփէրայի հրապարակին վրայ։ Ձերբակալուեցան մօտ 200 ցուցարարներ, որոնցմէ 30ը օտարական՝ Լեհ, Ռուս, Սպանիացի եւն.։ Միայն 12 հոգի վար դրուեցան։

Մարզական կեանք

ՔԱՆԻ ՄԸ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սէն Քայէն Պ. Վահան Հարիկեան կարգ մը դիտողութիւններ գրած է մեզի, հայկական վերջին ոլիմպիականի կազմակերպութեան և արդիւնքներու մասին։ Կը տպենք միայն այն մասերը որոնք կապ ունին մեր հրատարակութեան հետ։

Այս առթիւ աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք թէ՝ շատ սխալ կ'ընեն թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի և թէ Հ. Մ. Մ.ի վարիչները, միշտ արձարձելով իբրեւ միութեանց անհամ քաշքշուքը, որ կը սպառնայ կազմալուծել այնքան գեղեցիկ շարժում մը։ Մինչեւ ե՞րբ «մենք»ի, «դուք»ի այս անսոսի վէճերը, որոնք բոլորովին կը հակառեն մարզական առաքինութեանց։ Վերջապէս չ'ը պիտի գտնուի միջոց մը, տղամարդու պէս կարել նեաելու համար թարախ կապած վէրքը, և նոր սքեւրութեամբ ու համերաշխութեամբ զարգացնելու բուն մարզանքը, որ փոխանակ բարիքի, չարիք պիտի դառնայ, այս ընթացքով։

ԽՄԲ.

. . . Խմբագիր,

Աչքիս առջեւ ունիմ ֆրանսական L'Auto, և Echo des Sportsի թիւերուն հետ «Յառաջ»ի 5 և 7 թիւերը, որոնց մրցման արդիւնքները իրար կը խաչաձեւեն։ L'Auto և Echo des Sports տուած են հետեւեալ արդիւնքները, ինչ որ պէտք է նկատել պաշտօնական.—

100 մեթր վազք

Ա.— Ամիրեան, Բ.— Քրաջեան, Գ.— Վառանտի Հմայեակ, ժամանակ $11^4/_5$, երեքն ալ Union Sportive Arménienneի անդամ, և ո՛չ, ինչպէս Գ. Ճ. կը գրէ, Ամիրեան, Աստուրեան և Աւագեան։

Հայ մարզիկները երբեք յաջողած չեն ասկից առաջուան Փարիզի Հայկ. Ոլիմպիականներուն 100 մեթրը այդքան կարճ ժամանակէն առնել, եղածները 12էն շատ բարձր էին։

200 մեթր վազք

Ա.— Ամիրեան անգամ (Հ. Մ.)ի ժամանակ $24^1/_5$, Բ.— Տէրտէրեան, $26^1/_5$ Գ.— Հուպխեան, և ո՛չ Ա.— Տէրտէրեան, Բ.— Հուպխեան և Գ.— պարզապէս չկայ։

Վառանտի անդամ է Հ. Մ.ի և ոչ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ինչպէս գրած է «Յառաջ»ի աշխատակիցը (թիւ 5)։

Բարձրութիւն.— (Միշտ Auto և Echo des Sportsէն)

Ա.— Զազըճեան, Բ.— Քոհաբէ (Հ. Մ.)էն 1.55, Գ.— Մամիկոնեան և ոչ Զազըճեան, Մամիկոնեան. Գ — չկայ։

Ձող.— Ա.— Մամիկոնեան 3.20, Բ.— Քոհափէ (Հ. Մ.) 3.— Գ.— Գայըքճեան 2.60, և ո՛չ Ա.— Մամիկոնեան և Բ.— Գայըքճեան և Գ. չկայ։

Պ. Տեղեկատուն, ամէն անգամ մրցորդի անունին քով կ'աւելցնէ, «Հ. Մ. Ը. Մ.»ը, նոյնիսկ՝ *անոնց ով*, որ, երբէ՛ք պատկանած չեն այդ միութեան։ Այդ օրը Հ. Մ. հազիւ տասնեակ մը անդամներով իր մասնակցութիւնը բերած էր՝ բայց գրեթէ շահած է բոլոր Սփրինթ մրցումներուն մէջ, այսպէս 100, 200 և 400։

Լաւ գիտենք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի և Հ. Մ.ի յարաբերութիւնները այնքան մտերիմ չեն, բայց ուզելով վերջակէտ մը դնել տիրող անհամաձայնութեան, երկու կողմէն կազմուած մարզական խառն յանձնախումբը՝ որոշեց բացառ ձակապէս խորութիւն չդնել 2 միութիւններու միջեւ, և ներկայանալ հանրութեան առանց դանազանութեան։ Ահա այս ձեւով արգիլուեցաւ անպատիներուն կրելու կուրծքերնոն վրայ իրենց միութեան պատկանող նշանակները, և նոյնպէս յայտագրերու վրայ՝ մարզիկներու միակ ցանկ մը նշանակուեցաւ։

Այսպիսով ամէն հայ մարզիկ իր իսկական անունով պիտի մրցէր և ոչ այս կամ այն *Միութեան* համար։ Տղանցքը տեղի պիտի ունենար խառն ու միասին, միայն աւչեւէն պիտի երթային դրօշակիրները, վերջին պահուն այլ փոխուած է՝ շնորհիւ Մարսիլիայէն եկած Պ. Մալուճեանի (դատաւոր)։

Գալով մրցանիշներու խնդրին, պիտի ուզէի հակիլ թէ՝ այդպիսի պաշտօնական մարմին մը գոյութիւն ունի՞ արտասահմանի մէջ, որ *իրաւասութիւն* ու *մանաւանդ կարողութիւն* ունենայ դատելու ու վճիռ տալու։

*** Այս տարուան նոր տարեշրջանին Հ. Մ. կը մասնակցի Փրանսայի պաշտօնական ֆութպոլի ախոյեանական մրցումներուն. այս առթիւ 4 խումբ արձանագրուած է, ֆրանսական ֆութպոլի *ֆետերասիոնին* մէջ։ Փարիզի քաղաքապետութիւնը կրկին մեր տրամադրութեան տակ դրած է ֆութպոլի սիրուն դաշտ մը, բոլորովին ձրի, որուն եզերքը հաստատուած է հանուելիք վայր մը, ձրի լոգարաններով։

Իսկ Օգոստոս 30ին, երկրորդ անգամ ըլլալով, այս տարի հրաւիրուած ենք Cormeilles, մասնակցելու համար ամենամեծ աթլէթիք մրցման, որ տեղի պիտի ունենայ Cormeillesի սիրուն Սթատին մէջ, ներկայութեամբ ու նախագահութեամբ քաղաքապետին ու ֆրանսական տասնեակ մը միութիւններուն։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՐԻԿԵԱՆ

- o -

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Առաջին Մրցումը

Այսօր, Կիրակի, 30 օգոստ., La Folieի սիրուն մարզավայրին մէջ Հ.Մ. Ը.Մ.ի Ա. և պահեստի խումբերը պիտի մրցին A.F. Gar.Colombesի Ա. և պահեստի խումբերուն դէմ։

Հայ խումբը եթէ լման դաշտ գայ, այսինքն Արծիւեան, Խուպէսէրեան չպակսին, հաւանաբար հաւասար ճնայ, եւ կամ յաղթէ մէկ կօլի տարբերութեամբ. այլապէս պարտութիւն մը կ'սպասէ։ Շատ զգեցիկ խաղ մըն է որ տեղի պիտի ունենայ, երկու հակառակորդներն ալ նոյն ոյժի վրայ ըլլալով, և խումբերն ալ կազմուած արժէքաւոր առաջին դասի խաղացողներէ։

Պահեստի խումբն ալ հաւանաբար յաղթէ իր հակառակորդին, եթէ իր լաւագոյն խաղացողները չլրացունեն Ա. խումբի պակասները։

Կը յուսանք թէ Փարիզահայ երիտասարդութիւնը խմբովին ներկայ պիտի ըլլայ այս հետաքրքրաշարժ մրցումին, որուն համար Հայերու Ճակատը ձրի է։

Հ. Թ.

Ց.Գ. La Folie երթալու համար Gare St. Lazareէն առնել շոգեկառքը. խումբերը պիտի մեկնին 1.10ի շոգեկառքով. տոմսի գին 2.30 երթ ու դարձ։

Լիեալ Գոյներու Աւարը

Զ. Յանկ.

Մարաշ

Մարաշի ազգային կալուածներու վարչութիւնը ծախու հանած է Հայերու պատկանող հետեւեալ լքեալ գոյքերը։ Խանութներուն փոխարժէքը հինգ, իսկ տուներուն փոխարժէքը ութը տարիէն պիտի վճարուին յանախորդներուն կողմ.— Պլէզիկճեան Կարապետի խանութը 2000 ոսկի, Վանպքէհեան Նազարէթի տղուն Աստուրի խանութը 800, Քէօլէեան Սարգիսի խանութը 750, Քիւրտ Սարգսի տղուն՝ Ստեփանի խանութը 900, Հօճա Տուրտու փողոցէն՝ Մարկոսի խանութը 500, Պաթպաթեան Կարապետի և Լեւոնի խանութը 500, Շեքէրլեանի տունը 700, Այվազ Մկրտիչի և Գրիգորի այգին 100, Խրլագեան Ցարութիւնի այգին 35, Պաուրիկ Յովհաննէսի տունը 2500, Քալայճեան Յովհաննէսի տունը 400, Շատաւեանի տունը 170, Հաճիպ օղլու Ալամի տունը 150 ոսկի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ վարժարանի շրջանաւարտ կամ թէ աւարտ սաներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ կարեւոր անյետաձգելի խորհրդակցութեան մը որ պիտի տեղի ունենայ այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ։ Կը խնդրուի իրարու լուր տալ։

«ԲԱՐՁՐ ՀԱՑՔ»Ի ՀԱՑԵՐԵՆԱԿԱՆ ՆԵՐՈՒԻՆ.— «Բարձր Հայք»ի խումբ մը հայրենակիցներ հայրենակցական միութիւն մը հիմնած են. այս առիթով կրկին կարեւոր խորհրդակցութեան համար բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ միութեան յառաջիկայ ընդհ. ժողովին՝ որ տեղի պիտի ունենայ այս օր կիրակի ժամը 3ին, 131 Rue de Faubourg du Temple, metro Belleville։

GRANDS LOCAUX INDUSTRIELS à vendre. — Matériel d'Usine, matériel d'Imprimerie. Ecrire pour rendez-vous à M. Teurnier 24, Rue des Fossés St-Jacques Paris V.
Tél. Gobelins 43-12.

ԳՈՐԾԱԻՈՐՈՒՀԻՒ ՊԷՏՔ ԿԱՑ

Քաշ-կոշ գիտցող և չգիտցող գործաւորուհիի պէտք կայ, փափաքողները թող դիմեն Լ. Սէմէրճեանի 62 դիմ տեղ Մօրիսօ Քօնվանսիօն, Օթօպիւս A H Նօթր Տիւտ։

ԴԵՐՁԱԿ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ

Ն. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ

3, Rue Cadet բակին մէջ. (Métro Cadet)

ճաշակաւոր հագուստներ

ԱՑՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՁԱՓԻ ՎՐԱՑ

Փորձեցէք և գոհ պիտի ձեաք կարուածքէն և թէ գիներէն։

5—3

Համալսարանական երիտասարդ մը տրամադրելի ժամեր ունի Ֆրանսերէնի, Անգլիերէնի և Հայերէնի մանաւանդ տալու։ Դիմել Խմբագրութեան։

ՏՕՔԹՈՐ

Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

մասնագէտ

աչքի հիւանդութիւններու

120, Boulevard de Grenelle

Métro La-Motte Picquet.
Tél. Invalides 31-48

Երեք.-Հինգ. Շ աթ. 4 —5ուկէս
Կիրակի 10-12 *եւ* 83, rue Lafayette [Métro Poissonnière *Երեք. Հինգշ. եւ Ուրբաթ* 1ուկէսէն 3

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Օգոստոս 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին	103.35
Տոլար	21.29
Մարք (ոսկի)	5, 05
Թրքական Թղթ.	12.20
Թրք. ոսկի	93.50
Մէճիտիյէ	7.50
Լէվա	15.25
Տրախմի	33.
Լիր	80.
Պելժ. ֆրանք	96. 15
Զուից. ֆրանք	413.—
Զերվոնեց	105. 9

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քրէտի Ֆոնսիէ I	1520 ֆր.
« « II	1295 «
« « III	1120 «
Ռուժելի երկթ.	106. «

Comptoir Parisien de Change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Հայերէն կը խօսուի

Le Gérant : H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris